

ISSN 1857-1999
E-ISSN 2345-1963

REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

*Moldavian Journal
of International Law
and International Relations*

*Молдавский журнал
международного права
и международных отношений*

**Nr. 4
2017**

REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

Apare din 2006 de 4 ori pe an

Nr. 4 (Volumul 12), 2017

Publicație periodică științifico-teoretică
și informațional-practică fondată de
Asociația de Drept Internațional din Republica Moldova

Asociați:

**Institutul de Cercetări Juridice și Politice
al Academiei de Științe a Moldovei,
Universitatea de Studii Europene din Moldova,
Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moldova,
Asociația pentru Politică Externă
și Cooperare Internațională din Republica Moldova**

Înregistrată

de către Camera Înregistrării de Stat
de pe lângă Ministerul Justiției al Republicii Moldova
Certificatul nr. MD 000039 din „04” august 2009

Acreditată

prin Hotărârea C.S.Ș.D.T. al A.Ș.M. și C.N.A.A.

Nr. 93 din 18.07.2017

în calitate de publicație științifică de profil, Categoria „B”,
la specialitățile: 12.00.10 - drept internațional public; 12.00.03 - drept
internațional privat (*profilul drept*) și 23.00.04 – teoria și istoria
relațiilor internaționale și dezvoltării globale (*profilul științe politice*)

„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații
Internaționale” este o revistă științifică care publică articole
cu acces deschis în baza Licenței

Creative Commons Attribution 4.0 International Public License (CC BY).

Revista este inclusă în bazele de date internaționale:

International Scientific Indexing (ISI) – /Factorul de impact - 0.845 (2016),
**European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH
PLUS), Social Science Research Network (SSRN), Biblioteca Științifică
Electronică eLIBRARY.RU, Instrumentul Bibliometric Național**
pentru calcularea factorului de impact și indexului de citare

ADRESA NOASTRĂ:

Republica Moldova, mun. Chișinău,
str. Gh. Iablocikin, 2/1, bir. 802, MD 2069.

Tel: (+373) 69185527

Fax: (+373) 22.43.03.05

E-mail: alexandruruban@mail.ru; alexandruruban@yahoo.com;

WEB pagina: <http://www.rmdiri.md>; <http://usem.md/md/p/rmdiri>

Indexul poștal: PM 32028

Toate articolele științifice primite de biroul editorial al revistei în
mod obligatoriu sunt supuse recenzării. Revista folosește
recenzarea „double-blind reviewing” (recenzentul nu știe cine este
autorul articolului, autorul nu știe cine este recenzent).

Formularile și prezentarea materialelor nu reprezintă întotdeauna
poziția revistei și nu angajează în nici un fel redacția.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor
revine în exclusivitate autorilor.

© „Revista Moldovenească de Drept Internațional
și Relații Internaționale”, 2006-2017.

Toate drepturile rezervate

SUMAR

DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC

- **ȚARĂLUNGĂ Victoria, FAIGHER Anatolie.** Reglementarea internațională a unor forme tradiționale și noi de asistență juridică internațională în materie penală..... **539**

RELAȚII INTERNAȚIONALE

- **DERGACHEV Vladimir.** Experiența europeană a politicii regionale pentru statele post-sovietice..... **558**

TRIBUNA TINERILOR CERCETĂTORI

- **ROBU Alexandrina.** Crearea pieței regionale de energie între Republica Moldova, România și Ucraina..... **573**
- **KARAS Martin.** Dispute de soluționare a litigiilor între investitor și stat – principalele controverse și calea de urmat..... **585**
- **PYATNICHUK Taras.** Conceptul de „putere maritimă” și transformarea marinei într-un instrument de politică externă a SUA la sfârșitul secolului al XIX – începutul secolului al XX-lea..... **592**

COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE

- **BENIUC Valentin, NAZARIA Sergiu.** Discuții politice și istoriografice referitor la bilanțul conferinței din Crimeea a „celor Trei mari”..... **608**
- **SEDLIȚCHI Elena.** Incidența drepturilor de proprietate intelectuală și acțiunile anticoncurențiale: probleme la nivel European..... **617**

TRIBUNA DISCUȚIONALĂ

- **EVSEEV Vladimir.** Criza sectorului energetic ucrainean..... **628**
- **ANGELOVA Miglena.** Managementul conflictelor în timpul procesului de schimbare organizațională..... **634**
- **MÉSZÁROS Edina Lilla, ȚOCA Constantin Vasile.** Regină sau pion pe tabla de șah a lumii: Uniunea Europeană un actor de securitate global de mare calibru sau doar un jucător mediocru?..... **643**

RUBRICA REVISTEI

- Consiliul redacțional al revistei „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”..... **663**
- Colegiul de redacție (Recenzenții)..... **670**
- Date despre autori..... **675**
- Cerințele privind condițiile de prezentare a manuscriselor pentru publicare în „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”..... **678**
- Declarație privind etica publicațiilor științifice..... **690**

REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

Nr. 4 (Volumul 12), 2017

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

CONSILIUL REDACȚIONAL:

REDACTOR-ȘEF:

BURIAN Alexandru

doctor habilitat în drept, profesor universitar

REDACTOR-ȘEF ADJUNCT:

CHINDĂBALIUC Oleana

doctor în științe politice, conferențiar universitar

SECRETAR ȘTIINȚIFIC:

CHIRTOACĂ Natalia

doctor în drept, conferențiar universitar

MEMBRI AI CONSILIULUI REDACȚIONAL:

ANGEL Jose Luis IRIARTE	Doctor în drept, profesor universitar (Spania)	
ARHILIUC Victoria	Doctor habilitat în drept, profesor cercetător (Republica Moldova)	
ABASHIDZE Aslan	Doctor habilitat în drept, profesor universitar (Federația Rusă)	
BALAN Oleg	Doctor habilitat în drept, profesor universitar (Republica Moldova)	
BENIUC Valentin	Doctor habilitat în științe politice, profesor universitar (Republica Moldova)	
BOSHITSKY Iuryi	Doctor în drept, profesor universitar (Ucraina)	
DERGACIOV Vladimir	Doctor habilitat în științe geografice, profesor universitar (Ucraina)	
DYULGEROVA Nina	Doctor habilitat în economie, profesor universitar (Bulgaria)	
FUAREA Augustin	Doctor în drept, profesor universitar (România)	
HABÁNIK Jozef	Doctor în economie (Slovacia)	
HEINRICH Hans-Georg	Doctor în drept, profesor universitar (Austria)	
KAPUSTIN Anatolie	Doctor habilitat în drept, profesor universitar (Federația Rusă)	
LIPKOVA Ludmila	Doctor, ing., profesor universitar (Slovacia)	
MAZILU Dumitru	Doctor în drept, profesor universitar (România)	
NAZARIA Sergiu	Doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar (Republica Moldova)	
PAPAVA Vladimer	Doctor habilitat în economie, profesor universitar (Georgia)	
POPESCU Dumitru	Doctor în drept, profesor universitar (România)	
STRATIEVSCHI Dmitrii	Doctor în științe istorice (Republica Federală Germania)	
SEDLIȚCHI Iurie	Doctor în drept, profesor universitar (Republica Moldova)	
TIMCENCO Leonid	Doctor habilitat în drept, profesor universitar (Ucraina)	
VERESHCHETIN Vladlen	Doctor habilitat în drept, profesor universitar (Federația Rusă)	
WILLIAMS Silvia Maureen	Doctor în drept și științe sociale, profesor universitar (Argentina)	

COLEGIUL DE REDACȚIE (RECENZENȚII):

REDACTOR-ȘEF ADJUNCT, PREȘEDINTE AL COLEGIULUI DE REDACȚIE:

CHINDĂBALIUC Oleana

doctor în științe politice, conferențiar universitar

MEMBRI AI COLEGIULUI DE REDACȚIE:

ANIȚEI Nadia Cerasela	Doctor în drept, profesor universitar (România)	
BURIAN Cristina	Doctor în drept, conferențiar universitar (Republica Moldova)	
CIUCĂ Aurora	Doctor în drept, profesor universitar (România)	
DORUL Olga	Doctor în drept, conferențiar universitar (Republica Moldova)	
EVSEEV Vladimir	Doctor în științe tehnice (Federația Rusă)	
GENTIMIR Alina Mirabela	Doctor în drept (România)	
GLADARENCO-STOIAN Maia	Doctor în istorie (Marea Britanie)	
GLUHAIA Diana	Doctor în drept (Spania)	
GUO Ping	Doctor în drept maritim, profesor universitar (Republica Populară Chineză)	
IOVIȚĂ Alexandrina	Doctor în drept (Republica Moldova – Elveția)	
JANAS Karol	Doctor în științe politice, conferențiar universitar (Slovacia)	
KOVALEVA Natalia	Doctor în pedagogie, conferențiar universitar (Federația Rusă)	
LÎSENCO Vladlena	Doctor habilitat în drept, conferențiar universitar (Republica Moldova)	
MATTOȘ Boris	Doctor în științe politice (Slovacia)	
METREVELI Levan	Doctor în științe politice (Georgia)	
MOUSMOUITI Maria	Doctor în drept (Grecia)	
SÂRCU Diana	Doctor habilitat în drept, conferențiar universitar (Republica Moldova)	
ȘICI Alexandru	Doctor habilitat în științe istorice, profesor universitar (Ucraina)	
SMOCHINĂ Carolina	Doctor în drept, conferențiar universitar (Cipru)	
SOLNȚEV Alexandr	Doctor în drept, conferențiar universitar (Federația Rusă)	
ISMAYL Togrul	Doctor în istorie, doctor în economie, conferențiar universitar (Turcia)	
ȚIGĂNAȘ Ion	Doctor în drept (Republica Moldova)	

© „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”, 2006-2017.

Toate drepturile rezervate

**MOLDAVIAN JOURNAL
OF INTERNATIONAL LAW
AND INTERNATIONAL RELATIONS**

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

Published quarterly. Issued since 2006.

No. 4 (Volume 12), 2017

Scientific-theoretical and information-practical
periodical publication founded by

Association of International Law from
the Republic of Moldova

Co-founders:

The Institute of Legal and Political Research
of The Academy of Sciences of Moldova,

The University of European Studies of Moldova,
The Moldavian State Institute of International Relations,
The Association of Foreign Policy
and International Cooperation from the Republic of Moldova

Registered
by the State Registration Chamber
of the Ministry of Justice of the Republic of Moldova
the Certificate No. MD 000039 „4” august 2009

Accredited

by decision Nr. 93 din 18.07.2017

of the Supreme Council for Science and Technological Development
of the Academy of Sciences of Moldova and the National Council
for Accreditation and Attestation of the Republic of Moldova
as of profile scientific publication, Category „B”,
in the field of: 12.00.10 - Public International Law; 12.00.03 - Private
International Law (*profile of legal science*) and 23.00.04 - Theory and
History of International Relations and Global Development (*profile of
political science*)

„Moldavian Journal of International Law and International
Relations” is a scientific journal that publishes articles
with *open access*, is licensed under
Creative Commons Attribution 4.0 International Public License (CC BY).

The journal is included in the international database:
International Scientific Indexing (ISI) – / Impact Factor - 0.845 (2016),
European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH
PLUS), Social Science Research Network (SSRN), Scientific Electronic
Library eLIBRARY.RU, Instrumentul Bibliometric National
to calculate the impact factor and citation index

OUR ADDRESS:

MD-2069, The Republic of Moldova, Chisinau, of. 305,
2/1 Ghenadie Iablocikin str.

Tel: (+373) 69185527

Fax: (+373) 22.43.03.05

E-mail: alexandrurburian@mail.ru; alexandrurburian@yahoo.com;

WEB site: <http://www.rmdir.md>; <http://usem.md/md/p/rmdir>

Edition index PIN: PM 32028

All scientific articles, received by the Editorial Board of our journal
are subject to mandatory review. The journal uses *double-blind*
reviewing – (authors do not know who reviews their paper, and
reviewers do not know the names of the authors).

The views of the Editorial Board does not necessarily coincide with
the views of authors.

The responsibility for the authenticity and accuracy of the facts
in the published articles rests with the authors.

© Moldavian Journal of International Law
and International Relations, 2006-2017.

All rights reserved.

CONTENTS

PUBLIC INTERNATIONAL LAW

- **TARALUNGA Victoria, FAIGHER Anatolie.** The international regulation of traditional and new forms of international legal assistance in criminal matters. **539**

INTERNATIONAL RELATIONS

- **DERGACHEV Vladimir.** European experience of regional policy for post-soviet states. **558**

THE TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS

- **ROBU Alexandrina.** Creation of the Regional Energy Market between Moldova, Romania and Ukraine. **573**
- **KARAS Martin.** Investor-state dispute settlement – the main controversies and the way forward. **585**
- **PYATNICHUK Taras.** The concept of „sea power” and the transformation of the navy into an instrument of the US foreign policy in the late 19-th – early 20-th centuries. **592**

THE SCIENTIFIC COMMUNICATIONS

- **BENIUC Valentin, NAZARIA Sergiu.** Political and historiographic discussions around the outcome of the Crimean Conference of the Big Three. **608**
- **SEDLITCHI Elena.** Incidents of intellectual property rights and anticompetitive practices: issues at the eu level. **617**

THE TRIBUNE OF DISCUSSION

- **EVSEEV Vladimir.** The crisis of the Ukrainian energy sector. **628**
- **ANGELOVA Miglena.** Conflict management during the process of organizational change. **634**
- **MÉSZÁROS Edina Lilla, TOCA Constantin Vasile.** Queen or pawn of the world’s chess table: the European Union a high-profile global security actor or just a mediocre player?..... **643**

OUR JOURNAL

- Editorial board of the „Moldavian Journal of International Law and International Relations”..... **663**
- Reviewers..... **670**
- About authors..... **675**
- Requirements to papers for publication in the „Moldavian Journal of International Law and International Relations”..... **682**
- Declaration on the ethical and legal basis of the editorial policy..... **692**

MOLDAVIAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW AND INTERNATIONAL RELATIONS

Nr. 4 (Volume 12), 2017

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

EDITORIAL BOARD (CONSILIUM):

EDITOR –IN – CHIEF:

BURIAN Alexander

Doctor of Juridical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR–IN–CHIEF:

KINDIBALYK Olyana

Ph.D in Political Sciences, Associate Professor

SCIENTIFIC SECRETARY:

CHIRTOACA Natalia

Ph.D in Law, Associate Professor

MEMBER OF THE EDITORIAL BOARD (CONSILIUM):

ANGEL Jose Luis IRIARTE	Doctor of Law, Professor (Spain)	
ARHILIUC Victoria	Doctor of Juridical Sciences, Professor (The Republic of Moldova)	
ABASHIDZE Aslan	Doctor of Juridical Sciences, Professor (The Russian Federation)	
BALAN Oleg	Doctor of Juridical Sciences, Professor (The Republic of Moldova)	
BENIUC Valentin	Doctor of Political Sciences, Professor (The Republic of Moldova)	
BOSHITSKYI Iurii	Ph.D in Law, Professor (Ukraine)	
DERGACHEV Vladimir A.	Dr. Sc. (Geography), Professor, Expert in geopolitics (Ukraine)	
DYULGEROVA Nina	Doctor of Economic Sciences, Professor (Bulgaria)	
FUEREA Augustin	Doctor of Law, Professor (Romania)	
HABÁNIK Jozef	Doctor of Economic Sciences (The Slovak Republic)	
HEINRICH Hans-Georg	Doctor of Juridical Sciences, Professor (Austria)	
KAPUSTIN Anatoly	Doctor of Juridical Sciences, Professor (The Russian Federation)	
LIPKOVA Ludmila	Doctor Eng., Professor (The Slovak Republic)	
MAZILU Dumitru	Doctor of Law, Professor (Romania)	
NAZARIA Sergei	Doctor of Political Sciences (The Republic of Moldova)	
PAPAVA Vladimir	Doctor of Economic Sciences, Professor (Georgia)	
POPESCU Dumitru	Doctor of Law, Professor (Romania)	
STRATIEVSKI Dmitri	Doctor of History (The Federal Republic of Germany)	
SEDLITSCHI Yuri	Ph.D in Law, Professor (The Republic of Moldova)	
TIMCHENKO Leonid	Doctor of Juridical Sciences, Professor (Ukraine)	
VERESHCHETIN Vladlen	Doctor of Juridical Sciences, Professor (The Russian Federation)	
WILLIAMS Silvia Maureen	Doctor of Law and Social Sciences, Professor (Argentina)	

EDITORSHIP (REVIEWERS):

DEPUTY EDITOR–IN–CHIEF, HEAD OF EDITORSHIP:

KINDIBALYK Olyana

Ph.D in Political Sciences, Associate Professor

MEMBER OF THE EDITORSHIP:

ANITEI Nadia Cerasela	Ph.D in Law, Professor (Romania)	
BURIAN Cristina	Ph.D in Law, Associate Professor (The Republic of Moldova)	
CIUCA Aurora	Ph.D in Law, Professor (Romania)	
DORUL Olga	Ph.D in Law, Associate Professor (The Republic of Moldova)	
EVSEEV Vladimir	Ph.D in Technical Science (The Russian Federation)	
GENTIMIR Alina Mirabela	Ph.D in Law (Romania)	
GLADARENCO-STOIAN Maia	Ph.D in History (United Kingdom)	
GLUHAIA Diana	Ph.D in Law (Spain)	
GUO Ping	Doctor in Law, Professor of Maritime Law (The People's Republic Of China)	
IOVITA Alexandrina	Ph.D in Law (The Republic of Moldova – Switzerland)	
JANAS Karol	Doctor of Political Sciences, Associate Professor (The Slovak Republic)	
KOVALEVA Natalia	Ph.D in Pedagogical Sciences, Associate Professor (The Russian Federation)	
LISENCO Vladlena	Doctor of Juridical Sciences, Associate Professor (The Republic of Moldova)	
MATTOS Boris	Ph.D in Political Sciences (The Slovak Republic)	
METREVELI Levan	Doctor of Political Sciences (Georgia)	
MOUSMOUTI Maria	Ph.D in Law (Greece)	
SARCU Diana	Doctor of Juridical Sciences, Associate Professor (The Republic of Moldova)	
SYCH Alexander	Doctor of History, Professor (Ukraine)	
SMOCHINA Carolina	Ph.D in Law, Associate Professor (Cyprus)	
SOLNTSEV Alexander	Ph.D in Law, Associate Professor (The Russian Federation)	
ISMAYL Togrul	Ph.D in History, Ph.D in Economic Sciences, Associate Professor (Turkey)	
TIGANAS Ion	Ph.D in Law (The Republic of Moldova)	

© Moldavian Journal of International Law and International Relations, 2006-2017.

All rights reserved.

МОЛДАВСКИЙ ЖУРНАЛ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

Выходит с 2006 года. Издаётся 4 раза в год

№ 4 (Том 12), 2017 год

Научно-теоретический и информационно-практический
периодический журнал, основанный

[Ассоциацией международного права Республики Молдова](#)

Соучредители:

[Институт юридических и политических исследований](#)

[Академии наук Молдовы,](#)

[Европейский университет Молдовы,](#)

[Молдавский государственный институт](#)

[международных отношений,](#)

[Ассоциация внешней политики](#)

[и международного сотрудничества Республики Молдова](#)

Зарегистрирован

Государственной Регистрационной Палатой
при Министерстве юстиции Республики Молдова
[Сертификат № MD 000039 от «4» августа 2009 года](#)

Аккредитован

решением [№г. 93 din 18.07.2017](#)

Верховного Совета по Науке и Технологическому развитию
Академии наук Молдовы и Национального Совета по
Аккредитации и Аттестации Республики Молдова как
профильная научная публикация, категория «Б»,
по специальностям:

12.00.10 - международное публичное право; 12.00.03 –
международное частное право (*профиль юридические науки*) и
23.00.04 - теория и история международных отношений и
глобального развития (*профиль политические науки*)

«Молдавский журнал международного права и международных
отношений» является научным журналом, который публикует
статьи с *открытым доступом* под лицензией
[Creative Commons Attribution 4.0 International Public License](#) (CC BY).

Журнал включен в международные базы данных:

[International Scientific Indexing \(ISI\)](#) – / Импакт-фактор - 0.845 (2016),
[European Reference Index for the Humanities and Social Sciences](#)
([ERIH PLUS](#)), [Social Science Research Network \(SSRN\)](#), [Научная](#)
[электронная библиотека eLIBRARY.RU](#), [Instrumentul Bibliometric](#)
[National](#) для учета импакт-фактора и индекса цитирования

НАШ АДРЕС:

ул. Г. Яблочкин, 2/1, оф. 305, мун. Кишинёв,

Республика Молдова, MD 2069

Тел. (+373) 69185527

Факс: (+373) 22.43.03.05

E-mail: alexandrurburian@mail.ru; alexandrurburian@yahoo.com;

WEB страница: <http://www.rmdir.md>; <http://usem.md/md/p/rmdir>

Почтовый индекс: RM 32028

Все научные статьи, поступившие в редакцию журнала,
подлежат обязательному рецензированию.

В журнале используются двустороннее слепое рецензирование
(„double-blind reviewing” – рецензент не знает, кто автор статьи,
автор статьи не знает, кто рецензент).

Мнения редакции не обязательно совпадают
с мнениями авторов публикаций.

Ответственность за точность проводимой информации
и изложение фактов лежит на авторах.

© «Молдавский журнал международного права
и международных отношений», 2006-2017.

Все права зарегистрированы

СОДЕРЖАНИЕ

МЕЖДУНАРОДНОЕ ПУБЛИЧНОЕ ПРАВО

- **ЦАРЭЛУНГЭ Виктория, ФАЙГЕР Анатолий.** Международное регулирование традиционных и новых форм международной правовой помощи по уголовным делам.....539

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ

- **ДЕРГАЧЕВ Владимир.** Европейский опыт региональной политики для постсоветских государств.....558

Трибуна молодых ученых

- **РОБУ Александрина.** Создание регионального энергетического рынка между Молдовой, Румынией и Украиной.....573
- **КАРАС Мартин.** Урегулирование споров между инвестором и государством - основные противоречия и путь развития.....585
- **ПЯТНИЧУК Тарас.** Концепция «морской силы» и преобразование военно-морского флота в инструмент внешней политики США в конце XIX – начале XX в.592

НАУЧНЫЕ СООБЩЕНИЯ

- **БЕНЮК Валентин, НАЗАРИЯ Сергей.** Политические и историографические дискуссии вокруг итогов Крымской конференции «большой тройки».....608
- **СЕДЛЕЦКИ Елена.** Соотношение прав интеллектуальной собственности и антимонопольные действия: европейские проблемы.....617

ДИСКУССИОННАЯ ТРИБУНА

- **ЕВСЕЕВ Владимир.** Кризис украинской энергетики.....628
- **АНГЕЛОВА Миглена.** Регулирование конфликтов в процессе организационных изменений.....634
- **МЕСЗАРОС Эдина Лилия, ЦОКА Константин Василе.** Королева или пешка мировой шахматной доски: Европейский союз - выдающийся актер глобальной безопасности или просто посредственный игрок?.....643

О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ

- Редакционный совет «Молдавского журнала международного права и международных отношений».....663
- Редакционная коллегия (Рецензенты).....670
- Наши авторы.....675
- Требования к оформлению статей для публикации в «Молдавском журнале международного права и международных отношений».....686
- Декларация об этических и правовых основах редакционной политики.....694

МОЛДАВСКИЙ ЖУРНАЛ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

№ 4 (Том 12), 2017

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

БУРИАН Александр

доктор юридических наук, профессор

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

КИНДЫБАЛЮК Оляна

кандидат политических наук, доцент

УЧЕНЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

КИРТОАКЭ Наталья

кандидат юридических наук, доцент

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА:

АНХЕЛ Хосе Луис ИРИАРТЕ	Доктор права, профессор (Испания)	
АРХИЛЮК Виктория	Доктор юридических наук, профессор (Республика Молдова)	
АБАШИДЗЕ Аслан	Доктор юридических наук, профессор (Российская Федерация)	
БАЛАН Олег	Доктор юридических наук, профессор (Республика Молдова)	
БЕНОК Валентин	Доктор политических наук, профессор (Республика Молдова)	
БОШИЦКИЙ Юрий	Кандидат юридических наук, профессор (Украина)	
ВЕРЕЩЕТИН Владлен	Доктор юридических наук, профессор (Российская Федерация)	
ДЕРГАЧЕВ Владимир	Доктор географических наук, профессор (Украина)	
ДЮЛГЕРОВА Нина	Доктор экономических наук, профессор (Болгария)	
КАПУСТИН Анатолий	Доктор юридических наук, профессор (Российская Федерация)	
ЛИПКОВА Людмила	Доктор, профессор (Словацкая Республика)	
МАЗИЛУ Думитру	Доктор права, профессор (Румыния)	
НАЗАРИЯ Сергей	Доктор политических наук, доцент (Республика Молдова)	
ПАПАВА Владимир	Доктор экономических наук, профессор (Грузия)	
ПОПЕСКУ Думитра	Доктор права, профессор (Румыния)	
СТРАТИЕВСКИЙ Дмитрий	Доктор исторических наук, (ФРГ)	
СЕДЛЕЦКИЙ Юрий	Кандидат юридических наук, профессор (Республика Молдова)	
ТИМЧЕНКО Леонид	Доктор юридических наук, профессор (Украина)	
ФУЕРЕА Августин	Доктор права, профессор (Румыния)	
ХАБАНИК Джозеф	Доктор экономических наук (Словацкая Республика)	
ХЕЙНДРИЧ Ханс-Георг	Доктор права, профессор (Австрия)	
УИЛЬЯМС Сильвия Морин	Доктор права и социальных наук, профессор (Аргентина)	

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ (РЕЦЕНЗЕНТЫ):

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА, ПРЕДСЕДАТЕЛЬ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

КИНДЫБАЛЮК Оляна

кандидат политических наук, доцент

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

АНИЦЕЙ Надия Черасела	Доктор права, профессор (Румыния)	
БУРИАН Кристина	Кандидат юридических наук, доцент (Республика Молдова)	
ГЛАДАРЕНКО-СТОЯН Майя	Доктор истории (Великобритания)	
ГЛУХАЯ Диана	Доктор права (Испания)	
ГУО Пинг	Доктор права, профессор морского права (Китайская Народная Республика)	
ДЖЕНТИМИР Алина	Доктор права (Румыния)	
ДОРУЛ Ольга	Кандидат юридических наук, доцент (Республика Молдова)	
ЕВСЕЕВ Владимир	Кандидат технических наук (Российская Федерация)	
ИОВИЦЭ Александрина	Кандидат юридических наук (Республика Молдова – Швейцария)	
КОВАЛЕВА Наталья	Кандидат педагогических наук, доцент (Российская Федерация)	
ЛЫСЕНКО Владлена	Доктор юридических наук, доцент (Республика Молдова)	
МАТТОШ Борис	Доктор политических наук (Словацкая Республика)	
МЕТРЕВЕЛИ Леван	Доктор политических наук (Грузия)	
МОУСМУТИ Мария	Доктор права (Греция)	
СЫРКУ Диана	Доктор юридических наук, доцент (Республика Молдова)	
СЫЧ Александр	Доктор исторических наук, профессор (Украина)	
СМОКИНА Каролина	Доктор права, доцент (Кипр)	
СОЛНЦЕВ Александр	Кандидат юридических наук, доцент (Российская Федерация)	
ИСМАИЛ Тогрул	Доктор истории, доктор экономики, доцент (Турция)	
ЦИГЭНАШ Ион	Кандидат юридических наук (Республика Молдова)	
ЧИУКЭ Аурора	Доктор права, профессор (Румыния)	
ЯНАС Карол	Доктор политических наук, доцент (Словацкая Республика)	

© «Молдавский журнал международного права и международных отношений», 2006-2017.

Все права зарегистрированы

REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”, a fost lansată în anul 2006 ca proiecție a unui forum ce promovează valorificarea diferitelor opinii, uneori diametral opuse, cu privire la starea actuală a dreptului internațional și a relațiilor internaționale, familiarizând cititorii săi cu punctele de vedere ale experților și oamenilor de știință din diferite țări, atât din Orient, cât și din Occident.

Revista publică articole cu *access liber*, este licențiată de [Creative Commons Attribution 4.0 International Public License](#) (CC BY), este acreditată în Moldova ca o publicație științifică, fiind inclusă în diverse baze de date internaționale: [International Scientific Indexing \(ISI\)](#), [European Reference Index for the Humanities and Social Sciences \(ERIH PLUS\)](#), [Social Science Research Network \(SSRN\)](#), [Biblioteca electronică științifică eLIBRARY.RU](#), [Instrumentul Bibliometric Național](#) et al., pentru calcularea factorului de impact și indicele de citare. Revista folosește recenzarea „double-blind reviewing” — (recenzentul nu știe cine este autorul articolului, autorul nu știe cine este recenzent).

Actualmente, publicația este o revistă conceptuală despre diferite domenii ale dreptului internațional și relațiilor internaționale, devenind un centru de atracție pentru forțele de creație, care a obținut recunoașterea publicului și a creat un colectiv larg de autori.

De-a lungul perioadei 2006-2017 în revistă au fost publicate mai mult de 600 de articole a autorilor din peste 25 de țări (Republica Moldova — 416, Ucraina — 75, România — 51, Federația Rusă — 49, Republica Slovacă — 16, Bulgaria — 9, Republica Belarus — 8, Republica Federală Germania — 7, Georgia — 7, Republica Franceză — 6, Grecia — 5, Regatul Spaniei — 3, Azerbaidjan — 4, Turcia — 4, Tadjikistan — 2, Ungaria — 2, Republica Polonă — 2, Cehia - 1, SUA — 1, Republica Populară Chineză — 1, etc.). Spectrul problemelor examinate a devenit extrem de larg. O atenție sporită este acordată elucidării problemelor teoretico-practice din domeniul dreptului internațional și al relațiilor internaționale.

MOLDAVIAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW AND INTERNATIONAL RELATIONS

The „[Moldavian Journal of International Law and International Relations](#)” was launched in 2006 as an open forum for different, sometimes diametrically opposite points of view on the current state of international law and international relations, acquainting its readers with the views of scientists and experts from different countries, both in the East and the West.

The journal that publishes articles with *open access*, is licensed under [Creative Commons Attribution 4.0 International Public License](#) (CC BY), accredited in the Republic of Moldova as a scientific publication, is included in the international database: [International Scientific Indexing \(ISI\)](#), [European Reference Index for the Humanities and Social Sciences \(ERIH PLUS\)](#), [Social Science Research Network \(SSRN\)](#), [Scientific Electronic Library eLIBRARY.RU](#), [Instrumentul Bibliometric Național](#) etc., to calculate the impact factor and citation index. The journal uses *double-blind reviewing* — (authors do not know who reviews their paper, and reviewers do not know the names of the authors).

Today it is a conceptual journal about various fields of international law and international relations, which became the centre of attraction of creative forces and managed to find its readers, forming around a wide group of authors.

Over the period 2006-2017 more than 600 articles have been published in the journal, by authors from more than 25 countries (The Republic of Moldova — 416, Ukraine — 75, Romania — 51, The Russian Federation — 49, The Slovak Republic — 16, Bulgaria — 9, The Republic of Belarus — 8, The Federal Republic of Germany — 7, Georgia — 7, The French Republic — 6, Greece — 5, Spain — 3, Azerbaijan — 4, Turkey — 4, Tajikistan — 2, Hungary — 2, Poland — 2, Czech Republic — 1, USA — 1, The People's Republic of China — 1, etc.). Spectrum of the issues was as broad as possible. Particular attention is given to coverage of theoretical and practical issues of international law and international relations.

МОЛДАВСКИЙ ЖУРНАЛ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

Издание «[Молдавского журнала международного права и международных отношений](#)» стартовало в 2006 г. как открытая трибуна для различных, подчас диаметрально противоположных точек зрения на современное состояние международного права и международных отношений, знакомя своих читателей с взглядами ученых и экспертов из разных стран, как с Востока, так и с Запада.

Журнал публикует статьи с *открытым доступом* под лицензией [Creative Commons Attribution 4.0 International Public License](#) (CC BY), аккредитован в Молдавии как научное издание, включен в различные международные базы данных: [International Scientific Indexing \(ISI\)](#), [European Reference Index for the Humanities and Social Sciences \(ERIH PLUS\)](#), [Social Science Research Network \(SSRN\)](#), [Научная электронная библиотека eLIBRARY.RU](#), [Instrumentul Bibliometric Național](#) и др. для учета импакт-фактора и индекса цитирования. В журнале используются двустороннее слепое рецензирование (*double-blind reviewing* – рецензент не знает, кто автор статьи, автор статьи не знает, кто рецензент).

Сегодня это концептуальный журнал о самых различных сферах международного права и международных отношений, который стал центром притяжения творческих сил и сумел найти своего читателя, сформировав вокруг себя широкий авторский коллектив.

За 2006-2017 гг. в журнале было опубликовано более 600 статей авторов из более 25 стран (Республика Молдова — 416, Украина — 75, Румыния — 51, Российская Федерация — 49, Словацкая Республика — 16, Болгария — 9, Республика Беларусь — 8, Германия — 7, Грузия — 7, Французская Республика — 6, Греция — 5, Королевство Испания — 3, Азербайджан — 4, Турция — 4, Таджикистан — 2, Венгрия — 2, Польша — 2, Чехия — 1, США — 1, КНР — 1, и т.д.). Спектр рассматриваемых проблем стал максимально широким. Особое внимание уделяется освещению теоретических и практических вопросов международного права и международных отношений.

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2017, Issue 4, Volume 12, Pages 539-557.

ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963

Submitted: 15. 11. 2017 | Accepted: 15.12. 2017 | Published: 30.12. 2017

**DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC
PUBLIC INTERNATIONAL LAW
МЕЖДУНАРОДНОЕ ПУБЛИЧНОЕ ПРАВО**

**REGLEMENTAREA INTERNAȚIONALĂ A UNOR FORME TRADIȚIONALE
ȘI NOI DE ASISTENȚĂ JURIDICĂ INTERNAȚIONALĂ ÎN MATERIE PENALĂ**

**THE INTERNATIONAL REGULATION OF TRADITIONAL AND NEW FORMS
OF INTERNATIONAL LEGAL ASSISTANCE IN CRIMINAL MATTERS**

**МЕЖДУНАРОДНОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ТРАДИЦИОННЫХ И НОВЫХ ФОРМ
МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРАВОВОЙ ПОМОЩИ ПО УГОЛОВНЫМ ДЕЛАМ**

ȚARĂLUNGĂ Victoria* / ȚARĂLUNGĂ Victoria/ ЦАРЭЛУНГЭ Виктория
FAIGHER Anatolie* / FAIGHER Anatolie/ ФАЙГЕР Анатолий

ABSTRACT:

**THE INTERNATIONAL REGULATION OF TRADITIONAL AND NEW FORMS OF
INTERNATIONAL LEGAL ASSISTANCE IN CRIMINAL MATTERS**

Given that integration into different spheres of international relations has become a priority, the joint effort of the international community to combat crime can certainly be considered as one of the priorities of international cooperation. In the process of co-operation, states address such important issues as harmonizing the qualification of crimes that pose a threat to several states, coordinating measures to prevent and repress them, establishing jurisdiction over offenders, and legal assistance in criminal matters.

In this article the authors elucidate and analyze the international regulatory framework for some forms of international legal assistance in criminal matters, making recommendations for remedying some gaps in this field.

Key words: international legal assistance in criminal matters, international treaty, international cooperation.

JEL Classification: K33, K19, F55

REZUMAT:

**REGLEMENTAREA INTERNAȚIONALĂ A UNOR FORME TRADIȚIONALE ȘI NOI DE
ASISTENȚĂ JURIDICĂ INTERNAȚIONALĂ ÎN MATERIE PENALĂ**

În condițiile în care integrarea în diferite sfere ale relațiilor internaționale a devenit o tendință prioritară, efortul comun al comunității internaționale în domeniul combaterii criminalității poate fi considerat cu siguranță, una dintre prioritățile cooperării internaționale. În procesul cooperării statele soluționează asemenea

* **ȚARĂLUNGĂ Victoria** - Doctor în drept, conferențiar universitar, Catedra de Drept Public, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți; cercetător științific, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM (Bălți, Republica Moldova). / **ȚARĂLUNGĂ Victoria** - PhD in Law, Associate Professor, Department of Public Law, State University „Alec Russo” from Balti; Scientific fellow, Institute of Legal and Political Research of ASM (Balti, Republic of Moldova). / **ЦАРЭЛУНГЭ Виктория** - Кандидат юридических наук, доцент, Кафедра Публичного Права, Бельцкий государственный университет «Алеку Руссо»; научный сотрудник Института юридических и политических исследований Академии наук Молдовы (Бельцы, Республика Молдова). **E-mail:** vtaralunga@gmail.com

* **FAIGHER Anatolie** - Doctor în drept, lector universitar, Catedra de Drept Public, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți (Bălți, Republica Moldova). / **FAIGHER Anatolie** - PhD in Law, Lecturer, Department of Public Law, State University „Alec Russo” from Balti (Balti, Republic of Moldova). / **ФАЙГЕР Анатолий** - Кандидат юридических наук, преподаватель, Кафедра Публичного Права, Бельцкий государственный университет «Алеку Руссо» (Бельцы, Республика Молдова). **E-mail:** faigher@rambler.ru

probleme importante cum ar fi armonizarea calificării infracțiunilor care prezintă pericol pentru mai multe state, coordonarea măsurilor pentru prevenirea și reprimarea lor, realizarea jurisdicției asupra infractorilor, asistența juridică în materie penală.

În acest articol autorii elucidează și analizează cadrul normativ internațional de reglementare a unor forme de asistență juridico-penale internaționale, venind cu recomandări în scopul remedierii unor lacune în domeniu.

Cuvinte-cheie: asistența juridico-penală internațională; tratat internațional, cooperare internațională.

JEL Classification: K33, K19, F55

CZU: 341(4/9), 327.009

РЕЗЮМЕ:

МЕЖДУНАРОДНОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ТРАДИЦИОННЫХ И НОВЫХ ФОРМ МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРАВОВОЙ ПОМОЩИ ПО УГОЛОВНЫМ ДЕЛАМ

В условиях, когда интеграция разных сфер международных отношений стала приоритетной, совместные усилия международного сообщества по борьбе с преступностью, безусловно, можно считать одним из приоритетов международного сотрудничества. В процессе сотрудничества государства рассматривают такие важные вопросы, как согласование квалификации преступлений представляющих угрозу для ряда государств, координация мер по предотвращению и пресечению их, осуществление юрисдикции в отношении правонарушителей, правовая помощь по уголовным делам.

В этой статье авторы разъясняют и анализируют международную нормативную базу регулирования некоторых форм международной правовой помощи по уголовным делам, а также выносят рекомендации по устранению некоторых недостатков в этой области.

Ключевые слова: международная правовая помощь по уголовным делам; международный договор; международное сотрудничество.

JEL Classification: K33, K19, F55

УДК: 341(4/9), 327.009

În condițiile în care integrarea în diferite sfere ale relațiilor internaționale a devenit o tendință prioritară, efortul comun al comunității internaționale în domeniul combaterii criminalității poate fi considerat cu siguranță, una dintre prioritățile cooperării internaționale. Necesitatea reglementării juridice a cooperării statelor în lupta contra criminalității este determinată în primul rând de caracterul deosebit al infracțiunilor internaționale, care periclitizează atât unele state, cit și comunitatea internațională în ansamblu și, într-al doilea rând, de necesitatea de a perfecționa tratatele internaționale în materia activității statelor de prevenire și contracarare a activităților infracționale la nivel național. În procesul cooperării statele soluționează asemenea probleme importante cum ar fi armonizarea calificării infracțiunilor care prezintă pericol pentru mai multe state, coordonarea măsurilor pentru prevenirea și reprimarea lor, realizarea jurisdicției asupra infractorilor, asistența juridică în materie penală.

Dintre diversele forme de cooperare internațională, cea care a evoluat cel mai mult în ultimii ani este asistența juridică internațională – o formă eficientă a cooperării internaționale prin care un stat solicită sau oferă unui alt stat ajutor în vederea colectării probelor în cauzele penale. Acordarea asistenței juridice internaționale se realizează în baza unor tratate speciale bilaterale și multilaterale, încheiate de către state în calitate de subiecte primordiale de drept internațional. Scopurile de bază ale unei asemenea cooperări constau în lupta cu criminalitatea internațională, garantarea drepturilor și intereselor legale ale cetățenilor proprii și ale persoanelor juridice, contribuirea la realizarea unui proces echitabil. Astăzi, instituția asistenței juridico-penale internaționale se află în continuă dezvoltare, normele acesteia fiind consacrate atât în textele tratatelor internaționale, cât și în legislația internă a statelor: tratatele internaționale consacră obligațiile reciproce ale statelor în domeniul asistenței juridice, realizarea acesteia având loc în baza legislației interne a statului solicitat.

Dicționarul juridic definește asistență judiciară în domeniul dreptului internațional public ca fiind „un fel de asistență acordată de către statul solicitat în privința anchetelor și a procedurilor în materie penală, desfășurate în statul solicitant indiferent dacă asistența este cerută sau acordată de către o instanță sau de o altă autoritate competentă”¹.

La începutul secolului al XX-lea normele internaționale în materia asistenței juridice internaționale din considerentul numărului limitat al acestora nu formau o instituție juridică independentă. În special, în afară de extrădarea infractorilor, convențiile sau actele speciale destul de rar conțineau prevederi privind „alte forme de asistență juridică a statelor” care presupuneau în acea perioadă comisiile rogatorii, facilitarea prezenței martorilor, comunicarea documentelor, furnizarea de informații, dosare și documente². Astăzi, grație sporirii considerabile a numărului tratatelor specifice, cooperarea internațională în domeniu se realizează în diferite direcții și la mai multe niveluri. Aceasta, după caracterul său, poate fi oficială sau neoficială, iar după întindere – bilaterală sau multilaterală.

Colaborarea statelor în lupta împotriva criminalității se realizează, în principal, prin semnarea sau aderarea la convenții internaționale prin care statele își asumă obligații de a reprima, prin mijloace proprii, anumite categorii de infracțiuni. Cele mai importante [tratate multilaterale](#) în această materie la nivel universal au fost adoptate sub egida Organizației Națiunilor Unite. O serie dintre aceste tratate³ consacră

norme privind asistența juridică internațională a statelor. Importanța unei asistențe juridice internaționale efective în calitate de instrument de combatere a criminalității internaționale nu poate fi exagerată⁴.

Printre convențiile multilaterale care prezintă interes în domeniu se cere a fi menționată *Convenția ONU din 1988 contra traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope*⁵ care conține prevederi detaliate privind asistența juridico-penală internațională. În baza prevederilor art. 7 al acestei convenții, statele – părți pot să solicite și să acorde diverse forme de asistență juridică în materie penală cum ar fi: a) strângerea mărturiilor și depozițiilor; b) notificarea actelor judiciare; c) efectuarea de percheziții și popririi; d) examinarea obiectelor și vizitarea locurilor; e) furnizarea de informații și de probe de culpabilitate; f) furnizarea de originale sau copii certificate conforme de documente și dosare pertinente, inclusiv extrase bancare, documente contabile, dosare de societăți și documente comerciale; g) identificarea sau detectarea produselor, bunurilor, instrumentelor sau altor lucruri în scopul strângerii probelor.

Se prevede, de asemenea, că părțile pot să-și acorde una alteia orice altă formă de asistență judiciară autorizată de către dreptul intern al părții solicitate (p.3, art.7). La cerere, părțile facilitează sau încurajează, într-o măsură compatibilă cu legislația lor și practica lor internă, prezentarea sau punerea la dispoziție a unor persoane, inclusiv deținuți care acceptă să-și aducă concursul la anchetă sau să participe la procedură⁶. În afară de efectele Convenției ONU din 1988 contra traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope produse în plan practic, dispozițiile autonome ale acesteia cu privire la asistența judiciară presupun, de asemenea,

2000 de la New York împotriva fabricației și traficului ilegale de arme de foc, piese și componente ale acestora, precum și de muniții; Convenția din 2003 de la New York împotriva corupției etc.

⁴ Revised Manuals on the Model Treaty on Extradition and on the Model Treaty on Mutual Assistance in Criminal Matters, UNODC, p. 66. [On-line]: www.unodc.org/pdf/model_treaty_extradition_revised_manual.pdf (Vizitat la: 21.11.2016).

⁵ Adoptată la Viena la 20 decembrie 1988, în vigoare pentru Republica Moldova din 16 mai 1995. În: *Tratate internaționale*, volumul 8. Chișinău, 1999, p. 214.

⁶ Art.7 al Convenției ONU din 1988 contra traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope. [On-line]: http://www.undp.md/border/Conventia_ONU.html (Vizitat la: 19.11.2016).

¹ [On-line]: www.dreptonline.ro/dictionar_juridic/dictionar_juridic.php (Vizitat la: 12.11.2016).

² Мартенс Ф.Ф. Современное международное право цивилизованных народов (по изданию 1905 г.). Т.2. М.: Издательство «Юридический колледж МГУ», 1996. с. 258.

³ Convenția de la Haga din 1970 pentru reprimarea capturării ilicite a aeronavelor; Convenția de la New York din 1973 privind prevenirea și sancționarea infracțiunilor contra persoanelor care se bucură de protecție internațională, inclusiv agenți diplomatici; Convenția din 1980 de la Viena privind protecția fizică a materialelor nucleare; Convenția din 1988 de la Roma pentru reprimarea actelor ilicite împotriva siguranței navigației maritime, cu Protocol pentru reprimarea actelor ilicite contra siguranței platformelor fixe situate pe platoul continental; Convenția Națiunilor Unite din 2000 împotriva criminalității transnaționale organizate, cu Protocoalele adiționale privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special a femeilor și copiilor și cel împotriva traficului ilegal de migranți pe calea terestră, a aerului și pe mare, și cu Protocolul adițional din

recunoașterea rolului esențial a asistenței judiciare în lupta contra criminalității internaționale, contra traficului de stupefiante, după caz.

Un interes deosebit din punct de vedere al conținutului instituției asistenței juridice internaționale în materie penală prezintă *Tratatul-tip privind asistența juridică în materie penală* adoptat de către Adunarea Generală a ONU la 14 decembrie 1990⁷ care constituie un ghid excelent pentru state în procesul elaborării tratatelor bi/multilaterale în domeniul asistenței juridice internaționale în materie penală. La baza elaborării acestui tratat a stat analiza detaliată a necesităților și problemelor cu care se confruntau statele la realizarea procedurilor de asistență juridică internațională în materie penală. Scopul Tratatului-tip privind asistența juridică în materie penală constă în crearea unui mecanism unic de cooperare internațională în domeniu, mecanism independent de sistemele juridice ale statelor⁸. În baza modelului propus, statele, elaborând un tratat concret de asistență juridică în materie penală, pot determina formele de asistență juridică acordată în baza tratatului respectiv, ținându-se cont de necesitățile și particularitățile sistemelor juridice ale acestora.

În lumina prevederilor acestui tratat este necesar ca fiecare stat – parte să stabilească o „autoritate competentă” prin care se va realiza procesul de asistență juridică internațională (art.3)⁹, părțile angajându-se să-și acorde „cea

mai larg posibilă asistență judiciară în materie penală” (art.1). Formele asistenței consacrate în Tratatul-tip sunt similare celor regăsite în majoritatea instrumentelor bilaterale, regionale, la fel ca și în unele convenții multilaterale cum sunt, de exemplu, Convenția din 1988 contra traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope (art.7); Convenția din 2000 împotriva criminalității transnaționale organizate (art.18) și Convenția din 2003 împotriva corupției (art.46).

Un articol de o importanță majoră din cadrul Tratatului-tip din 1990 este art.6 care instituie două principii care guvernează executarea cererilor de asistență juridică:

Cererile vor fi executate în conformitate cu legislația și practica națională a statului solicitat;

Cererile trebuie, în măsura posibilităților, să fie executate în modul și forma solicitată de către statul solicitant.

Acest articol consacră una dintre dificultățile majore ale asistenței juridice internaționale. În mod clar, pentru ca asistența să fie legală, fiecare stat trebuie să o acorde în conformitate cu legislația sa internă. Totuși, scopul asistenței mutuale este pentru statul A de a asista statul B în culegerea de dovezi care vor putea fi utilizate într-un proces penal în statul B. Scopul asistenței este frustrat dacă acumularea dovezilor este prevăzută într-o formă care nu este admisibilă în procedura din statul B. Din acest motiv, cel de-al doilea principiu, conform căruia dovezile vor fi adunate în forma solicitată de către statul solicitant, este esențial pentru o asistență efectivă¹⁰.

După am specificat, scopul Tratatului-tip din 1990 a fost cel de a ajuta statele-părți să facă față mai eficient cauzelor penale cu implicații transnaționale¹¹. În măsura în care este posibil, se evită normele imperative, din moment ce

⁷ Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 45/ 117 din 14.12.1990 adoptată la recomandarea Celui de-al 8-lea Congres al ONU în vederea prevenirii criminalității. [On-line]:

www.unodc.org/.../model_treaty_mutual_assistance_criminal_matters.pdf (Vizitat la: 21.11.2016).

⁸ Милинчук В.В. Институт взаимной правовой помощи по уголовным делам. Действующая практика и перспективы развития. М.: Издательство «Юрлитинформ», 2001, с. 13.

⁹ Datorită naturii asistenței juridice este important ca autoritatea aleasă să fie capabilă la o executare rapidă și eficientă a responsabilităților. În multe state autoritatea specializată este Ministerul Justiției, oficiul Procurorului General sau alte autorități, după cum fiecare stat decide. Această autoritate este responsabilă de primirea cererilor de asistență din partea altor state și de executarea sau transmiterea acestora altei autorități spre executare, precum și de supravegherea executării, în caz de necesitate, de transmiterea rezultatelor statului solicitant. În caz contrar, această autoritate este responsabilă de transmiterea cererilor de asistență statului solicitat și de urmărirea executării cererii de către acest stat. Sursa: Revised Manuals on the Model

Treaty on Extradition and on the Model Treaty on Mutual Assistance in Criminal Matters. UNODC, p. 83. [On-line]: www.unodc.org/pdf/model_treaty_extradition_revised_manual.pdf (Vizitat la: 22.11.2016).

¹⁰ Revised Manuals on the Model Treaty on Extradition and on the Model Treaty on Mutual Assistance in Criminal Matters. UNODC, p. 97. [On-line]: www.unodc.org/pdf/model_treaty_extradition_revised_manual.pdf (Vizitat la: 21.11.2016).

¹¹ Compendium of United Nations Standards and Norms in Crime Prevention and Criminal Justice, United Nations Publication Sales No. E.92.IV. 1. [On-line]: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Compendium_UN_Standards_and_Norms_CP_and_CJ_English.pdf (Vizitat la: 07.11.2016).

filosofiile și sistemele penale ale statelor pot diferă mult. După cum se observă, majoritatea aspectelor sunt reglementate prin norme dispozitive, transformarea acestora în unele cu caracter imperativ revenind acordurilor bilaterale specifice sau convențiilor multilaterale, în conformitate cu necesitățile și circumstanțele relațiilor interstatale, fapt pe care îl considerăm binevenit.

Cât privește extrădarea, tratatele bilaterale în domeniu sunt prea numeroase pentru a se duce o evidență în acest sens. Cu toate acestea, există încă numeroase situații în care instrumentele juridice existente sunt insuficiente sau nu acoperă infracțiunea sau țara vizată. Regimul existent de cooperare internațională în materie penală încă necesită îmbunătățiri majore pentru a se evita lacunele legislative. Există de asemenea și numeroase impedimente în calea unei extrădări rapide și previzibile iar procesele greoaie de extrădare trebuie să fie simplificate. În acest scop, la dispoziția statelor care doresc să semneze noi tratate bilaterale în materie, a fost pus *Tratatul-tip al Națiunilor Unite din 1990 privind extrădarea*¹² care oferă o bază mai largă pentru acordurile de extrădare.

În același context, nu putem trece cu vederea unele tratate importante în materia asistenței juridico-penale internaționale elaborate pe continentul european în cadrul Consiliului Europei și a Uniunii Europene. Acestea creează o bază juridică comună pentru cooperarea în materie penală în Europa, și, uneori, în afara acesteia. Tratatul respectiv se referă la mecanismele de cooperare cum ar fi: extrădarea, asistența juridică și transferul persoanelor condamnate, tratând, de asemenea, anumite forme de criminalitate care au mai mult decât altele o dimensiune transnațională: formele variate ale criminalității organizate, terorismul și criminalitatea cibernetică.

Astfel, în ce privește asistența juridică, Consiliul Europei a elaborat un set de norme fundamentale care și astăzi sunt de o mare actualitate - și asta în pofida dezvoltării instituției asistenței juridice internaționale în cadrul Uniunii Europene, cu care Consiliul Europei cooperează cu regularitate în scopul asigurării

complementarității dispozițiilor normative¹³. În acest sens, cel mai important instrument este *Convenția Europeană din 1959 de asistență juridică în materie penală*¹⁴ elaborată în cadrul Consiliului Europei care instituie cooperarea judiciară dintre state și definește modalitățile de punere în aplicare a acesteia. În timp, conștient de slăbiciunile, de ordin practic ale Convenției nominalizate în privința reprimării infracțiunilor fiscale care provoacă daune însemnate economiilor naționale, statele membre ale Consiliului Europei au considerat necesară completarea prevederilor convenției printr-un *Protocol adițional*, elaborat de un comitet de experți și adoptat de Comitetul Miniștrilor la 14 martie 1978 la Strasbourg¹⁵. La 8 noiembrie 2001 a fost adoptat *al Doilea Protocol Adițional la Convenția Europeană din 1959*¹⁶ care modifică în mod substanțial Convenția, în sensul facilitării asistenței judiciare.

Făcând o sinteză a Protocolului II, menționăm că acesta este destinat de a îmbunătăți capacitatea statelor de a reacționa la criminalitatea transfrontalieră în funcție de evoluțiile politice și sociale din Europa și de dezvoltările tehnologice în întreaga lume. Protocolul II îmbunătățește și completează Convenția din 1959 și Protocolul din 1978, în special prin lărgirea gamei de situații în care asistența reciprocă poate fi solicitată, favorizând acordarea unei asistențe mai ușoare, mai rapide și mai flexibile. De asemenea, se ține cont de necesitatea de a proteja drepturile omului în procesul prelucrării datelor cu caracter personal.

În baza celui de-al doilea Protocol, cererile de asistență judiciară pot fi transmise direct între autoritățile judiciare sau, în cazul cererilor având ca obiect comunicarea actelor de procedură, prin poștă către destinatar (art.4). Cele mai importante

¹³ Leyenberger S. Colloque sur la cooperation judiciaire internationale et europeenne: Pour l'amelioration de l'entraide judiciaire. La position des Procureurs europeens. Paris, 2008, p. 1.

¹⁴ Ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.1332-XIII din 26.09.97.

¹⁵ Protocolul Adițional din 1978 la Convenția Europeană de asistență juridică în materie penală. [On-line]: <http://www.infoeuropa.md/tratatele-coei/protocol-nr-2-aditional-la-conventia-europeana-de-asistenta-judiciara-in-materie-penala> (Vizitat la: 08.11.2016).

¹⁶ Protocolul nr.2 Adițional la Convenția Europeană de asistență judiciară în materie penală, 2001, Strasbourg. [On-line]: <http://www.infoeuropa.md/tratatele-coei/protocol-nr-2-aditional-la-conventia-europeana-de-asistenta-judiciara-in-materie-penala> (Vizitat la: 08.11.2016).

¹² *Tratatul-tip al Națiunilor Unite din 1990 privind extrădarea*. Rezoluția Adunării Generale a ONU 45/116 din 14.12.1990. [On-line]: https://www.unodc.org/pdf/model_treaty_extradition.pdf (Vizitat la: 14.11.2016).

prevederi sunt considerate a fi acelea care reglementează formele moderne de asistență juridică în materie penală: audierea prin videoconferință (art.9), audierea prin conferință telefonică (art.10), supravegherea transfrontalieră (art.17), livrările supravegheate (art. 18), anchetele sub acoperire (art.19) și echipele comune de anchetă (art.20).

De menționat că problema extrădării s-a situat în atenția Consiliului Europei încă de la începutul existenței acesteia, astfel, încât la 13 decembrie 1957 la Paris a fost semnată *Convenția europeană de extrădare*¹⁷. Convenția reglementează obligația de extrădare, faptele pasibile de extrădare, cu excepția infracțiunilor politice, militare și fiscale, problema extrădării resortisanților proprii, cazurile în care extrădarea poate fi refuzată sau nu este acordată, condițiile pe care trebuie să le îndeplinească o cerere de extrădare, instituie regula specialității extrădării, stabilește condițiile de arestare provizorie în vederea extrădării, ordinea de preferință în cazul concursului de cereri de extrădare, modalitatea de predare a extrădatului și a obiectelor, problema tranzitării persoanei extrădate pe teritoriul unui stat terț, precum și o serie de reguli procedurale. Convenția a fost completată cu două protocoale adiționale: Primul Protocol adițional, din 15 octombrie 1975, a adus unele precizări în legătură cu articolul 3 al Convenției privind infracțiunile politice, iar prin cel de-al doilea Protocol adițional, din 17 martie 1978 a fost modificat articolul 5 al Convenției referitor la infracțiunile fiscale, astfel încât și acesta să poată face obiectul unor cereri de extrădare. De asemenea, ultimul protocol a modificat sau completat și alte prevederi ale convenției privind cazurile în care extrădarea nu va fi acordată și condițiile pe care trebuie să le îndeplinească cererea de extrădare.

Sub egida Consiliului Europei a fost adoptat un șir de instrumente juridice speciale și în alte domenii de o importanță majoră, cum ar fi: a) *Supravegherea și executarea hotărârilor judecătorești*: Convenția europeană din 1964 pentru supravegherea persoanelor condamnate

sau liberate condiționat¹⁸; Convenția europeană asupra valorii internaționale a hotărârilor represive din 28 mai 1970¹⁹; b) *Transferarea persoanelor condamnate*: Convenția asupra transferării persoanelor condamnate din 21 martie 1983²⁰ c) *Transmiterea procedurilor represive*: Convenția europeană asupra transmiterii procedurilor represive din 15 mai 1972²¹.

¹⁸ Convenția urmărește instituirea unui sistem de cooperare internațională, susceptibil să permită, pe teritoriul unui stat semnatar, punerea în aplicare a măsurilor condiționate (suspendare, probare, liberare anticipată sau măsuri analoage) concomitente sau posteroare pronunțate într-un Stat Parte la Convenție. Asistența internațională, pe care această convenție o reglementează, vizează prevenirea recidivei criminale, prin promovarea, dincolo de frontiere, a metodelor de amendament individual și de reclasare socială în cadrul național.

¹⁹ Ratificată de către Republica Moldova prin Legea 19-XVI din 10.02.2006. Convenția consacră o serie de principii fundamentale, și anume: recunoașterea, ca regulă generală, a sentințelor represive străine, considerarea „*in concreto*” a dublei incriminări a faptelor în cele două state (prescripția sancțiunii să nu fie împlinită, amnistia să nu fi intervenit, ceea ce împiedică, în anumite condiții, recunoașterea sentințelor pronunțate în străinătate) și procedura utilizată în statul solicitant care trebuie să fie conformă cu dispozițiile Convenției Europene a Drepturilor Omului.

Convenția cuprinde dispoziții generale privind executarea sentințelor represive, condițiile în care poate fi cerută executarea unei sancțiuni, efectele transmiterii executării și condițiile pe care trebuie să le îndeplinească cererile de executare a sentințelor. Pentru sentințele pronunțate în lipsa inculpatului, Convenția prevede o cale de recurs deosebită și anume opoziția declarată în Statul solicitat și depusă fie în acest Stat, fie în statul solicitant, care înlocuiește căile de recurs obișnuite și naționale. Această cale de recurs reprezintă o dispoziție specifică dreptului european, întemeiată exclusiv pe prevederile acestei Convenții.

²⁰ Ratificată prin Legea Republicii Moldova nr.69-XV din 11.03.2004, are ca obiect facilitarea transferului deținuților străini către țările lor de origine, creînd o procedură simplă, rapidă și suplă. Convenția definește termenii fundamentali pentru mecanismul de transfer și principiile generale pe care se bazează și prevede condițiile pe care trebuie să le îndeplinească transferarea, documentele necesare și consimțământul condamnatului, consecințele transferării, procedura exequaturului, reglementarea tranzitului condamnatului și suportarea cheltuielilor legate de transferare.

²¹ Convenția definește termenii de infracțiune și sancțiune, stabilește condițiile transmiterii urmărilor, competența judiciară și dreptul aplicabil, efectul cererii de urmărire asupra Statului solicitant, comunicarea între autoritățile Statului solicitant și cele ale Statului solicitat, valoarea cercetării și instrucției, probleme legate de prescripție, situația infracțiunilor pentru care este necesară o plangere, măsurile provizorii în statul solicitat, pluritatea procedurilor represive și principiul *non bis in idem*.

¹⁷ Convenția europeană din 1957 de extrădare. În vigoare din 18 aprilie 1960, Ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr.1183-XIII din 14.05.97. [On-line]: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=286220> (Vizitat la: 12.11.2016).

Este important de remarcat că cererile de asistență judiciară adresate statelor care nu sunt parte la instrumentele Consiliului Europei vor fi formulate în baza tratatelor bilaterale, în baza convențiilor ONU aplicabile sau, în lipsa oricărui instrument juridic multilateral sau bilateral, pe bază de reciprocitate.

Uniunea Europeană a elaborat propriile sale tratate în vederea actualizării și completării tratatelor Consiliului Europei. Astfel, *Convenția din 29 mai 2000 privind asistența reciprocă în materie penală dintre Statele Membre ale Uniunii Europene*²² care a intrat în vigoare în data de 23 august 2005, precum și *Protocolul din 16 octombrie 2001 la această Convenție*²³ care a intrat în vigoare în data de 5 octombrie 2005, marchează etape importante în dezvoltarea asistenței juridice reciproce în cadrul Uniunii Europene.

Atunci când a elaborat Convenția, Consiliul nu a dorit să se redacteze un instrument separat, ci să completeze bazele juridice existente referitoare la asistența reciprocă dintre statele membre. Astfel, potrivit art. 1 din Convenția privind asistența judiciară în materie penală între Statele Membre ale UE, aceasta *completează* Convenția de la Strasbourg din 1959 și Protocoalele sale Adicionale, precum și Convenția de aplicare a Acordului Schengen încheiat la 14 iunie 1985 privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele comune, semnată la 19 iunie 1990 și nu aduce atingere dispozițiilor mai favorabile stabilite la nivel bilateral sau multilateral²⁴. Obiectivul principal este acela de a facilita cooperarea între autoritățile judiciare ale statelor-membre. Aceasta implică faptul că Convenția UE din 29 mai 2000 nu constituie în sine singura bază juridică ce poate fi folosită pentru formularea unei cereri de asistență judiciară. Cererea va trebui deci întotdeauna să

facă trimitere la dispozițiile pertinente ale celorlalte instrumente aplicabile²⁵.

În lumina prevederilor Convenției UE din 2000, cererile de asistență reciprocă (art.6) și schimburile spontane de informații (art.7), *ca regulă*, trebuie să fie adresate *direct autorităților judiciare* competente teritoriale; aceasta există ca posibilitate în cazul solicitărilor pentru instituirea procedurilor într-un alt stat membru, în conformitate cu art. 21 al Convenției Europene din 1959 de asistență juridică reciprocă în materie penală (art. 6.1)²⁶. Aspectul respectiv schimbă caracterul asistenței judiciare, din reactivă în proactivă²⁷.

Convenția UE din 2000 conține și alte inovații importante în materia asistenței juridico-penale internaționale. Una dintre cele mai interesante constă în faptul că aceasta “răstoarnă” unul dintre principiile fundamentale ale asistenței juridice în materie penală conform căruia legea aplicabilă la executarea cererii este cea a statului solicitat. O modificare importantă introdusă prin Convenția din 2000 este regula conform căreia statul solicitat *trebuie să respecte formalitățile și procedurile indicate special de către statul solicitant*²⁸.

De asemenea, nu putem trece cu vederea faptul că, Convenția UE din 2000 permite utilizarea de *tehnici moderne de comunicare*: cererile de asistență reciprocă și schimburile spontane de informații pot fi înaintate nu numai în scris, ci și *prin orice mijloc capabil să producă un înscris* în condiții care să-i permită statului destinatar *să stabilească autenticitatea* (art.6.1). Prin urmare, o trăsătură importantă și inovatoare a Convenției din 2000 este că cererile pot fi formulate și soluționate, printre altele, prin fax și

²⁵ Bernanrd D., De Buck B. Jucători și canale pentru obținerea de probe în Uniunea Europeană. Bruxelles, 2006, p. 4.

²⁶ Articolul 6 al Convenției din 2000 înlocuiește următoarele prevederi: Articolul 15 al Convenției din 1959 de asistență reciprocă în materie penală, care prevedea că, exceptând cererile de asistență reciprocă în caz de urgență, acestea să fie trimise Ministerelor de Justiție, precum și art. 53 al Convenției de aplicare a Acordului Schengen, care le dădea autorităților judiciare posibilitatea de a comunica direct unele cu celelalte.

²⁷ Cooperarea judiciară în materie penală. Proiect de Înfrățire între România și Austria, PHARE RO 2005/IB/JH 03, p. 55.

²⁸ Joutsen M. The European Union and Cooperation in Criminal Matters: the Search for Balance. The European Institute for Crime Prevention and Control affiliated with the United Nations. Helsinki, 2006, p. 20.

²² JO C 197 din 12.7.2005. Intrarea sa în vigoare a necesitat opt ratificări, iar acest proces a fost unul de durată. Convenția a intrat în vigoare, în sfârșit, în data de 23 august 2005. Acesta înlocuiește Decizia-cadru [2002/465/JAI](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/?uri=CELEX:32002/465/JAI) a Consiliului, din 13 iunie 2002 privind echipele comune de anchetă.

²³ JO C 326 din 21.11.2001.

²⁴ Această Convenție nu a fost destinată să fie un tratat independent, ci de a completa Convenția din 1959 a Consiliului Europei și Protocolul acesteia. Convenția UE din 2000 unește într-un mod actual tratatele în materie adoptate ulterior, reflectând nu doar influența „bunelor practici” la care ne-am referit mai sus, ci și dezvoltarea unor noi metode și mecanisme de investigație.

e-mail. În plus, nu li se interzice statelor membre să fie de acord și să accepte cereri verbale, de exemplu în situațiile în care circumstanțele sunt extrem de urgente și pe baza faptului că vor fi confirmate în scris cât mai curând cu putință.

O altă inovație constă în faptul că pentru prima dată, o convenție multilaterală privind cooperarea internațională în materie penală include *reguli cu privire la protecția datelor cu caracter personal, schimbate între statele membre*. Aceste reguli au fost necesare, printre altele, deoarece Convenția din 2000 prevede anumite metode de anchetă care nu sunt exclusiv judiciare, cum ar fi schimbul spontan de informații (art. 7), livrările supravegheate (art. 12) și anchetele sub acoperire (art.14)²⁹.

Sfera aplicării tratatelor în materia asistenței juridico-penale internaționale este în strânsă legătură cu formele asistenței, deoarece anume ultimele caracterizează și concretizează domeniul relațiilor reglementate. Forma concretă de asistență juridică se realizează în acțiunile procesuale realizate de către partea solicitată în baza cererii autorității străine competente. Denumirile acestor acțiuni pot varia în conformitate cu specificul procesului penal național, forma asistenței reflectând nu definiția acesteia, ci esența acțiunii, rezultatul scontat.

Cercetătorul V. Milinciuc definește forma asistenței juridico-penale internaționale ca fiind „un obiectiv stabilit în vederea elucidării adevărului și adoptării deciziei legale, obiectiv fixat de către autoritatea competentă a statului solicitant și soluționat prin intermediul realizării de către autoritățile competente ale statului solicitat a unor acțiuni procesuale sau de anchetă

²⁹ Sunt acoperite în special următoarele situații:

- datele obținute prin videoconferință (art. 10) sau prin teleconferință (art.11): datele derivate dintr-o declarație făcută de un martor într-un stat membru în cursul unei video-conferințe, de exemplu, într-o confruntare respectiva procedură este indeplinită, în măsura în care datele sunt utilizate de autoritățile statelor membre competente pentru locația unde este înfățișat martorul,

- datele strânse de echipele comune de anchetă (art. 13); datele derivate din audierea unui martor pe teritoriul statului membru care dorește să folosească datele (excepție de la art.13.10, unde limitarea este la acele cazuri în care datele „sunt disponibile altfel”),

- datele obținute pe teritoriul statului solicitant prin intermediul interceptărilor telecomunicațiilor de pe teritoriul național, cu sprijinul furnizorilor de servicii (art. 19), cu privire la subiectul prezent pe teritoriul statului membru care realizează interceptarea.

în baza propriei legislații cu posibila luare în considerare a specificului legislației celeilalte părți³⁰”.

În paragraful 2 al Tratatului-tip privind asistența juridică în materie penală adoptat de către Adunarea Generală a ONU la 14 decembrie 1990³¹ sunt consacrate următoarele forme de asistență juridico-penală:

- obținerea de mărturii și declarații;

- punerea la dispoziție a persoanelor arestate sau a altor persoane pentru a da declarații sau pentru a acorda ajutor la desfășurarea anchetei;

- remiterea documentelor judiciare;

- perchezițiile și sechestrările;

- examinarea obiectelor și a locurilor;

- furnizarea de informații și a mijloacelor de probă;

- furnizarea originalelor sau a copiilor certificate conforme dosarelor și a documentelor pertinente, acestora atribuiindu-se documentele bancare, financiare, registrele care demonstrează modul de funcționare al întreprinderilor sau activitățile comerciale ale acesteia (par.2, at.1).

De menționat că aceasta însă nu reprezintă o enumerare exhaustivă a formelor de asistență juridică internațională în materie penală. După cum se indică și în Ghidul asupra Tratatului-tip privind asistența juridică în materie penală³², din enumerarea inclusă în acest tratat „părțile vor alege formele de asistență solicitate, și, de asemenea, vor recurge la alte forme considerate necesare de către statele - părți. Unele state însă pot opta pentru recurgerea la formulări generale după exemplul p.1 al art.1 care prevede „statele părți se angajează prin prezentul tratat să-și acorde cel mai larg posibil ajutor judiciar reciproc la anchetarea infracțiunilor sau în alte proceduri la solicitarea autorităților publice competente”, adică vor negocia doar sfera de aplicare a tratatului, soluționând ulterior problema formelor asistenței în dependență de solicitările parvenite.

³⁰ Милинчук В.В. Указ. Соч., с. 26-27.

³¹ Tratatul-tip al Națiunilor Unite privind asistența juridică în materie penală, adoptat de către Adunarea Generală a ONU la 14.12.1990. Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 45/ 117 din 14.12.1990. [On-line]: www.unodc.org/.../model_treaty_mutual_assistance_criminal_matters.pdf (Vizitat la: 21.11.2016).

³² Руководство по Типовому договору о выдаче и Руководство по Типовому договору о взаимной помощи в области уголовного правосудия. Международный обзор уголовной политики № 45 и 46. ООН, Нью-Йорк, 1995. с. 38-39.

Important este ca formele de asistență consacrate printr-un tratat internațional să reflecte necesitățile părților, în conformitate cu prevederile legislației procesual-penale naționale.

Spre exemplu, conform legislației naționale a Olandei, în sfera asistenței juridice în materie penală în afară de formele indicate în Tratatul-tip al ONU privind asistența juridică în materie penală, sunt incluse și așa proceduri specifice ca primirea rapoartelor medicale și stomatologice (cu acordul pacientului prezentat în formă scrisă), remiterea cazierelor judiciare, prezentarea de informații privind posesorii anteriori de telefoane mobile, prezentarea informațiilor privind datele din pașaport (asemenea informații se păstrează la autoritățile municipale olandeze) etc. În Portugalia, în baza Convenției europene din 1959 privind asistența juridică în materie penală este posibilă primirea de documente bancare, interceptarea convorbirilor telefonice, verificarea corespondenței poștale, realizarea expertizelor etc. În Germania se poate acorda asistență juridică în materie penală în așa forme ca: identificarea vizei de reședință și a domiciliului *de facto*, identificarea proprietarilor mijloacelor de transport și ai telefoanelor mobile; verificarea canalelor de realizare a mărfurilor și a mijloacelor de transport etc.³³

Ca atare, lista formelor asistenței juridico-penale internaționale consacrată în Tratatul-tip al ONU din 1990, de regulă, poate fi extinsă atât în cadrul altor reglementări internaționale în domeniu, cât și în legislațiile interne ale statelor în dependență de necesitățile practicii procesual-penale a statelor și a posibilităților procesuale existente în acest sens.

Ca rezultat al analizei prevederilor celor mai importante tratate multilaterale în domeniu - Convenția Europeană cu privire la extrădare din 1957 și Protocoalele Adiționale ale acesteia din 1978 și din 2001; Convenția Interamericană din 1992 cu privire la asistența juridică în materie penală [4]; Convenția din 2000 privind asistența reciprocă în materie penală dintre statele-membre ale Uniunii Europene și Protocolul Adițional al acesteia din 2001; Convenția Națiunilor Unite din 2000 împotriva criminalității transnaționale organizate etc., pot fi elucidate următoarele forme

„tradiționale” de asistență juridică în materie penală:

transferarea persoanelor condamnate;
recunoașterea și executarea sentințelor străine;
audierea persoanelor în calitate de martori sau experți;

transmiterea de acte persoanelor fizice sau juridice care se află peste hotarele țării;

executarea cercetării, ridicării obiectelor sau documentelor și transmiterea lor peste hotare;
efectuarea de percheziții și sechestrări;
efectuarea expertizelor;

furnizarea originalelor sau a copiilor certificate conforme dosarelor și a documentelor pertinente, acestora atribuindu-se documentele bancare, financiare etc.

examinarea obiectelor și a locurilor;

chemarea persoanelor aflate peste hotare pentru a se prezenta benevol la urmărirea penală sau în instanța judecătorească pentru audiere sau confruntare, precum și aducerea în scopul respectiv a persoanelor aflate în detenție la moment;

efectuarea urmăririi penale la cererea unui stat străin;

scoaterea din circuit și arestul bunurilor, înghețarea activelor și acordarea ajutorului în procedurile de țin de confiscări;

identificarea persoanelor sau a obiectelor;
restituirea bunurilor obținute prin mijloace infracționale.

Concomitent, nu putem să nu remarcăm un nou nivel de cooperare internațională în scopul combaterii criminalității, realizat prin consacrarea în textele unor tratate internaționale - Convenția Națiunilor Unite din 2000 împotriva criminalității transnaționale organizate; Convenția din 2000 privind asistența reciprocă în materie penală dintre statele-membre ale Uniunii Europene; Cel de-al Doilea Protocol Adițional din 2001 la Convenția Europeană din 1959 cu privire la extrădare; Convenția Națiunilor Unite din 2003 împotriva corupției - a unor *forme noi de asistență juridică internațională în materie penală*, cum ar fi: 1. audierile prin videoconferință și teleconferință; 2. interceptările de telecomunicații; 3. livrările supravegheate (pentru infracțiunile extrădabile); 4. echipele comune de anchetă.

Cît privește Convenția Europeană din 1957 cu privire la extrădare, de menționat că aceasta nu consacră o enumerare a formelor de asistență juridico-penală. Doar unele articole stipulează

³³ Baltic Sea Region: Mutual legal assistance and extradition, 1997. [On-line]: www.baltic21.org (Vizitat la: 11.12.2016).

specificul acordării unor așa forme ca efectuarea de percheziții și sechestrări; înmânarea citațiilor și a altor documente, acordarea de informații, probe și documente judiciare. Lista respectivă a formelor de asistență juridică acordate se stabilește, de regulă, de către fiecare stat în parte în rezervele și declarațiile formulate la semnarea Convenției.

Capitolul II al Convenției Europene din 1957 (art.3-6) abordează, în esență, obținerea de probe pentru utilizarea lor în cadrul procedurilor penale. Se specifică că, în acest context, cererea trebuie să ia forma unei comisii rogatorii, definite în Raportul Explicativ Oficial al acestei Convenții³⁴ ca fiind „un mandat emis de către autoritatea judiciară dintr-un stat unei autorități judiciare străine pentru a efectua în locul ei una sau mai multe acțiuni specificate.”

Astfel, după cum putem observa, comisia rogatorie reprezintă instituția procesuală prin intermediul căreia se obțin din străinătate acte procedurale necesare rezolvării cauzei penale. În literatura de specialitate³⁵ sunt elucidate următoarele particularități ale comisiei rogatorii:

este o delegare de putere pentru o misiune definită;

poate să prevadă doar instrucțiuni legate direct de faptele incriminate;

este întocmită în scris (cuprinde natura infracțiunii, obiectul urmăririi, învinuitul, partea civilă etc.), datată, semnată de autoritatea competentă și ștampilată.

concretizează misiunea încredințată și fixează termenul de executare.

O astfel de procedură a fost inițial dezvoltată pentru a permite cooperarea dintre judecători, dar cererea de comisie rogatorie poate fi, de asemenea, emisă pe numele organelor de poliție sau cel al procurorilor. În absența unui tratat între statul solicitant și statul solicitat, asistența se acordă în condiții de reciprocitate. Fiecare stat are atât propria sa legislație, cât și practici pentru executarea comisiilor rogatorii și rezultatul cererii

în cea mai mare parte depinde de curtoazia instanțelor judiciare și de uzanțele instanței străine.

Republica Moldova fiind parte la numeroase instrumente internaționale în materie, dispune de un cadru juridic național armonizat, care împreună constituie o bază normativă adecvată pentru realizarea cu succes a activității de asistență juridică internațională în materie penală. Asistența juridică internațională poate fi solicitată sau acordată în executarea unor activități procesuale prevăzute de legislația de procedură penală a Republicii Moldova și a statului străin respectiv. Raporturile cu statele străine sau curțile internaționale referitoare la asistența juridică în materie penală sunt reglementate de tratatele internaționale sau în temeiul unor obligații scrise în condiții de reciprocitate.

Conform art. 532 din Codul de procedură penală al RM³⁶ (CPP al RM) adresările privitor la asistența juridică internațională în materie penală se fac prin intermediul Ministerului Justiției sau al Procuraturii Generale direct și/sau prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe al RM, cu excepția cazurilor când, în bază de reciprocitate, se prevede o altă modalitate de adresare. Procuratura Generală este autoritatea centrală pentru asistența juridică internațională în faza de urmărire penală. Ministerul Justiției este autoritatea competentă a Republicii Moldova în materie de comisie rogatorie, extrădare și transferare a persoanelor condamnate și a celorlalte forme de asistență juridică în materie penală în faza de judecată și de executare a pedepsei.

Organul de urmărire penală sau instanța de judecată din Republica Moldova, în cazul în care consideră necesară efectuarea unei acțiuni procesuale pe teritoriul unui stat străin, se adresează prin comisie rogatorie organului de urmărire penală sau instanței de judecată din statul respectiv, sau de către o instanță penală internațională conform tratatului internațional la care statul nostru este parte sau în condiții de reciprocitate. În condiții de reciprocitate se acordă asistență doar în cazul în care între Republica Moldova și statul respectiv nu este încheiat un tratat bilateral de asistență juridică în materie

³⁴ Rapport explicatif de la Convention européenne d'entraide judiciaire en matière pénale. [On-line]: <http://conventions.coe.int/Treaty/FR/Reports/Html/030.htm> (Vizitat la: 22.11.2016).

³⁵ McClean J. D. International co-operation in civil and criminal matters. New York, 2002, p. 184; Joutsen M. The European Union and Cooperation in Criminal Matters: the Search for Balance. The European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations. Helsinki, 2006, p. 12.

³⁶ Codul de procedură penală al Republicii Moldova (Partea specială) nr. 122-XV din 14.03.2003. Republicat: Monitorul Oficial al R.Moldova nr.248-251/699 din 05.11.2013.

penală sau aceste două state nu sunt parte la un tratat multilateral de asistență juridică în materie penală.

Condițiile de reciprocitate se confirmă printr-o scrisoare, prin care Ministerul Justiției sau Procurorul General se obligă să acorde, în numele Republicii Moldova, asistență juridică statului străin sau instanței penale internaționale la efectuarea unor acțiuni procesuale, cu garantarea drepturilor procesuale, prevăzute de legislația națională, ale persoanei în privința căreia se efectuează asistența.

Comisia rogatorie în Republica Moldova se întocmește de către procurorul care conduce sau nemijlocit efectuează urmărirea în cauza respectivă și se înaintează Procurorului General, sau de către instanța de judecată în procedura căreia se află cauza penală și se remite Ministrului Justiției pentru transmitere spre executare statului respectiv. Respectiv, cererea de executare a comisiei rogatorii se transmite Procurorului General sau Ministerului Justiției, după caz. Art. 537 CPP al RM reglementează conținutul și forma comisiei rogatorii.

Organul de urmărire penală sau instanța de judecată execută comisii rogatorii prezentate de către organele respective din străinătate în temeiul tratatelor internaționale la care Republica Moldova și statul solicitant sunt parte sau în condiții de reciprocitate confirmate potrivit prevederilor art. 536, al.2 din CPP al RM. Comisiile rogatorii parvenite din alte state se execută în cadrul urmăririi penale de către procuror cu concursul ofițerilor de urmărire penală sau, după caz, de judecătorul de instrucție dacă se solicită audierea martorilor. La executarea acesteia pot asista reprezentanți ai statului solicitant sau al instanței internaționale dacă aceasta este prevăzută de tratatul internațional respectiv.

În cazul în care comisia rogatorie nu poate fi executată, documentele primite se restituie în temeiurile prevăzute în art. 534 din CPP al RM părții solicitante prin intermediul instituțiilor de la care le-a primit, cu indicarea motivelor care au făcut imposibilă executarea.

Este oportun de a remarca că în literatura de specialitate există critici în ce privește recurgerea la comisia rogatorie. Astfel, cercetătorii C. Rijken și G. Vermeulen în lucrarea „Joint investigation teams in the European Union: From Theory to Practice” susțin că asemenea instrumente tradiționale în materia asistenței juridice

internaționale ca și comisiile rogatorii au dezavantajul de a fi parte a unui proces destul de lent³⁷. În același context, cercetătorul R. Zimmerman este de părerea că executarea comisiilor rogatorii constituie un proces îndelungat, greu și nesigur, deoarece judecătorul din statul solicitat nu are obligația de a executa cererea și trebuie să facă acest lucru în strictă conformitate cu legislația națională³⁸. Același autor susține că există mulți factori de incertitudine și riscuri de refuz la diverse etape ale procesului:

Comisiile rogatorii sunt de regulă transmise pe canale diplomatice și trebuie să fie prelucrate, atât de către instanță, cât și de către corpul diplomatic. Ultimul are dreptul de a refuza executarea acesteia dacă comisia rogatorie este considerată a fi incompatibilă cu politicile publice ale statului;

Cererile trebuie să conțină anumite informații, cum ar fi o descriere a faptelor, precizarea detaliilor privind oamenii și companiile implicate, cadrul legal, traducerea etc. Adeseori solicitările sunt returnate statului solicitant pentru clarificări suplimentare;

În unele cazuri, statele refuză executarea unei comisii rogatorii până la realizarea acuzării penale oficiale în statul solicitant și depunerea cauzei spre examinare în instanța de judecată, făcând această procedură inaplicabilă în cursul perioadei de anchetă atunci când este cea mai necesară;

În unele state, legile privind secretul bancar nu permit obținerea în bază de comisii rogatorii a documentelor bancare³⁹.

Aceste cauze și multe altele, cum ar fi globalizarea, dezvoltarea tehnologiilor înalte etc. au devenit un stimul pentru comunitatea internațională în ce privește perfecționarea metodelor de asistență juridico-penală internațională și folosirea în acest scop a avantajelor rețelei globale de comunicare și a noilor tehnologii.

Conform „Recomandărilor în domeniul luptei contra criminalității transnaționale organizate” aprobate la Summitul de la Lion din iunie 1996 de către „Grupul Celor Opt” (G8), „statele trebuie

³⁷ Rijken C., Vermeulen G. Joint investigation teams in the European Union: From Theory to Practice. The Hague: TMC Asser Press, 2006, p. 121.

³⁸ Zimmerman R. La coopération judiciaire internationale en matière penale. Berne: Stämpfli, 2004, p. 38.

³⁹ Ibidem.

să tindă să ia măsuri corespunzătoare în vederea asigurării protecției martorilor în timpul procesului judiciar. În acest scop pot fi folosite asemenea metode ca darea mărturiilor cu ajutorul telecomunicațiilor sau limitarea accesului la persoana în cauză, sau la datele personale ale acestuia. Este necesar, de asemenea, de a examina posibilitățile ... utilizării mijloacelor tehnice moderne, așa ca comunicațiile video în vederea depășirii unor dificultăți existente în legătură cu luarea depozițiilor martorilor care se află în afara frontierelor statului în care se desfășoară ancheta⁴⁰.”

Includerea în practica cooperării internaționale a dobândirii de probe prin intermediul utilizării *videoconferințelor* este consacrată la nivel universal de către Convenția Națiunilor Unite din 2000 împotriva criminalității transnaționale organizate și de către Convenția Națiunilor Unite din 2003 împotriva corupției, iar pe continentul european – de către Convenția din 2000 privind asistența reciprocă în materie penală dintre statele-membre ale Uniunii Europene și de către Protocolul Adițional II din 2001 al Convenției Europene din 1959 cu privire la asistența juridică în materie penală.

Spre exemplu, art. 10 al Convenției din 2000 privind asistența reciprocă în materie penală dintre statele-membre ale Uniunii Europene este consacrat în întregime audierii prin videoconferință⁴¹. Conform par. 1, dacă autoritățile judiciare ale unui stat trebuie să asculte o persoană *în calitate de martor sau expert*, acest stat poate cere statului pe teritoriul căruia se află persoana în cauză ca audierea să aibă loc prin videoconferință în situația în care este inoportun sau imposibil ca persoana respectivă să fie audiată nemijlocit pe teritoriul său. Statul solicitat este obligat să accepte cererea cu condiția ca astfel de audiere să nu fie în contradicție cu principiile fundamentale ale dreptului său și ca el să dispună de mijloacele tehnice care permit efectuarea audierii. Dacă aceste mijloace lipsesc, ele pot, prin acordul

părților, să fie puse la dispoziție de statul solicitant (par.2).

Par. 3 al acestui articol precizează informațiile ce trebuie să se conțină în cerere și precizează în special că aceasta trebuie să conțină motivele pentru care nu este de dorit sau posibil ca martorul sau expertul să compare în persoană, numele autorității judiciare și ale persoanelor care vor efectua audierea. Autoritatea judiciară a statului-membru solicitat citează persoana în cauză în modul prevăzut de legislația sa (par.4). De asemenea, dispoziția art. 10 al Convenției UE din 2000 consacră regulile care trebuie respectate în cadrul audierii prin videoconferință (par.5) și conține prescripții privind procesul-verbal al audierii (art.6) și reglementează plata cheltuielilor între statul solicitant și cel solicitat (par.7). Par. 8 prevede că dacă apar probleme în cursul audierii martorilor sau experților (refuzul de a depune mărturie sau depoziția falsă), se aplică legislația națională a statului pe teritoriul căruia are loc audierea, în aceleași condiții în care ar fi fost vorba de o audiere realizată în baza procedurii naționale. În sfârșit, în baza par. 9, statele-membre pot să extindă aplicarea art. 10 la audierea prin videoconferință a unei *persoane urmărită penal*, consimțământul acestei persoane fiind totuși necesar pentru a recurge la o astfel de audiere.

În prezent, spre exemplu în așa state ca Germania, Marea Britanie ș.a. folosirea videoconferințelor în procesul urmăririi penale - în primul rând pentru interogarea martorilor și confruntări - este considerată a fi metoda potrivită pentru obținerea probelor în cauzele privind infracțiunile sexuale comise în privința copiilor. Interogarea victimelor minore într-o celulă judiciară izolată cu translarea simultană în sala de judecată permite evitarea efectivă a înfricoșării copilului victimă de către inculpat⁴².

O altă sferă acceptată de aplicare a probelor obținute prin intermediul videoconferințelor sunt cauzele în legătură cu criminalitatea organizată. Martorii posibili ai acestor infracțiuni refuză să dea mărturie din frica pentru viața proprie și a celor apropiați. Însă, din considerentul că anume depozițiile martorilor adeseori au rolul hotărâtor în descoperirea unor astfel de infracțiuni, comise de către grupuri organizate, anume așa-numitele mărturii „de la distanță” (în primul rând, prin

⁴⁰ P8 – Senior Experts Group Recommendations. In: The Lion Group. G8 Senior Expert Group on Transnational Organized Crime. June 1995-June 1999, Washington, 1999.

⁴¹ Convenția din 2000 privind asistența reciprocă în materie penală dintre Statele-membre ale Uniunii Europene, adoptată la Bruxelles la 29 mai 2000, în vigoare din 23.08.2005. În: JO C 197 din 12.7. 2005. [On-line]: ec.europa.eu/.../assistance/.../fsj_criminal_assistance_en.htm (Vizitat la: 14.12.2016).

⁴² Милинчук В.В. Указ. Соч., с. 133.

videoconferință) ale martorilor soluționează problema protecției acestora contra amenințărilor directe sau indirecte, fie a presiunilor din procesul anchetei.

În dependență de circumstanțele cauzei, videoconferința poate fi unilaterală - când martorul și învinutul nu se văd unul pe celălalt și bilaterală, când prin intermediul monitoarelor și a camerelor video în sala de judecată și în încăperea pentru interogarea martorului se creează o legătură video reciprocă. În vederea asigurării vizibilității depline a încăperii unde se află interogatul și excluderii oricăror argumente de influențare a martorului din exterior, de regulă se instalează două camere video⁴³. În sfârșit, folosirea videoconferinței este practică în cazul interogării martorilor care locuiesc peste hotare, care din diferite motive refuză să se prezinte la instanța de judecată a statului solicitant. Cauza poate fi nu atât nedorința de a contribui la anchetarea infracțiunii, cât lipsa garanțiilor corespunzătoare privind securitatea personală a martorului (de ex., Germania nu garantează securitatea martorului în cazul lipsei tratatului bilateral în materia asistenței juridico-penale sau în cazul neaplicării Convenției Europene din 1959 de asistență juridică în materie penală⁴⁴) sau compensarea insuficientă a cheltuielilor de călătorie.

Însă impedimentul de bază la anchetarea cauzelor atunci când sunt necesare depozițiile martorilor și experților de peste hotare este circumstanța conform căreia, deși în baza documentelor internaționale în domeniu aceste persoane pot fi chemate printr-o citație, statul solicitant nu este în drept să le oblige să se prezinte în instanță, fie, în cazul existenței unor circumstanțe, asemenea obligații nu pot fi executate forțat. Chiar dacă cetățeanul statului solicitat în baza legislației naționale a acestuia este obligat să se prezinte în baza citației, statul solicitant, de regulă, nu dispune de mecanisme reale de garantare a prezenței martorilor sau experților pe teritoriul său pentru depoziții⁴⁵. Astfel, cea mai bună soluție pentru problemele nominalizate este anume folosirea videoconferinței, care presupune realizarea actului procedural nemijlocit de către reprezentantul statului solicitant, fără încălcarea

restricțiilor impuse de suveranitatea statului unde *de facto* se află martorul.

Capitolul III (art. 17-22) al Convenției UE din 2000 tratează o asemenea formă de asistență juridico-penală *ca interceptația internațională a telecomunicațiilor*, o practică ce exista deja, în special în baza dispozițiilor generale ale Convenției din 1959 (art.14), dar care este reglementată pentru prima dată într-o manieră specifică într-o convenție multilaterală. În baza prevederilor Convenției UE din 2000, interceptările de telecomunicații pot fi realizate la cererea autorității competente a unui alt stat-membru, de către o autoritate judiciară sau administrativă desemnată de către statul în cauză (art.17). O telecomunicație poate fi interceptată și trimisă fie direct către statul-membru solicitant, fie înregistrată și transmisă mai târziu (par.1, art.18). Cererile sunt revizuite în conformitate cu legislația și procedurile naționale din fiecare stat-membru. Cererea de asistență poate fi prezentată în trei cazuri și anume când persoana care este ținta interceptației se găsește⁴⁶:

în statul-membru solicitant și când acesta are nevoie de sprijin tehnic din partea statului-membru solicitat pentru a realiza interceptația;

în statul-membru solicitat unde telecomunicațiile pot fi interceptate;

într-un stat-membru terț dar în care ajutorul tehnic al statului membru solicitat este necesar pentru realizarea interceptației.

Art. 19 al aceluiași tratat include un nou subiect al raporturilor juridice din cadrul asistenței juridico-penale internaționale: furnizorii de servicii Internet. Această novație reflectă realitatea sistemii globale de comunicații, când informația este transmisă prin intermediul furnizorilor de servicii Internet sistemii internaționale unice de telecomunicații, amplasate pe teritoriile diferitor state.

Obiect al unei cereri de asistență juridică internațională în materie penală pot face, de asemenea, *livrările supravegheate*. Potrivit par. 1, art.12 al Convenția UE din 2000, fiecare stat membru are obligația de a lua măsurile necesare pentru ca, la cererea unui stat-membru, să poată fi

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ Grotz M. *The Hearing at distance, subjective and objective scope*. Madrid, 1997, p. 1.

⁴⁵ Zimmerman R. *Op. cit.*, p. 53.

⁴⁶ Convenția din 2000 privind asistența reciprocă în materie penală dintre Statele-membre ale Uniunii Europene, adoptată la Bruxelles la 29 mai 2000, în vigoare din 23.08.2005, par. 2, art. 18. În: JO C 197 din 12.7.2005. [Online]: ec.europa.eu/.../assistance/.../fsj_criminal_assistance_en.htm (Vizitat la: 14.11.2016).

autorizate livrări supravegheate pe teritoriul său. Forța acestei dispoziții este mai puternică decât cea a art. 73 din Convenția din 1990 pentru aplicarea acordului de la Schengen care limitează livrările supravegheate la traficul de droguri și se înscrie „în cadrul anchetelor penale care privesc infracțiuni susceptibile de a se termina cu o extrădare”.

Cercetătorul M. L. Cesoni în lucrarea „Les dispositifs de lutte contre les organisations criminelles” susține că două condiții sunt solicitate în cazul livrărilor supravegheate: aceste operațiuni trebuie să fie puse în aplicare în cadrul anchetelor penale și acestea trebuie să țină de infracțiunile susceptibile să ducă la extrădare⁴⁷. Decizia de a recurge sau nu la livrări supravegheate pe teritoriul statului solicitat este luată de autoritățile competente ale acestuia cu respectarea dreptului național al acestui stat membru⁴⁸. Livrările supravegheate se desfășoară conform procedurilor prevăzute de statul solicitat ale cărui autorități competente conduc operațiunea (par. 3, art.12).

O altă formă de asistență juridico-penală internațională care merită atenție este cea privind înființarea și activitatea *echipelor comune de anchetă*. Echipa comună de anchetă trebuie să fie stabilită de comun acord între două sau mai multe state membre ale UE în scopul de a executa anchete penale într-unul sau mai multe dintre statele-membre care o înființează⁴⁹. Acordul este un document important, pentru că stabilește scopul specific al echipei, perioada în care aceasta va funcționa și componența echipei⁵⁰. Un acord - model pentru echipa comună de anchetă a fost adoptat în calitate de o Recomandare a

Consiliului la 8 mai 2003⁵¹. Art. 13 al.1, în continuare implică faptul că înființarea unei echipe comune de anchetă va fi precedată de o solicitare a unuia dintre statele-membre. Convenția respectivă nu indică cum și de către cine o astfel de cerere trebuie să se facă, sau dacă aceasta se poate face pe cale verbală, nereferindu-se direct la o cerere de asistență reciprocă.

Cu toate acestea, par. 2 al art. 13 face trimitere la art. 14 din Convenția Consiliului Europei din 1959 privind asistența judiciară reciprocă în materie penală, care se referă la cererile de asistență reciprocă. Prin urmare, termenul „cerere” din al. 1 trebuie să fie considerată o cerere de asistență reciprocă, și cerințele generale prevăzute în Convenția din 1959 pentru o astfel de cerere trebuie să fie îndeplinite. Mai mult ca atât, o astfel de cerere trebuie să conțină propuneri privind componența echipei. Decizia privind locul de desfășurare a echipei este importantă, deoarece echipa va acționa în conformitate cu legislația din statul în care operează⁵². Este posibil ca echipa să fie situată în statul în care va avea loc cea mai mare parte a investigațiilor⁵³.

Cercetătorii C.Rijken și G.Vermeulen consideră că o inovație semnificativă a utilizării echipei comune de anchetă constă în prezența ofițerilor de poliție străini într-un alt stat-membru⁵⁴. În opinia autorilor nominalizați, aceasta semnifică că ofițerii de poliție operează în cadrul unui sistem juridic penal străin. Activitatea cadrului echipe comune de anchetă presupune faptul că acestora le vor fi acordate unele competențe speciale de natură să le permită efectuarea măsurilor de cercetare și finalizarea anchetei în acel stat. Utilizarea echipei comune de anchetă prezintă mai multe avantaje vis-a-vis de investigațiile regulate, avantajele majore ale acesteia fiind considerate următoarele:

⁴⁷ Cesoni M.L. Les dispositifs de lutte contre les organisations criminelles. Gent: Academia Press, 2005, p. 66.

⁴⁸ Convenția din 2000 privind asistența reciprocă în materie penală dintre Statele-membre ale Uniunii Europene, adoptată la Bruxelles la 29 mai 2000, în vigoare din 23.08.2005. În: JO C 197 din 12.7. 2005, par. 2, art. 12. [On-line]: ec.europa.eu/.../assistance/.../fsj_criminal_assistance_en.htm (Vizitat la: 14.11.2016).

⁴⁹ Ibidem, art. 13, al.1.

⁵⁰ Rijken C. Joint Investigation Teams: principles, practice and problems. In: Utrecht Law Revue. December 2016, Volume 2, Issue 2, p. 101. [On-line]: <http://www.utrechtlawreview.org/> (Vizitat la: 18.11.2016).

⁵¹ Recommendation of the Council of 8 May 2003 on a model agreement on the establishment of a Joint Investigations Teams. In: OJ C 121, 23.05.2003.

⁵² Convenția din 2000 privind asistența reciprocă în materie penală dintre Statele-membre ale Uniunii Europene, adoptată la Bruxelles la 29 mai 2000, în vigoare din 23.08.2005. În: JO C 197 din 12.7. 2005, art.13, al. 3 „b”. [On-line]: ec.europa.eu/.../assistance/.../fsj_criminal_assistance_en.htm (Vizitat la: 14.11.2016).

⁵³ Rijken C. *Op. cit.*, p. 101.

⁵⁴ Rijken C., Vermeulen G. Joint investigation teams in the European Union: From Theory to Practice. The Hague: TMC Asser Press, 2006, p. 143-144.

faptul că operațiunea este condusă de către o singură persoană⁵⁵;

faptul că autoritățile competente din statele-membre participante pot fi direct interogate de către membrii detașați ai acestora în cadrul unei echipe comune de anchetă pentru a realiza măsuri de cercetare, fără necesitatea unei cereri formale în acest sens; în consecință, informația obținută în cadrul acestor măsuri de investigație în statele-membre participante poate fi utilizată direct de către echipa comună de anchetă⁵⁶;

schimbul direct de informații.

Este important a menționa că echipele comune de anchetă pot fi compuse chiar și din reprezentanți ai unor organisme internaționale așa ca EUROPOL⁵⁷, EUROJUST⁵⁸ etc. Art. 30 al.2, p. „a” al Convenției UE din 2000 prevede că echipele comune pot include reprezentanți ai EUROPOL cu capacitate de sprijin. Este evident că EUROPOL poate juca un rol central în cadrul echipei comune de anchetă, în special în ce privește colectarea de informații și analiza acestora. Aceasta poate ajuta în plus o echipă comună de anchetă furnizându-i cunoștințele sale din domeniul lumii criminale, coordonându-i operațiunile, precum și oferindu-i consiliere în ce privește aspectele tehnice⁵⁹.

În ce privește implicarea funcționarilor EUROJUST, un prim pas a fost întreprins în special în art. 31 din Convenția UE din 2000, care prevede susținerea sau facilitarea funcției EUROJUST. Cu toate acestea, membrii EUROJUST pot acționa în două ipostase: ca membri naționali, caz în care aceștia sunt legați prin legislația lor națională, sau ca reprezentanți ai EUROJUST, reprezentând-o, în calitate de colegiu, caz în care acestea sunt obligați prin reglementările Unității de Cooperare Judiciară a Uniunii Europene. În consecință, un membru național al EUROJUST poate participa oficial, într-o echipă comună de anchetă în calitatea sa de autoritate judiciară în virtutea dreptului intern. În acest caz, acest membru nu reprezintă

EUROJUST, dar are avantajul de a face parte din această rețea⁶⁰.

În concluzie, din conținutul prezentei cercetări putem deduce că tendința actuală în ce privește mecanismele de asistență juridico-penală internațională este de a favoriza acorduri care:

să permită transmiterea directă a cererilor de asistență reciprocă și de a accelera trimiterea și comunicarea actelor de procedură;

să solicite respectarea formalităților și procedurilor indicate, precum și a termenelor stabilite de către statul solicitant;

să faciliteze utilizarea transfrontalieră a echipamentelor tehnice (în scopuri de observare), precum și interceptarea comunicațiilor;

să autorizeze livrările controlate și să permită investigațiile sub acoperire în afara granițelor;

să încurajeze crearea unor echipe comune de anchetă;

să permită, în anumite circumstanțe, audierea de martori prin intermediul videoconferințelor sau a conferințelor telefonice, și,

să permită transferul temporar al persoanelor aflate în detenție în scopuri de anchetă.

Toate tratatele în domeniu recent adoptate subliniază necesitatea de promptitudine în reacționarea la solicitările de asistență, acestea urmărind, în esență, un dublu obiectiv: *simplificarea procedurii de asistență juridică internațională și înlăturarea obstacolelor la executarea cererilor de asistență*.

Statele trebuie să caute mijloace practice și procedurale de abordare a problemei. Unele soluții constau în consolidarea capacității fiecărui stat de a răspunde și de a rezolva unele probleme care apar frecvent: canale de comunicare îmbunătățite; capacitățile de traducere sporite; formarea lingvistică, utilizarea formularelor tipizate și a ghidurilor; dezvoltarea și utilizarea unor liste de verificare a elementelor justificative care trebuie îndeplinite pentru ca o cerere să fie acceptată; detașarea și schimburile între personalul autorităților centrale sau între agențiile de executare și de solicitare; materiale și cursurile de formare; seminarii și sesiuni de schimb de informații bilaterale și regionale, și utilizarea ofițerilor de legătură și a magistraților de legătură pentru a facilita pregătirea cererilor de asistență, precum și orice alte feluri de comunicații.

Cooperarea poate fi, de asemenea, accelerată prin utilizarea unor alternative la cererile formale

⁵⁵ Bernand D., De Buck B. *Op. cit.*, p. 7.

⁵⁶ La cooperation judiciaire: de l'attente des praticiens a la politique legislative de l'Union. Paris, 2008, p. 9.

⁵⁷ Oficiul European de Poliție. [On-line]: <https://www.europol.europa.eu> (Vizitat la: 23.12.2016).

⁵⁸ Unitatea de Cooperare Judiciară a Uniunii Europene. [On-line]: <http://www.eurojust.europa.eu> (Vizitat la: 23.12.2016).

⁵⁹ Rijken C. *Op. cit.*, p. 105.

⁶⁰ Ibidem.

de asistență reciprocă, cum ar fi canale informale de poliție și mecanisme de comunicare, fie atunci când dovada este dată în mod voluntar sau accesibilă publicului, sau utilizarea de echipe comune de anchetă, cu o capacitate de a transmite direct și de a satisface cereri informale de asistență.

În legătură cu instituirea în textele tratatelor internaționale a bazei legale pentru noi direcții de cooperare internațională în materie penală, anterior necunoscute legislației procesuale a statelor, este necesară înlăturarea golului existent în legislațiile naționale prin implementarea la nivel național a normelor internaționale care consacră noi forme de asistență juridică, și în special:

căutarea internațională, sechestrarea, confiscarea fondurilor și a proprietății obținute ca rezultat al activității infracționale, și returnarea acestora proprietarilor legali (inclusiv: scoaterea din circuit și arestul bunurilor, înghețarea activelor, asistența în procedurile referitoare la măsurile de confiscare, confiscarea mijloacelor bănești și a bunurilor - produse ale activității infracționale în scopul returnării acestora proprietarilor legali etc.)

recurgerea la audieri prin videoconferință și teleconferință, și la interceptări de telecomunicații în procesul asistenței juridico-penale internaționale;

livrările supravegheate (pentru infracțiunile extrădabile) și echipele comune de anchetă;

asistența juridico-penală internațională în procesul anchetării infracțiunilor din domeniul informaticii.

Fără o asemenea implementare, cooperarea în materia asistenței juridico-penale cu organele competente ale statelor străine riscă să se confrunte cu dificultăți considerabile.

În același context, ținem să menționăm că, luând în considerație dezvoltarea tehnologiilor informaționale și recurgerea la acestea în scopuri criminale, și având în vedere necesitatea unei cooperări în scopul combaterii criminalității în domeniu, bazată pe cerințele și recomandările instrumentelor juridice internaționale, este necesar, ca statele, la nivel național, să-și formeze cadrul său juridic în vederea soluționării unor probleme-cheie din domeniul asistenței juridico-penale internaționale în procesul anchetării infracțiunilor din domeniul informaticii, fiind necesară reglementarea procedurii penale de

salvare a informației electronice, de inspecție a sistemului informatic, a rețelei de telecomunicații (sau a mediului de stocare a informației electronice), monitorizarea și înregistrarea mesajelor transmise prin intermediul rețelelor de telecomunicații. Concomitent, este necesară soluționarea problemelor tehnice și juridice complexe apărute în procesul investigării acestor infracțiuni, precum și la elaborarea legislației în domeniu, care necesită o pregătire specializată atât a teoreticienilor, cât și a practicienilor care urmează să abordeze problemele identificate. În acest scop este necesar să se asigure existența personalului specializat în detectarea și investigarea infracțiunilor din sfera înaltelor tehnologii.

Bibliografie:

1. Art.7 al Convenției ONU din 1988 contra traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope. [On-line]: http://www.undp.md/border/Conventia_ONU.html (Vizitat la: 19.11.2016).
2. Baltic Sea Region: Mutual legal assistance and extradition, 1997. [On-line]: www.baltic21.org (Vizitat la: 11.12.2016).
3. Bernanrd D., De Buck B. Jucători și canale pentru obținerea de probe în Uniunea Europeană. Bruxelles, 2006.
4. Cesoni M.L. Les dispositifs de lutte contre les organizations criminelles. Gent: Academia Press, 2005. vii + 321 p.
5. Codul de procedură penală al Republicii Moldova (Partea specială) nr. 122-XV din 14.03.2003. Republicat: Monitorul Oficial al R.Moldova nr.248-251/699 din 05.11.2013.
6. Compendium of United Nations Standards and Norms in Crime Prevention and Criminal Justice, United Nations Publication Sales No. E.92.IV. [On-line]: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Compendium_UN_Standards_and_Norms_CP_and_CJ_English.pdf (Vizitat la: 07.11.2016).
7. Convenția din 2000 privind asistența reciprocă în materie penală dintre Statele-membre ale Uniunii Europene, adoptată la Bruxelles la 29 mai 2000, în vigoare din 23.08.2005. În: JO C 197 din 12.7.2005. [On-line]: ec.europa.eu/.../assistance/.../fsj_criminal_assistance_en.htm (Vizitat la: 14.11.2016).
8. Convenția europeană din 1957 de extrădare. În vigoare din 18 aprilie 1960, Ratificată prin Hotărîrea Parlamentului RM nr.1183-XIII din 14.05.97. [On-line]:

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=dcc&lang=1&id=286220> (Vizitat la: 12.11.2016).

9. Grotz M. The Hearing at distance, subjective and objective scope. Madrid, 1997.

10. Joutsen M. The European Union and Cooperation in Criminal Matters: the Search for Balance. The European Institute for Crime Prevention and Control affiliated with the United Nations. Helsinki, 2006.

11. Joutsen M. The European Union and Cooperation in Criminal Matters: the Search for Balance. The European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations. Helsinki, 2006.

12. La cooperation judiciaire: de l'attente des praticiens a la politique legislative de l'Union. Paris, 2008.

13. Leyenberger S. Colloque sur la cooperation judiciaire internationale et europeenne: Pour l'amelioration de l'entraide judiciaire. La position des Procureurs europeens. Paris, 2008.

14. McClean J. D. International co-operation in civil and criminal matters. New York, 2002. 410 p.

15. Oficiul European de Poliție. [On-line]: <https://www.europol.europa.eu> (Vizitat la: 23.12.2016).

16. P8 – Senior Experts Group Recommendations. In: The Lion Group. G8 Senior Expert Group on Transnational Organized Crime. June 1995-June 1999, Washington, 1999.

17. Protocolul Adițional din 1978 la Convenția Europeană de asistență juridică în materie penală. [On-line]: <http://www.infoeuropa.md/tratatele-coei/protocol-nr-2-aditional-la-conventia-europeana-de-asistenta-judiciara-in-materie-penala> (Vizitat la: 08.11.2016).

18. Protocolul nr.2 Adițional la Convenția Europeană de asistență judiciară în materie penală, 2001, Strasbourg. [On-line]: <http://www.infoeuropa.md/tratatele-coei/protocol-nr-2-aditional-la-conventia-europeana-de-asistenta-judiciara-in-materie-penala> (Vizitat la: 08.11.2016).

19. Rapport explicatif de la Convention européenne d'entraide judiciaire en matière pénale. [On-line]: <http://conventions.coe.int/Treaty/FR/Reports/Html/030.htm> (Vizitat la: 22.11.2016).

20. Recommendation of the Council of 8 May 2003 on a model agreement on the establishment of a Joint Investigations Teams. In: OJ C 121, 23.05.2003.

21. Revised Manuals on the Model Treaty on Extradition and on the Model Treaty on Mutual Assistance in Criminal Matters. UNODC. [On-line]: www.unodc.org/pdf/model_treaty_extradition_revised_manual.pdf (Vizitat la: 21.11.2016).

22. Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 45/117 din 14.12.1990 adoptată la recomandarea Celui de-al 8-lea Congres al ONU în vederea prevenirii

criminalității. [On-line]:

www.unodc.org/.../model_treaty_mutual_assistance_criminal_matters.pdf (Vizitat la: 21.11.2016).

23. Rijken C. Joint Investigation Teams: principles, practice and problems. In: Utrecht Law Revue. December 2016, Volume 2, Issue 2. [On-line]: <http://www.utrechtlawreview.org/> (Vizitat la: 18.11.2016).

24. Rijken C., Vermeulen G. Joint investigation teams in the European Union: From Theory to Practice. The Hague: TMC Asser Press, 2006. xx + 229 p.

25. Tratatul-tip al Națiunilor Unite din 1990 privind extrădarea. Rezoluția Adunării Generale a ONU 45/116 din 14.12.1990. [On-line]: https://www.unodc.org/pdf/model_treaty_extradition.pdf (Vizitat la: 14.11.2016).

26. Tratatul-tip al Națiunilor Unite privind asistența juridică în materie penală, adoptat de către Adunarea Generală a ONU la 14.12.1990. Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 45/117 din 14.12.1990. [On-line]:

www.unodc.org/.../model_treaty_mutual_assistance_criminal_matters.pdf (Vizitat la: 21.11.2016).

27. Unitatea de Cooperare Judiciară a Uniunii Europene. [On-line]: <http://www.eurojust.europa.eu> (Vizitat la: 23.12.2016).

28. Zimmerman R. La cooperation judiciaire internationale en matiere penale. Berne: Stämpfli, 2004. LIII + 733 p.

29. Мартенс Ф.Ф. Современное международное право цивилизованных народов (по изданию 1905 г.). Т.2. М.: Издательство «Юридический колледж МГУ», 1996. 313 с.

30. Милинчук В.В. Институт взаимной правовой помощи по уголовным делам. Действующая практика и перспективы развития. М.: Издательство «Юрлитинформ», 2001. 352 с.

31. Руководство по Типовому договору о выдаче и Руководство по Типовому договору о взаимной помощи в области уголовного правосудия. Международный обзор уголовной политики № 45 и 46. ООН, Нью-Йорк, 1995. с. 38-39.

32. [On-line]: www.dreptonline.ro/dictionar_juridic/dictionar_juridic.php (Vizitat la: 12.11.2016).

Bibliography:

1. Art.7 al Convenției ONU din 1988 contra traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope. [On-line]:

http://www.undp.md/border/Conventia_ONU.html (Visited: 19.11.2016).

2. Baltic Sea Region: Mutual legal assistance and extradition, 1997. [On-line]: www.baltic21.org (Visited: 11.12.2016).

3. Bernanrd D., De Buck B. Jucători și canale pentru obținerea de probe în Uniunea Europeană. Bruxelles, 2006.
4. Cesoni M.L. Les dispositifs de lutte contre les organisations criminelles. Gent: Academia Press, 2005. vii + 321 p.
5. Codul de procedură penală al Republicii Moldova (Partea specială) nr. 122-XV din 14.03.2003. Republicat: Monitorul Oficial al R.Moldova nr.248-251/699 din 05.11.2013.
6. Compendium of United Nations Standards and Norms in Crime Prevention and Criminal Justice, United Nations Publication Sales No. E.92.1V. [On-line]: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Compendium_UN_Standards_and_Norms_CP_and_CJ_English.pdf (Visited: 07.11.2016).
7. Convenția din 2000 privind asistența reciprocă în materie penală dintre Statele-membre ale Uniunii Europene, adoptată la Bruxelles la 29 mai 2000, în vigoare din 23.08.2005. În: JO C 197 din 12.7. 2005. [On-line]: ec.europa.eu/.../assistance/.../fsj_criminal_assistance_en.htm (Visited: 14.11.2016).
8. Convenția europeană din 1957 de extrădare. În vigoare din 18 aprilie 1960, Ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr.1183-XIII din 14.05.97. [On-line]: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=286220> (Visited: 12.11.2016).
9. Grotz M. The Hearing at distance, subjective and objective scope. Madrid, 1997.
10. Joutsen M. The European Union and Cooperation in Criminal Matters: the Search for Balance. The European Institute for Crime Prevention and Control affiliated with the United Nations. Helsinki, 2006.
11. Joutsen M. The European Union and Cooperation in Criminal Matters: the Search for Balance. The European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations. Helsinki, 2006.
12. La coopération judiciaire: de l'attente des praticiens a la politique legislative de l'Union. Paris, 2008.
13. Leyenberger S. Colloque sur la coopération judiciaire internationale et europeenne: Pour l'amélioration de l'entraide judiciaire. La position des Procureurs europeens. Paris, 2008.
14. McClean J. D. International co-operation in civil and criminal matters. New York, 2002. 410 p.
15. Oficiul European de Poliție. [On-line]: <https://www.europol.europa.eu> (Visited: 23.12.2016).
16. P8 – Senior Experts Group Recommendations. In: The Lion Group. G8 Senior Expert Group on Transnational Organized Crime. June 1995-June 1999, Washington, 1999.
17. Protocolul Adițional din 1978 la Convenția Europeană de asistență juridică în materie penală. [On-line]: <http://www.infoeuropa.md/tratatele-coei/protocol-nr-2-aditional-la-conventia-europeana-de-asistenta-judiciara-in-materie-penala> (Visited: 08.11.2016).
18. Protocolul nr.2 Adițional la Convenția Europeană de asistență judiciară în materie penală, 2001. Strasbourg. [On-line]: <http://www.infoeuropa.md/tratatele-coei/protocol-nr-2-aditional-la-conventia-europeana-de-asistenta-judiciara-in-materie-penala> (Visited: 08.11.2016).
19. Rapport explicatif de la Convention européenne d'entraide judiciaire en matière pénale. [On-line]: <http://conventions.coe.int/Treaty/FR/Reports/Html/030.htm> (Visited: 22.11.2016).
20. Recommendation of the Council of 8 May 2003 on a model agreement on the establishment of a Joint Investigations Teams. In: OJ C 121, 23.05.2003.
21. Revised Manuals on the Model Treaty on Extradition and on the Model Treaty on Mutual Assistance in Criminal Matters. UNODC. [On-line]: www.unodc.org/pdf/model_treaty_extradition_revised_manual.pdf (Visited: 21.11.2016).
22. Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 45/ 117 din 14.12.1990 adoptată la recomandarea Celui de-al 8-lea Congres al ONU în vederea prevenirii criminalității. [On-line]: www.unodc.org/.../model_treaty_mutual_assistance_criminal_matters.pdf (Visited: 21.11.2016).
23. Rijken C. Joint Investigation Teams: principles, practice and problems. In: Utrecht Law Review. December 2016, Volume 2, Issue 2. [On-line]: <http://www.utrechtlawreview.org/> (Visited: 18.11.2016).
24. Rijken C., Vermeulen G. Joint investigation teams in the European Union: From Theory to Practice. The Hague: TMC Asser Press, 2006. xx + 229 p.
25. Tratatul-tip al Națiunilor Unite din 1990 privind extrădarea. Rezoluția Adunării Generale a ONU 45/116 din 14.12.1990. [On-line]: https://www.unodc.org/pdf/model_treaty_extradition_on.pdf (Visited: 14.11.2016).
26. Tratatul-tip al Națiunilor Unite privind asistența juridică în materie penală, adoptat de către Adunarea Generală a ONU la 14.12.1990. Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 45/ 117

din 14.12.1990. [On-line]:
www.unodc.org/.../model_treaty_mutual_assistance_criminal_matters.pdf (Visited: 21.11.2016).

27. Unitatea de Cooperare Judiciară a Uniunii Europene. [On-line]:
<http://www.eurojust.europa.eu> (Visited: 23.12.2016).

28. Zimmerman R. La cooperation judiciaire internationale en matiere penale. Berne: Stämpfli, 2004. LIII + 733 p.

29. Martens F.F. Sovremennoe mezhdunarodnoe pravo civilizovannyh narodov (po izdaniju 1905 g.). T.2. M.: Izdatel'stvo «Juridicheskij kolledzh MGU», 1996. 313 c.

30. Milinchuk V.V. Institut vzaimnoj pravovoj pomoshhi po ugovnym delam. Dejstvujushhaja praktika i perspektivy razvitija. M.: Izdatel'stvo «Jurlitinform», 2001. 352 c.

31. Rukovodstvo po Tipovomu dogovoru o vydache i Rukovodstvo po Tipovomu dogovoru o vzaimnoj pomoshhi v oblasti ugovnogo pravosudija. Mezhdunarodnyj obzor ugovnoj

politiki № 45 i 46. OON, N'ju-Jork, 1995. c. 38-39.

32. [On-line]:
www.dreptonline.ro/dictionar_juridic/dictionar_juridic.php (Visited: 12.11.2016).

Copyright©ȚARĂLUNGĂ Victoria,
FAIGHER Anatolie, 2017.

Contacts / Contacte / Контакты:

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți,
Catedra de Drept Public,
Bălți, Republica Moldova.

ȚARĂLUNGĂ Victoria

E-mail: vtaralunga@gmail.com

FAIGHER Anatolie

E-mail: faigher@rambler.ru

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2017, Issue 4, Volume 12, Pages 558-572.

ISSN 1857-1999 E-ISSN 2345-1963

Submitted: 18. 08. 2017 | Accepted: 15.11. 2017 | Published: 30.12. 2017

**RELAȚII INTERNAȚIONALE
INTERNATIONAL RELATIONS
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ**

**ЕВРОПЕЙСКИЙ ОПЫТ РЕГИОНАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ
ДЛЯ ПОСТСОВЕТСКИХ ГОСУДАРСТВ**

**EUROPEAN EXPERIENCE OF REGIONAL POLICY
FOR POST-SOVIET STATES**

**EXPERIENȚA EUROPEANĂ A POLITICII REGIONALE
PENTRU STATELE POST-SOVIETICE**

DERGACIOV Vladimir* / DERGACHEV Vladimir / ДЕРГАЧЕВ Владимир

ABSTRACT:

EUROPEAN EXPERIENCE OF REGIONAL POLICY FOR POST-SOVIET STATES

Over the past decades, the processes of regionalization, such as: the redistribution of state power competencies at the supranational and subnational (regional) level are actively occurring in Europe. The problems of the competitiveness of the regions, the increase of which is possible when using not only economic, but also local historical, sociocultural, ecological and other features come to the forefront. Modern European regionalism differs from traditional by its openness, by the formation of „from below”, by the participation of non-state and subnational actors. The advantage in competitiveness is given to regions and territorial communities, where local socio-cultural communications are taken into account most of all.

Key words: post-Soviet States, European regionalism, regional policy, European experience.

JEL Classification: F29, K33

РЕЗЮМЕ:

**ЕВРОПЕЙСКИЙ ОПЫТ РЕГИОНАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ
ДЛЯ ПОСТСОВЕТСКИХ ГОСУДАРСТВ**

В Европе за последние десятилетия активно происходят процессы регионализации — перераспределение властных компетенций государства на наднациональный и субнациональный (региональный) уровень. На первое место выходят проблемы конкурентоспособности регионов,

* **DERGACIOV Vladimir A.** - Doctor în științe geografice, profesor universitar, expert în geopolitică, membru al Federației Internaționale a jurnaliștilor (Bruxelles), Fondator și editor portalului de Internet „Institutul de geopolitică a profesorului Dergaciov”. Profesor la Universitatea Națională „Iliia Mechnikoff” din Odesa, Cercetător științific principal, Institutul de probleme de piață ANȘU. (Odesa, Ucraina). / **DERGACHEV Vladimir A.** - Doctor of geographical Sciences, Professor, expert in geopolitics, Member of the International Federation of journalists (Brussels), Founder and editor of the Internet portal „Institute of geopolitics of the Professor Dergachev”. Professor of the Odessa National University „Ilya Mechnikov”, Researcher of the Institute of market problems of the National Academy of Sciences of Ukraine (Odessa, Ukraine). / **ДЕРГАЧЕВ Владимир Александрович** - Доктор географических наук, профессор, эксперт в геополитике, член Международной федерации журналистов (Брюссель), основатель и редактор Интернет-портала «Институт геополитики профессора Дергачева». Профессор Одесского национального университета имени Ильи Мечникова, главный научный сотрудник Института проблем рынка НАНУ. (Одесса, Украина). **E-mail:** admin@dergachev.ru; dergachev@farlep.net

повышение которой возможно при использовании не только экономических, но и местных исторических, социокультурных, экологических и других особенностей. Современный европейский регионализм отличается от традиционного открытостью, формированием «снизу», участием негосударственных и субнациональных акторов. Преимущество в конкурентоспособности получают регионы и территориальные общины, где в наибольшей степени учитываются местные социокультурные коммуникации.

Ключевые слова: постсоветские государства, европейский регионализм, региональная политика, европейский опыт.

JEL Classification: F29, K33

УДК: 327.39

REZUMAT:
**EXPERIENȚA EUROPEANĂ A POLITICII REGIONALE
PENTRU STATELE POST-SOVIETICE**

În Europa în ultimele decenii în mod activ au loc procesele de regionalizare - de redistribuire a competențelor decizionale de stat la nivel supranațional sau regional. Pe primul loc iese problema competitivității regiunilor, creșterea cărora este posibilă doar atunci când sunt utilizate nu doar componentele economice, dar și istorice locale, socioculturale, de mediu și de alte caracteristici. Regionalism modern european este diferit de modelul tradițional, prin forma sa „deschisă”, prin formarea de „jos”, care implică actori non-statali și subnaționali. Avantajul competitivității î-l primesc regiunile și comunitățile teritoriale, în cazul în care, în cel mai mare grad se iau în considerare particularitățile locale socio-culturale și de comunicare.

Cuvinte cheie: state post-sovietice, regionalism european, politica regională, experiența europeană.

JEL Classification: F29, K33

CZU: 327.39

Традиционно западноевропейское национальное государство выступало главным действующим лицом международных отношений и отличалось сильной властью, способной осуществлять масштабное вмешательство в социально-экономическую сферу. Наиболее ощутимый удар по позициям национального государства нанесла глобализация. Капиталы, товары, услуги и люди обрели мобильность, стало проще пересекать государственные границы. Новые технологии позволили разорвать связь производства, особенно наукоемкого, с определенной территорией. Распространение массовой культуры ослабило возможность защиты местных культур и национального языка. В условиях глобализации европейские государства отказались от сбалансированного развития своих регионов, поскольку капитал при выборе объектов для инвестиций исходит из мировой конъюнктуры. Ускорение этого процесса в Европе обусловлено формированием новой наднациональной политикой, укреплением внутреннего рынка и валютного союза.

В современном мире наряду с глобализацией происходят процессы регионализации — перераспределения властных компетенций государства на наднациональный или субнациональный (региональный) уровень¹. В условиях глобализации регионы становятся менее управляемыми на национальном уровне. **На первое место выходят проблем конкурентоспособности регионов, повышение которой возможно при использовании не только экономических, но и местных исторических,**

¹ Проблемам регионализации посвящена монография автора «Регионалистика» (2008), учебник «Регионоведение» (в соавторстве с Л.Б. Вардомским, М, ЮНИТИ-ДАНА, 2014, четвертое издание), в которых наиболее подробно освещается европейский опыт региональной политики. За последние годы осуществлены зарубежные мониторинговые поездки в проблемные регионы (Северная Ирландия, Шотландия, Каталония, Бельгия, Мадейра, Балканы, Кипр и др.). Публикации о европейском опыте регионализма и преодоления местного сепаратизма отражены на Интернет-портале «Институт геополитики».

социокультурных, экологических и других особенностей.

В эпоху индустриализации доминировал экономический регионализм в административно-территориальных реформах. Традиционные экономические районы выделялись на основе экономико-географических факторов наличия сырья, энергии и близости к товарным рынкам. В Советском Союзе фундаментом политико-административного устройства выступал административный регионализм (по партийному признаку), который сохранился во многих постсоветских государствах.

Современный европейский регионализм является преимущественно **тройным регионализмом**, учитывающим наряду с экономическим фактором социокультурные и экологические аспекты. Преимущество в конкурентоспособности получают регионы и территориальные общины, где в наибольшей степени учитываются местные социокультурные коммуникации.

Основы современной европейской региональной политики

Европейская регионализация идет параллельно на межгосударственном и внутригосударственном уровне. **Новый европейский регионализм способен решать проблемы национального и культурного многообразия за счет передачи части суверенитета на общеевропейский уровень (общая валюта евро, вопросы обороны и др.).**

Прежняя модель европейского национального государства испытывает серьезные трудности и становится все менее привлекательной для меньшинств, стремящихся к отделению. Западноевропейские государства во многом не горят желанием делиться суверенитетом. Тем более новые члены ЕС из Центрально-Восточной Европы не готовы отказаться полностью от суверенитета в пользу общеевропейских институтов. И задачи преодоления регионального разнообразия является трудноразрешимой.

Новый европейский регионализм означает не отказ от национального государства, а повышения эффективности развития регионов за счет человеческой энергии. Как известно, Западная Европа

имеет ограниченные энергетические и другие ресурсы. Поэтому в **глобальной конкуренции Европейский союз с начала своего формирования делал ставку на эффективное использование человеческого ресурса. Его потенциал значительно увеличивается, если создается местная комфортная среда, учитывающая социокультурные особенности территориальных общин.** Если обратиться к аналогии, это означает, например, для Украины, чтобы жители Галичины не ощущали дискомфорта в своей социокультурной среде, а жители Донбасса или Черниговщины – в своей.

Новая волна европейского регионализма началась с середины 80-х годов². Регионализм перестал контролироваться старыми механизмами территориального размещения и обмена. Государство утратило прежнюю способность регулировать региональную политику в результате интернационализации, усиления местного самоуправления, развития рыночных отношений и гражданского общества. Особенно ослабла роль государственной власти в руководстве экономикой, социальной солидарности, культуре и формировании идентичности. Возник новый регионализм, не ограниченный границами национального государства, расширилось участие регионов в конкурентной борьбе на мировых рынках при ослаблении их участия в национальном разделении труда.

Многообразие европейских регионов усложняет систему их управления на общеевропейском уровне. Чтобы справиться с проблемой культурного и политического многообразия и при этом сохранить элементы социальной солидарности и экономической интеграции Объединённой Европе потребовалось политическое измерение³ и

² Китинг М. Новый регионализм в Западной Европе. В: Логос. 2003, № 6. [On-line]: http://www.modernanacija.lv/wp-content/uploads/2011/02/Kiting_Novij-regionalizm-Europi_gramata2.pdf. (Дата посещения: 05.09.2017).

Дергачев В.А. Новые формы международной экономической регионализации. В: Экономические инновации. 2014, выпуск №57.

³ Keating M. The New Regionalism in Western Europe. Territorial Restructuring and Political Change. The University of Michigan: E. Elgar, 1998. ix + 242 p. Китинг

наибольшее развитие получил **политический регионализм**.

В целях содействия европейскому регионализму и усиления роли отдельных территорий в 1985 году была создана Ассамблея регионов Европы (АРЕ), объединившая к концу века свыше 300 территориальных общин Западной, Центрально-Восточной и Восточной Европы с населением 400 млн. человек. Первыми членами АРЕ из Восточной Европы стали Московская и Ленинградская области, Республика Карелия (Россия) и Одесская область (Украина). АРЕ активно сотрудничает со структурами Совета Европы и Европейского союза – Конгрессом местных и региональных властей Европы и Комитетом регионов.

В 1988 году Европейский парламент принял «Хартию регионализма». Сущность европейского регионализма заключалась в поэтапном переходе от наднациональных объединений к Европе регионов. В этом процессе Совет Европы шел как бы впереди Европейского союза, закладывая фундамент будущего гражданского общества. Таким образом, сущность регионализма заключалась в интеграции по формуле «от Европы государств — к Европе регионов». Этот проект отражал важные тенденции к децентрализации и регионализации европейской интеграции. Горизонтальная интеграция была направлена на преодоление государственных и региональных границ. Вертикальная интеграция позволяла разрабатывать компенсационные стратегии регионов с помощью непосредственного влияния на процессы принятия решений в Брюсселе. В 1980/90 гг. продвигалось трёхуровневое объединение: Европейский союз – национальное государство – регионы. При этом регионы выступали в качестве автономных политических акторов европейской интеграции. Сторонниками этой модели интеграции стали в первую очередь конституционные, обладающие широкими полномочиями субнациональные территориальные общности. Например,

Бавария в Германии, Каталония в Испании и Шотландия в Великобритании.

Постепенно к европейским регионам переходит роль субъектов международных экономических отношений, в частности посредством заключения рамочных международных договоров о сотрудничестве. В целях развития межрегионального сотрудничества и стимулирования приграничных регионов реализуется программа INTERREG. Уже завершилась работа четвертое поколение этой инициативы — программа INTERREG IVC (2007 – 2013)⁴.

По Маастрихтскому договору 1992 года представительство страны-члена ЕС в Совете министров может осуществляться главой региона федеративных государств. Был создан новый орган — Комитет регионов с совещательным статусом, а **принцип субсидиарности был введен в договорную базу Евросоюза**.

В 1994 году Совет Европы принял «Хартию местного самоуправления», а в 1996 году Ассамблея регионов Европы — «Декларацию о регионализме»⁵, предусматривающую следующие уровни европейской регионализации: субнациональный (внутригосударственный), национальный (государственный) и наднациональный (коммунитарный) уровень.

В основу региональной политики ЕС положены принципы территориальной концентрации капитала, финансирования целевых программ, сотрудничества с местными властями и передачи конкретных управленческих решений на наиболее оптимальный территориальный уровень.

Статус европейского региона может быть изменен только при согласии и участии местной территориальной общины. В одном и том же государстве в целях сохранения своих исторических, политических и социокультурных особенностей регионы могут иметь различные статусы. Регионы признаются активными субъектами политики Европейского союза и имеют право самостоятельно действовать на международной арене. Составной частью

М. Новый регионализм как возможность. В: Россия в глобальной политике. 2008, № 4. [On-line]: http://www.globalaffairs.ru/number/n_11153 (Дата посещения: 05.09.2017).

⁴ INTERREG IVC. [On-line]: <http://www.interreg4c.eu/> (Дата посещения: 05.10.2017).

⁵ [On-line]: <http://docplayer.ru/37196668-Deklaraciya-po-regionalizmu-v-evrope.html> (Дата посещения: 05.09.2017).

европейского регионализма является местное самоуправление.

При проведении региональной политики ЕС исходит из приоритета союза, тогда как национальные правительства действуют в соответствии с отечественными интересами. Таким образом, **параллельно существует две региональные политики**, позволяющие совместить интересы страны и ЕС, обеспечить поддержку европейской интеграции большинством населения. В будущем расходы на региональное развитие станут основными в бюджете ЕС.

Лиссабонский договор 2007 года впервые обращается к субнациональному уровню и определяет ответственными за соблюдение принципа субсидиарности национальные парламенты. Пока субнациональный уровень остаётся самым слабым, что приводит время от времени к отчуждению между гражданами и наднациональными институтами.

В Европейском союзе прослеживается тенденция усиления сотрудничества стран на межрегиональном уровне для решения актуальных проблем (экономических, социальных, политических, культурных, экологических и других). Европейские регионы принимают непосредственное участие в формировании политики ЕС, некоторые из них имеют представительства в Брюсселе.

В 90-е годы в Европе велись дискуссии о возможных будущих отношениях между национальными государствами и Евросоюзом, об ослаблении роли государства за счет национальной регионализации, то есть полного перехода «от Европы государств к Европе регионов». Идея этой трансформации отражала важные тенденции европейского регионализма и децентрализации, но после расширения на Восток, финансового кризиса и кризиса еврозоны дискуссии о «Европе регионов» прекратились. В настоящее время существует угроза не распада государства-нации, а Евросоюза.

Компромиссным вариантом служит кооперативный регионализм, когда субнациональные (местные) регионы дополняют интересы государства в евроинтеграционных процессах. Такие экономически мощные регионы как Каталония (Испания) выступают за

трансформацию Евросоюза в федерацию регионов и малых народов.

После расширения Евросоюза на Восток процесс принятия Брюсселем решений стал более сложным. Если произойдет дальнейшая децентрализация национального государства и расширятся возможности регионов в принятии общеевропейских решений, Евросоюз не сможет эффективно и оперативно отстаивать свои интересы во внешней и внутренней политике. Новая Европа не стала федеральной Европой регионов и не конфедерацией государств, эволюционный процесс продолжается. Вместе с тем, проект «Европы регионов» способствовал увеличению влияния субнациональных регионов на общеевропейскую политику: **«Европейская политика регионализована, региональная политика европеизирована, а национальная политика и европеизирована и регионализована»⁶**.

Административно-территориальное деление стран Евросоюза формировалось под влиянием географических, экономических, демографических, исторических и других факторов. Главная задача территориально-административных реформ заключается в создании управляемой вертикали власти и эффективного перераспределения властных полномочий между центром и регионами. При этом требуются знания зарубежного опыта, который необходимо знать, но нельзя слепо копировать.

Для формирования гарантийных подходов к развитию территорий Агентством статистики Евросоюза разработана классификация административно-территориальных единиц (NUTS). Система NUTS служит базой для сравнения уровней социально-экономического развития. Она позволяет оценивать и сравнивать эффективность региональной политики разных территорий. Эта классификация создана для статистических и финансовых целей, она не «отменяет» административно-территориального деления в государствах Евросоюза.

Европейский опыт преодоления регионального сепаратизма

⁶ Keating M. The New Regionalism in Western Europe... *Op. cit.*

Этот опыт особенно актуален для постсоветского пространства, где в Украине, Молдове и других новых независимых государствах власть выступает против федерализации, что привело и может еще привести к межэтническим конфликтам и образования непризнанных государств.

Несмотря на сепаратистские движения в отдельных регионах (страна Басков, Шотландия, Каталония, Северная Ирландия, Бельгия, Сардиния), Европейскому союзу в целом удается проводить гибкую региональную политику.

В Европе выделяется три типа регионов: исторические, институциональные и административные⁷. При этом в унитарных государствах, регионы независимо от типа формирования часто имеют права автономии не меньше, чем в федеративном. Актуален опыт создания институциональных автономных регионов (со своими институтами) в унитарной Италии. Согласно Конституции 1947 года Итальянская Республика делится на 20 регионов (областей), из которых пять с компактно проживающими этническими и языковыми меньшинствами имеют особый автономный статус. В регионах имеются свои парламенты (региональные советы) и правительства, обладающие широкими полномочиями местного самоуправления. Например, *Итальянский административный регион Фриули — Венеция-Джулия* (1,2 млн. жителей) со столицей в Триесте имеет широкие полномочия наряду с другими автономными регионами (Сардиния, Сицилия, Трентино — Альто-Адидже, Валле-д'Аоста) в связи с наличием этнических меньшинств и особенностями исторического развития. Регион имеет четыре (!) официальных языка (фриульский, немецкий, словенский и венецианский). Носителей фриульского (восточного ретороманского) языка в области от 220 до 700 тыс. человек. Фриульский язык относится к группе архаичных романских (ретороманских) языков. До недавнего времени языковой

статус этого языка был спорным. Нет единого мнения относительно места фриульского в классификации романских языков. Но, несмотря на это, четвертый государственный язык в Швейцарии — ретороманский.

В *административной области Венето (столица Венеция)* современный венецианский (романский) язык считается диалектом итальянского языка. В 2014 году здесь прошел референдум об отделении от Италии. Почти 90% жителей области высказались за отделение от Италии. В памяти местных жителей глубоки воспоминания о блистательной Венецианской республике. В октябре 2017 года в двух крупных итальянских областях, Ломбардии и Венето, прошел всеобщий референдум о расширении возможностей в рамках действующих договоров об автономии. Несмотря на то, что прошедшие плебисциты носили консультативный характер и противоречили действующему итальянскому законодательству, они формально не повлекли правовых последствий. Рим не использовал армию против местных «сепаратистов», а результаты референдумов будут учтены властью для корректировки региональной политики.

На референдуме в сентябре 2017 года в Каталонии за выход из состава Испании высказалось свыше 2 млн. человек или 90,2% от проголосовавших. Мадрид не признал результат референдума, а региональная политическая элита оказалась не готова взять ответственность за реализацию его результатов. Популистские предвыборные заявления местных политиков, что жить каталонцы будут еще лучше, если не делиться доходами с Мадридом оказались фикцией.

Особенно актуален пример Северной Ирландии⁸, где сепаратизм длился почти столетие. В 1949 году Ирландия за исключение большей части провинции Ольстер (Северной Ирландии) была провозглашена независимой республикой. Так как большинство жителей Северной Ирландии (англичан и шотландцев)

⁷ Дергачев В.А. Европейский опыт трансформации региональной политики. В: Интернет-портал «Институт геополитики». [On-line]: http://dergachev.ru/geop_events/novy-regionalizm-04.html#.WgVITDJx2Mo (Дата посещения: 05.09.2017).

⁸ Дергачев В.А. «Внутреннее зарубежье» Соединенного Королевства. В: Интернет-портал «Институт геополитики». [On-line]: http://dergachev.ru/geop_events/081009.html (Дата посещения: 09.09.2017).

проголосовало на референдуме против независимости, регион был сохранен под английской короной. Местные англичане являются последствием колониального прошлого, когда вся Ирландия была английской колонией. Шотландцы заселили восточное побережье Ирландии в 16 – начале 17 вв.

Ирландская республиканская армия (ИРА), основанная в 1919 году, на протяжении двадцатого столетия использовала радикальные методы борьбы за независимость, а затем за воссоединение с Ирландской республикой. ИРА стояла в авангарде конфессионального противостояния между местными протестантами (англичанами) и католиками (ирландцами). В результате конфликтов было убито 1,5 тыс. человек, в том числе половина жертв — результат столкновений между британскими войсками и ИРА.

Политический путь решения проблемы исходил из признания сложившегося положения. Для достижения этой цели ирландцы вступили в 1973 году одновременно с Великобританией в Евросоюз. Курс на высокое качество жизни стал национальной идеей, способствующей более тесным связям Ольстера (Северной Ирландии) с Ирландской республикой.

В 1998 году между британским и ирландским правительством было подписано Белфастское соглашение, восстановившее Ассамблею Северной Ирландии, за которое на референдуме проголосовал 71 % жителей региона, созданы Совет министров Севера и Юга острова Ирландии и Британо-ирландский совет (Лондон, Дублин, Белфаст).

В 2006 году прошли переговоры лидеров всех североирландских партий, премьер-министров Великобритании и Ирландии, в результате которых **Северная Ирландия была возвращена под управление местных органов власти вместо прямого управления из Лондона. Радикальный североирландский сепаратизм удалось замирить.** Из Северной Ирландии были выведены британские войска. Контроль за порядком осуществляют местные полицейские подразделения. Потерял ли политическое «лицо» Лондон, пойдя на большие уступки Северной Ирландии?

Передав многие функции местной территориальной общине, Лондон выиграл в экономическом отношении. Политическая стабилизация в регионе привела к притоку зарубежных инвестиций и к высоким темпам развития. Северная Ирландия финансируется и спонсируется богатой Ирландией, Великобританией, Евросоюзом и ирландской диаспорой США. В результате увеличился вклад Северной Ирландии в государственный бюджет Соединенного Королевства.

Законодательство Франции полностью регулирует все вопросы, касающиеся организации и деятельности местного самоуправления на всех уровнях административно-территориального устройства в объединённом административном кодексе, который фактически является «конституцией» местного самоуправления страны. В Великобритании создан единый министерский орган государственной поддержки местного самоуправления.

Опыт использования европейского принципа субсидиарности

Основопологающим при проведении административно-территориальных реформ в странах с развитым гражданским обществом является принцип субсидиарности в общественных отношениях предусматривающий приоритет прав и интересов личности перед правами и интересами любой общности. Распределение прав и обязанностей по исполнительным вертикали осуществляется на основе делегирования конкретных решений на тот территориальный уровень, где они могут исполняться наиболее эффективно.

Европейский принцип субсидиарности (от лат. *subsidiarius* — вспомогательный) или социальной организации возник в недрах Римско-католической церкви и был связан с её децентрализацией. В современной европейской региональной политике принцип субсидиарности рассматривается преимущественно в государствах с федеративным административно-территориальным устройством, составляющих три четверти членов Евросоюза.

В 1985 году Европейская хартия местного самоуправления закрепила за местными

администрациями решение проблем, которые на этом уровне могут реализовывать наиболее эффективно. В 1986 году был принят Единый европейский акт, включающий в частности механизм распределения полномочий по экологическим проблемам между Брюсселем и членами ЕС согласно принципу субсидиарности. На заседании в Эдинбурге в декабре 1992 года Европейский Совет принял **Декларацию о принципе субсидиарности**, в которой регулируется его применение. Согласованная в этой декларации концепция была включена в протокол о применении принципов субсидиарности и пропорциональности. Амстердамский договор закрепил важность последовательной реализации принципов субсидиарности и пропорциональности и присоединил их к Договору о создании Европейского Сообщества (статья 5). Это означает, что решения должны приниматься на как можно более близком к гражданам уровне в рамках национальных, региональных или местных возможностей.

В 1992 году Маастрихтский договор ограничил полномочия Евросоюза только сферами, где действий отдельных стран недостаточно. В Маастрихтском договоре принцип субсидиарности раскрывается достаточно подробно: «В областях, которые не подпадают под его исключительную компетенцию, Сообщество действует в соответствии с принципом субсидиарности, если и поскольку цели предполагаемого действия не могут быть достигнуты в достаточной мере государствами-членами и поэтому, в силу масштабов и результатов предполагаемого действия, могут быть более успешно достигнуты Сообществом». Таким образом, вопросы должны решаться в рамках Европейского союза каждый раз на том уровне, где их решение будет наиболее квалифицированным и эффективным.

Для реализации принципа субсидиарности в европейском законодательстве правовые акты должны отвечать требованиям, обеспечивающим **близость власти к гражданам**, то есть политические решения должны приниматься на уровне, как можно более близком к населению. При этом должны соблюдаться **критерии достаточности и выгоды** принятия решений на соответствующем уровне.

Субсидиарность является прямой противоположностью делегирования полномочий. Не центр отдает или делегирует часть своей власти, а, наоборот, власть сосредоточена на низшем организационном уровне и ограничение ее возможно исключительно с согласия всех заинтересованных сторон. Принцип субсидиарности несет в себе огромную ответственность и может быть реализован только в государстве с развитым гражданским обществом. Условным экономическим критерием в Европейском союзе являются среднеевропейские макроэкономические показатели, в том числе ВВП на душу населения не менее \$20 тыс. **Субсидиарность как господствующий общественный интерес, связанный с демократией как образом жизни, является наилучшим орудием против любого проявления национализма.**

Принцип субсидиарности, с одной стороны, позволяет избежать чрезмерного усиления центральной власти Брюсселя, ее концентрации «наверху», в институтах Европейского союза, а с другой – позволяет предупредить хаос власти, запутанность процесса принятия решений, дублирование одних и тех же управленческих функций на разных уровнях, случайное распределение прав и ответственности между институтами Европейского союза. Принцип субсидиарности «работает» не автоматически, а зависит от того, как он трактуется и применяется в государствах-членах ЕС. В государственном управлении принцип субсидиарности значительно эффективнее реализуется в федеративных, а не в унитарных государствах.

Опыт административно-территориальных реформ в странах ЦВЕ

Новые члены Евросоюза продемонстрировали разные подходы в реформировании региональной системы государственного управления. Административно-территориальное деление большинства стран Центрально-Восточной Европы является двухуровневым. Высший уровень — области (Болгария, Венгрия), уезды (Румыния) и районы (Чехия, Словакия). Нижний уровень — общины (Болгария, Чехия), коммуны (Румыния) и села (Венгрия).

В ЦВЕ наиболее активная региональная политика проводится в Польше, принявшей модель, предложенную Евросоюзом. Польский опыт реформ достаточно показателен, его главный урок – затягивание реформ чрезвычайно опасно, ведь возможность для их внедрения всегда весьма непродолжительна. Историческое окно возможностей никогда не остается открытым долго⁹.

Внедрение местного самоуправления началось в стране еще в 1980-х, а в 1992 году правительство инициировало систему самоуправления на уровне районов (уездов) и начало работу над сокращением числа воеводств. Однако в 1993 года к власти пришли левые партии, включая социал-демократов, которые не были заинтересованы в дальнейшей децентрализации. Ситуация изменилась после очередных парламентских выборов в 1997 году, когда победили правоцентристские партии и реформа самоуправления вернулась в повестку дня. Первоначально административная реформа осуществлялась, чтобы нанести удар по местным кланам. В мае 1998 года был принят пакет законов для внедрения самоуправления на уровне уездов и воеводств, а с 1 января 1999 года они вступили в силу. Вместо двухступенчатой было введено трёхступенчатое административное деление — воеводства (16), повяты (373) и гмины (2489), на всех уровнях созданы органы местного самоуправления. Вместе с тем сохранился пост воеводы, назначаемый кабинетом министров как представитель правительства в воеводстве. Было ликвидировано 49 административных органов управления воеводств. Из-за протестов оппозиции, правительство было вынуждено пойти на некоторые компромиссы. Например, количество новых воеводств с планируемых 12 укрупненных воеводств было увеличено

до 16 органов правительственной администрации, подчиненных премьер-министру. Затем **было ликвидировано 287 государственных администраций в уездах, а вместо них создано 372 единицы самоуправления (повятов).**

В ходе реформы существенно изменились административные границы и расширились права территориальных органов власти. Гмины и повяты являются единицами местного самоуправления, а воеводства являются одновременно управляемыми и самоуправляющимися единицами. Новое деление адаптировано к требованиям ЕС к размерам административных единиц данных уровней и их властным полномочиям.

В 1998-1999 годы была разработана Национальная стратегия регионального развития (НСРР), которая стала частью Национального плана развития Польши в 2000-2006 гг. В 2000 году был принят закон «О принципах поддержки регионального развития». В законе определяется, что поддержка регионального развития осуществляется на основе национальной стратегии регионального развития и инициатив воеводского самоуправления в соответствии с принципом сбалансированного развития. На основе Национальной стратегии каждое воеводство разрабатывает собственную стратегию и программу развития. Польским правительством была реализована Программа поддержки регионов, в соответствии с которой все воеводства получили из бюджета страны определенные финансовые ресурсы на развитие в виде грантов. Дополнительные ресурсы получили воеводства, имеющие ВВП ниже 80% от среднего уровня по стране и воеводства, имевшие последние три года уровень безработицы, превышавший в 1,5 раза средний по стране.

В Польше *гмины* являются базовой административной единицей. Большая часть местных налогов и платежей, включая недвижимость, земельный и экологический сборы, остается в бюджете гмины, а из госбюджета они получают субвенции. Приблизительная структура дохода гмины: 20% собственные доходы, 30% подоходный налог, 35% дотации и 15% субвенции. Финансирование инфраструктурных

⁹ Желяк М. Опыт Польши: почему самоуправление «заработало» лишь со второй попытки? В: Европейская правда. [On-line]: <http://www.euointegration.com.ua/rus/articles/2014/12/8/7028546/>. (Дата посещения: 07.08.2017). В 2004–2014 годах - председатель правления польской ассоциации «Центр европейского сотрудничества». Координирует работу польско-украинской группы экспертов-советников правительства Украины по вопросам реформы самоуправления и децентрализации.

проектов идет из консолидированного бюджета Европейского союза.

Одним из инструментов регионального развития в Польше стали свободные экономические зоны. Однако этот инструмент не укладывается в политику ЕС, усматривающего в нем нарушение правил честной конкуренции. ЕС в частности выступало против слишком большого срока предоставления налоговых льгот, против субсидирования экспорта через эти льготы, против дисперсного характера большинства зон, когда они состоят из нескольких обособленных участков. Принятый в ходе переговоров с ЕС компромисс сохранил действующие СЭЗ до конца срока их действия с некоторым ограничением предоставляемых налоговых льгот.

Важным фактором регионального развития Польши стало сотрудничество с ЕС. Здесь основополагающую роль сыграло заключение соглашения об ассоциации с ЕС (1994), открывшее возможности для привлечения в Польшу финансовой помощи ЕС в рамках программы PHARE. Эта помощь, в частности, по линии конкретных программ направлялась на создание пограничной и транспортной инфраструктуры и концентрировалась в западных приграничных районах Польши. Финансовые вливания возросли после начала в 1998 году переговоров о присоединении страны к ЕС и принятия в том же году Национальной программы подготовки к членству в ЕС.

За 2000 - 2004 гг. Польша в среднем за год из различных структурных фондов ЕС получила 920 млн. евро. После вступления в ЕС эти суммы многократно возросли. Из общей суммы инвестиций в 30 млрд. евро, согласно Национальному плану развития в 2000-2006 гг., 21,9 млрд. получено из европейских фондов. Более половины всех инвестиций пошло на реализацию Национальной стратегии регионального развития.

Польские приграничные районы активно участвуют в создании еврорегионов, которые превратились в важный инструмент развития приграничных районов страны. По всему пограничному периметру Польши действует 14 еврорегионов. В них участвуют 828 городов и муниципальных образований.

Первые еврорегионы были созданы между приграничными регионами Польши и Германии, Польши и Чехии в 1991-1993 гг. Благодаря финансовой помощи ЕС в рамках программ PHARE и Interreg, еврорегионы «Померания», «Про Европа Вадрина», «Шпрее – Ныса», «Ныса», «Гласенсис» добились наиболее заметных успехов. На востоке страны были созданы еврорегионы «Балтика», «Неман», «Лына-Лава», «Буг», «Карпаты», но результаты их деятельности незначительны.

Региональная политика Польши нацелена не на выравнивание уровней социально-экономического развития отдельных частей страны, а на обеспечение условий экономического роста. В стране созданы различные институты регионального развития - законодательная база, информационно-исследовательская база, Комитет Совета Министров по вопросам региональной политики и сбалансированному развитию, воеводские агентства регионального развития и т.д. Вместе с тем в качестве главного инструмента противодействия неизбежному в современных условиях росту региональных диспропорций рассматриваются финансовые ресурсы ЕС.

Внедрение в жизнь польской реформы самоуправления создало стабильную и эффективную модель государственного управления, которая базируется на принципе subsidiarity. В Польше было создано три уровня независимого самоуправления с четким разделением полномочий и независимыми бюджетами. Им передали право и обязанность предоставления ключевых публичных услуг, а также социально-экономического развития территорий. Одновременно сохранился сильный центральный государственный аппарат, который имеет свои представительства в регионах, однако концентрируется на установлении «правил игры» и контроле за соблюдением законодательства и стандартов. История польских реформ показывает, что для успешного их внедрения необходимо сочетание трех основных факторов: политической воли, экспертных разработок и поддержки общества. Необходимо отметить, что административно-территориальная

реформа была достаточно дорогим мероприятием. Для образования 308 земских и 65 городских повятов и 16 воеводств израсходовано в эквиваленте \$172 млн.

Концепция территориальной реформы Польши в основном формировалась на европейском принципе децентрализации центральной власти путем ее укрепления на уровне местного самоуправления и внедрении регионального уровня самоуправления. В результате удалось освободить центральную исполнительную власть от обязанностей локального администрирования, одновременно наделив ее большим объемом полномочий для эффективного управления государством. Польский опыт необходимо знать, но помнить, что это мононациональное государство (94% поляки).

Активную политику регулирования регионального развития проводит также Венгрия. В 1990 г. было создано Министерство окружающей среды и региональной политики, а в 1991 году – Фонд регионального развития. В 1993 году начала формироваться правовая база региональной политики, которая завершилась принятием в 1996 году Закона о региональном развитии и физическом планировании. В этом законе учитывались положения Устава Европейского регионального и пространственного развития и принципы региональной политики ЕС. Данный закон создал правовую систему регионального развития Венгрии, отвечающую европейским требованиям. В 1998 году была принята Национальная Концепция регионального развития, в которой выделяются два составных элемента – собственно региональное развитие и региональное выравнивание. Венгры выделили культурные автономии, как величину, которая не имеет консолидированного бюджета.

Проблемы территориально-административной реформы Украины

В отличие от стран Центрально-Восточной Европы, осуществивших административные реформы в первое десятилетие геополитической и геоэкономической трансформации, Украина не смогла её

осуществить за четверть века независимости¹⁰.

Если десятилетие назад за основу территориально-административной реформы была взята американская модель укрупнённых территориальных единиц, то в настоящее время доминирует польская модель при отсутствии финансовых возможностей государства на проведение реформы, но при участии местного бизнеса в формировании территориальных общин. В результате нарушается основополагающая цель реформы в повышении управляемости территориями, что представляет угрозу для украинской государственности. Институциональная слабость региональной политики в Украине¹¹ обусловлена слепым копированием эффективных в другой культурной и социальной среде моделей.

Принятый в 2015 году Закон «О добровольном объединении территориальных громад» дал старт очередной административно-территориальной реформе. Все предыдущие попытки ее проведения были неудачными. При Кабинете министров Украины работает польско-украинская группа экспертов-советников по вопросам реформы самоуправления и децентрализации. Работа экспертов финансируется программой «Польская помощь» МИД Республики Польша. Швеция выделила на украинскую реформу децентрализации 3,5 млн. евро.

Как уже отмечалось, Европа на три четверти состоит из государств с федеративным административно-территориальным устройством. Несмотря на рекомендации западных политиков, включая бывшего американского вице-президента, в Украине придумана идея так называемой децентрализации, которая в действительности

¹⁰ Дергачев В.А. Регионалистика. Дергачев В.А. Научные труды в семи книгах. Кн. 2. Электронное издание на CD. Издательский проект профессора Дергачева, 2008; Симоненко В. Пятилетка крутого пике. Экономические эссе. Киев: Довіра, 2016. 327 с.; Мальгин А. В. Украина: Соборность и регионализм. Симферополь: Просвещение, 2005. 123 с.

¹¹ Дергачев В.А. Институциональная слабость региональной политики в Украине. В: Интернет-портал «Институт геополитики». [On-line]: http://dergachev.ru/geop_events/novy-regionalizm-05.html#.WgVkJzJx2Mo (Дата посещения: 07.08.2017).

ничего общего с федерализацией, предполагающей расширение прав регионов, не имеет¹².

В национальном докладе, подготовленном рядом институтов НАН Украины, децентрализация представляет собой «расширение полномочий и увеличение финансовых ресурсов органов местного самоуправления (территориальных громад)». При этом отрицается федерализация, которая неизбежно породит если и не прямой распад украинской державы на «феодалные княжества», то создание аморфных территориальных объединений с большим объемом юридических, внешнеполитических и внешнеэкономических полномочий¹³.

Академик НАНУ Петр Толочко задает вопрос, почему это не случилось с Германией, Австрией, Швейцарией, Бразилией, Великобританией, США и многими другими странами? Главной целью украинской децентрализации является не столько решение местных проблем, сколько снятие ответственности за их наличие с центральных органов власти. На Украине острой нерешенной является проблема материально-финансового обеспечения деятельности местного самоуправления, в том числе из-за несовершенства и противоречивости нормативно-правовой базы Украины. Но сколько полномочий ни давай объединённой территориальной общине (громаде), его возможности будут весьма ограниченными, если не будет аналогичных полномочий у региональных властей. Киев не сможет отслеживать проблемы местных громад в Закарпатье, Северной Буковине или на Донбассе. Кроме экономических проблем, необходимо на местах обеспечить условия культурного и духовного развития с учетом этнонациональных и этноконфессиональных особенностей. Без участия региональных властей сделать это невозможно.

Одним из ключевых аспектов украинской реформы декларируется создание (слияние, объединение) территориальных общин на

исключительно добровольной основе при государственном симулировании, в том числе предоставления в аренду земли из государственного земельного кадастра. Из 28 млн. га земель сельскохозяйственного назначения находящихся в государственной собственности 10 млн. га могут быть переданы объединённым территориальным громадам.

Первым положительным результатом расширения самостоятельности регионов является увеличение налоговых платежей, остающихся в местных бюджетах. Местные советы могут самостоятельно распоряжаться своими бюджетными средствами. Появилась заинтересованность территориальных общин в развитии малого бизнеса. Вместе с тем, Закон «О добровольном объединении территориальных громад» имеет существенные недостатки. Децентрализация должна опираться на инициативу гражданского общества «снизу». По европейскому опыту гражданское общество может сформироваться при относительно высоких макроэкономических показателях. В самой бедной наряду с Молдовой европейской стране с ВПП на душу населения \$2052 (2016) преждевременно требовать от граждан правильного понимания реформы, её политические, социально-экономические и правовые последствия. Закон о громадах в первую очередь рассчитан на юридически подготовленных и социально активных граждан, способных к самоорганизации и творческой реализации определенных этим нормативно-правовым актом юридических норм. Однако при дефиците граждан, обладающих экономическим достоинством, успешно завершить процесс добровольного объединения территориальных громад невозможно.

Принцип добровольного объединения территориальных громад нарушается правительством из-за дефицита финансовых ресурсов. Из-за принудительной политики можно потерять доверие населения, вызвать неприязнь к реформе. Государство обязано обеспечить граждан громад гарантированной работой, построить сельские дороги, а лишь затем закрывать неперспективные школы. Проблему укрупнения территориальных

¹² Толочко П. Федерализация Украины: угроза распада или путь консолидации? В: Еженедельник 2000, 15 – 21 апреля 2016 года. Петр Толочко Заблудшие. Издательский дом Дмитрия Бурого, 2016.

¹³ Національна доповідь. Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі. К., 2015.

общин нельзя сводить только к экономике¹⁴. Нельзя ликвидировать «неперспективные» малые громады исходя только из принципа экономической целесообразности.

29 октября 2017 года прошли первые местные выборы в 202 объединённых территориальных громадах Украины. Выборы показали, что кроме борьбы между многочисленными партиями за контроль объединённых громад, самой острой проблемой является земельный вопрос.

Украинский закон «Об образовании», ущемляющий права национальных меньшинств в языковой политике, вызвал официальные протесты властей Болгарии, Румынии, Венгрии, Польши, России и других стран. Ошибки в территориально-административной реформе, связанные с укрупнением территориальных общин затрагивают еще более острую проблему земельной собственности, что может вновь нарушить права национальных меньшинств и привести к непредсказуемым последствиям для уже ухудшающегося имиджа Украины в Европе.

Декларируя о европейском выборе, Украина игнорирует основополагающий принцип нового регионализма, учитывающего не только экономический, но и социокультурный и экологический аспекты. По существу, используется устаревшая модель экономического регионализма, и абсолютно не учитываются при укрупнении территориальных громад местные социокультурные коммуникации, что создает почву для возникновения социально-политических конфликтов и местного сепаратизма.

В Украине необходима конституционная реформа, предусматривающая институциональные регионы, которые должны стать субъектами международной экономической политики в области зарубежных инвестиций и выбора участия в международных региональных группировках (союзах). Если не будет конституционной децентрализации, то территорию Украины

могут де-факто поделить на зоны влияния различные финансово-промышленные группы и произойдет феодальная федерализация.

Осуществление конституционной реформы и автономизация регионов позволят создать мост между Европейским союзом и Россией. Украина должна оставаться нейтральным и дружественным России государством с сохранением обширных экономических связей. Автономизация регионов должна предоставить им право субъектов международных экономических отношений. Тогда возможно участие западных регионов Украины в зоне свободной торговли с ЕС, а юго-восточных регионов — с Таможенным союзом.

При образовании территориальных громад в Закарпатье, Северной Буковине, Украинском Приднестровье и других регионах, необходимо учитывать сложившиеся национальные и конфессиональные особенности. Реформа должна учитывать особенности исторического освоения Украинского Причерноморья, где на уровне сел сохранилась преимущественно мононациональная идентичность (украинские, русские, болгарские, греческие, гагаузские, албанские и другие населённые пункты).

Для Украинского Приднестровья, важен **опыт Молдовы** в создании автономного территориального образования **Гагаузии** (официально АТО Гагаузия). Оно создано из населённых пунктов, в которых более 50 % жителей составляли гагаузы, а также из тех, где по результатам референдумов большинство жителей добровольно соглашалось войти в автономию. АТО состоит из 4-х анклавов различного размера. Языковая ситуация в Гагаузии сложна и многообразна. В Гагаузии три официальных языка: гагаузский, молдавский и русский. Численность населения автономии по данным переписи 2004 года составила 155,6 тыс. человек, в том числе 82% гагаузы. В 1999 году, после проведения административной реформы, АТО Гагаузия окончательно закреплено в конституции Молдавии.

На международном уровне автономизацию украинских регионов следует совместить с решением тлеющих геополитических

¹⁴ Сидоренко С. Админреформа в Украине – добровольная или принудительная? Европейский опыт. В: Европейская правда. [On-line]: <http://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2015/04/9/7032748/> (Дата посещения: 04.07.2017).

конфликтов (Приднестровская республика, Донбасс). Необходимо разработать Национальную стратегию регионального развития, которая должна быть увязана со стратегией развития страны и её национальной безопасностью.

Выводы

Главной целью европейского регионализма является установление справедливого распределения ответственности между государственным, региональным и местным уровнями. В условиях глобализации на первое место выходят проблемы конкурентоспособности регионов, повышение которой возможно при использовании не только экономических, но и местных исторических, социокультурных, экологических и других особенностей. Процесс регионализации внутри государства должен предусматривать превращение регионов из объектов в субъекты (акторы) региональной политики.

Новый европейский регионализм означает не отказ от национального государства, а повышения эффективности развития регионов за счет человеческой энергии. При ограниченных энергетических и других природных ресурсов, в глобальной конкуренции Европейский союз с начала своего формирования делал ставку на эффективное использование человеческого ресурса. Его потенциал значительно увеличивается, если создается местная комфортная среда, учитывающая социокультурные особенности территориальных общин.

В современной европейской региональной политике принцип субсидиарности рассматривается преимущественно в государствах с федеративным административно-территориальным устройством, составляющих три четверти членов Евросоюза. В государственном управлении принцип субсидиарности значительно эффективнее реализуется в федеративных государствах. Внедрение принципа субсидиарности в региональную политику является наилучшим орудием против любого проявления национализма.

Успешная в целом европейская региональная политика, несмотря на её существенную трансформацию, стала возможной благодаря реформированию

европейской системы государственного управления («менеджерской революции»), существенного разграничения функций местных партий и профессиональной деятельностью на государственной службе.

Библиография:

1. INTERREG IVC. [On-line]: <http://www.interreg4c.eu/> (Дата посещения: 05.10.2017).
2. Keating M. The New Regionalism in Western Europe. Territorial Restructuring and Political Change. The University of Michigan: E. Elgar, 1998. ix + 242 p.
3. Дергачев В.А. «Внутреннее зарубежье» Соединенного Королевства. В: Интернет-портал «Институт геополитики». [On-line]: http://dergachev.ru/geop_events/081009.html (Дата посещения: 09.09.2017).
4. Дергачев В.А. Европейский опыт трансформации региональной политики. В: Интернет-портал «Институт геополитики». [On-line]: http://dergachev.ru/geop_events/novy-regionalizm-04.html#.WgVITDjx2Mo (Дата посещения: 05.09.2017).
5. Дергачев В.А. Институциональная слабость региональной политики в Украине. В: Интернет-портал «Институт геополитики». [On-line]: http://dergachev.ru/geop_events/novy-regionalizm-05.html#.WgVkJzJx2Mo (Дата посещения: 07.08.2017).
6. Дергачев В.А. Новые формы международной экономической регионализации. В: Экономические инновации. 2014, выпуск №57.
7. Дергачев В.А. Регионалистика. Дергачев В.А. Научные труды в семи книгах. Кн. 2. Электронное издание на CD. Издательский проект профессора Дергачева, 2008.
8. Желяк М. Опыт Польши: почему самоуправление «заработало» лишь со второй попытки? В: Европейская правда. [On-line]: <http://www.euointegration.com.ua/rus/articles/2014/12/8/7028546/>. (Дата посещения: 07.08.2017).
9. Китинг М. Новый регионализм в Западной Европе. В: Логос. 2003, № 6. [On-line]: http://www.modernnacija.lv/wp-content/uploads/2011/02/Kiting_Novij-regionalizm-Europi_gramata2.pdf. (Дата посещения: 05.09.2017).
10. Китинг М. Новый регионализм как возможность. В: [Россия в глобальной политике. 2008, № 4](http://www.globalaffairs.ru/number/n_11153). [On-line]: http://www.globalaffairs.ru/number/n_11153 (Дата посещения: 05.09.2017).

11. Мальгин А. В. Украина: Соборность и регионализм. Симферополь: Просвещение, 2005. 123 с.

12. Національна доповідь. Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі. К., 2015.

13. Сидоренко С. Админреформа в Украине – добровольная или принудительная? Европейский опыт. В: Европейская правда. [On-line]: <http://www.euointegration.com.ua/rus/articles/2015/04/9/7032748/> (Дата посещения: 04.07.2017).

14. Симоненко В. Пятилетка крутого пике. Экономические эссе. Киев: Довіра, 2016. 327 с.

15. Толочко П. Федерализация Украины: угроза распада или путь консолидации? В: Ежедельник 2000, 15 – 21 апреля 2016 года. Петр Толочко Заблудшие. Издательский дом Дмитрия Бурого, 2016.

16. [On-line]: <http://docplayer.ru/37196668-Deklaraciya-po-regionalizmu-v-evrope.html> (Дата посещения: 05.09.2017).

Bibliography:

1. INTERREG IVC. [On-line]: <http://www.interreg4c.eu/> (Visited: 05.10.2017).

2. Keating M. The New Regionalism in Western Europe. Territorial Restructuring and Political Change. The University of Michigan: E. Elgar, 1998. ix + 242 p.

3. Dergachev V.A. «Vnutrennee zarubezh'e» Soedinennogo Korolevstva. V: Internet-portal «Institut geopolitiki». [On-line]: http://dergachev.ru/geop_events/081009.html (Visited: 09.09.2017).

4. Dergachev V.A. Evropejskij opyt transformacii regional'noj politiki. V: Internet-portal «Institut geopolitiki». [On-line]: http://dergachev.ru/geop_events/novy-regionalizm-04.html#.WgVITDjx2Mo (Visited: 05.09.2017).

5. Dergachev V.A. Institucionnaja slabost' regional'noj politiki v Ukraine. V: Internet-portal «Institut geopolitiki». [On-line]: http://dergachev.ru/geop_events/novy-regionalizm-05.html#.WgVkJzJx2Mo (Visited: 07.08.2017).

6. Dergachev V.A. Novye formy mezhdunarodnoj jekonomicheskoy regionalizacii. V: Jekonomicheskie innovacii. 2014, vypusk №57.

7. Dergachev V.A. Regionalistika. Dergachev V.A. Nauchnye trudy v semi knigah.

Kn. 2. Jelektronnoe izdanie na CD. Izdatel'skij proekt professora Dergacheva, 2008.

8. Zheljak M. Opyt Pol'shi: pochemu samoupravlenie «zarabotalo» lish' so vtoroj popytki? V: Evropejskaja pravda. [On-line]: <http://www.euointegration.com.ua/rus/articles/2014/12/8/7028546/>. (Visited: 07.08.2017).

9. Kiting M. Novyj regionalizm v Zapadnoj Evrope. V: Logos. 2003, № 6. [On-line]: http://www.modernnacija.lv/wp-content/uploads/2011/02/Kiting_Novij-regionalizm-Europi_gramata2.pdf. (Visited: 05.09.2017).

10. Kiting M. Novyj regionalizm kak vozmozhnost'. V: Rossiya v global'noj politike. 2008, № 4. [On-line]: http://www.globalaffairs.ru/number/n_11153 (Visited: 05.09.2017).

11. Mal'gin A. V. Ukraina: Sobornost' i regionalizm. Simferopol': Prosveshhenie, 2005. 123 s.

12. Nacional'na dopovid'. Politika integracii ukrain'skogo suspil'stva v konteksti viklikiv ta zagroz podij na Donbasi. K., 2015.

13. Sidorenko S. Adminreforma v Ukraine – dobrovol'naja ili prinuditel'naja? Evropejskij opyt. V: Evropejskaja pravda. [On-line]: <http://www.euointegration.com.ua/rus/articles/2015/04/9/7032748/> (Visited: 04.07.2017).

14. Simonenko V. Pjatiletka krutogo pike. Jekonomicheskie jesse. Kiev: Dovira, 2016. 327 s.

15. Tolochko P. Federalizacija Ukrainy: ugroza raspada ili put' konsolidacii? V: Ezhenedel'nik 2000, 15 – 21 aprelja 2016 goda. Petr Tolochko Zabrudshie. Izdatel'skij dom Dmitrija Burago, 2016.

16. [On-line]: <http://docplayer.ru/37196668-Deklaraciya-po-regionalizmu-v-evrope.html> (Visited: 05.09.2017).

Copyright©DERGACHEV Vladimir, 2017.

Contacts / Contacte / Контакты:

Украина 65113 Одесса,
улица Академика Вильямса, 56 – 3 – 87.

Персональный сайт: www.dergachev.farlep.net

E-mail: admin@dergachev.ru

dergachev@farlep.net

Skype: [dergachev.vladimir](https://www.skype.com/user/dergachev.vladimir)

Мобильный телефон +38 097 2 538 128.

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2017, Issue 4, Volume 12, Pages 573-584.

ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963

Submitted: 12. 10. 2017 | Accepted: 15.11. 2017 | Published: 30.12. 2017

**TRIBUNA TÂNĂRULUI CERCETĂTOR
THE TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS
ТРИБУНА МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ**

**CREAREA PIETEI REGIONALE DE ENERGIE
ÎNTRE REPUBLICA MOLDOVA, ROMÂNIA ȘI UCRAINA**

**CREATION OF THE REGIONAL ENERGY MARKET
BETWEEN MOLDOVA, ROMANIA AND UKRAINE**

**СОЗДАНИЕ РЕГИОНАЛЬНОГО ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО РЫНКА
МЕЖДУ МОЛДОВОЙ, РУМЫНИЕЙ И УКРАИНОЙ**

ROBU Alexandrina* / ROBU Alexandrina / РОБУ Александрина

ABSTRACT:

**CREATION OF THE REGIONAL ENERGY MARKET
BETWEEN MOLDOVA, ROMANIA AND UKRAINE**

The citizens, business community and policy makers need dependable and inexpensive heating and electricity provision as a vital aspect for the well functioning of their country. Moldova's energy sector reliability and durability depends on the country's capacity to vary the supply options and establish the tariff systems that would enhance investments in the energy sector. The energy sector of the Republic of Moldova is highly dependent on energy imports, as it has limited and not diversified energy resources thus, imports are covering 100% of natural gas consumption and 75-80% of the electricity one.

According to the World Energy Council's Energy Trilemma Index 2016, Republic of Moldova ranked 92nd out of 125, concerning the security of energy supply indicator while in 2015 it was 127th out of 130. This low score is due to the fact that the natural gas providing two-thirds of the country's energy needs is imported from the Russian Federation via Ukraine in a proportion of 99% and only 1% is bought from the alternative source which is Romania. The usage of a single supply route for gas through Ukraine (with the exception of the Romania – Moldova pipeline that reaches the northern district of Ungheni) represents a source of high vulnerability. In order to enhance its national energy security, Moldova has to integrate more into the regional energy market, thus to build new interconnections with the two neighbours, Romania and Ukraine.

The gas and electricity transmission networks of Moldova and partially of Ukraine currently have weak interconnections with the EU networks, especially with Romania. Thus, new interconnections are envisaged both on gas and electricity, to properly link the both countries transmission networks to the European ones. In the same line of thought, Romania has to build new interconnections with its neighbours to achieve the European target of 10% energy connectivity between every European country. The supply networks between Moldova and Ukraine are strong enough, hence there is no need to build new ones.

This article analyses the designed interconnections between Moldova, România and Ukraine, leading to the enhancement of the energy security of supply in the region. It will proceed in two phases. Firstly we will analyze the new projected electricity interconnections between Moldova, Ukraine and Romania. A comparison between synchronous and asynchronous solutions will be done to conclude which kind of interconnections are better to be build. Secondly, the new designed gas interconnections will be discussed. This chapter will conclude with recommendations on the development of the regional market between Moldova, Romania and Ukraine.

* **ROBU Alexandrina** - Doctorand, Universitatea de Studii Europene din Moldova (Chișinău, Republica Moldova). / **ROBU Alexandrina** - Phd student, University of European Studies of Moldova (Chisinau, The Republic of Moldova). / **РОБУ Александрина** - Аспирант, Европейский Университет Молдовы (Кишинев, Республика Молдова). **E-mail:** robu_alexandrina@yahoo.com

Key words: *electricity and gas interconnections, Energy Regional Market, Energy Security of Supply, Moldova, Romania, Ukraine.*

JEL Classification: F29, K33, K39

РЕЗУМАТ:
**CREAREA PIEȚEI REGIONALE DE ENERGIE
ÎNȚRE REPUBLICA MOLDOVA, ROMÂNIA ȘI UCRAINA**

Securitatea energetică reprezintă unul dintre factorii esențiali care contribuie la dezvoltarea și buna funcționare a unei țări, având ca rezultat: sporirea confortului cetățenilor, construirea unui climat investițional favorabil și sporirea încrederii în factorii de decizie politică. Fiabilitatea și durabilitatea sectorului energetic din Republica Moldova depinde de capacitatea țării de a diversifica sursele de aprovizionare cu energie și de a stabili un sistem tarifar prietenos, atractiv pentru noile investiții în sector. Republica Moldova este dependentă în proporții mari de importurile de energie, dispunând de resurse energetice limitate, astfel încât importurile acoperă 100% din consumul de gaze naturale și 75-80% din energia electrică.

Conform indicelui Energy Trilemma al Consiliului Mondial al Energiei, în anul 2016, Republica Moldova a ocupat poziția 92 din 125, în ceea ce privește indicatorul de securitate a alimentării cu energie, în timp ce în anul 2015 deținea poziția 127 din 130. Acest scor redus se datorează faptului că două treimi din energia consumată în RM este importată dintr-o unică sursă, cea din Federația Rusă. Respectiv, 99% din gazele naturale consumate național sunt importate din Rusia și doar 1% este procurat dintr-o sursă alternativă Europeană. Utilizarea unei singure rute de aprovizionare cu gaz, cea care tranzitează Ucraina (cu excepția conductei România - Moldova care ajunge în raionul nordic Ungheni) reprezintă o sursă de vulnerabilitate ridicată, dat fiind faptul că Rusia și-a exprimat intenția de a construi noi gazoducte cum ar fi North Stream II, South Stream, prin care va exporta gazul rusesc în Uniunea Europeană. Pentru a-și spori securitatea energetică națională, Republica Moldova urmează să-și consolideze eforturile pentru a se integra mai mult pe piața regională de energie, construind noi interconexiuni cu cei doi vecini, România și Ucraina.

Rețelele de transport de gaze și electricitate din Moldova și parțial cele din Ucraina au în prezent conexiuni slabe cu rețelele UE. Astfel, este necesar de a fi construite noi interconexiuni atât pe partea de gaze naturale (prelungirea gazoductului Iași – Ungheni până la Chișinău), cât și pe cea de electricitate, pentru a consolida piața regională de energie. În aceeași ordine de idei, România trebuie să construiască noi interconexiuni cu vecinii săi pentru a atinge obiectivul european de conectivitate energetică de 10% între țările vecine. Analizând rețelele de aprovizionare cu energie dintre Moldova și Ucraina, menționăm că cele două state au un grad înalt de interconectare, deci nu este necesar să se construiască noi linii.

Articolul analizează gradul de interconectare dintre vecinii geografici: Republica Moldova, România și Ucraina și acțiunile care urmează a fi întreprinse de cele trei state pentru a crea o piață viabilă regională de energie, fapt care va duce la sporirea securității energetice în regiune. Prezentul studiu este structurat în două compartimente, succedat de concluzie. În prima parte, vom analiza interconexiunile de electricitate care sunt proiectate în cele trei țări vecine. Se va face o comparație între soluțiile de interconectare sincrone și cele asincrone și se va recomanda modalitatea optimă de interconectare. A doua secțiune este dedicată interconexiunilor de gaze naturale. Această cercetare se va încheia cu recomandări privind dezvoltarea pieței regionale dintre Moldova, România și Ucraina.

Cuvinte cheie: *interconexiuni de energie electrică și gaze, piața regională energetică, securitatea energetică, Moldova, România, Ucraina.*

JEL Classification: F29, K33, K39

CZU: 341.29.009(100), 327.009, 339.9

РЕЗЮМЕ:
**СОЗДАНИЕ РЕГИОНАЛЬНОГО ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО РЫНКА
МЕЖДУ МОЛДОВОЙ, РУМЫНИЕЙ И УКРАИНОЙ**

Граждане, деловые круги и лица, политики нуждаются в надежном и недорогом обеспечении отопления и электричества в качестве жизненно важного аспекта для эффективного функционирования своей страны. Надежность и устойчивость энергетического сектора Молдовы зависят от способности страны умножать источники энергии и устанавливать тарифные системы,

которые повысят инвестиции в энергетический сектор. Энергетический сектор Республики Молдова в значительной степени зависит от импорта энергии, поскольку импорт покрывает 100% потребления природного газа и 75-80% электроэнергии.

Согласно Индексу энергетической триллемы Всемирного энергетического совета, в 2016 году Республика Молдова заняла 92-е место из 125 по безопасности индикатора энергоснабжения, а в 2015 году - 127-е из 130. Этот низкий показатель связан с тем, что природный газ, обеспечивающий энергетические потребности страны импортируется из Российской Федерации через Украину в размере 99%, а только 1% - из альтернативного источника, которым является Румыния. Одним из источников высокой уязвимости является использование единого маршрута поставки газа через Украину (за исключением трубопровода Румыния - Молдова, который достигает северного района Унгены). Чтобы повысить свою национальную энергетическую безопасность, Молдова должна больше интегрироваться в региональный энергетический рынок, чтобы построить новые взаимосвязи с двумя соседями: Румынией и Украиной.

В настоящее время сети передачи газа и электроэнергии Молдовы и частично Украины имеют слабые взаимосвязи с сетями ЕС. Таким образом, новые взаимосвязи предусматриваются как на газе, так и на электричестве, чтобы правильно связать сети передачи данных обеих стран с европейскими. В том же духе Румыния должна строить новые взаимосвязи со своими соседями, чтобы достичь европейской цели 10% -ной энергетической связи между каждой европейской страной. Сеть поставок между Молдовой и Украиной достаточно сильна, поэтому нет необходимости строить новые.

В этой статье анализируются разработанные взаимосвязи между Молдовой, Румынией и Украиной, что ведет к повышению энергетической безопасности поставок в регионе. Он будет действовать в два этапа. Во-первых, мы проанализируем новые проектные электрические соединения между Молдовой, Украиной и Румынией. Сравнение между синхронными и асинхронными решениями будет сделано для того, чтобы заключить, какие типы соединений лучше строить. Во-вторых, будут обсуждаться новые разработанные газовые взаимосвязи. В этой главе выйдут рекомендации по развитию регионального рынка между Молдовой, Румынией и Украиной.

Ключевые слова: электричество и газовые соединения, энергетическое региональное снабжение, Молдова, Румыния, Украина.

JEL Classification: F29, K33, K39

УДК: 341.29.009(100), 327.009, 339.9

Building the electricity interconnection infrastructure between Moldova, Romania and Ukraine

Moldova and Ukraine, former communist countries, inherited their specific soviet way of thinking about energy security and energy efficiency. Their energy transportation networks were built with the aim of ensuring Union-wide supply. The energy problems faced by the two energy-poor countries in 2006 and 2009 multiplied by Russia's assertiveness in energy politics has enabled the international community to support Moldova and Ukraine's willingness to diversify their energy supply sources by building new electricity and gas interconnections with EU countries and by developing the regional market. Romania, the neighbor of both Moldova and Ukraine, is an energy independent country, which has the capacity to become a regional hub and an alternative source of energy mostly for Moldova but also for Ukraine.

Moldova's electricity sector imports around 80% of its domestic consumption, being

vulnerable and anemic, with a low level of security of supply as a consequence of the opaque schemes developed in the sector by the local oligarchs and the dependence on unreliable suppliers. In order to achieve the set objectives by the Moldova's authorities such as: enhancing the level of the energy security of supply by diversifying the suppliers and supply routes, establishing a high competition in the wholesale electricity market, coupling and integrating national electricity market to the European one, Moldova has to build a new interconnection infrastructure with its EU neighbor - Romania¹.

Chisinau bought electricity from Bucharest until 2014², when Romania joined ENTSO-E³

¹ Parliament of Republic of Moldova. Hotărârea Nr. 102 din 05.02.2013 cu privire la Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030, art. 5. Chișinău, 05.02.2013. [On-line]: <http://lex.justice.md/md/346670/> (Visited on: 21.04.2017).

² Șarov I., Ojog I. Evoluția Politicii Externe a Republicii Moldova (1998-2008). În: Foreign Policy Association. Chisinau: Cardidact, 2009, p. 12. [On-line]: <http://www.fes->

and integrated into the European electricity market and power system, thus the electricity grids connecting the two countries were decoupled due to the different frequencies of the power system of Romania and Moldova. However, the borders between Romania and Moldova are crossed by one line of 400 kV and three line of 110 kV that are used for cross border trade in island mode⁴.

Nevertheless, for building the interconnections between RM and Ro, should be a political will from the both countries. In promoting the electricity interconnection projects, there are two interdependent layers of decision. On the political level are involved the Governments and relevant ministers of the both countries as well as the European Commission and the Energy Community that aim to increase the level of the energy security of supply through this strategic investments. On the economic level the two TSOs VestMoldTransgaz from Romania and Moldelectrica from Moldova are viewing the new interconnections as a profit generating investment. In 2015 an Intergovernmental Agreement on gas and electricity interconnections was signed by heads of the governments of the two countries. At the same time the directors of the two companies signed the technical cooperation agreement on the companies' level⁵. It should be mentioned that even the Moldovan authorities are intensely promoting the interconnection project on the international level and in the dialog with the foreign donors, on the national level there are money-laundering schemes that are making the process more difficult. On the other hand, the

new president Igor Dodon was elected on a pro-Russian rhetoric and supports the Russian interest that aims to remain a gas monopoly in Moldova, a status enabling it to influence the RM both economically and politically.

Romania is interested in building the new interconnections from the economic perspective, as it has enough amount of energy to be sold at a reasonable price, and from the political point of view due to the special attachment to Moldova because of its common history. Therefore, Romania included the interconnections with Moldova in its energy development plan. According to the EU Third Energy Package, all TSOs from the Members States on gas and electricity should have ten years Network Development Plans (TYNDP) that have to be updated every two years. Transelectrica, the Romanian electricity TSO projected several new interconnections in its development plan for achieving the percentage of 10% until 2020⁶, however none of them is with their EU neighbours due to the fact that with Bulgaria and Hungary the interconnections are strong and new capacity building is not a priority at this stage. Transelectrica's TYNDP 2016 – 2025 envisages a new 400 kV power line with Serbia through the points Resita – Pancevo, which is part of the "Mid Continental East Corridor"⁷ and should be commissioned in 2017, and an interconnection with the Republic of Moldova through Suceava – Balti districts that have to be built until 2023⁸. Nevertheless, this will be the second interconnection with the Republic of Moldova, the first one is considered by Transelectrica being the existing Isaceea – Vulcanesti 400 kV power line. Unfortunately, this power line cannot be used now, due to the different frequencies of the power systems of the two neighboring countries. In order to use it, a Back to Back substation will be built on the Moldavian side with a capacity of 2 x 300 MW in Vulcanesti and a 400 kV power line from Vulcanesti to Chisinau⁹.

[moldova.org/media/publications/2010/Evolutia%20politicii%20externe%20a%20Republicii%20Moldova%20\(1998-2008\).pdf](http://moldova.org/media/publications/2010/Evolutia%20politicii%20externe%20a%20Republicii%20Moldova%20(1998-2008).pdf) (Visited on: 17.04.2017).

³ UCTE was the name of the ENTSO-E association at that time.

⁴ Moldelectrica. Surse de energie. Chișinău. [On-line]: http://moldelectrica.md/ro/electricity/energy_sources (Visited on: 23.04.2017).

⁵ The Government of Romania, Memorandum of Understanding between Romania and the Republic of Moldova on the interconnection of natural gas and electricity networks- approved by the Government. Bucharest, 26.08.2015. [On-line]: <http://gov.ro/en/government/cabinet-meeting/memorandum-of-understanding-between-romania-and-the-republic-of-moldova-on-the-interconnection-of-natural-gas-and-electricity-networks-approved-by-the-government> (Visited on: 22.04.2017).

⁶ Transelectrica, Planul de Dezvoltare a RET perioada 2016 – 2025. București, 21.07.2004, p. 12. [On-line]: <http://www.transelectrica.ro/documents/10179/25146/Planul+de+dezvoltare+a+RET+perioada+2016-2025.pdf/3dd99934-3661-401f-9816-84359593153f> (Visited on: 23.04.2017).

⁷ Ibid., p.11.

⁸ Ibid.

⁹ The Government of Romania, Memorandum of Understanding... *Op. cit.*

A second step, after commissioning of the electricity interconnector with RO, will be to insure compatibility with the market across the Prut River. At that time, probably in the 2019 – 2020 period, the Romanian wholesale electricity market will be integrated through market coupling with the EU wide short time markets. That is why, the best option will be to establish a subsidiary of OPCOM in Moldova or to insure a direct knowledge transfer from OPCOM to a local market operator¹⁰.

In regard to the interconnection between Moldova and Ukraine, we should highlight that it is at a satisfactory level, the two countries being connected through seven interstate lines of 250 kV and 750 kV¹¹. The Ukrainian IPS is synchronize with the PS of Moldova respectively there is no need to build new electricity networks between the two neighbouring countries. In 2017 Moldova has bought around 600mW from Ukraine¹².

The most of Ukrainian power system is synchronized with the IPS – UPS network, which includes Moldova, Russian Federation, Ukraine, Belarus, Baltics States and some Asian countries, Burshtyn island located in the South-western part of Ukraine is synchronized with ENTSO-E through the Mukachevo point¹³. Ukraine has interstate power lines with its EU neighbours Poland, Hungary and Romania. Even though Romania is buying electricity from Ukraine, it is a small percentage in the total share of the total electricity consumption from Romania¹⁴. According to the Ukrainian Energy Strategy 2030, the authorities drawn the objective to integrate Ukrainian electricity system to ENTSO-E and to welcome new western suppliers in the

internal market as well as to integrate UKR into the European electricity market¹⁵.

From the technical point of view, the interconnections can be synchronous and asynchronous. Further, we will analyze the best interconnection that can be built between Moldova, Ukraine and Romania.

Synchronous interconnection

A consortium of TSOs which belongs to ENTSO-E¹⁶ conducted a feasibility study of the synchronous interconnection of electricity grids of Ukraine and Moldova with ENTSO-E¹⁷. The conclusion of the study stated that the interconnection is feasible and no additional major infrastructure is needed for that¹⁸. However, we should mention that ENTSO-E study is a theoretical one, it considers that all power plants and electricity transmission grids of Ukraine and Moldova meets and behaves according to the *ENTSO-E Continental Europe Operation Handbook*¹⁹ requirements. There were only computer simulations, not considering the real situation of the existing equipment.

¹⁵ Austrian Energy Agency. Energy Strategy of Ukraine Through 2035 White Book Of Ukrainian Energy Policy „Security And Competitiveness”, draft. Kiev, 2014, p. 35. [On-line]: http://www.enercee.net/fileadmin/enercee/images-2016/Ukraine/Energy_strategy_2035_eng.pdf (Visited on: 15.04.2017).

¹⁶ Entso-E. Feasibility Study on Synchronous Interconnection of Ukrainian and Moldovan Power Systems to ENTSO-E Continental Europe Power System. Joint Operational Programme Romania-Ukraine-Republic of Moldova 2007-2013 Common borders. Common solutions, UMPSI, 2015. [On-line]: https://www.entsoe.eu/Documents/SOC%20documents/Regional_Groups_Continental_Europe/Joint_operational_programme_Romania_Ukraine_Moldova_2007-2013.pdf (Visited on: 22.04.2017).

¹⁷ Mission of Ukraine to the European Union. Ukraine – EU Energy cooperation. Brussels. [On-line]: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/ukraine-eu/sectoral-dialogue/energy> (Visited on: 12.04.2017).

¹⁸ Bolborici D., Zachia O., Lazaroiu G. Synchronous Interconnection Of Ukrainian And Moldovan Power Systems To The Continental European ENTSO-E Power System, University Politehnica of Bucharest, Romania, 2016, p. 624. [On-line]: <http://www.ie.asm.md/assets/files/16A-100.pdf> (Visited on: 16.04.2017).

¹⁹ Entso-E. Continental Europe Operation Handbook, Entso-E. Brussels, 2015. [On-line]: <https://www.entsoe.eu/publications/system-operations-reports/operation-handbook/Pages/default.aspx> (Visited on: 21.04.2017).

¹⁰ Interview with Mr. Alexandru Săndulescu. *Op. cit.*

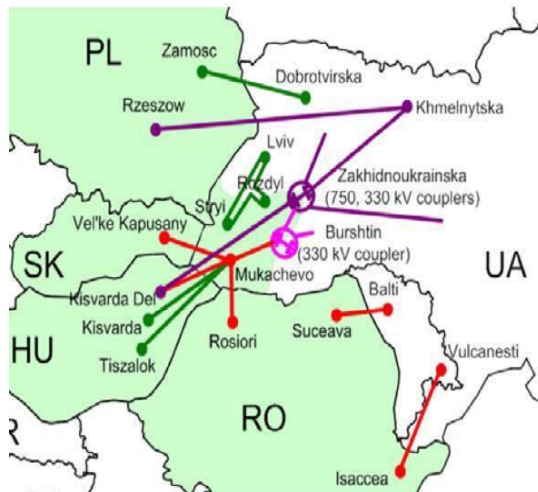
¹¹ Vlasenko L. Power of System of Ukraine: today and tomorrow. Ukraine, 2013, p. 15. [On-line]: <https://eneken.ieej.or.jp/data/5026.pdf> (Visited on: 02.04.2017).

¹² Ministrul Economiei Republicii Moldova. Republica Moldova a semnat cu Ucraina noul contract de furnizare a energiei electrice. Chisinau, 04.01.2017. [On-line]: <http://mec.gov.md/ro/content/republica-moldova-semnat-cu-ucraina-noul-contract-de-furnizare-energiei-electrice> (Visited on: 12.04.2017).

¹³ Vlasenko L. *Op. cit.*, p.15.

¹⁴ Interview with Mr. Razvan Nicolescu, former Ministry of Energy of Romania conducted via Skype. 14.04.2017.

Figure 1. Tie-lines in the interface area of Moldova, Romania and Ukraine

Source: University of Politehnica of Romania²⁰

In order to synchronously join ENTSO-E, the steps are roughly:

The technical feasibility study carried out by ENTSO-E;

A formal *letter of request* to join ENTSO-E from the accession country;

A list of technical requirements prepared by ENTSO-E and based on the *Operation Handbook*;

Works to upgrade the power plants and electricity grids in order to meet the new requirements;

Interconnection tests and final decision²¹.

Both Ukraine and Republic of Moldova passed the second step, and ENTSO-E will prepare the list of technical requirements²².

The negative characteristics of the synchronous interconnection is that it is a lengthily and costly process. The most recent cases are: Romania and Bulgaria, which send the letter of request in 1991 and joined in 2004 and Turkey, which send the letter of request in 2000 and joined as observer member in 2015²³.

Cost of upgrades is difficult to be estimated without proper measurements, but might be in the

range of 1 – 2 bln. Euros. In Romania, only to measure the performance of each power generating unit almost three years were needed.

Asynchronous interconnection

An interconnection which can be achieved more rapidly, in only 2 – 3 years, is the asynchronous interconnection. It implies the use of Back to Back (BtB) substations, able to interconnect power systems with different frequencies. There are three such possible interconnections between the Republic of Moldova and Romania:

The South interconnection, Isaccea – Vulcanesti – Chisinau, with BtB in Vulcanesti that cost around 194 million euro only in Moldova;

The North interconnection, Suceava – Bălți, with BtB in Bălți cost about 140 million euro;

The central interconnection, RO – Ungheni – Strășeni, with BtB in Ungheni or Strășeni that value approximate 137 million in Moldova and 120 million in Romania²⁴.

A Feasibility Study was development by a consortium led by ISPE Romania and financed by the EBRD. This study will consider the feasibility of each of the three possible interconnections, the south one having priority. Based on this study, an investment decision will be made. Also, a system study is envisaged in the first part of the Feasibility Study²⁵.

In recent years, the asynchronous solution seems to be the preferred way to connect the ENTSO-E and IPS – UPS grids. In this respect, the following should be mentioned:

The „Black Sea Transmission Network” between Georgia and Turkey, 2 x 350 MW BtB and 283 km of power lines, construction starting in 2010 and being completed in 2013²⁶;

The „Litpol Interconnection” between Poland and Lithuania, 2 x 500 MW BtB and 341 km of

²⁰ Bolborici D., Zachia O., Lazaroiu G. *Op. cit.*, p. 620.

²¹ Entso-E. Feasibility Study on Synchronous Interconnection of Ukrainian and Moldovan... *Op. cit.*

²² Bolborici D; Zachia O., Lazaroiu G. *Op. cit.*, p. 624.

²³ Entso-E. Turkish grid operator, TEIAS, joins ENTSO-E as observer member, Entso-E. Brussels, 14.01.2016. [On-line]: <https://www.entsoe.eu/news-events/announcements/announcements-archive/Pages/News/turkish-grid-operator-TEIAS-joins-ENTSO-E-as-observer-member.aspx> (Visited on: 04.04.2017).

²⁴ Expert-Grup. Electricity interconnection with Romania - higher energy security for Moldova. Chisinau, 19.01.2017. [On-line]: <http://www.expert-grup.org/en/activitate/comunicate-de-presa/item/1364-interconectarea-pe-electricitate-cu-romania-securitate-energetica-mai-mare-pentru-moldova> (Visited on: 14.04.2017).

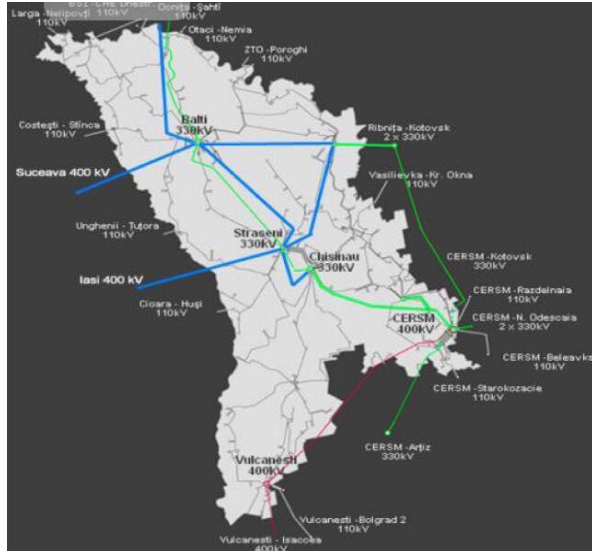
²⁵ Interview with Mr. Alexandru Săndulescu. *Op. cit.*

²⁶ GSE Organization. Black Sea Transmission Network Project (BSTN). Tbilisi. [On-line]: <http://www.gse.com.ge/M9Ltwi2EOCCNYg7LvHW0JQ.html> (Visited on: 14.04.2017).

power lines, construction started in 2014 and first module is ready²⁷;

The „NordBalt” DC cable between Sweden and Lithuania, 700 MW, 450 km, construction started in 2015²⁸;

Figure 2. Interconnections South, Centre and North of RM

Source: Expert Group²⁹

Comparison of the synchronous and asynchronous solutions

Advantages of the asynchronous solution:

Can be established more rapidly, in 2-3 years, compared with roughly 15 years in the synchronous solution;

Has a lower overall cost, considering the upgrades needed to fulfill the ENTSO-E technical requirements in the synchronous solution;

Provides an accurate control of the flow of electricity through the BtB substation, which can be used in this respect to insure balancing services;

Provides an accurate control of the reactive power and voltage level, useful to optimize the network operation.

Advantages of the synchronous solution:

Has a lower cost per interconnection, not needing extra BtB infrastructure;

Provides ENTSO-E membership which includes emergency supply with electricity from other members if needed;

Have lower power losses, considering the extra losses in the BtB substations;

Have a higher reliability of interconnections due to the absence of the BB substations.

There is no mutual exclusion between these two solutions, the asynchronous solution being accepted as a transitory solution to the final synchronous solution. In this respect, the BtB substations could be relocated on the next asynchronous border, even if, after 10 years of operation they might be fully depreciated.

Nevertheless, the interconnections will be built only when Moldova and Ukraine will override their political crises and will manage to destroy the opaque schemes in the sector. As Margarita Balmaceda highlighted: “energy trade became one of the most corrupt areas of the economy, and set into motion a type of institutional dynamic whereby some powerful economic actors would have little interest in increasing transparency in energy trade, especially vis-à-vis the main supplier, Russia.”³⁰

1.2 The gas interconnections between Moldova, Ukraine and Romania

The gas distribution and transit network was considered the „crown jewel” of the Soviet Union’s energy system and it was built more likely to make the countries dependent on the primary source of energy, which was Russia, than aiming to consolidate its Member States’ security of supply. Thus „the legacy of wire-wheel pipelines based on Western Russia dramatically decreased the options for energy delivery available for the gas-poor Moldova and Ukraine after 1991, given its shortage of viable connections to western energy systems”³¹ Consequently, there were no network interconnections between Moldova, Ukraine and Romania, the neighbouring country with the capacity to sell its own natural gas.

To diversify its gas supplier and to become less dependent by a single supplier, Moldova

²⁷ LitPol Link. LitPol Link capacity tests successful. Warsaw, 16.09. 2015. [On-line]: <http://www.litpol-link.com/news/litpol-link-capacity-tests-successful-sM721T> (Visited on: 14.04.2017).

²⁸ Kraftnat S. Strengthening the connection to the Baltic region. Svenska. [On-line]: <http://www.svk.se/en/grid-development/Developmentprojects/nordbalt1/> (Visited on: 17.04.2017).

²⁹ Nuțu O., Cenușă D. *Op. cit.*

³⁰ Balmaceda M. M. The Politics of Energy Dependency, Ukraine, Belarus and Lithuania between domestic oligarchs and Russian pressure. University of Toronto: Toronto, 2013, p. 60.

³¹ Balmaceda M.M. *Op. cit.*, p. 53.

built in 2014 the Iasi-Ungheni pipeline with the length of 43 km and a capacity of 1,5 bln. cm/year as it was discussed in the second chapter. The existing pipeline between Moldova and Ukraine (financed by the EU with 7 million Euro) faced numerous setbacks largely owing to a halt in negotiations between the Romanian and Moldovan Governments. Despite its undisputed potential, the project is currently not being exploited to its full potential³². The EU is however still supportive of this initiative, thus backing the extension of the pipeline towards Chisinau and allocating funds amounting to 10 million euro. The project will benefit from the participation of multiple actors aside from the EU such as EBRD, the Energy Community, the EIB, and the Swedish International Development Cooperation Agency (SIDA) among others³³. The project already faced significant obstacles as a consequence of the divergent interests in the area, regardless of the fact that the EU has expressed full support, allocated funds and that the feasibility study was already concluded in December 2015³⁴.

From the technical point of view, there are two main issues related to the gas interconnection between Moldova and Romania. During peaks, the capacity of the Iasi-Ungheni pipeline cannot cover entirely the national gas demand hence, Moldova will need to conclude an agreement with Ukraine allowing to use its gas storage facilities. The second issue is related to the weak gas transmission networks on the both sides of Prut river, therefore new investments are needed to make interconnection fully operational. Romania has to strengthen the Onesti-Gheraesti-Iasi pipeline, investment estimated at 110 mln euro³⁵, and Moldova has to build the 117 km Ungheni-Chisinau pipeline, an investment estimated at 93 mln. Euro³⁶. It should be stressed that even though the European Union engaged itself to support the Republic of Moldova, the chief negotiator for the 2018 EU budget, Siegfried Muresan stated in an interview conducted in the

frames of this research that „the funds will be allocated only ‘in exchange’ for reforms. The funds have to go where they are needed, not to finance corrupt politicians. So the money shall be disbursed provided that there are clear benchmarks and progress related to combating corruption, ensuring the independence of judiciary, rule of law, fight tax evasion, fraud, money laundering and theft.³⁷” We can conclude that the success of this project is related also to the domestic changes and reforms that should be implemented by Moldova in order to build a truly democracy.

The other option for Moldova and Ukraine could be the usage of the transit pipelines in reverse flow. There are four high capacity pipelines with diameters of 800 mm (RI) or 1200 mm (ATI) which originate in the Russian Federation and are used to supply Moldova, Romania, Bulgaria, Greece and Turkey with gas, fully or partially. Currently these pipelines are used exclusively, but not at full capacity, by Gazprom to sell gas to the Balkans. If only one of these pipelines will be used in reverse flow, supplying gas from Balkans to Republic of Moldova and Ukraine, then all the supply necessities of these countries might be solved. Technically, there is a possibility to insure the needed compressors in the Isaccea gas substation (RO), and to extract the gas in Causeni, a gas substation in the south of Republic of Moldova, using the pipeline in reverse flow³⁸. This project is on the list of Projects of Energy Community Common Interest (PECI).

The reverse flow project may have several issues as: the political environment regarding the use of the transit pipelines, involving Russian Federation, Ukraine, Moldova, Transnistrian authorities (even not recognized, they are a reality), Romania; Existing IGA (Intergovernmental Agreements) of Russian Federation with Balkan countries and existing contracts of Gazprom to supply gas in that area; Technical issues between Moldova and Ukraine in using the capacity of the pipeline in reverse flow, but which can be easily solved applying EU rules.

³² Interview with Siegfried Mureșan, Member of the European Parliament... *Op. cit.*

³³ Nuțu O., Cenușă D. *Op. cit.*, p. 12.

³⁴ Interview with Siegfried Mureșan, Member of the European Parliament. *Op. cit.*

³⁵ Indicative deadline agreed in the Intergovernmental Agreement on gas and electricity interconnections, 2015.

³⁶ Feasibility Study elaborated by Fichtner GmbH in 2015. In: Balmaceda M. M. *Op. cit.*

³⁷ Interview with Siegfried Mureșan, Member of the European Parliament. *Op. cit.*

³⁸ In Chisinau is concentrated roughly 60 % of the national gas consumption.

These options are not mutually exclusive, each having distinct and complementary advantages. For the first option, Iasi – Ungheni interconnector, gas sources could be Romanian on-shore (existing ones will be depleted in roughly 15 years), central EU sources through the Arad – Szeged interconnection, LNG terminals in Greece and Turkey through the Giurgiu – Ruse interconnector, Romania off-shore, Southern Corridor. For the second option, reverse flow, main sources could be LNG terminals in Greece and Turkey through the Giurgiu – Ruse interconnector, Romanian off-shore, Southern Corridor.

For being able to build the regional interconnections, as it was mentioned in the subchapter on electricity, Romania has to develop a TYNDP on gas in the concordance with the TEP provisions. Transgas, the national Romanian TSO, adopted TYNDP for the period 2014 – 2023 that envisages the following priorities:

Construction of the Romanian part of the BG – RO – HU – AT Corridor – BRUA (PCI project). This pipeline will link existing, newly built interconnections with Bulgaria and Hungary;

Reverse flow on the transit pipelines crossing Dobrogea, to be completed in 2018 (PCI project);

Reinforcement of the network between Onesti – Gheraiaesti – Letcani and building of two new compression stations in order to supply gas to Republic of Moldova through the Iasi – Ungheni interconnector (commissioned in 2014). The estimated deadline for this project is 2017³⁹.

Another important project in TYNDP on gas is the pipeline needed to extract the off-shore gas reserves from the Black Sea when commercial operation of these reserves will begin⁴⁰.

Further, investigating the Ukrainian gas interconnection, one may emphasize that Ukraine's GTS connects the networks of the adjacent Russia, Belarus, Poland, Slovakia, Hungary Romania and Moldova, and with them, it is united into the broader European gas network⁴¹. Ukraine could be characterized as an

„Energy-poor but rent-rich”⁴² country. The Ukrainian GTS had a significant evolution in the past two decades having in the beginning of 90s a poor network with some missing infrastructure as gas metering stations at the administrative borders between Ukraine and its post-Soviet neighbours⁴³ as well as the „general reliance on Russian energy importations for approximately 50%” to the total independence from the Russian gas and new interstate pipelines with its EU neighbours. The first time Ukraine imported gas from an EU Member State was in 2012, when it bought gas from the German company RWE which sells at a lower price than Gazprom via revers flows from Poland⁴⁴.

Willing to reduce its dependence on Russian gas, on 2 September 2014, a new gas conduit for supply from Slovakia to Ukraine was inaugurated. In the next couple of months, its capability was amplified from the original 8 bcm/year to 10 bcm/year. Finally, beginning with January 2015, the facility of the new way reached 15 bcm/year. This route can consequently insure about 90% of Ukraine's yearly gas imports necessities⁴⁵.

An extension of the physical cross border gas communication volumes is also topical. In December 2014, Ukrtransgaz and GAZ-SYSTEM S.A., the Polish TSO, autographed a teamwork arrangement to incorporate the gas transmission networks of the two states. The projected Poland – Ukraine Gas Interconnection is still in its pre-investment phase (permissive), although both Parties have already confirmed their intention to develop the interconnection whose total length is around 112 km⁴⁶. The application of the contract would effect in the growth of gas stream capacity from Poland to Ukraine by 8 bcm/year to 9.5 bcm/ year. The arrangement also shields the intention of the parties to stock European gas in Ukraine's

[249EBF8851C2257F9B0025483E?OpenDocument&Expand=1.2&](https://www.naftogaz.com/www/3/nakweben.nsf/0/29BCD2249EBF8851C2257F9B0025483E?OpenDocument&Expand=1.2&) (Visited on: 21.04.2017).

³⁹ SNTGN Transgaz SA MEDIAS. Planul de Dezvoltare al Sistemului National de Transport de Gaze Naturale 2014-2023. București, 2013, p. 44.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Naftogaz of Ukraine, Gas transmission. Kiev. [On-line]: <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweben.nsf/0/29BCD2>

⁴² Balmaceda M. *Op. cit.*, p. 95.

⁴³ OECD. Energy Policies Beyond IEA Countries: Ukraine Energy Policy Review 2012. Paris, 2012, p. 104.

⁴⁴ Balmaceda M. *Op. cit.*, p. 149.

⁴⁵ Naftogaz of Ukraine, Gas transmission. *Op. cit.*

⁴⁶ Gas Interconnection Poland-Ukraine. Warsaw, 19.10.2015. [On-line]: <http://en.gaz-system.pl/our-investments/integration-with-european-gas-transmission-system/gas-interconnection-poland-ukraine/> (Visited on: 19.04.2017).

underground gas stowage capabilities and to supply this gas to clients in the EU⁴⁷.

In May 2015, Ukrtransgaz and FGSZ, the Hungarian TSO, authorised an uninterrupted interconnection arrangement. It was the first contract between the TSOs of Ukraine and an EU member country which entirely observes EU energy laws⁴⁸. Following the signature of an interconnection contract letting market actors to carry gas – also from liquefied natural gas springs⁴⁹ – between gas system operators in Bulgaria and Greece this June, gas network operators in Bulgaria and Romania and in Romania and Ukraine have initialed comparable contracts. These are a vital step to inaugurate the Trans-Balkan conduit network among Greece and Ukraine to carry gas and trade according to EU regulations⁵⁰.

1.3 Conclusion

The energy sector of Moldova is vulnerable to corruption, abuse and dependence on unreliable suppliers, this is one of the reasons why interconnection with Romania will ensure diversification of energy sources, hence creating a competitive market and providing greater energy security for Moldova. This aspect is essential for reducing vulnerabilities in the sector. On the one hand, interconnection with Romania will lead to a significant decrease of end-user tariffs in Moldova, since Romania produces excess electricity at lower prices⁵¹. On the other hand, this will help Romania achieve at least 10% electricity interconnection capacity. EU's continuous pressure on the Moldovan government to reduce political corruption and efficiently implement its Association Agreement

commitments in the energy sector will contribute to a gradual interconnection of the Moldovan energy system to the EU system (mainly through an energy interconnection with Romania), and will reduce the overall energy dependence on the Russian Federation.

For both Ukraine and Moldova it is recommended, in the first phase, to build the asynchronous interconnections with the EU countries, to be able to diversify their electricity suppliers in a shorter period and with lower prices.

Ukraine is also strengthening its gas interconnections, being able, since 2016, to buy 100% of its natural gas necessities from European countries, mainly from Slovakia. The new pipeline which is under construction between Ukraine and Poland is of great importance for both countries, therefore Ukraine will diversify its gas suppliers, while Poland can benefit from the big Ukrainian gas storage located close to its border. The agreement between Romania and Ukraine is a cornerstone for the functionality of the Trans-Balkan conduit network and obviously represents important progress for Ukraine.

Analyzing the regional energy market, it should be mentioned that there are two distinct markets, both in electricity and in gas: the wholesale market and the retail market. If the rules in the retail market may differ from country to country, in the limits established by EU legislation, the main wholesale market rules should be identical in neighboring countries Moldova, Ukraine and Romania to develop the regional market. The integration into the EU internal energy market is a complex action, involving the transposition of the EU energy acquis, institutional performance as well as the existence of physical energy networks through which the energy could be sold to the third countries. Moldova and Ukraine transposed the most important provisions of the Third Energy Package into their national legislation. However, it is implemented at a low level, with markets being only 'de jure' liberalized. This was caused by: the corruption; the local oligarchs, who have economic interests in the sector and the strong ties between the stakeholders; the Russian elites that are opposing to the market opening and third party access. The Energy Community and the Association Agreement are two main tools

⁴⁷ Naftogaz of Ukraine, Gas transmission. *Op. cit.*

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ European Commission. New gas interconnection agreement between Bulgaria and Greece. Brussels, 27.06.2016. [On-line]:

<https://ec.europa.eu/energy/en/news/new-gas-interconnection-agreement-between-bulgaria-and-greece>

(Visited on: 14.04.2017).

⁵⁰ European Commission. Bulgaria-Romania and Romania-Ukraine sign gas agreements. Brussels, 19.07.2016. [On-line]:

<https://ec.europa.eu/energy/en/news/bulgaria-romania-and-romania-ukraine-sign-gas-agreements> (Visited on:

14.04.2017).

⁵¹ Duscic D. Energy dimension of the Republic of Moldova – Romania relations: realities and collaboration perspectives. In: Romania: Democracy, Development, Dignity, Ed. GRAFOART. Bucharest, 2015, p. 133 – 138.

through which the EU can positively influence the progress of the countries, however, they are less effective due to negligible incentive offered for the achievements. Further, both Ukraine and Moldova should develop secondary legislation necessary for the functioning of the wholesale electricity and gas markets. A compatibility among the rules is needed and here the main role is with the Energy Community Secretariat and its technical assistance program EU4Energy. Market rules should be developed gradually. Concerning the wholesale markets, development should be correlated on regional level to establish a common market. Transparency in all these activities is very important and the public should be informed of any major reform step. The new interconnection infrastructure will allow a direct competition between East and West providers of electricity and gas.

It should be underpinned that a well-functioning regional market between Moldova, Romania, and Ukraine would lead to the enhancement of the energy security of supply in this region and will diminish external potential to politically and economically influence these countries. However, this important achievement could be done only when the internal reforms in Moldova and Ukraine will be completed, and the countries will fulfill its commitments regarding the modernization and fully liberalization of their energy sectors.

Bibliography:

1. Austrian Energy Agency. Energy Strategy of Ukraine Through 2035 White Book Of Ukrainian Energy Policy „Security And Competitiveness”, draft. Kiev, 2014. [On-line]: http://www.enercee.net/fileadmin/enercee/images-2016/Ukraine/Energy_strategy_2035_eng.pdf (Visited on: 15.04.2017).
2. Balmaceda M. M. The Politics of Energy Dependency, Ukraine, Belarus and Lithuania between domestic oligarchs and Russian pressure. University of Toronto: Toronto, 2013. 444 p.
3. Bolborici D; Zachia O; Lazaroiu G. Synchronous Interconnection Of Ukrainian And Moldovan Power Systems To The Continental European ENTSO-E Power System, University Politehnica of Bucharest, Romania, 2016. [On-line]: <http://www.ie.asm.md/assets/files/16A-100.pdf> (Visited on: 16.04.2017).
4. Dusciac D. Energy dimension of the Republic of Moldova – Romania relations: realities and collaboration perspectives. In: Romania: Democracy, *RMDIRI*, 2017, Nr. 4 (Vol. 12) <http://rmdir.md/http:rmdir-mdarhiva-numerilor-3langenlangen?lang=en>
5. Development, Dignity, Ed. GRAFOART. Bucharest, 2015.
5. Entso-E. Continental Europe Operation Handbook, Entso-E, Brussels, 2015. [On-line]: <https://www.entsoe.eu/publications/system-operations-reports/operation-handbook/Pages/default.aspx> (Visited on: 21.04.2017).
6. Entso-E. Feasibility Study on Synchronous Interconnection of Ukrainian and Moldovan Power Systems to ENTSO-E Continental Europe Power System. Joint Operational Programme Romania-Ukraine-Republic of Moldova 2007-2013 Common borders. Common solutions, UMPSI, 2015. [On-line]: https://www.entsoe.eu/Documents/SOC%20documents/Regional_Groups_Continental_Europe/Joint_operational_programme_Romania_Ukraine_Moldova_2007-2013.pdf (Visited on: 22.04.2017).
7. Entso-E. Turkish grid operator, TEIAS, joins ENTSO-E as observer member, Entso-E. Brussels, 14.01.2016. [On-line]: <https://www.entsoe.eu/news-events/announcements/announcements-archive/Pages/News/turkish-grid-operator-TEIAS-joins-ENTSO-E-as-observer-member.aspx> (Visited on: 04.04.2017).
8. European Commission. Bulgaria-Romania and Romania-Ukraine sign gas agreements. Brussels, 19.07.2016. [On-line]: <https://ec.europa.eu/energy/en/news/bulgaria-romania-and-romania-ukraine-sign-gas-agreements> (Visited on: 14.04.2017).
9. European Commission. New gas interconnection agreement between Bulgaria and Greece. Brussels, 27.06.2016. [On-line]: <https://ec.europa.eu/energy/en/news/new-gas-interconnection-agreement-between-bulgaria-and-greece> (Visited on: 14.04.2017).
10. Expert-Grup. Electricity interconnection with Romania - higher energy security for Moldova. Chisinau, 19.01.2017. [On-line]: <http://www.expert-grup.org/en/activitate/comunicate-de-presa/item/1364-interconectarea-pe-electricitate-cu-romania-securitate-energetica-mai-mare-pentru-moldova> (Visited on: 14.04.2017).
11. Gas Interconnection Poland-Ukraine, Warsaw, 19.10.2015. [On-line]: <http://en.gaz-system.pl/our-investments/integration-with-european-gas-transmission-system/gas-interconnection-poland-ukraine/> (Visited on: 19.04.2017).
12. GSE Organization. Black Sea Transmission Network Project (BSTN). Tbilisi. [On-line]: <http://www.gse.com.ge/M9LtvI2EQCCNYg7LvHW0JQ.html> (Visited on: 14.04.2017).
13. Interview with Mr. Razvan Nicolescu, former Ministry of Energy of Romania conducted via Skype. 14.04.2017.
14. Kraftnat S. Strengthening the connection to the Baltic region, Svenska. [On-line]:

<http://www.svk.se/en/grid-development/Developmentprojects/nordbalt1/>

(Visited on: 17.04.2017).

15. LitPol Link. LitPol Link capacity tests successful, Warsaw, 16.09.2015. [On-line]: <http://www.litpol-link.com/news/litpol-link-capacity-tests-successful-sM721T> (Visited on: 14.04.2017).

16. Memorandum of Understanding between Romania and the Republic of Moldova on the interconnection of natural gas and electricity networks- approved by the Government. Bucharest, 26.08.2015. [On-line]:

<http://gov.ro/en/government/cabinet-meeting/memorandum-of-understanding-between-romania-and-the-republic-of-moldova-on-the-interconnection-of-natural-gas-and-electricity-networks-approved-by-the-government> (Visited on: 22.04.2017).

17. Ministrul Economiei Republicii Moldova. Republica Moldova a semnat cu Ucraina noul contract de furnizare a energiei electrice. Chișinău, 04.01.2017. [On-line]: <http://mec.gov.md/ro/content/republica-moldova-semnat-cu-ucraina-noul-contract-de-furnizare-energiei-electrice> (Visited on: 12.04.2017).

18. Mission of Ukraine to the European Union. Ukraine – EU Energy cooperation. Brussels. [On-line]: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/ukraine-eu/sectoral-dialogue/energy> (Visited on: 12.04.2017).

19. Moldelectrica. Surse de energie. Chișinău. [On-line]: http://moldelectrica.md/ro/electricity/energy_sources (Visited on: 23.04.2017).

20. Naftogaz of Ukraine, Gas transmission. Kiev. [On-line]: <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweben.nsf/0/29BCD2249EBF8851C2257F9B0025483E?OpenDocument&Expand=1.2&> (Visited on: 21.04.2017).

21. OECD. Energy Policies Beyond IEA Countries: Ukraine Energy Policy Review 2012. Paris, 2012.

22. Parliament of Republic of Moldova. Hotărârea Nr. 102 din 05.02.2013 cu privire la Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030, art. 5. Chișinău, 05.02.2013. [On-line]: <http://lex.justice.md/md/346670/> (Visited on: 21.04.2017).

23. SNTGN Transgaz SA MEDIAS. Planul de Dezvoltare al Sistemului National de Transport de Gaze Naturale 2014-2023. București, 2013.

24. Șarov I., Ojog I. Evoluția Politicii Externe a Republicii Moldova (1998-2008). În: Foreign Policy Association. Chișinău: Cardidact, 2009. [On-line]: [http://www.fes-moldova.org/media/publications/2010/Evolutia%20politicii%20externe%20a%20Republicii%20Moldova%20\(1998-2008\).pdf](http://www.fes-moldova.org/media/publications/2010/Evolutia%20politicii%20externe%20a%20Republicii%20Moldova%20(1998-2008).pdf) (Visited on: 17.04.2017).

25. Transelectrica. Planul de Dezvoltare a RET perioada 2016 – 2025. București, 21.07.2004. [On-line]: <http://www.transelectrica.ro/documents/10179/25146/Planul+de+dezvoltare+a+RET+perioada+2016-2025.pdf/3dd99934-3661-401f-9816-84359593153f> (Visited on: 23.04.2017).

26. Vlasenko L. Power of System of Ukraine: today and tomorrow. Ukraine, 2013. [On-line]: <https://eneken.ieej.or.jp/data/5026.pdf> (Visited on: 02.04.2017).

Copyright©ROBU Alexandrina, 2017.

Contacts / Contacte / Контакты:

Universitatea de Studii Europene din Moldova
Str. Ghenadie Iablocikin, 2/1.
Chisinau, Republica Moldova, MD 2069.
E-mail: robu_alexandrina@yahoo.com

	Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений 2017, Issue 4, Volume 12, Pages 585-591. ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963 Submitted: 19. 06. 2017 Accepted: 15.11. 2017 Published: 30.12. 2017
---	--

**TRIBUNA TÎNĂRULUI CERCETĂTOR
THE TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS
ТРИБУНА МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ**

**INVESTOR-STATE DISPUTE SETTLEMENT – THE MAIN
CONTROVERSIES AND THE WAY FORWARD**

**УРЕГУЛИРОВАНИЕ СПОРОВ МЕЖДУ ИНВЕСТОРОМ И ГОСУДАРСТВОМ -
ОСНОВНЫЕ ПРОТИВОРЕЧИЯ И ПУТЬ РАЗВИТИЯ**

**DISPUTE DE SOLUȚIONARE A LITIGIILOR ÎNTRE INVESTOR ȘI STAT –
PRINCIPALELE CONTROVERSE ȘI CALEA DE URMAT**

KARAS Martin* / KARAS Martin / КАРАС Мартин

ABSTRACT:

**INVESTOR-STATE DISPUTE SETTLEMENT – THE
MAIN CONTROVERSIES AND THE WAY FORWARD**

The article focuses on one the main topics of contemporary international investment law, the investor-state dispute settlement (ISDS). The ISDS regimes of international arbitration have come under increased scrutiny in the recent years, mainly due to a number of high profile cases and the reaction of several countries that went as far as withdrawing from the ISDS altogether. The article identifies „regulatory chill”, inconsistency of tribunal decisions, and transparency as the main political issues of the ISDS regimes, based on the expressed positions of governments, international organizations and academic community. The aim of this article is to provide a critical analysis of these three controversies, and to sketch out possible solutions.

Key words: investor-state dispute settlement, international arbitration, international investment law, regulatory chill, inconsistency, transparency.

JEL Classification: K32, F21

РЕЗЮМЕ:

**УРЕГУЛИРОВАНИЕ СПОРОВ МЕЖДУ ИНВЕСТОРОМ
И ГОСУДАРСТВОМ - ОСНОВНЫЕ ПРОТИВОРЕЧИЯ И ПУТЬ РАЗВИТИЯ**

Статья посвящена одной из основных тем современного Международного инвестиционного права - урегулированию споров инвестор-государство (ISDS). В последние годы режимы международного арбитража по ISDS стали объектом повышенного контроля, главным образом в связи с рядом громких дел и реакцией ряда стран, которые полностью отошли от ISDS. В статье определяется понятие “нормативный холод”, несогласованность решений трибунала и транспарентность определяются в качестве основных политических вопросов режимов ISDS на основе выраженной позиции

* **KARAS Martin** – Doctorand, Facultatea de Relații Internaționale, Universitatea de Economie din Bratislava (Bratislava, Republica Slovacă). / **KARAS Martin** – PhD student, Faculty of International Relations, University of Economics in Bratislava (Bratislava, The Slovak Republic). / **КАРАС Мартин** - Аспирант факультета международных отношений Экономического университета Братиславы (Братислава, Словацкая Республика). **E-mail:** martin.karas@euba.sk

правительств, международных организаций и академического сообщества. Цель статьи - предоставить критический анализ этих трех противоречий и наметить возможные решения.

Ключевые слова: урегулирование споров инвестор-государство, международный арбитраж, международное инвестиционное право, регуляторный холод, непоследовательность, прозрачность.

JEL Classification: K32, F21

CZU: 327(4/9), 930.22(4/9), 341(4/9)

REZUMAT:

DISPUTE DE SOLUȚIONARE A LITIGIILOR ÎNTRE INVESTOR ȘI STAT – PRINCIPALELE CONTROVERSE ȘI CALEA DE URMAT

Articolul se concentrează pe una din principalele subiecte ale Dreptului internațional contemporan de investiții, soluționarea litigiilor între state și investitor (ISDS). În ultimii ani regimuri de arbitraj internațional pe tematica ISDS au venit sub control crescend, în principal din cauza unei serii de cazuri de profil și reacția a mai multor țări, care s-au retras cu totul din ISDS. Articolul identifică noțiunea de „reglementare rece”, incoerența deciziilor pronunțate de tribunal, și transparență ca principalele probleme politice ale regimului ISDS, pe baza pozițiilor exprimate de guverne, organizații internaționale și comunitatea academică. Scopul acestui articol este de a oferi o analiză critică a acestor trei controverse, și să schițeze soluții posibile.

Cuvinte cheie: soluționare a litigiilor investitor-stat, arbitraj internațional, investiții internaționale, reglementare chill, incoerență, transparență.

JEL Classification: K32, F21

CZU: 327(4/9), 930.22(4/9), 341(4/9)

Investor-State Dispute Settlement – Introduction

Investor-State Dispute Settlement (ISDS) is an instrument of international arbitration that allows a foreign investor to sue the governments of countries, which are targets of their investment in an international court. The legal basis for the ISDS regimes can be found in international trade and investment agreements. These agreements usually contain a so-called ISDS clause that stipulates the right of foreign investors to sue governments before either an ad-hoc tribunal or a permanent ISDS court¹, in case of treaty breach. The rationalization of the ISDS regimes of international arbitration is based on two hypotheses. First, coming out of the neoliberal theory of development, is the assumption that the foreign direct investments (FDIs) are the main factor in economic development. And second is the *home bias* hypothesis, which states that the national courts will not provide sufficient protection for foreign investment and will instead favor the interests of the executive power, which will discourage investment in the long run. Putting these two assumptions together leads to a

conclusion, that in order to secure the necessary investment for development, the disputes between the investors and governments need to be moved to international tribunals, which will in turn encourage investment by providing investors with the required impartiality.

In this article however, I will not be concentrating on the theory underlying the ISDS regimes. I would instead like to critically analyze the main areas of criticism leveled against the actual functioning of the ISDS regimes. These include the regulatory chill hypothesis, the transparency issue and inconsistency in tribunal decisions. My focus in this paper is on the political dimension of the ISDS regimes, which means that these issues will be addressed from the viewpoint of the main political players, be it international organizations, states or investors themselves. In case of each of these issues, I will provide an overview and analysis of the discussion on these topics, and provide potential solutions, when possible.

Regulatory Chill

The main challenge to the current system of ISDS comes in the form of the so-called *regulatory chill* hypothesis. There is naturally a plethora of definitions of the phenomenon that

¹ Such as the International Court for Settlement of Investment Disputes (ICSID).

the hypothesis describes, but the core idea is remarkably consistent, a rare thing in the social sciences. The best parsimonious definition in my view was presented by Tietje and Baetens in their study of the impact of ISDS in TTIP for the ministry of foreign affairs of Netherlands.

They define regulatory chill as the situation in which „a state actor will fail to enact or enforce *bona fide* regulatory measures because of a perceived or actual threat of investment arbitration”. Furthermore, they distinguish between 1) not drafting particular legislation in anticipation of arbitration, 2) chilling legislation upon awareness of arbitration risks, and 3) chilling legislation after the outcome of a specific dispute.²

In other words, the ISDS can work as a deterrent against government regulation, including in the case of legitimate public interest measure. The most studied cases (Philip Morris v. Uruguay, Philip Morris. Australia) have to do with the plain packaging laws for tobacco products³. The definition provided above highlights the main problem of the hypothesis. The problem consists of the fact that while the hypothesis is intellectually appealing and politically relevant, there is no reliable methodology to demonstrate a cause of absence of a phenomenon, in this case government regulation. The efforts aimed at proving the hypothesis are thus limited to detailed case studies.

I haven't come across any critique of the internal logic of the hypothesis, which seems undeniable. The ISDS regimes put a price in form of a potentially costly arbitration on the regulation of foreign investment. The only questions are whether the lawmakers, the executive and the relevant administrative

capacities are aware of this price, and whether they take it into consideration when taking decisions on regulation. These questions can only be answered through careful case study research, although there are examples of government actions that hint at the acuteness of the problem of regulation, as evidenced in the processes of abandoning the ISDS regimes by some, mainly Latin American countries (Equator, Bolivia, Venezuela).

Lastly, there is a criticism of the *regulatory chill* hypothesis which doesn't go as far as denying the existence of *regulatory chill*, but claims that the importance of effects of the ISDS regimes on the legislature of sovereign states are overstated. As an example, we can take a look at what the European Federation for Investment Law and Arbitration (EFILA) wrote in defense of the ISDS regimes. Their contention is that the hypothesis „appears to presuppose that ISDS impacts on legislative processes”⁴. They then go on to cite the 2014 research of Cadel and Jensen, claiming that only about 9% of the cases relate to legislative acts⁵. Their conclusion is that if real, the *regulatory chill* phenomenon is a marginal one. Leaving aside the question of how does one determine the relevance of impact of the regulatory chill on legislative acts compared with executive and administrative ones, the main problem of the argument is in the presupposition that regulation does not include executive and administrative action. In fact, there are countless executive and administrative measures that can be viewed as *bona fide* regulation of foreign investment in public interest, ranging from expropriation (under specific conditions) to non-renewal of a mining permit. To claim that only legislative action can be effected by the regulatory chill is patently false and doesn't need further discussion. It is true that the effects on the decision-making process of relevant institutions

² Whole paragraph from Tietjem, Baetens, The Impact of Investor-State-Dispute Settlement (ISDS) in the Transatlantic Trade and Investment Partnership. Study prepared for the Minister of Foreign Trade and Development Cooperation, Ministry of Foreign affairs, The Netherlands, 2014, p. 68.

³ For details, see: Philip Morris v. Uruguay, (Award). International Court for Settlement of Investment Disputes (ICSID), ARB/10/7, 8.7.2016 [On-line]: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/ISDS/Details/368> (Visited on: 11.09.2017); Philip Morris v. Australia, (Award On Jurisdiction And Admissibility), Permanent Court of Arbitration (PCA), Case No. 2012-12, 17 December 2015. [On-line]: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/ISDS/Details/421> (Visited on: 11.09.2017).

⁴ European Federation for Investment Law and Arbitration (EFILA). A response to the criticism against ISDS, 17 May 2015.

⁵ Caddel J., Jensen N. Which Host Country Government Actors are Most Involved in Disputes with Foreign Investors? Columbia FDI Perspectives: Perspectives on topical foreign direct investment issues by the Vale Columbia Center on Sustainable International Investment No. 120, 2014.

⁶ The 9% claim of Cadel and Jensen is dubious, since UNCTAD supplies a figure of 25% cases related to legislative changes in 2014. See UNCTAD, World Investment Report 2015, p. 152.

might still be marginal, however, that has yet to be determined.

Lastly, there is a paradox involved here, when more awareness about the effects and potential costs of ISDS arbitrations means at the same time a more powerful *chilling* effect of the ISDS regimes. This, however, should not discourage further research into the matters of impact of investment arbitration on the regulation in public interest. Deep understanding of the causes and effects of the processes involved is the only way to come up with an achievable solution to the problem.

If we come to admit that the regulatory chill is a real phenomenon, there are no easy solutions. A partial remedy consists in reforming and modernizing the existing international investment agreements to include in their ISDS clauses a right of the host government to regulate for legitimate public purposes. Many of the most recently signed agreements already include such clauses, or similar paragraphs, referring to protection of health and safety, labor rights, environment or sustainable development. Examples include such diverse agreements as CETA, Iran – Slovak Republic BIT or Nigeria – Singapore BIT⁷. You will no doubt notice, that the concept of legitimate „public purposes” is a rather vague one, and open to interpretation. However, that alone should not prevent the efforts to include these paragraphs in all new investment agreements, since the UNCTAD’s 2017 World Investment Report concludes convincingly that it is „the *old treaties* that bite”⁸ (italics mine).

Inconsistency in the Decision-Making Process

Second main objection to the current practice of ISDS regimes is the problem of inconsistency. In this paper, we will not be going into specifics of cases where the inconsistencies can be observed, we will instead settle for quoting the main organizations, nation states and academic work, in order to establish the existence of the problem. For example, UNCTAD wrote in its 2013 Issue Note: “Those arbitral decisions that have entered into the public domain have exposed recurring episodes of inconsistent

findings. These have included divergent legal interpretations of identical or similar treaty provisions as well as differences in the assessment of the merits of cases involving the same facts”⁹.

OECD writes in its 2012 Public Consultation: „During the discussion at FOI Roundtable 15, a substantial number of State participants felt that there is a serious problem with regard to consistency in ISDS”¹⁰. One of the leading academics concerned with ISDS Susan Franck states: „because legal errors cannot be corrected in ICSID awards, the possibility of inconsistent awards is an accepted reality at ICSID, and the correctness of decisions has been sacrificed for the sake of finality”¹¹. Thus, we have the international organizations, nation states and academics agreeing there is a problem with consistency in decisions of the ISDS tribunals. This will suffice to establish the issue.

There are two main aspects in which the ISDS regimes can be viewed as inconsistent. 1) First is the case where tribunals come to differing decisions in similar cases, initiated under the same provisions. 2) Second is the case where tribunals come to differing decisions in cases initiated under different agreements and clauses, but involving the same investor rights and principles.¹² In the first case, the problem is on the level of tribunals and their decision-making. In the second case, the problem is the diversity in investment agreements.

When it comes to the first problem of inconsistency in similar cases under the same provisions, there is little that can be done to rectify the problem. It should be said that this problem arises in most, if not all legal systems. There is of course a question of whether the

⁹UNCTAD. Reform Of Investor-State Dispute Settlement: In Search Of A Roadmap, IIA Issue note, Updated for the launching of the World Investment Report (WIR), 2013, p. 3.

¹⁰ OECD, Investor-State Dispute Settlement: Public Consultation, 2012, p. 61 [On-line]: <http://www.oecd.org/investment/internationalinvestmentagreements> (Visited on: 11.09.2017).

¹¹ Franck, Susan D. The Legitimacy Crisis in Investment Treaty Arbitration: Privatizing Public International Law Through Inconsistent Decisions, 73. In: Fordham Law Review. 2005, p. 1548.

¹² For a similar typology, see OECD, Investor-State Dispute Settlement: Public Consultation, 2012. [On-line]: <http://www.oecd.org/investment/internationalinvestmentagreements> (Visited on: 11.09.2017).

⁷ UNCTAD, World Development Report 2017, 2017, p. 121.

⁸ UNCTAD, World Investment Report 2017, 2017, p. 125.

structure of the ISDS regimes does not contribute to this type of inconsistency. One of the causes of inconsistency of ISDS decision-making is the absence of an appellate mechanism, which is universal. With no appeal available to either side of the conflict, the occasional wrong decision is not amenable to rectification. Adopting an appellate mechanism in the ISDS regimes is the obvious solution. However, it needs to be noted that this would further increase the already sky-high costs of arbitration.

Furthermore, there have been claims that the decision-making of the tribunals is influenced by their constitution. Specifically, charges are made against the ISDS that the legal decisions are made by a very small group of lawyers who are from big corporations, developed countries, white, male, which contributes to a particular view of the investment arbitration process and its role. These charges will not be developed here, since there is very little evidence, other than correlation, supporting them. Moreover, these issues do not enter the political arena and as such find themselves outside the scope of this paper.

When it comes to the second type of inconsistency, that is the inconsistency across the ISDS regimes, the causes are rather obvious. The main one is the fact that the trade and investment treaties are simply diverse. With over 3000 BITs in existence at the present time, the differences in wording and language of these treaties make a significant difference.

Statistical findings of the UNCTAD study for the Ministry of Foreign Affairs of Netherlands show that these differences in the BITs have impacts on the way the ISDS regimes function. There have, for example, been 54 claims initiated under Dutch investment treaties¹³ before 2013. That is a highly disproportionate amount given the economic power of Netherlands. For illustration only one country had more cases filed in the same period, that country being the United States. That means that the so-called „Dutch cases” amount for one fifth of the total number of ISDS cases before 2013. Rather unsurprisingly, the study finds that the ultimate owner of the companies filing suits is foreign in 74 percent of the cases.¹⁴

¹³ Some of these claims are initiated under the Energy charter and are not relevant here.

¹⁴ UNCTAD/DIAE, Treaty-based ISDS cases brought under Dutch IIAs: An Overview, commissioned by the DG

The picture that the study paints is one of the investors structuring their ownership in such a way, that they are able to file a lawsuit against countries under bilateral investment treaties of their choosing. These will naturally be the treaties with the highest levels of investor protection, and the vaguest wording of rights of governments to regulate, such as the Dutch BITs. This phenomenon is called *treaty shopping* and represents a major consequence of inconsistency brought about by the diversity in BITs.

A partial solution of the problem is to replace the old BITs with multilateral treaties with consistent wording and precise language. This solution is being promoted by the main international organizations, such as the UNCTAD, but also by the European Union. The position of the EU is that the old treaties are incompatible EU law because of their overlapping and conflicting nature¹⁵. EU has gone as far as initiating infringement proceedings against states that are failing to terminate outdated intra-EU BITs¹⁶.

Replacing the old BITs is crucial mostly because it is the old treaties that „bite”, as UNCTAD puts it. „All of today’s known ISDS cases are based on treaties that were concluded before the year 2010, most of which contain broad and vague formulations”.¹⁷ That suggests, that the replacement of the old treaties will bring the ISDS proceedings more in line with the current paradigms, such as the environmental protection, food safety etc.

To sum up, the inconsistencies inherent on the ISDS regimes are recognized on the highest levels of investment policy-making, be it on the level of international organizations or the level of nation states. Moreover, there seems to be a corresponding effort aimed at addressing the issue by promoting and implementing the reform of international investment agreements, which would mitigate some negative consequences of the current ISDS regimes in the area of inconsistency. The creation of an appeals facility

Foreign Economic Relations, Ministry of Foreign Affairs, the Netherlands, 2013, p. 5.

¹⁵ UNCTAD, (2017), World Investment Report 2017, p. 144.

¹⁶ I.e. the Austria–Czech and Slovak Federal Republic BIT (1990), the Netherlands–Czech and Slovak Federal Republic BIT (1991).

¹⁷ UNCTAD, World Investment Report 2017, 2017, p. 127.

is also on the cards, but represents a problematic issue with regard to the costs.

Transparency of the Proceedings

Similarly to the problem of inconsistency, the issue of transparency is widely recognized in the arena of international investment policy-making. UNCTAD cites the transparency among the main issues of the regimes in all of its major publications¹⁸. The EU has already introduced full mandatory transparency of the arbitration process within the CETA, and is expected to push for the same in the case of TTIP¹⁹. Some progress has also been made on the level of the investment courts, especially the ICSID. In 2008, the ICSID Arbitration Rules have been amended to improve transparency of the proceedings among other things.

These amendments however, are limited in effectiveness, since while it is true that the awards are in some cases partially published through excerpts from the ICSID, and in other cases it is usually possible to obtain the awards, since the awards are not subject to confidentiality. This however doesn't solve the problem of discontinued proceedings, which are usually settled out of court by the investors and the states. These cases, which are plentiful, are then potentially subject to full confidentiality²⁰. It is worth pointing out at this point that as it is always the investor who is the claimant, the settlements usually amount to concession of defeat on the part of the government. Furthermore, since the claims can be as high as 16.5 billion dollars (Cosigo Resources and others v. Colombia²¹), even the settlement might consist of a significant compensation, which the government might want to make confidential to avoid potential public outcry. It is damning in this regard that when UNCTAD publishes the yearly World

Investment Report, they always talk about the number of *known cases*²² (italics mine).

The transparency is crucial for two reasons. The first one is to assure public and political oversight of the process of the ISDS cases. The nature of the ISDS cases is such that there are cases where the interest of both parties is secrecy, which might be directly in opposition with the interests of general public. Transparency also gives the general public an opportunity to voice their opinion on the proceedings that enter the public arena (admittedly a small number). The second reason why it is important to ensure transparency within the IDSS regimes is the need of the researchers for complete data on all the cases. The studies done from a diluted sample of the cases that do have public records is necessarily going to provide incomplete conclusions. This problem is aggravated by the fact that the cases settled confidentially are for that reason the cases of potential political impact.

We can conclude in this part, that the reform of the IIAs is moving in the right direction when it comes to the issue of transparency, the model being the CETA agreement. Further progress is needed on the level of the permanent arbitration courts.

Conclusion

The outcome of the critical analysis of the main political controversies surrounding the ISDS regimes of arbitration is that the main areas of criticism against the ISDS regimes are of legitimate concern and need addressing, although there is a caveat to the issue of regulatory chill, which is not established beyond doubt. Furthermore, we can conclude that these realities are being recognized and acted upon by the main actors and agencies. The main effort in this direction is the IIA reform promoted by UNCTAD and adopted by many states. It mainly consists of modernizing the IIAs to meet the standards set by the debate on the ISDS. The main progress being made is in the area of transparency, where the CETA represents the golden standard that will hopefully become a norm. When it comes to inconsistencies in the decision-making, the priority is to replace the old treaties to limit the treaty shopping phenomenon. The most modest progress is being made in the area of the regulatory chill. This stems most

¹⁸ For an example, see UNCTAD 2013. *Op. cit.*, p. 3.

¹⁹ EU Concept Paper, Investment in TTIP and beyond – the path for reform, 2015 [On-line]: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/may/tradoc_153408.PDF (Visited on: 11.09.2017).

²⁰ Wong, J. Yackee, J. The 2006 Procedural and Transparency-related Amendments to the ICSID Arbitration Rules in Yearbook on International Investment Law & Policy 2009-2010. New York: Oxford University Press, 2010, p. 259-260.

²¹ See: [On-line]: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/ISDS/Details/726> (Visited on: 11.09.2017).

²² UNCTAD, World Investment Report 2017, 2017, p. 125.

likely from the fact that the phenomenon is inherent to the system and we might be limited to efforts at mitigating its effects.

Bibliography:

1. Caddel J., Jensen N. Which Host Country Government Actors are Most Involved in Disputes with Foreign Investors? Columbia FDI Perspectives: Perspectives on topical foreign direct investment issues by the Vale Columbia Center on Sustainable International Investment. 2014, 120 p.
2. EU Concept Paper, Investment in TTIP and beyond – the path for reform, 2015 [On-line]: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/may/tradoc_153408.PDF (Visited on: 11.09.2017).
3. Franck Susan D. The Legitimacy Crisis in Investment Treaty Arbitration: Privatizing Public International Law Through Inconsistent Decisions, 73 Fordham Law Review, 2005.
4. OECD, Investor-State Dispute Settlement: Public Consultation, 2012. 102 p.
5. Philip Morris v. Australia, (Award On Jurisdiction And Admissibility), Permanent Court of Arbitration (PCA), Case No. 2012-12, 17 December 2015. [On-line]: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/ISDS/Details/421> (Visited on: 11.09.2017).
6. Philip Morris v. Uruguay, (Award). International Court for Settlement of Investment Disputes (ICSID), ARB/10/7, 8.7.2016 [On-line]: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/ISDS/Details/368> (Visited on: 11.09.2017).
7. Tienhaara K. Regulatory chill and the threat of arbitration: a view from political science, Evolution

In Investment Treaty Law And Arbitration, Chester Brown, Kate Miles, Eds. Cambridge University Press, 2011.

8. Tietjem Baetens. The Impact of Investor-State-Dispute Settlement (ISDS) in the Transatlantic Trade and Investment Partnership, Study prepared for the Minister of Foreign Trade and Development Cooperation, Ministry of Foreign affairs, The Netherlands, 2014. 350 p.

9. UNCTAD, World Investment Report 2017, 2017. 237 p.

10. UNCTAD/DIAE, Treaty-based ISDS cases brought under Dutch IIAs: An Overview, commissioned by the DG Foreign Economic Relations, Ministry of Foreign Affairs, the Netherlands, 2013. 15 p.

11. Wong J., Yackee J. The 2006 Procedural and Transparency-related Amendments to the ICSID Arbitration Rules in Yearbook on International Investment Law & Policy 2009-2010. New York: Oxford University Press, 2010. 786 p.

12. [On-line]: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/ISDS/Details/726> (Visited on: 11.09.2017).

Copyright© KARAS Martin, 2017.

Contacts / Contacte / Контакты:

Faculty of International Relations
University of Economics in Bratislava
Dolnozemska cesta 1
852 35 Bratislava, The Slovak Republic
E-Mail: martin.karas@euba.sk

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2017, Issue 4, Volume 12, Pages 592-607.

ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963

Submitted: 15. 04. 2017 | Accepted: 15.11. 2017 | Published: 30.12. 2017

**TRIBUNA TÎNĂRULUI CERCETĂTOR
THE TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS
ТРИБУНА МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ**

**КОНЦЕПЦИЯ «МОРСКОЙ СИЛЫ» И ПРЕОБРАЗОВАНИЕ
ВОЕННО-МОРСКОГО ФЛОТА В ИНСТРУМЕНТ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ США
В КОНЦЕ XIX – НАЧАЛЕ XX В.**

**THE CONCEPT OF „SEA POWER” AND THE TRANSFORMATION
OF THE NAVY INTO AN INSTRUMENT OF THE US FOREIGN POLICY
IN THE LATE 19-th – EARLY 20-th CENTURIES**

**CONCEPTUL DE „PUTERE MARITIMĂ” ȘI TRANSFORMAREA MARINEI
ÎNTR-UN INSTRUMENT DE POLITICĂ EXTERNĂ A SUA LA SFÂRȘITUL
SECOLULUI AL XIX – ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA**

PYATNICHUK Taras* / PYATNICHUK Taras / ПЯТНИЧУК Тарас

ABSTRACT:

**THE CONCEPT OF „SEA POWER” AND THE TRANSFORMATION OF THE NAVY INTO AN
INSTRUMENT OF THE US FOREIGN POLICY IN THE LATE 19-th – EARLY 20-th CENTURIES**

The article analyzes the situation of the US Navy in the late 19-th and early 20-th century. The main emphasis is made on the views of the American establishment on the problem of growing the Navy. The author concluded that the Navy played a decisive role in the US foreign policy in the designated period. This statement is substantiated by specific examples.

Key words: navy, expansion, the concept of „sea power”, intervention, Great powers, the Monroe doctrine, foreign policy.

JEL Classification: K33, K39

РЕЗЮМЕ:

**КОНЦЕПЦИЯ «МОРСКОЙ СИЛЫ» И ПРЕОБРАЗОВАНИЕ ВОЕННО-МОРСКОГО ФЛОТА
В ИНСТРУМЕНТ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ США В КОНЦЕ XIX – НАЧАЛЕ XX В.**

В статье проанализировано состояние ВМФ США в конце XIX – начале XX века. Главный акцент сделан на взглядах американского истеблишмента касательно проблемы наращивания флота. Автор приходит к заключению, что ВМФ играл решающую роль во внешнеполитическом курсе США указанного периода, обосновывая это утверждение конкретными примерами.

* **PYATNUCHUK Taras** – Doctorand, Catedra de istorie nouă și istorie contemporană, Facultatea de istorie, politologie și relații internaționale, universitatea națională de numele lui „Iurie Fedkovych” din Cernăuți, Ucraina (Cernăuți, Ucraina). / **PYATNICHUK Taras** - PhD student of the Department of modern history and contemporary history, Faculty of history, political science and international relations, Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovych. (Chernivtsi, Ukraine). / **ПЯТНИЧУК Тарас** - Аспирант кафедры истории нового и новейшего времени, Факультет истории, политологии и международных отношений, Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича (Черновцы, Украина). **E_mail:** taras13a@gmail.com

Ключевые слова: военно-морской флот, экспансия, концепция «морской силы», интервенция, великие державы, «доктрина Монро», внешняя политика.

JEL Classification: K33, K39

УДК: 341.222.6, 341.223.7

REZUMAT:

CONCEPTUL DE „PUTERE MARITIMĂ” ȘI TRANSFORMAREA MARINEI ÎNTR-UN INSTRUMENT DE POLITICĂ EXTERNĂ A SUA LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XIX – ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA

În articolul se analizează starea Flotei maritime a SUA la sfârșitul secolului XIX – începutul secolului XX. Accentul principal este pus pe opiniile oficialilor americani privind construirea flotei. Autorul ajunge la concluzia că Flota maritimă a jucat un rol decisiv în determinarea politicii externe a SUA în această perioadă, justificând aceste afirmații prin exemple concrete.

Cuvinte cheie: marina, expansiunea, conceptul de „putere maritimă”, intervenție, marile puteri, „doctrina Monroe”, politica externă.

JEL Classification: K33, K39

CZU: 341.222.6, 341.223.7

Вместе с началом эпохи Великих географических открытий и формированием колониальной системы роль военно-морского флота в политике ведущих европейских государств неуклонно возрастала. Колониальные империи, подобные Испании, Португалии, а также Англии и Франции, имели огромные флотилии, которые были не только залогом коммуникации метрополий с их перифериями, но и надежной гарантией контроля и удержания этих территорий в составе империи. В течении XIX в. роль военного флота возросла еще больше, что было обусловлено формированием глобального торгового рынка и, впоследствии, ужесточением экономической конкуренции между великими державами, расширением колониальных владений, а также колониальным соперничеством между могущественными империями Европы. К тому же, в борьбу за колонии начали вступать государства, которые в предыдущие века находились в стороне от этого процесса, вроде Японии, или пребывали в состоянии территориальной раздробленности (Германия, Италия). В целом, конец XIX – начало XX в. стал периодом настоящей кораблестроительной лихорадки, лидером которой оставалась Великобритания.

Две мировые войны кардинально изменили расстановку сил в мире, оставив прежних лидеров на задворках международной арены. Как итог этого в наши

дни уже США являются лидирующей морской державой, располагая самым могущественным флотом в мире. Так, согласно данным, опубликованным исследователем Даниэлем Дикином в 2014 г., общий тоннаж американского военно-морского флота (ВМФ) составлял больше 3 млн. т, что равно сумме тоннажа флотов РФ, Китая, Японии, Англии, Франции, Индии, а также Южной Кореи¹. Данные впечатляют. Однако, если мы обратим свой взор в прошлое, скажем в XIX в., картина, которую там можно увидеть, не только удивит, но даже слегка шокирует, ибо тогдашний ВМФ США не представлял собою какой-либо серьезной силы и выглядел довольно плачевно. Долгое время США, оставаясь на периферии международной политики и будучи погруженными в свои «домашние заботы», не проявляли заметного интереса к приобретению собственных колоний. Соответственно и вопрос строительства сильного военно-морского флота не стоял на повестке дня. Возникает вопрос, каким образом американцы смогли, в относительно короткие сроки, изменить расклад в строительстве военно-морского флота в свою пользу? Пытаясь дать ответ на данный

¹ Deakin D.R. Let's Sea The 10 Biggest Navies In The World. [On-line]: <http://www.therichest.com/rich-list/rich-countries/lets-sea-the-10-biggest-navies-in-the-world/> (Дата посещения: 06.10.2017).

вопрос, автор ставит своей целью проследить процесс становления американского ВМФ, а также оценить его роль в осуществлении внешней политики США на рубеже XIX-XX вв.

По окончании Гражданской войны в США наступил период Реконструкции, сопровождавшийся политическими и экономическими преобразованиями. Для военно-морского флота началась эпоха, которую американские исследователи называют «темные годы» (*dark ages*), продлившаяся с 1865 по 1898 г.² В течение обозначенного периода ВМФ США практически был уничтожен, о чем могут свидетельствовать следующие данные. В 1866 г., то есть через год после завершения Гражданской войны, общий тоннаж флота США составлял 510 тыс. т. Однако, уже в 1883 г. он не превышал и 60 тыс. т.³ Возникает естественный вопрос, как за такое короткое время американское правительство умудрилось свести на нет всю мощь флота? И самое главное – для чего? В течении этого периода правительство США целенаправленно сокращало численность флота путем списывания старых кораблей либо распродавая их другим государствам. Некоторая часть флота попросту была оставлена в портах без надлежащего досмотра, вследствие чего пришла в полную недееспособность с течением времени⁴.

Видный американский исследователь ВМФ Елмер Поттер объяснил подобные действия тем, что правительство США просто потеряло интерес к флоту как таковому, сфокусировав свое внимания на таких проблемах, как Реконструкция, развитие национальной промышленности, строительстве железных дорог и освоение территорий Дикого Запада. К тому же, США в послевоенный период находились в мире с прочими государствами, а поскольку рядом не было могущественных, враждебно

настроенных морских соперников, надобность в содержании огромного ВМФ отпадала автоматически⁵.

Среди факторов, которые способствовали этому негативному процессу, чуть ли не важнейшим являлся географический, то есть территориальное расположение США. Будучи отделенными бескрайними океанами от всего остального мира, и в частности, от монархий Старого Света, которые могли представлять серьезную опасность, американцы чувствовали себя в полной безопасности.

Следует отметить, что помимо количественного изменения ВМФ США происходило и качественное, и тоже в худшую сторону. Прекратилось строительство паровых железных кораблей, а уже имеющиеся перестали использоваться как чрезвычайно затратные в плане топлива (угля) и содержания. Таким образом, основная ставка была сделана на парусные корабли. Одновременно с этим сокращался и личный состав ВМФ США⁶.

Естественно, такое положение вещей, учитывая геополитическое положение США меж двух океанов, выглядело довольно странным, а потом не могло оставаться долгосрочным. Уже в начале 80-х гг. XIX в. наметились первые положительные изменения. В 1883 г. Конгресс США выделил средства для строительства трех новых крейсеров «Атланта», «Бостон» и «Чикаго»⁷, а 1890 г. Конгресс дал согласие уже на строительство трех линейных кораблей⁸. В 1884 г. был также основан Военно-морской колледж (*Naval War College*) в Ньюпорте, штат Род-Айленд, в котором готовили морских офицеров.

Проблема строительства флота стала настолько актуальной в американском обществе, что на ней начали спекулировать даже во время выборов. Так, начиная с 1884 г., одним из пунктов предвыборной платформы Республиканской партии был

² Howarth S. *To Shining Sea: A History of the United States Navy, 1775–1998*. University of Oklahoma Press, 1999, p. 216.

³ Tonnage of the United States Navy 1776-1921. Box 674. Folder 1. Statistical statements as to number of men, number of vessels, tonnage and cost of U.S. Navy at various periods. National Archives Building, Washington DC, p. 2-3.

⁴ Howarth S. *Op. cit.*, p. 219.

⁵ Potter E.B. *The Naval Academy: Illustrated history of the United States Navy*. New York: Crowell, 1971, p. 113.

⁶ Howarth S. *Op. cit.*, p. 218.

⁷ Potter E.B. *Op. cit.*, p. 117.

⁸ Seager R. *Ten Years Before Mahan: The Unofficial Case for the New Navy, 1880-1890*. In: *The Mississippi Valley Historical Review*. 1953, Vol. 40. №. 3, p. 504.

вопрос восстановления как торгового, так и военно-морского флотов.⁹ Причем тезис об увеличении флота стал как-бы одним из основных в предвыборных программах республиканцев. Немного позже и Демократическая партия взяла на вооружение идею расширения американского ВМФ. Так, в её предвыборной платформе 1892 г. можно обнаружить следующее заявление: «Мы выступаем за поддержание военно-морского флота, достаточно сильного для всех целей национальной обороны, и для надлежащего поддержания чести и достоинства страны за рубежом»¹⁰.

Причина такого поворота заключается в том, что американские политики постигли элементарную истину – без могущественного флота США не смогут отстаивать свои интересы не только за пределами своих границ, но даже и возле собственного порога. Европейские государства не воспринимали США в качестве великой державы, то есть равной себе по рангу. Вследствие этого державы Старого Света не считали необходимым считаться с интересами или требованиями этой, малоприметной в то время, заокеанской республики. Так ведущие государства Европы несколько раз нарушали «доктрину Монро», согласно которой весь Новый Свет фактически был объявлен сферой влияния США. Американское правительство, в свою очередь, не имело каких-либо серьёзных рычагов влияния на нарушителей, а посему могло лишь направлять дипломатические ноты протеста, надеясь таким образом отстоять свои интересы.

Своеобразное психологическое воздействие на решение вопроса о будущем состоянии ВМФ оказал военный конфликт между Чили, Перу и Боливией. Во время так называемой второй тихоокеанской войны, длившейся с 1879 по 1882 г., США, пытаясь выступить посредником между воюющими сторонами, направили военно-морскую миссию в Вальпараисо. В свою очередь, чилийское командование, оценив состояние

прибывших кораблей США, пригрозило, что отправит весь американский флот на дно океана. Подобная угроза была воспринята среди военных и правительственных кругов США с возмущением, но без каких-либо практических действий. В то время флот Чили был довольно мощным и превосходил американский, а потому США не имели чем ответить¹¹.

Конечно же, далеко не последнюю роль сыграл и экономический фактор, а именно – стремительный рост американской экономики и острая нужда в новых рынках сбыта американских товаров. Решение этой проблемы требовало уже не только наличия военного, но и торгового флота. В силу этого сторонники активной и последовательной внешней политики начали связывать строительство военно-морского флота с торговой экспансией¹². Президент У. Мак-Кинли в своей инаугурационной речи 1897 г. довольно четко объяснил эту связь: «Мы должны обеспечить ему (военно-морскому флоту – автор) как мощное дополнение торговый флот, который был бы вполне способным полностью обеспечить транспортировку наших товаров к иностранным государствам. Решение этого вопроса требуют как потребности нашего бизнеса, так и патриотическое рвение нашей великой нации»¹³.

Хотя в течение 80-х и до середины 90-х гг. XIX века флот США значительно увеличился по сравнению с предыдущими годами, этого, все же, было недостаточно для того, чтобы претендовать на какое-нибудь значительное положение в мире. На 1895 г. США располагали всего лишь 55 кораблями разного типа¹⁴.

Наиболее значительный вклад в становление Нового американского ВМФ сделали две известные личности, хорошо знакомые друг с другом. Речь идет о контр-адмирале Альфреде Тайере Мэхэне и 26-м

⁹ Republican Party Platform of 1884. [On-line]: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=29626> (Дата посещения: 06.10.2017).

¹⁰ Democratic Party Platform of 1892. [On-line]: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=29585> (Дата посещения: 06.10.2017).

¹¹ Howarth S. *Op. cit.*, p. 223.

¹² Seager R. *Op. cit.*, p. 501.

¹³ Мак-Кінлі В. Інавгураційна промова, 4 березня 1897 р. В: Інавгураційні промови Президентів США; пер. с англ. В.К. Горбатюк. Харків: Фоліо, 2009, с. 179.

¹⁴ U.S. Navy Ship Force Levels, 1892-1897. [On-line]: <https://www.history.navy.mil/research/histories/ship-histories/us-ship-force-levels.html#1898> (Дата посещения: 06.10.2017).

президенте США Теодоре Рузвельте. В то время, как первый, имея военный опыт, был теоретиком, второй стал практиком, пытаясь реализовать идеи Мэхэна.

В истории США было много адмиралов, проявивших себя с разной стороны. Однако, по мнению автора, личность А. Мэхэна, возможно, одна из выдающихся в истории американского флота. Если такие морские офицеры, как адмирал Д. Портер или коммодор Дж. Дьюи прославились своими морскими победами, то А. Мэхэн обрел известность благодаря своему труду «Влияние морской силы на историю 1660-1783», который увидел свет в 1890 г.

Капитан А. Мэхэн (звание контр-адмирала он получил только в 1906 г.), будучи преподавателем Военно-морского колледжа, обнаружил отсутствие надлежащих учебников по морскому делу, а то, что имелось, по его мнению, было довольно фрагментарным и несистематизированным. Пытаясь исправить эту ошибку, Мэхэн решил собственноручно написать стоящий учебник, и следует заметить – он весьма преуспел в этом деле. Его книга стала настолько популярной, что в одних только США и Великобритании до 1935 г. она была переиздана 32 раза¹⁵. Немного позже президент Теодор Рузвельт даже заказал по одному экземпляру книги на каждый американский корабль¹⁶. Значительное влияние она имела на Германию, которая также начала строительство собственного ВМФ. Немецкий кайзер Вильгельм II, ярый последователь идей американского адмирала, отозвался следующим образом о его книге: «Я не читаю, но пожирю книгу капитана Мэхэна и пытаюсь выучить ее наизусть. Это первоклассный и классический во всех отношениях труд»¹⁷.

¹⁵ Дементьев И.П. Идейная борьба в США по вопросам экспансии на рубеже XIX-XX вв. М.: Издательство Московского университета, 1973, с. 119.

¹⁶ Тиндалл Дж.Б., Шай Д.Е. История Америки (6-е издание); пер. с англ. Притула Л., Сташків Г., Щур О. Львів: Літопис, 2010, с. 521.

¹⁷ Maurer J.H. The Influence of Thinkers and Ideas on History: The Case of Alfred Thayer Mahan. [On-line]: <https://www.fpri.org/article/2016/08/influence-thinkers-ideas-history-case-alfred-thayer-mahan/> (Дата посещения: 06.10.2017).

Как точно отметил американский историк Стефен Ховарт, вместо моделей для непосредственного подражания, А. Мэхэн фактически дал в своей книге установку того, как следует мыслить¹⁸. Причем мыслить глобально, в плане стратегии, что и оценили современники. Учитывая влияние, которое несколько позже оказали идеи А. Мэхэна на позицию правительства США, как в области кораблестроения, так и в формировании внешней политике, необходимо несколько слов сказать про его идеи, а также подробно рассмотреть их влияние на дальнейшее расширение американского флота.

А. Мэхэн стал основателем концепции «морской силы», главные постулаты которой были изложены в первом разделе вышеупомянутой книги – «Элементы морской силы». Контр-адмирал, в противовес многим американским политикам-сторонникам изоляционистского курса внешней политики, указывал, что море не является защитным барьером, а скорее огромным путем, либо равниной, через которую можно идти по всем направлениям¹⁹. Из этого следует, что США не могут полагаться только на естественные барьеры в вопросе собственной безопасности.

Мэхэн отводил основную роль во время военных конфликтов именно морскому противостоянию. Контроль морских путей, а также коммуникаций – главный фактор победы над врагом. В качестве аргумента он указывал на ход Пунических войн, а также англо-французское соперничество XVII-XVIII вв. Так, он утверждал, что перевес римского флота над флотом Карфагена позволил нейтрализовать все достижения Ганнибала, и, в конечном счете, одержать над ним верх²⁰.

В случае же с Англией, именно преобладание её флота на морях позволило сломить мощь Франции в череде военных конфликтов. В конечном итоге последняя потеряла почти все свои заморские владения и флот, позволив Англии безраздельно господствовать на морях.

¹⁸ Howarth S. *Op. cit.*, p. 236.

¹⁹ Мэхэн А.Т. Влияние морской силы на историю 1660-1783; пер. с англ. Н. Азбелева. СПб.: Типография Морского Министерства, 1895, с. 29.

²⁰ Там же, с. 17-18.

Из всего этого логически следует дальнейший, и, практически, центральный тезис теории Мэхэна, выраженный в формуле $N + MM + NB = SP$. То есть военный флот + торговый флот + военно-морские базы = морское могущество²¹. По его мнению, именно могущественный военно-морской флот являлся залогом не только господства на море, но и признаком могущества государства. А потому мудрый правитель должен заботиться о том, чтобы военный флот постоянно находился в надлежащем состоянии. Кроме этого, Мэхэн указывал, что надежной опорой ВМФ есть развитая коммерция и торговый флот²².

Помимо военного и торгового флотов господство на море того, либо другого государства зависит от наличия опорных пунктов в виде колоний, портов, заправочных станций или военно-морских баз. Именно в таких местах корабли могут пополнить запасы топлива и разного рода припасов, укрыться от опасностей и т. д.²³

Эти три компонента Мэхэн отнес к таким, которые зависят от человека и, в принципе, могут быть реализованы. Но помимо них он выделил ещё несколько, уже не зависящих от того или иного государства. Среди них: географическое положение (доступ к морю), физическое строение (особенности строения побережья), размеры территории, численность населения (процент населения, который задействован в морском деле и может быть использованный для морской службы), национальный характер (склонность к коммерческой деятельности) и характер правительства (поддержка флота и морской сферы деятельности)²⁴.

В настоящей статье мы не ставим своей целью подробно разбирать каждый из этих факторов. С ними можно ознакомиться в уже указанной работе А. Мэхэна. Гораздо важнее для нас есть размышления адмирала касательно США.

Мэхэн утверждал, что американцы обладают благоприятными условиями для господства на море. В частности, территориальные контуры страны не имеют слабых мест, а внутренние ресурсы

практически безграничны²⁵. Одновременно с этим Мэхэн сетовал на то, что американцы не только не располагают могущественным военным флотом, но и даже не готовы его иметь. Помимо этого США не владеют какими-либо заморскими территориями или военно-морскими базами, на которые их флот мог бы опереться в случае необходимости. Это являлось большой стратегической ошибкой американского правительства. Обращая внимание политиков и чиновников США на эту проблему, Мэхэн писал: «Не имея, таким образом, для своей опоры за границей соответствующих учреждений, ни колониальных, ни военных, военные суда Соединенных Штатов во время войны уподобятся сухопутным птицам, которые не в состоянии улетать далеко от своих берегов»²⁶.

В 1897 г. была напечатана ещё одна его работа «Интерес Америки в морской силе. Теперешнее и будущее», которая представляла собою сборник статей, написанных в период 1890-1897 гг. В данном труде Мэхэн, на основе концепции «морской силы» пояснял выгоды и необходимость для США иметь могущественный военно-морской флот. Среди предпочтений от владения флотом он называл, в первую очередь, уважение и должное отношение к США других государств. «...Ни санкции международного права, ни законность занятой позиции не могут обеспечить справедливого урегулирования разногласий в условиях, когда политической силе одной стороны противостоит относительная слабость другой»²⁷, – указывал Мэхэн. Он полагал, что «...военно-морской флот мог бы сыграть важную роль в любом споре с теми государствами, интересы которых окажутся противоположными нашим»²⁸.

Адмирал также считал, что США не могут постоянно придерживаться того внешнеполитического курса, который провозгласил ещё Дж. Вашингтон. И тут Мэхэн обращал внимание американского правительства на строительство

²⁵ Мэхэн А.Т. Указ. соч., с. 48-49.

²⁶ Мэхэн А.Т. Указ. соч., с. 95.

²⁷ Mahan A.T. The Interest of America in Sea Power, Present and Future. [On-line]: <http://www.gutenberg.org/files/15749/15749-h/15749-h.htm#I> / (Дата посещения: 06.10.2017).

²⁸ Ibid.

²¹ Дементьев И.П. Указ. соч., с. 121.

²² Мэхэн А.Т. Указ. соч., с. 30.

²³ Там же, с. 31.

²⁴ Там же, с. 33.

межокеанского канала, который, безусловно, принесет выгоду американцам. Но, с другой стороны: «После прокладки канала через перешеек эта изоляция окончится, а с ней исчезнет и безразличие к нам иностранных государств»²⁹. Для того, чтобы предотвратить ситуацию, в условиях которой США окажутся в неравноправном положении по отношению к другим, более сильным, государствам, Мэхэн рекомендовал создать могущественный флот. Кроме того, он настойчиво советовал перейти к захвату опорных пунктов, которые послужат военно-морскими базами и заправочными станциями для американского флота. Среди объектов американской экспансии должны были быть острова вблизи США, которые принадлежали, как он высказался, «слабым или нестабильным государствам»³⁰. Очевидно, что под последними он подразумевал Испанию.

В советской историографии можно встретить утверждение, что Мэхэн был не только теоретиком, но и практиком³¹. Однако, автор считает это мнение ошибочным, поскольку адмирал не имел возможности реализовать свои идеи на практике в силу того, что не занимал каких-либо государственных должностей, дающих ему для этого возможности. Мало того, как ни парадоксально это покажется, но вопреки популярности идей Мэхэна за границей и большому тиражу книг, правительство США не спешило внимать его словам. Впрочем, его идеи были восприняты некоторыми политическими деятелями, которые впоследствии начали их воплощать. Так, под влиянием взглядов Мэхэна находились будущий президент Т. Рузвельт, Бенджамин Трейси (секретарь ВМФ при администрации президента Гаррисона), сенаторы Г.К. Лодж и А. Беверидж, дипломат и будущий госсекретарь Дж. Хей.

Именно с именем Рузвельта было связано дальнейшее увеличение ВМФ США. При

этом идеи Мэхэна для него стали своего рода Библией. Рузвельт познакомился с адмиралом во время посещения его лекций в 1887 г. в Военно-морском колледже, а после выхода книги «Влияние морской силы на историю» он стал ярким поборником идей Мэхэна. Оценивая его работу, Рузвельт не мог утаить своего восхищения: «Это очень хорошая книга... Я бы хотел, чтоб вся эта книга была помещена туда, где её могли бы прочесть враги флота, особенно в Конгрессе»³².

Практически одержимый идеями Мэхэна, Рузвельт твёрдо намеревался реализовать их. Однако, будучи членом комитета по гражданской службе, а позднее шерифом Нью-Йорка, он не мог непосредственно влиять ни на формирования внешней политики, ни на вопрос о расширении флота. Единственное, что он мог сделать, это писать статьи в газеты и журналы, выступать и подталкивать других, одним словом – заниматься пропагандой идей Мэхэна³³.

В апреле 1897 г. Т. Рузвельт был назначен на должность помощника министра ВМФ США Дж. Д. Лонга, а это уже давало ему возможность, пускай и небольшую, оказывать влияние на государственную политику США в отношении флота. На новой должности Рузвельт продолжал заниматься пропагандой идей Мэхэна среди американского истеблишмента. В первую очередь она была направлена на его начальника Дж. Лонга. Рузвельт неоднократно убеждал его в необходимости наращивания военно-морского флота, аргументируя это возможной опасностью со стороны Японии и Германии. «Великий флот создается не для войны, а для мира, – утверждал Рузвельт, – Это самый дешёвый вид страхования»³⁴. Одновременно с этими он предлагал Лонгу свою программу по расширению флота, которая предусматривала строительство шести линкоров, шести крупных крейсеров и семидесяти пяти торпедных катеров³⁵.

²⁹ Ibid.

³⁰ Mahan A.T. The Interest of America in Sea Power, Present and Future. [On-line]: <http://www.gutenberg.org/files/15749/15749-h/15749-h.htm#1> / (Дата посещения: 06.10.2017).

³¹ Американский экспансионизм: новое время / под ред. Севостьянова Г.Н. М.: Наука, 1985, с. 153.; Дементьев И.П. Указ. соч., с. 128.

³² T. Roosevelt to Alfred Thayer Mahan, May 12, 1890. In: Roosevelt T. Letters and Speeches. New York, 2004, p. 45-45.

³³ Белявская И.А. Теодор Рузвельт и общественно-политическая жизнь США. М.: Наука, 1978, с. 83.

³⁴ T. Roosevelt to J. D. Long, September 30, 1897. In: Roosevelt T. Letters and Speeches. New York, 2004, p. 120.

³⁵ Ibid., p. 121.

Очевидно, что сам Дж. Лонг, хотя и разделял взгляды Т. Рузвельта относительно флота, но, тем не менее, не одобрял его пыла и чрезвычайной поспешности. «...Здесь есть небольшое ощущение желания прекратить наращивать флот, пока наши финансы не улучшатся. Даже мой начальник... немного склонен к этому», – отмечал Рузвельт в своем письме к Мэхэну³⁶.

2 июня 1897 г. Рузвельт выступил с речью перед выпускниками Военно-морского колледжа в Ньюпорте в качестве первого помощника министра ВМФ, в которой изложил свои, а также взгляды Мэхэна, на проблемы войны, военно-морского флота и предназначение США. Не смотря на то, что его выступление было встречено овациями, Лонг сделал строгий выговор своему помощнику³⁷, что лишний раз подтверждает его осторожность и нежелание действовать поспешно.

Т. Рузвельт пытался также склонить президента У. Мак-Кинли к увеличению флота и переходу к более активной внешней политике, в частности – аннексии Гавайев, решении кубинской проблемы и т. д. Свои соображения он излагал как в письмах и отчетах о состоянии флота, адресованных президенту, так и во время частных встреч в Белом доме, куда Рузвельта нередко приглашали на обеды или вечерние приемы³⁸.

Помимо пропаганды Т. Рузвельт, как уже было сказано выше, получил возможность непосредственно влиять на военно-морскую политику США. Поскольку Лонг иногда покидал министерство, его помощник оставался в качестве руководителя, что давало ему практически полную свободу действий. И это время Рузвельт не тратил зря. Он отдавал личные распоряжения об установке на судах орудий нового образца, об изменениях уставных требований для командиров боевых судов, с целью сокращения бесполезной переписки, которая затрудняла инициативные действия командиров кораблей. Рузвельт отправлял на пенсию неспособных офицеров и заменял их другими, молодыми, знающими и энергичными людьми, одержимыми теми же

взглядами и настроениями, что и он³⁹. Так, коммодор Дж. Дьюи благодаря ходатайству Рузвельта был назначен командующим азиатской американской эскадры⁴⁰.

Важной проблемой в развитии нового флота оставались кадры. Несмотря на то, что в США имелись специальные учебные заведения для подготовки офицерского корпуса ВМФ, уровень кадровых офицеров был все же недостаточно высоким. Рузвельт указывал, что большинство из них не было знакомо с новыми технологиями и новым вооружением, что впоследствии проявилось во время войны с Испанией⁴¹. Для того, чтобы исправить это положение Рузвельт способствовал процессу объединения корпуса морских офицеров и военно-морских инженеров. «На современном военном судне каждый офицер должен быть инженером, хочет он того или нет»⁴², – утверждал по этому поводу Рузвельт. В конечном итоге Конгресс принял соответствующее решение в 1899 г.

Пожалуй, переломным событием в истории становления Нового флота США стала американо-испанская война. После того, как 15 февраля 1898 г. в порту Гаваны произошел взрыв, потопивший американский броненосец «Мэн», призывы поддержать кубинских инсургентов и вступить в войну с Испанией усилились как со стороны общественности, так и ряда политиков. Но по мере возрастания угрозы начала войны рос интерес со стороны американского истеблишмента к военному флоту. В своей автобиографии Рузвельт указывал: «В качестве помощника секретаря ВМФ я получал невозможные просьбы. Члены Конгресса, которые активно выступали против строительства военно-морского флота, просили направить тот или другой корабль для защиты какой-то (важной для них – автор) цели»⁴³. К счастью, военно-морское министерство не пошло у них на поводу и не

³⁶ Ibid., p. 95.

³⁷ Белявская И.А. Указ. соч., с. 87-88.

³⁸ Там же, с. 86; 89.

³⁹ Белявская И.А. Указ. соч., с. 91.

⁴⁰ Roosevelt T. An Autobiography. New York: The Macmillan Company, 1919, p. 231.

⁴¹ Roosevelt T. *Op. cit.*, p. 227.

⁴² Цит. по: McBride W. C. Technological Change and the United States Navy, 1865–1945. Baltimore-London: The Johns Hopkins University Press, 2000, p. 32.

⁴³ Roosevelt T. *Op. cit.*, p. 235.

стало рассеивать американские корабли вдоль побережья США.

Почти за месяц до трагедии с «Мэном» Т. Рузвельт неоднократно отсылал министру ВМФ отчеты о готовности флота, а также высказывал свои соображения относительно надвигающегося противостояния⁴⁴. Он рекомендовал Лонгу отозвать те американские корабли, которые находятся в Европе, а также отправить подкрепление в виде дополнительных судов эскадре коммодора Дьюи⁴⁵.

Пытаясь как-то повлиять на развитие событий, Рузвельт решил пойти на довольно смелый шаг. Воспользовавшись отсутствием в министерстве своего начальника, он отправил телеграмму коммодору Дж. Дьюи с распоряжением заготовить уголь и боеприпасами, а также быть готовым к наступательным операциям возле Филиппин в случае войны с Испанией⁴⁶. Дж. Лонг, хотя и отчитал своего помощника, тем не менее его распоряжения отменять не стал. В недалеком будущем это имело лишь позитивные последствия для США: 1 мая эскадра Дж. Дьюи разгромила испанский флот в Манильской бухте, а 3 июля другая американская эскадра уничтожила флот адмирала П. Серверы возле Сантьяго-де-Кубы, что и предопределило весь исход войны.

В научной литературе часто можно встретить тезис о том, что война между Испанией и США имела далеко идущие последствия, поскольку стала первым шагом американской экспансии за пределами континента. Это, безусловно, верно. Но помимо этого важно и то, что данное событие означало конец «темных лет» военно-морского флота США. Война наглядно продемонстрировала американской элите всю важность и необходимость обладания сильным флотом. Кроме того, последствием войны стало также то, о чём так усердно твердил А. Мэхэн – США, наконец,

приобрели опорные пункты для своего флота (Куба, Пуэрто-Рико, Гуам, Филиппины и Гавайи).

Характерным для эпохи, что наступила после американо-испанской и длилась до начала Первой мировой войны, стало значительное увеличение американского флота количественно и качественно, а также формулирование новых аргументов его использования. Хронологически она совпала с периодом президентства Т. Рузвельта, У.Г. Тафта и частично В. Вильсона.

После трагической гибели У. Мак-Кинли Т. Рузвельт 14 сентября 1901 г. стал 26-м президентом США. Достигнув вершины политического олимпа, он, наконец, получил возможность всецело влиять на внешнюю и внутреннюю политику страны, а одновременно с этим – продолжить, правда, уже в больших масштабах, работу по реализации идей А. Мэхэна. Уже в своем первом ежегодном послании Конгрессу от 3 декабря 1901 г. он указывал на необходимость дальнейшего наращивания военного флота, увеличения собственного торгового флота, который должен будет стать опорой первого, а также надобность строительства межконтинентального канала. В качестве аргумента в пользу этих мер Рузвельт называл возможную внешнюю угрозу со стороны европейских государств. «...Военно-морской флот – это не только военная провокация, но и лучшая гарантия от войны, самое дешевое и эффективное страхование мира»⁴⁷, – указывал он. Ну и наконец, без флота, как утверждал президент, «доктрина Монро», которая была основой всей внешней политики США, не могла быть поддержана на международном уровне⁴⁸. Практически в каждом своем выступлении в Конгрессе Т. Рузвельт наводил похожие аргументы в пользу расширения ВМФ США.

Будучи сторонником экспансионизма, Т. Рузвельт отводил военному флоту ключевое место в американской внешней политике. Пожалуй, наиболее точно и рационально это было представлено на слушании Конгресса 6 декабря 1904 г. в его дополнении к «доктрине Монро». Президент подчеркнул:

⁴⁷ Congressional Record. Vol. 35. Pt. 1. Washington: Government Printing Office, 1901, p. 88.

⁴⁸ Congressional Record. *Op. cit.*, p. 88.

⁴⁴ T. Roosevelt to Secretary Long, January 22, 1898. In: Papers of John Davis Long, 1897-1904; selected and edited by Gardner W.A. Boston: Massachusetts Historical Society, 1939, p. 41-42.

⁴⁵ T. Roosevelt to J.D. Long, January 14, 1898. In: Roosevelt T. Letters and Speeches. New York, 2004, p. 132-133.

⁴⁶ Roosevelt T. to G. Dewey, February 25, 1898. In: Roosevelt T. Letters and Speeches. New York, 2004, p. 141.

«Непрекращающиеся незаконные действия или проявление бессилия, приводящие к общему ослаблению уз цивилизованного общества, будь то в Америке или где бы то ни было, в конечном итоге требуют вмешательства со стороны какого-либо цивилизованного государства. В Западном полушарии следование Соединенных Штатов «доктрине Монро» может вынудить их, возможно и против своей воли, в вопиющих случаях нарушений законности или проявления бессилия к выполнению обязанностей международной полицейской державы»⁴⁹. На практике эта поправка получила название «политики большой дубинки». Военно-морской флот как раз и должен был стать этой самой дубинкой, которую США, подобно некоему полицейскому, собирались использовать, с одной стороны, для защиты Латинской Америки от интервенции европейских государств, а, с другой, для «поддержания порядка» в данном регионе. Наиболее яркие примеры такой политики – вмешательство США в дела Гаити в 1902 г., Панамы в 1903 г., Доминиканской республики в 1905 г. и Кубы в 1906 г.⁵⁰. Причем в первых двух случаях практика опередила теорию. Впоследствии латиноамериканские народы стали отождествлять «доктрину Монро» с американскими военными кораблями. Появилась даже поговорка: «Доктрина Монро так же сильна, как и морской флот Соединенных Штатов»⁵¹.

Аргументы Рузвельта, а также память о войне 1898 г. способствовали тому, что Конгресс соглашался ежегодно принимать новые морские программы и выделять ассигнования на их реализацию. Убеждения Рузвельта разделяла и морская элита США, которая, само собой, была заинтересована в увеличении флота. Морские офицеры также поддерживали идею, предложенную Мэхэном, о приобретении новых территорий с целью создания инфраструктуры военно-морских и угольных станций, которые будут

обеспечивать использование военной силы. По сути это означало создание «формальной империи», которая бы состояла из военно-морских колоний, не имеющих непосредственной экономической ценности⁵². Один из морских офицеров, современников Рузвельта, оценивая период его президентства, даже отмечал, что тот взял на себя обязанности главнокомандующего армией и флотом более добросовестно, чем любой другой президент, кроме Дж. Вашингтона⁵³.

В связи с всё более масштабной гонкой вооружения, а также возрастающей угрозой со стороны Германии и Японии Генеральному совету (среди его членов был также Мэхэн) при Морском департаменте было поручено разработать обширную программу строительства военно-морского флота. Она была подготовлена лишь к октябрю 1903 г. Данная программа предусматривала, что флот США должен превышать флот любого из возможных соперников. Также предполагалось, что его ядром станут 48-м первоклассных броненосцев⁵⁴. Однако, она показалась чрезвычайно амбициозной для конгрессменов, а потому не была принята. Похожий проект был предложен в 1905 г. контр-адмиралом Френсисом Хиггинсоном. Его программа, рассчитанная на 10 лет, предусматривала увеличение ВМФ США до 45 линкоров, 23 бронированных крейсеров, 90 эсминцев, 35 быстрых угольщиков (заправочных кораблей), 6 кораблей с боеприпасами. По подсчетам Хиггинсона, реализация программы обошлась бы в 308 650 млн. долларов США⁵⁵. Эта программа также не была принята из-за усиливающейся оппозиции военно-морскому курсу Рузвельта в Конгрессе. Однако, президенту всё же удалось, хоть и не в

⁴⁹ Congressional Record. Vol. 49. Pt. 1. Washington: Government Printing Office, 1905, p. 19.

⁵⁰ Киссенджер Г. Дипломатия; пер. с англ. В.В.Львова. М.: Ладомир, 1997, с. 29.

⁵¹ Лан В.И. США от испано-американской до Первой мировой войны. М.: Госполитиздат, 1947, с. 290.

⁵² Bönker D. Militarism in a Global Age: Naval Ambitions in Germany and the United States before World War I. Ithaca, New York: Cornell University Press, 2012, p. 39.

⁵³ Howarth S. *Op. cit.*, p. 273.

⁵⁴ Крепак А.В., Раскин А.П. США и военно-морское соперничество в конце XIX – начале XX в. В: Европейская политика США в конце XIX – начале XX в. Л., 1989, с. 139-140.

⁵⁵ Suggestions for building program. Rear Admiral F.J. Higginson. Box 675. Folder 5. National Archives Building, Washington DC, p. 1-9.

масштабах обозначенных выше указанных программ, осуществить свои замыслы. К началу его второй каденции ВМФ США пополнился 10 первоклассными линкорами, а ежегодные ассигнования на флот возросли с 85 до 118 млн. долларов⁵⁶.

Важное место, как во внешней политике США, так и в процессе укрепления морской мощи, занимал вопрос межокеанского канала. Война с Испанией окончательно убедила американских политиков в необходимости такого канала. Да и военно-морская элита была в этом заинтересована. Помимо стратегических преимуществ, строительство канала обещало значительно продвинуть производительную мощь США и их глобальную досягаемость, а также превратить Карибский бассейн в основной центр международной торговли⁵⁷. Учитывая все преимущества, а также следуя заветам адмирала Мэхэна, Рузвельт поддержал панамское восстание против Колумбии 3 ноября 1903 г. (ключевую роль в этом сыграл американский флот и морской десант). Немного позднее президент США признал независимость Панамы и подписал с её новым правительством договор о строительстве канала, которое длилось около десяти лет. После его открытия в 1914 г. расстояние от Сан-Франциско до Нью-Йорка сократилось с 13 тис. миль до 5300⁵⁸.

В 1906 г. произошло событие, которое внесло существенные коррективы не только в американскую политику по расширению флота, но и в процесс гонки вооружения вообще. Великобритания первой сумела сконструировать и спустить на воду новый мощный корабль «Дредноут», технические характеристики которого практически сводили к нулю все прежние классы кораблей. Естественно, Т. Рузвельт оценил это новшество и решил пополнить американский флот подобными кораблями. Аргументируя необходимость строительства дредноутов в письме к президиуму Морской комиссии палаты представителей в январе 1907 г., он указывал на тот факт, что «...все

первоклассные флоты или уже выстроили, или строят такие корабли. Нестерпимо было бы, чтобы мы от них отстали, но мы отстанем, если не примемся за постройку таких линейных кораблей. Надо помнить, что эти суда являются лучшей гарантией мира, которую только имеет или может иметь нация»⁵⁹. Не забывал Рузвельт упомянуть и о постоянной угрозе со стороны соперников, о провале Гаагской конференции 1907 г. и т. д. Итогом стало то, что Конгресс ежегодно, скрепя зубами, давал свое согласие на строительство двух кораблей данного типа.

Пытаясь преодолеть оппозицию своей политике, а также наглядно продемонстрировать мощь ВМФ США, Т. Рузвельт замыслил организовать кругосветное плавание эскадры военных кораблей, которое должно было стать первой подобной акцией в истории. 16 декабря 1907 г. флотилия из 16 американских линкоров с экипажем в 14 тис. человек отплыла из порта Хемптон-Роудз, штат Вирджиния. Как и следовало ожидать, такое событие привлекло не только внимание широких кругов общественности, но и представителей прессы, с легкой руки которой экспедиция получила название «Великий Белый Флот».

Атлантическое побережье США, в силу отплытия этих кораблей, оставалось практически незащищенным. Однако президент не сильно об этом беспокоился. В письме к своему другу Лоренсу Эбботу он обращал внимание на следующий факт: «Наши отношения со всеми европейскими державами настолько хороши, что кажется, в высшей степени маловероятным, что возникнут проблемы в отсутствие флота»⁶⁰.

Плавание американского флота длилось около двух лет. За это время «Великий Белый Флот» успел обогнуть Латинскую Америку, останавливаясь по пути в портах Венесуэлы, Бразилии, Перу, Чили, после чего зашёл в порт Сан-Франциско. Покинув побережье США, флотилия побывала на Гавайях, в Новой Зеландии, Австралии, Филиппинах, Японии, Китае. После этого корабли

⁵⁶ Howarth S. *Op. cit.*, p. 282.

⁵⁷ Bönker D. *Op. cit.*, p. 38.

⁵⁸ Пейн Л. Море и цивилизация. [On-line]: http://loveread.ec/read_book.php?id=67055&p=220 / (Дата посещения: 06.10.2017).

⁵⁹ Цит. по: Крепак А.В., Раскин А.П. Указ. соч., с. 273.

⁶⁰ T. Roosevelt to Lawrence Fraser Abbott, September 13, 1907. In: Roosevelt T. *Letters and Speeches*. New York, 2004, p. 530.

направились через Индийский океан к Суэцкому каналу, вышли в Средиземное море, и, проплыв через Гибралтар, взяли курс обратно в США через Атлантический океан. Наконец, 22 февраля 1909 г. флот прибыл в порт Хемптон-Роудз, где, как и во время отправки, его встретила ликующая толпа и лично президент Т. Рузвельт⁶¹.

Что касается последствий этого кругосветного плавания для США, то, в общем, Рузвельт добился своей цели. «Великий Белый Флот» стал прямым и окончательным доказательством, что США вполне способны защитить себя и свои зарубежные владения от посягательств со стороны европейских государств и Японии, а также подтверждением намерения поддерживать новую версию «доктрины Монро». Это был также шанс показать прекрасные и мощные корабли американской республики⁶². Так, во время пребывания флота в Сиднее, членов экипажа встречало около 250 тыс. человек, которые не спали всю ночь, дабы не пропустить приход кораблей. Еще большее впечатление флот оказал на японцев. Возле Иокогамы «Великий Белый Флот» сопровождал кортеж японских эсминцев, а на берегу школьники, вооруженные американскими флажками, приветствуя моряков, исполняли песни «Да здравствует Колумбия» (в то время национальный гимн США) и «Знамя, усыпанное звездами»⁶³. Аналогичная картина была и в Европе. По словам посла США в Италии Генри Уайта, визит американского флота в порты Средиземного моря дал Европе «новую идею о ВМФ США»⁶⁴.

Хотя плавание американского флота и оказало желательное воздействие на международное мнение, акция Рузвельта, тем не менее, не смогла достичь того результата, на который он так рассчитывал в самих США, а именно – переубедить Конгресс в необходимости увеличить ассигнования на

кораблестроительные программы. Так, в 1908 г. вокруг морского законопроекта Т. Рузвельта, предусматривающего строительство сразу четырех дредноутов, разгорелись довольно жаркие споры. Среди контраргументов указывалось, прежде всего, на отсутствие у США прямых врагов, которые бы собирались напасть, на наличии других государственных секторов, которые нуждаются в финансировании, как вот проблемных отраслей экономики, или охраны окружающей среды. В конце концов, на всё это шли налоги американских граждан, которые, по мнению оппозиционеров, будут возмущены такими расходами. Наконец оппозиционеры указывали на то, что флот уже достаточно сильный, указывая при этом на слова самого Рузвельта⁶⁵. Итогом стало то, что Конгресс согласился лишь на два дредноута. Но, несмотря на подобные неудачи, итоги деятельности Рузвельта были значительными. Общий тоннаж американского флота за период с 1901 по 1909 г. увеличился с 602 414 до 941 753 т⁶⁶. Благодаря его усилиям и неухающей борьбе с Конгрессом ежегодные ассигнования в течении указанного периода возросли с 85 до 140 млн. долларов. Одновременно с увеличением флота происходило и возрастание экипажа кораблей: если на 1901 г. ВМС США составляли 883 офицера и около 25 тыс. матросов, то под конец второго президентского срока Т. Рузвельта эти цифры составляли 1096 и 44 500 соответственно. В итоге американский флот вышел на второе место, после британского ВМФ, в рейтинге мировых флотов⁶⁷.

Уильям Говард Тафт, занявший пост президента после Т. Рузвельта, продолжил курс своего предшественника. Свои взгляды на военно-морскую политику он изложил ещё в инаугурационной речи от 4 марта 1909 г. В частности, Тафт подчеркнул: «Есть расходы, абсолютно необходимые, если наша страна желает сохранить достойное место среди

⁶¹ McKinley M. Cruise of the Great White Fleet. [Online]: <https://www.history.navy.mil/research/library/online-reading-room/title-list-alphabetically/c/cruise-great-white-fleet-mckinley.html> (Дата посещения: 06.10.2017).

⁶² Foppiani O. The world cruise of the US Navy in 1907-1909. In: *Politico*. 2006, Vol. 71, № 1 (211), p. 132.

⁶³ McKinley M. Cruise of the Great White Fleet. *Op. cit.*

⁶⁴ Foppiani O. *Op. cit.*, p. 131.

⁶⁵ Congressional Record. Vol. 42. Pt. 4. Washington: Government Printing Office, 1908, p. 4578-4581.

⁶⁶ Tonnage of the United States Navy 1776-1921. Box 674. Folder 1. Statistical statements as to number of men, number of vessels, tonnage and cost of U.S. Navy at various periods. National Archives Building, Washington DC, p. 4.

⁶⁷ Howarth S. *Op. cit.*, p. 288.

государств мира и должным образом защищать собственные торговые интересы... Организация современного военно-морского флота несовместима с импровизациями. Его следует строить, и он должен быть готовым в случае крайней необходимости»⁶⁸. Тафт также не забыл напомнить, что без надлежащего аргумента, коим является флот, США не смогут обеспечивать защиту своих интересов одними только вербальными протестами и дипломатическими нотами⁶⁹.

Подобно Рузвельту, период президентства Тафта характеризовался активным использованием ВМФ США не только в рамках «доктрины Монро», но и для реализации так называемой «долларовой дипломатии». Так в 1909 г. американские корабли были отправлены к берегам Никарагуа для поддержки тамошних повстанцев, боровшихся с властью диктатора Хосе Селайи. В следующем году флот обеспечил реализацию интервенции в Гондурас, а в 1911 г. – ещё одну. В 1912 г. США, снова таки при помощи флота, совершили интервенцию на Кубу, уже третью по счету с начала XX в.

Понимая важность флота для поддержания авторитета США на международной арене и его роль в реализации внешней политики, Тафт, тем не менее, не смог достичь таких же результатов, как Рузвельт. Будучи менее талантливым и энергичным политиком, У. Тафт ограничивался тем, что просил у Конгресса согласие на строительство двух дредноутов. Одновременно с этим несколько сократилось ассигнование на потребности флота, что во многом было обусловлено возрастающей оппозицией увеличению флота и экономическими затруднениями⁷⁰. Во флоте, помимо этого, был ещё целый ряд проблем технического характера, например, ремонт старых кораблей, дефекты в новых моделях и т.д. Существенной проблемой была диспропорция в загруженности верфей, что существенно усложняло строительство новых кораблей (на Восточном побережье их

было девять, а на Западном всего две)⁷¹. К тому же в 1912 г. США даже передвинулись на третье место по силе ВМФ, уступив второе место Германии⁷².

Пришедший в Белый Дом весной 1913 г. Вудро Вильсон, несмотря на свои пацифистские взгляды, продолжил курс своих предшественников. Хотя ни в его инаугурационной речи, ни в первом ежегодном послании Конгрессу не было и слова об ВМФ, Вильсон отчетливо понимал его важность для США, что подтверждают его практические действия. Уже в декабре 1913 г. Конгрессу была предложена программа строительства, включавшая два дредноута, восемь эсминцев и три подводные лодки⁷³. Итогом дебатов, длившихся и в январе 1914 г., стало принятие программы с небольшим изменением – конгрессмены согласились на строительство ещё одного дредноута с условием, что его финансирование будет осуществляться за счет продажи старых кораблей. Конгресс также одобрил строительство шести эсминцев и восьми подлодок⁷⁴. 30 июня 1914 г. В. Вильсон подписал законопроект о финансировании данной программы⁷⁵. И, пожалуй, самым важным было то, что во время дебатов 1913-1914 гг. морским министром было предложено разработать долгосрочную военно-морскую политику. Такую попытку сторонники увеличения флота совершили ещё в 1903 г., однако она провалилась. Но теперь, когда мир стоял на пороге тотальной войны, данный вопрос не представлялся конгрессменам лишним. В основу такой политики морским министром Джозефом Дениэлсом был положен принцип, по которому развитие американского флота должно было зависеть от состояния флотов двоих потенциальных соперников. На тот момент такими являлись Германия и Япония. А вот вопрос конкретных цифр, то есть количество кораблей, которые необходимо построить, ещё нужно было обдумать. Как вариант, министр предложил соорудить

⁶⁸ Тафт В.Г. Инаугураційна промова, 4 березня 1909 р. В: Інаугураційні промови Президентів США; пер. с англ. В.К. Горбатька. Харків: Фоліо, 2009, с. 189-190.

⁶⁹ Там же, с. 191.

⁷⁰ Annual Reports of the Navy Department for the Fiscal Year 1909. Washington, 1910, p. 20.

⁷¹ Howarth S. *Op. cit.*, p. 293-294.

⁷² *Ibid.*, p. 296.

⁷³ *Ibid.*, p. 297.

⁷⁴ Annual Reports of the Navy Department for the Fiscal Year 1914, Washington, 1915, p. 5.

⁷⁵ Howarth S. *Op. cit.*, p. 297.

порядка 48 дредноутов к 1920 г.! При этом для каждого корабля необходимо было дополнительно построить четыре эсминца, две подлодки и несколько вспомогательных судов⁷⁶.

В целом же, можно констатировать, что В. Вильсон довольно серьёзно подошел к проблеме военно-морского флота США, о чем свидетельствует хотя бы тот факт, что программа 1913-1914 гг., в плане строительства линейных кораблей, стала самой масштабной с 1903 г. Что касается количественных показателей, то общий тоннаж флота на 1914 г. составлял 1 359 359 т⁷⁷.

Подводя итоги, хотелось бы отметить следующее. Пережив время кардинального упадка, американский флот в конце XIX в. стал привлекать к себе внимание политиков и морских офицеров. Осознав истину, что без сильного флота США не смогут эффективно проводить свою внешнюю политику, американский истеблишмент, во многом благодаря контр-адмиралу А.Т. Мэхэну, начал исправлять допущенные ошибки. Усилиями Т. Рузвельта и ему подобных сторонников увеличения флота в короткие сроки американский ВМФ не только превратился в один из самых мощных, поднявшись с двенадцатого на второе место, но и стал одновременно и щитом, и мечом американской внешней политики. Так, с одной стороны, США, используя флот, не единожды совершали интервенции в страны Латинской Америки, а с другой – демонстрировали великим державам свою силу, предостерегая от нападения. Можно даже предположить, что именно благодаря наличию сильного ВМФ США так долго позволяли себе занимать позицию нейтралитета в период Великой войны. И только непосредственное покушение Германии на флот, американскую гордость, дало формальный повод правительству США, пересмотрев свою политику, а также идя на большой риск, ввязаться во всеобщее

противостояние чтобы выдвинуть претензии на мировое лидерство.

Библиография:

1. Американский экспансионизм: новое время / под ред. Севостьянова Г.Н. М.: Наука, 1985. 241 с.
2. Белявская И.А. Теодор Рузвельт и общественно-политическая жизнь США. М.: Наука, 1978. 308 с.
3. Дементьев И.П. Идеиная борьба в США по вопросам экспансии на рубеже XIX-XX вв. М.: Издательство Московского университета, 1973. 368 с.
4. Киссинджер Г. Дипломатия; пер. с англ. В.В.Львова. М.: Ладомир, 1997. 848 с.
5. Крепак А.В., Раскин А. П. США и военно-морское соперничество в конце XIX – начале XX в. Европейская политика США в конце XIX – начале XX в. Л., 1989, с. 131-145.
6. Лан В.И. США от испано-американской до Первой мировой войны. М.: Госполитиздат, 1947. 369 с.
7. Мак-Кінлі В. Інавгураційна промова, 4 березня 1897 р. В: Інавгураційні промови Президентів США; пер. с англ. В.К. Горбатська. Харків: Фоліо, 2009, с. 173-183.
8. Мэхэн А.Т. Влияние морской силы на историю 1660-1783; пер. с англ. Н. Азбелева. СПб.: Типография Морского Министерства, 1895. 636 с.
9. Пейн Л. Море и цивилизация. [On-line]: http://loveread.ec/read_book.php?id=67055&p=220 (Дата посещения: 06.10.2017).
10. Тафт В.Г. Інавгураційна промова, 4 березня 1909 р. В: Інавгураційні промови Президентів США; пер. с англ. В.К. Горбатська. Харків: Фоліо, 2009, с. 186-198.
11. Тіндалл Дж.Б., Шай Д.Е. Історія Америки (6-те видання); пер. з англ. Притула Л., Сташків Г., Щур О. Львів: Літопис, 2010. 904 с.
12. Annual Reports of the Navy Department for the Fiscal Year 1909. Washington, 1910.
13. Annual Reports of the Navy Department for the Fiscal Year 1913, Washington, 1914.
14. Annual Reports of the Navy Department for the Fiscal Year 1914, Washington, 1915.
15. Congressional Record. Vol. 35. Pt. 1. Washington: Government Printing Office, 1901.
16. Congressional Record. Vol. 49. Pt. 1. Washington: Government Printing Office, 1905.
17. Congressional Record. Vol. 42. Pt. 4. Washington: Government Printing Office, 1908.
18. Deakin D.R. Let's Sea The 10 Biggest Navies In The World. [On-line]: <http://www.therichest.com/rich-list/rich-countries/lets>

⁷⁶ Annual Reports of the Navy Department for the Fiscal Year 1913, Washington, 1914, p. 32.

⁷⁷ Tonnage of the United States Navy 1776-1921. Box 674. Folder 1. Statistical statements as to number of men, number of vessels, tonnage and cost of U.S. Navy at various periods. National Archives Building, Washington DC, p. 4.

[sea-the-10-biggest-navies-in-the-world/](#) (Дата посещения: 06.10.2017).

19. Bönker D. Militarism in a Global Age: Naval Ambitions in Germany and the United States before World War I. Ithaca, New York: Cornell University Press, 2012. 432 p.

20. Democratic Party Platform of 1892. [On-line]: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=29585> (Дата посещения: 06.10.2017).

21. Foppiani O. The world cruise of the US Navy in 1907-1909. In: Politico. 2006, Vol. 71, № 1 (211), p. 110-140.

22. Howarth S. To Shining Sea: A History of the United States Navy, 1775–1998. University of Oklahoma Press, 1999. 630 p.

23. Mahan A.T. The United States Looking outward. [On-line]: <http://www.gutenberg.org/files/15749/15749-h/15749-h.htm#1> (Дата посещения: 06.10.2017).

24. Maurer J.H. The Influence of Thinkers and Ideas on History: The Case of Alfred Thayer Mahan. [On-line]: <https://www.fpri.org/article/2016/08/influence-thinkers-ideas-history-case-alfred-thayer-mahan> (Дата посещения: 06.10.2017).

25. McBride W.C. Technological Change and the United States Navy, 1865–1945. Baltimore-London: The Johns Hopkins University Press, 2000. 336 p.

26. McKinley M. Cruise of the Great White Fleet. [On-line]: <https://www.history.navy.mil/research/library/online-reading-room/title-list-alphabetically/c/cruise-great-white-fleet-mckinley.html> (Дата посещения: 06.10.2017).

27. Potter E. B. The Naval Academy: Illustrated history of the United States Navy. New York: Crowell, 1971. 299 p.

28. Republican Party Platform of 1884. [On-line]: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=29626> (Дата посещения: 06.10.2017).

29. Roosevelt T. An Autobiography. New York: The Macmillan Company, 1919. 686 p.

30. Suggestions for building program. Rear Admiral F.J. Higginson. Box 675. Folder 5. National Archives Building, Washington DC.

31. Seager R. Ten Years Before Mahan: The Unofficial Case for the New Navy, 1880-1890. In: The Mississippi Valley Historical Review. 1953, Vol. 40, № 3, p. 491-512.

32. Tonnage of the United States Navy 1776-1921. Box 674. Folder 1. Statistical statements as to number of men, number of vessels, tonnage and cost of U.S. Navy at various periods. National Archives Building, Washington DC.

33. T. Roosevelt to A. T. Mahan, May 12, 1890. In: Roosevelt T. Letters and Speeches. New York, 2004, p. 45-46.

34. T. Roosevelt to A.T. Mahan, May 3, 1897. In: Roosevelt T. Letters and Speeches. New York, 2004, p. 94-96.

35. T. Roosevelt to J.D. Long, September 30, 1897. In: Roosevelt T. Letters and Speeches. New York, 2004, p. 120-122.

36. T. Roosevelt to J.D. Long, January 14, 1898. In: Roosevelt T. Letters and Speeches. New York, 2004, p. 130-136.

37. T. Roosevelt to Secretary Long, January 22, 1898. In: Papers of John Davis Long, 1897-1904; selected and edited by Gardner W. A. Boston: Massachusetts Historical Society, 1939, p. 41-42.

38. T. Roosevelt to G. Dewey, February 25, 1898. In: Roosevelt T. Letters and Speeches. New York, 2004, p. 141.

39. T. Roosevelt to Lawrence Fraser Abbott, September 13, 1907. In: Roosevelt T. Letters and Speeches. New York, 2004, p. 529-530.

40. U.S. Navy Ship Force Levels, 1892-1897. [On-line]: <https://www.history.navy.mil/research/histories/ship-histories/us-ship-force-levels.html#1898> (Дата посещения: 06.10.2017).

Bibliography:

1. Amerikanskij jekspansionizm: novoe vremja / pod red. Sevost'janova G.N. M.: Nauka, 1985. 241 c.

2. Beljavskaia I.A. Teodor Ruzvel't i obshhestvenno-politicheskaia zhizn' SShA. M.: Nauka, 1978. 308 c.

3. Dement'ev I.P. Idejnaja bor'ba v SShA po voprosam jekspansii na rubezhe HIIH-HH vv. M.: Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta, 1973. 368 c.

4. Kissindzher G. Diplomacija; per. s angl. V.V.L'vova. M.: Ladomir, 1997. 848 s.

5. Krepak A.V., Raskin A. P. SShA i voennomorskoe sopernichestvo v konce HIIH – nachale HH v. Evropejskaia politika SShA v konce HIIH – nachale HH v. L., 1989, s. 131-145.

6. Lan V.I. SShA ot ispano-amerikanskoj do Pervoj mirovoj vojny. M.: Gospolitizdat, 1947. 369 c.

7. Mak-Kinli V. Inavguracijna promova, 4 bereznja 1897 r. V: Inavguracijni promovii Prezidentiv SShA; per. s angl. V.K. Gorbat'ka. Harkiv: Folio, 2009, s. 173-183.

8. Mjehjen A.T. Vlijanie morskoi sily na istoriju 1660-1783; per. s angl. N. Azbeleva. SPb.: Tipografija Morskogo Ministerstva, 1895. 636 s.

9. Pejn L. More i civilizacija. [On-line]: http://loveread.ec/read_book.php?id=67055&p=220 (Visited: 06.10.2017).

10. Taft V.G. Inavguracijna promova, 4 bereznja 1909 r. V: Inavguracijni promovii Prezidentiv SShA; per. s angl. V.K. Gorbat'ka. Harkiv: Folio, 2009, s. 186-198.

11. Tindall Dzh.B., Shaj D.E. Istorija Ameriki (6-te vidannja); per. z angl. Pritula L., Stashkiv G., Shhur O. L'viv: Litopis, 2010. 904 s.
12. Annual Reports of the Navy Department for the Fiscal Year 1909. Washington, 1910.
13. Annual Reports of the Navy Department for the Fiscal Year 1913, Washington, 1914.
14. Annual Reports of the Navy Department for the Fiscal Year 1914, Washington, 1915.
15. Congressional Record. Vol. 35. Pt. 1. Washington: Government Printing Office, 1901.
16. Congressional Record. Vol. 49. Pt. 1. Washington: Government Printing Office, 1905.
17. Congressional Record. Vol. 42. Pt. 4. Washington: Government Printing Office, 1908.
18. Deakin D.R. Let's Sea The 10 Biggest Navies In The World. [On-line]: <http://www.the richest.com/rich-list/rich-countries/lets-sea-the-10-biggest-navies-in-the-world/> (Visited: 06.10.2017).
19. Bönker D. Militarism in a Global Age: Naval Ambitions in Germany and the United States before World War I. Ithaca, New York: Cornell University Press, 2012. 432 p.
20. Democratic Party Platform of 1892. [On-line]: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=29585> (Visited: 06.10.2017).
21. Foppiani O. The world cruise of the US Navy in 1907-1909. In: Politico. 2006, Vol. 71, № 1 (211), p. 110-140.
22. Howarth S. To Shining Sea: A History of the United States Navy, 1775–1998. University of Oklahoma Press, 1999. 630 p.
23. Mahan A.T. The United States Looking outward. [On-line]: <http://www.gutenberg.org/files/15749/15749-h/15749-h.htm#h> (Visited: 06.10.2017).
24. Maurer J.H. The Influence of Thinkers and Ideas on History: The Case of Alfred Thayer Mahan. [On-line]: <https://www.fpri.org/article/2016/08/influence-thinkers-ideas-history-case-alfred-thayer-mahan> (Visited: 06.10.2017).
25. McBride W.C. Technological Change and the United States Navy, 1865–1945. Baltimore-London: The Johns Hopkins University Press, 2000. 336 p.
26. McKinley M. Cruise of the Great White Fleet. [On-line]: <https://www.history.navy.mil/research/library/online-reading-room/title-list-alphabetically/c/cruise-great-white-fleet-mckinley.html> (Visited: 06.10.2017).
27. Potter E. B. The Naval Academy: Illustrated history of the United States Navy. New York: Crowell, 1971. 299 p.
28. Republican Party Platform of 1884. [On-line]: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=29626> (Visited: 06.10.2017).
29. Roosevelt T. An Autobiography. New York: The Macmillan Company, 1919. 686 p.
30. Suggestions for building program. Rear Admiral F.J. Higginson. Box 675. Folder 5. National Archives Building, Washington DC.
31. Seager R. Ten Years Before Mahan: The Unofficial Case for the New Navy, 1880-1890. In: The Mississippi Valley Historical Review. 1953, Vol. 40, №. 3, p. 491-512.
32. Tonnage of the United States Navy 1776-1921. Box 674. Folder 1. Statistical statements as to number of men, number of vessels, tonnage and cost of U.S. Navy at various periods. National Archives Building, Washington DC.
33. T. Roosevelt to A. T. Mahan, May 12, 1890. In: Roosevelt T. Letters and Speeches. New York, 2004, p. 45-46.
34. T. Roosevelt to A.T. Mahan, May 3, 1897. In: Roosevelt T. Letters and Speeches. New York, 2004, p. 94-96.
35. T. Roosevelt to J.D. Long, September 30, 1897. In: Roosevelt T. Letters and Speeches. New York, 2004, p. 120-122.
36. T. Roosevelt to J.D. Long, January 14, 1898. In: Roosevelt T. Letters and Speeches. New York, 2004, p. 130-136.
37. T. Roosevelt to Secretary Long, January 22, 1898. In: Papers of John Davis Long, 1897-1904; selected and edited by Gardner W. A. Boston: Massachusetts Historical Society, 1939, p. 41-42.
38. T. Roosevelt to G. Dewey, February 25, 1898. In: Roosevelt T. Letters and Speeches. New York, 2004, p. 141.
39. T. Roosevelt to Lawrence Fraser Abbott, September 13, 1907. In: Roosevelt T. Letters and Speeches. New York, 2004, p. 529-530.
40. U.S. Navy Ship Force Levels, 1892-1897. [On-line]: <https://www.history.navy.mil/research/histories/ship-histories/us-ship-force-levels.html#1898> (Visited: 06.10.2017).

Copyright© PYATNICHUK Taras, 2017.

Contacts / Contacte / Контакты:

Черновицкий национальный университет
имени Юрия Федьковича
58000, Украина г. Чернівці, ул. Кафедральная, 2.
E-Mail: taras13a@gmail.com

 <p>REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE Chișinău, Republica Moldova</p>	<p>Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений</p> <p>2017, Issue 1, Volume 12, Pages 608-617. ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963 Submitted: 15. 11. 2016 Accepted: 15.02. 2017 Published: 30.03. 2017</p>
---	---

**COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE
THE SCIENTIFIC COMMUNICATIONS
НАУЧНЫЕ СООБЩЕНИЯ**

**DISCUȚII POLITICE ȘI ISTORIOGRAFICE REFERITOR LA
BILANȚUL CONFERINȚEI DIN CRIMEEA A „CELOREI TREI MARI”**

**POLITICAL AND HISTORIOGRAPHIC DISCUSSIONS AROUND THE
OUTCOME OF THE CRIMEAN CONFERENCE OF THE BIG THREE**

**ПОЛИТИЧЕСКИЕ И ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЕ ДИСКУССИИ ВОКРУГ
ИТОГОВ КРЫМСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ «БОЛЬШОЙ ТРОЙКИ»**

BENIUC Valentin* / BENIUC Valentin / БЕНИУК Валентин
NAZARIA Sergiu** / NAZARIA Sergiu / НАЗАРИЯ Сергей

ABSTRACT:

**POLITICAL AND HISTORIOGRAPHIC DISCUSSIONS AROUND THE OUTCOME
OF THE CRIMEAN CONFERENCE OF THE BIG THREE**

The value of the Yalta conference lies in the fact that it has determined the program of construction of the postwar world and upset the calculations of Hitler's leadership of the collapse of the anti-fascist coalition. The conference paved the way for a durable and lasting peace based on US cooperation, the United Kingdom and the Soviet Union. Leaving the conference, the participants were convinced that it was the most promising of all. Even if not all expectations have come true, John. Even if not all expectations were fulfilled, the English historian noted in this connection that a joint partnership was broken, not because they were signed the Yalta agreement, but because of the Anglo-Saxons are denied.

Key words: *Crimean Conference, international relations, post-war world order.*

JEL Classification: F29, K33, K39

REZUMAT:

**DISCUȚII POLITICE ȘI ISTORIOGRAFICE REFERITOR LA BILANȚUL
CONFERINȚEI DIN CRIMEEA A „CELOREI TREI MARI”**

Importanța Conferinței de la Yalta constă în faptul că ea a trasat programul de restabilire a ordinii în lumea postbelică și a spulberat speranțele conducerii germano-fasciste în scindarea coaliției antihitleriste. Această conferință a pavat calea pentru o pace de durată în lume, bazată pe cooperarea SUA, Marea Britanie și URSS.

* **BENIUC Valentin** - Doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Rector al Institutului de Stat de Relații Internaționale din Moldova (Chișinău, Republica Moldova). / **BENIUC Valentin** - Doctor of Political Sciences, Professor, Rector of The Moldavian State Institute of Foreign Relations (Kishinev, The Republic of Moldova). / **БЕНИУК Валентин Анастасьевич** - Доктор политических наук, профессор, Ректор Молдавского государственного института международных отношений (Кишинев, Республика Молдова). **E-mail:** v.beniuc@mail.ru; irim@irim.md

** **NAZARIA Sergiu** - Doctor habilitat în științe politice, doctor în istorie, conferențiar universitar, Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moldova (Chișinău, Republica Moldova). / **NAZARIA Sergei** - Doctor of Political Sciences, Ph.D in History, Associate professor, The Moldavian State Institute of Foreign Relations (Kishinev, The Republic of Moldova). / **НАЗАРИЯ Сергей Михайлович** - Доктор политических наук, кандидат исторических наук, доцент, Молдавский государственный институт международных отношений (Кишинев, Республика Молдова). **E-mail:** sergnazar@mail.ru
608 RMDIRI, 2017, Nr. 4 (Vol. 12) <http://rmdiri.md/http/rmdiri-mdarhiva-numerilor-3langenlangen?lang=en>

Părăsind conferința, participanții au fost convinși că ea era cea mai promițătoare din toate. Și chiar dacă nu toate speranțele s-au adeverit, istoricul englez menționa în legătură cu aceasta, că colaborarea comună a fost încălcată nu din cauza încheierii înțelegerilor de la Yalta, ci deoarece englezii și americanii s-au dezis de ele.

Cuvinte cheie: Conferința din Crimeea, relațiile internaționale, ordinea mondială postbelică.

JEL Classification: F29, K33, K39

CZU: 327.39, 341.222.6, 341.223.7

РЕЗЮМЕ:

ПОЛИТИЧЕСКИЕ И ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЕ ДИСКУССИИ ВОКРУГ ИТОГОВ КРЫМСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ «БОЛЬШОЙ ТРОЙКИ»

Значение Ялтинской конференции состоит в том, что она определила программу строительства послевоенного мира и опрокинула расчеты гитлеровского руководства на развал антифашистской коалиции. Эта конференция проложила путь к прочному и длительному миру, основанному на сотрудничестве США, Великобритании и СССР. Покидая конференцию, её участники были уверены, что она являлась самой многообещающей из всех. И даже если не все надежды сбылись, английский историк отмечал в связи с этим, что объединенное сотрудничество нарушилось не потому, что были заключены Ялтинские соглашения, а потому, что англосаксы от них отrekliсь.

Ключевые слова: крымская конференция, международные отношения, послевоенный миропорядок.

JEL Classification: F29, K33, K39

УДК: 327.39, 341.222.6, 341.223.7

Articolul propus în atenția cititorului revistei „Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale” la tema relațiilor internaționale din anii celui de-Al doilea război mondial este deja nu primul la număr.¹ În acest

articol autorii analizează cele mai relevante opinii ale diplomaților, politicienilor, istoricilor din diverse țări, referitor la conferința de la Yalta, expuse pe parcursul unei lungi perioade istorice – de la sfârșitul conferinței și până în prezent. În istoriografia universală această conferință este prezentată în linii generale drept una pozitivă, prin care s-a reușit să se pună bazele ordinii mondiale de după război. Menționăm, însă, că întotdeauna a existat și o altă opinie care la sfârșitul secolului XX – începutul secolului XXI a devenit destul de vehiculată, aceasta punând accentul pe abordarea negativistă a deciziilor de la Yalta, demonstrând că ele au direcționat spre satelizarea și comunizarea Europei de Est de către URSS.

Astfel într-o formulă reduționistă, autorii discursului elucidează diversele opinii cu privire la Yalta, care în prezent au devenit extrem de importante, în special din perspectiva dinamicii ordinii mondiale la etapa actuală.

Importanța istorică a conferinței din Crimeea rezidă în determinarea parcursului politic și a arhitecturii mondiale după cel de-al doilea război mondial, precum în stăvilirea acțiunilor conducerii germano-fasciste orientate spre lichidarea coaliției antihitleriste. În acest sens Roosevelt conta pe faptul că această conferință a

¹ Vezi: Назария С. Визит В.М. Молотова в Лондон и Вашингтон в 1942 г. и «памятная записка» У. Черчилля: политические, военные и юридические аспекты. В: Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2007, № 1-2, с. 114-122.; Назария С. Кампания гитлеровского вермахта на Западе и дискуссии вокруг её хода и последствий. В: Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2007, № 3-4, с. 112-121.; Назария С. Крымская конференция и дискуссии о её историческом значении. В: Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2008, № 4, с. 142-148; Назария С. Советско-германский пакт от 23 августа 1939 года: инициатива подписания, возможные альтернативы и реальные последствия. В: Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2009, № 3, с. 122-142; Назария С. О «теории» подготовки СССР к войне против Германии в 1941 году. В: Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2009, № 3, с. 122-142; Назария С. Варшавское восстание 1944 года и его оценки. В: Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2010, № 2, с. 113-122; Nazaria S., Polivțev V. Operația Iași-Chișinău și unele interpretări actuale ale ei. În: Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2011, № 1, p. 155-160.

pus bazele unei lumi la care el „visa, despre care vorbea și o vedea în perspectivă”.² Ilustrul politician era convins și mereu repeta că o pace durabilă poate fi edificată doar în colaborare cu URSS.

În această cheie se expunea și Harry Hopkins: „În adâncul sufletului noi cu adevărat credeam că ne aflăm în ajunul unei zile la care ani la rând am visat. Noi eram absolut convinși că am obținut prima și cea mai mare victorie a păcii în fața războiului și prin cuvântul „noi”, menționa Hopkins, eu aveam în vedere pe noi toți, toată lumea civilizată. Rușii au demonstrat că ei pot acționa rațional și profund și în acest sens nici președintele, nici unul din noi nu aveam dubii că vom reuși să conviețuim și să colaborăm pașnic cu ei, atât timp cât ne-am fi dorit”.³

Sherwood menționa în acest sens că „părăsind Yalta dispoziția delegaților americani, inclusiv a lui Roosevelt și Hopkins, se regăsea la cel mai înalt nivel, fiind convinși că colegii lor englezi sunt de aceeași părere, inclusiv cu referire la faptul că conferința este cea mai promițătoare din toate care au fost organizate până la ea”.⁴

Cele expuse reflectă în fond dispoziția și opiniile formate nemijlocit sub „presiunea evenimentului”, mai târziu însă apar o serie de opinii, uneori destul de controversate. Mai mulți istorici consideră că divizarea de facto a Europei în sfere de influență între URSS și aliații occidentali au pus bazele schimbării postbelice a bătrânului continent: Europa de Vest a fost satelizată de către SUA, iar în Europa de Est – au fost instaurate regimuri totalitare prosovietice. Cercetătorul român Florin Constantiniu considera ideea cu privire la împărțirea Europei în sfere de influență, la conferința de la Yalta, un mit.⁵ Un alt istoric român D. Zamfirescu menționa în acest sens: „Citirea documentelor obligă, cu cea mai elementară onestitate intelectuală, să constatăm că la Ialta nu s-a procedat la împărțirea lumii și nici măcar a Europei”. Răspândirea mitului despre divizarea Europei la această conferință

autorul o pune parțial pe seama doctrinei franceze și în special pe doctrina sovietică /rusă.⁶

În esență putem cădea de acord cu Zamfirescu, însă afirmația sa cu privire la doctrina sovietică/rusă, considerăm că nu coincide adevărului, or în URSS/Rusia autoritățile oficiale și majoritatea cercetătorilor neagă categoric teza cu privire la „divizare”. Autorul își argumentează poziția în baza afirmațiilor specialiștilor francezi. Astfel istoricul francez Jean Elleinstein afirma că „Ialta n-a fost la originea împărțirii lumii, ci a consacrat ceea ce forța armelor și peripețiile războiului determinaseră deja”.⁷

Un alt istoric francez J-C. Romer punctează că nici unul din membrii „Marei treimi” nu-și dorea divizarea lumii „în sfere de influență după război. Însă fiecare din ei acționa de o manieră inversă”.⁸ Hélène Cerrère d'Encausse vine în acest sens cu următoarele argumente: „Luând în considerare desfășurarea evenimentelor militare și dezbaterile politice la Ialta, putem susține cu seriozitate că occidentalii au livrat estul european URSS?” „Ialta, continuă autoarea, confirmă o situație concretă: prezența trupelor sovietice în jumătatea orientală a Europei”. În acest sens Pierre de Senarclens menționa: „Împărțirea Europei și a lumii nu decurge de pe urma Conferinței de la Ialta, ci din ruperea acordurilor elaborate în cursul acestei reuniuni... Ea este consecința antagonismelor ideologice și politice”.⁹ După război oponenții președintelui Roosevelt și unii istorici „revizionisti” veneau cu învinuiri grave în adresa acestuia bănuindu-l de „cârdășie secretă” cu Stalin și capitulare în fața liderului sovietic.¹⁰ Kissinger învedera în acest sens: „Yalta a devenit simbolul rușinii din perspectiva formării noului contur al lumii postbelice”.¹¹ V. Pali este și mai categoric, menționând că „anglo-americanii au ajuns în situația paradoxală de a câștiga războiul

⁶ Zamfirescu D. Ialta și debutul exilului românesc. În: Dosarele istoriei. 2006, nr. 11, p. 37.

⁷ Ibid., p. 39.

⁸ Vezi: Лосик А.В., Шерба А. Н. Война. Народ. Победа. Взгляд учёных на историю Великой Отечественной войны. В: Новая и новейшая история. 2010, №2, с. 76.

⁹ Citat după: Zamfirescu D. Ialta și debutul exilului românesc. În: Dosarele istoriei. 2006, nr. 11, p. 39.

¹⁰ Vezi: Сосинский С. Акция «Аргонавт». М.: «Международные отношения», 1970, с. 3-24.

¹¹ Киссинджер Г. Дипломатия. М.: Ладомир, 1997, с. 369.

² Лан В.И. США в военные и послевоенные годы. М.: Наука, 1978, с.112.

³ Шервуд Р. Рузвельт и Гопкинс глазами очевидца [Roosevelt and Hopkins through the Eyes of a Witness], т. 2. М.: Издательство иностранной литературы, 1958, с. 599.

⁴ Ibid., с. 588.

⁵ Constantiniu Fl. Acordul de procentaj și Ialta (O lămurire pentru dl. Gabriel Andreescu). În: Dosarele istoriei. 2004, nr. 9, p. 2.

pe câmpul de luptă, dar de a pierde pacea în fața sovieticilor”.¹² Afirmția este cel puțin contradictorie și nu cea mai inspirată din punct de vedere științific, dacă ținem cont de marile sacrificii dar și de victoriile în lupta cu fascismul pe frontul de Est și amânarea tragică a deschiderii celui de-al doilea front timp de trei ani. Destul de profund și amănunțit istoricul român C. Popa analizează în acest sens multiple puncte de vedere ale specialiștilor americani.¹³

Istoricul moldovean I. Țurcanu, punctează în acest sens: „Singura chestiune asupra căreia Aliții au convenit [la Conferința de la Ialta] de comun acord a fost că URSS să se alăture frontului anti-japonez după trei luni de la capitularea Germaniei”. Autorul nostru nici nu bănuiește că în Ialta aliații au ajuns la unitate aproape în toate chestiunile discutate. Cu toate acestea, ulterior el se grăbește să se combată singur pe sine: „Participarea sovieticilor la o ofensivă împotriva Japoniei ar fi însemnat importante pretenții teritoriale ale acestora în Extremul Orient, așa cum demonstrează discuțiile în cadrul Conferinței de la Ialta, ceea ce americanii nu puteau admite”.¹⁴ Acest punct de vedere contravine constatărilor istoriografice cu privire la problema dată – practic toate întrebările din agenda conferinței au fost soluționate pe bază de consens.

Englezul A. Beevor consideră că Occidentul a cedat benevol Europa de Est lui Stalin. El este convins că „activiștii politici ai Statelor Unite în niciun fel nu doreau să-l provoace pe Stalin... Politica de împăciuire a lui Stalin își lua începutul de la conducerea SUA și a fost continuată de către structurile ierarhic inferioare... Americanii considerau că relațiile prietenești pot influența cursul politicii naționale... Tendința americanilor de a câștiga încrederea lui Stalin îi făcea incapabili să înțeleagă: în ce măsură ei înșiși pot avea încredere în liderul sovietic?”.¹⁵

Între timp istoricii E. Pogue, E. Snell, D. Fleming ș.a. consideră că aceste afirmații sunt complet absurde și neîntemeiate.¹⁶ În acest sens vom puncta că acordurile de la Yalta nu erau secrete, cu excepția angajamentului Uniunii Sovietice de a intra în război împotriva Japoniei. În acest sens A. J. P. Taylor scria: „În consecință conferința de la Yalta a fost caracterizată în sens negativ. Se presupune că Stalin ar fi mințit puterile occidentale, însă mai corect, ar fi de menționat că ele însele s-au înșelat. Ele își închipuiau că Rusia sovietică va distruge Germania în favoarea lor, iar mai apoi se va retrage în cadrul propriilor granițe, în cel mai rău caz, în cele care au existat până în 1941 și nici într-un caz celor existente în 1939. URSS însă avea alte planuri. Atunci când s-a prăbușit puterea nemților în Europa de Est, s-a creat un adevărat vacuum al puterii care a fost suplinit cu puterea politică sovietică, acest proces fiind unul firesc și rezulta din victoria asupra fascismului instaurat în aceste țări. În sens politic rușii aveau un comportament similar în estul Europei, cu cel al americanilor și al englezilor în Occident: singuri au încheiat armistițiile cu țările-satelite, cum au procedat englezii și americanii în Italia. Ei i-au înlăturat de la putere pe anticomuniști, dar englezii și americanii au luat asemenea măsuri în Italia și Franța contra comuniștilor”.¹⁷

Compatriotul lui Taylor, istoricul britanic A. Beevor, consideră că „Roosevelt era prea istovit pentru a se implica în discuția dintre Churchill și Stalin”. Și în continuare, totalmente din domeniul fantasticii: „Consilierul principal al președintelui H. Hopkins mărturisea mai târziu despre incapacitatea lui Roosevelt de a nu înțelege nici cel puțin o jumătate din cele discutate la conferință”.¹⁸

Despre aceste reproșuri la adresa liderului american scrie R. Sherwood: „Cu timpul, tot mai ferm se considera că Roosevelt a făcut mai multe

¹² Pali V. România la Conferința de pace de la Paris [Romania at the Paris Peace Conference]. În Revista istorică. Academia Română. 2008, nr. 5-6, p. 544.

¹³ Popa C. Instaurarea regimurilor comuniste în Europa Centrală și de Sud-Est (1944-1947). Curente în istoriografia americană și rusă, în Revista istorică. Academia Română. 2000, nr. 3-4.

¹⁴ Țurcanu I. Istoria relațiilor internaționale. Chișinău: Litera, 2005, p. 167, 171; vezi de asemenea: Miron L. Cum l-a târât Stalin pe Roosevelt tocmai până la Ialta. În: Historia. Revistă de istorie. 2005, nr. 7, p. 20.

¹⁵ Бивор Э. Бивор Э. Падение Берлина. 1945. / Пер. с англ. Ю.Ф. Михайлова. М.: ООО «Издательство АСТ»:

ООО «Транзиткнига», 2004. 622 с. [On-line]: <http://militera.lib.ru/research/beevor2/06.html> (Дата посещения: 11.10.2017).

¹⁶ Вежи: Ржешевский О.А. Война и история. Буржуазная историография США о второй мировой войне. М.: Издательство «Мысль», 1984, с. 152-153.

¹⁷ Тейлор А. Дж. П. Вторая мировая война: Два взгляда. М.: Мысль, 1995. [On-line]: militera.lib.ru/h/taylor/index.html (Дата посещения: 11.10.2017).

¹⁸ Бивор Э. *Op. cit.* [On-line]: <http://militera.lib.ru/research/beevor2/06.html> (Дата посещения: 11.10.2017).

cedări rușilor la Yalta, iar cei mai moderați critici pun acest fapt pe seama agravării stării sale de sănătate. Procesele verbale ale conferinței care erau întocmite detaliat, nicidecum nu confirmă această opinie. Roosevelt și-a menținut la maximum puterea sa mintală¹⁹. Secretarul de stat la acea perioadă – E. Stettinius, după război, de asemenea considera că „în pofida acestor afirmații, acordurile semnate la Yalta mărturisesc despre faptul că URSS-ul a cedat mult mai mult Statelor Unite sau Marii Britanii, decât aceste puteri – Uniunii Sovietice”.²⁰ Biograful lui Roosevelt George Burns scrie că „rușii nu au solicitat la Yalta ceva ce nu ar fi putut fi dobândit prin propria lor putere și propriile lor forțe amplasate în Asia”.²¹ Istoricul francez Pierre de Senarclens menționează în acest sens: „Churchill și Roosevelt nu au cedat nimic esențial pe parcursul conferinței, iar acordurile de la Yalta au fost încheiate în general în conformitate cu interesele Occidentului”.²²

În linii generale, această linie conceptuală este împărtășită, inclusiv de unul dintre cei mai de vază istorici români preocupat de problemele participării României în cel de-al doilea război mondial, Constantin Chirițescu.²³ Istoricul este convins că conferința a avut o deosebită semnificație în distrugerea definitivă a inamicului și stabilirea ordinii mondiale de după război. De menționat că Chirițescu subscria opiniei că de facto a avut loc împărțirea Europei în zone de influență: sovietică și occidentală.²⁴

Revenind la rolul lui Roosevelt în procesul luării deciziilor la conferință, din punctul nostru de vedere, acest mare om de stat american a promovat o politică incomparabil mai realistă decât succesorii lui. În adresarea din 6 ianuarie 1945 către Congres, liderul american menționa, că pe măsura apropierii victoriei în acest război, „noi inevitabil conștientizăm din ce în ce mai

profund diferențele dintre cei care vor repurta această victorie”.²⁵ Totodată, fiind un politician rezonabil, Roosevelt recunoștea necesitatea colaborării și compromisului cu URSS, care în fond, erau condiționate și de interesele SUA. „SUA și URSS, nota președintele, sunt despărțite de bezna ideologică, însă interesele de stat reprezintă puntea de legătură între ele”.²⁶ Astfel, la Yalta, liderul SUA foarte iscusit și într-o manieră extrem de flexibilă, în același timp energetică, apăra interesele țării sale.

Unele decizii principiale ale celor „Trei mari”

Tot atât de lucid a fost soluționată și problema fondării și funcționării Organizației Națiunilor Unite, inclusiv procedura de votare în Consiliul de Securitate.²⁷ Aliații au ajuns la unanimitate opinie că împotriva țării violatoare pot fi aplicate sancțiuni „doar cu acordul unanim al membrilor Consiliului, iar dacă unul din membri este implicat în conflict, el poate participa atât la discuții cât și la procedura de vot... Nici o sancțiune nu poate fi aplicată dacă între membrii Consiliului de Securitate nu este unanimitate decizională... Ar fi destul de dubios de a pune pe agenda organizației internaționale întrebări care direcționează spre deteriorarea unității marilor puteri”.²⁸ Astfel, aliații considerau dănuirea colaborării postbelice între ei, drept una din victoriile principale în cel de-al doilea Război Mondial.

E de remarcat că în SUA dreptul de „Veto” acordat membrilor Consiliului de Securitate a fost criticat vehement. În acest context, Kennan consemna că „Stalin vedea în Organizația internațională un instrument de menținere a hegemoniei SUA, Angliei și URSS – ului, axată

¹⁹ Шервуд Р. *Op. cit.*, p. 570.

¹⁹ Шервуд Р. *Op. cit.*, p. 570.

²⁰ Стеттиниус Э. «Аргонавт». В: От «Барбароссы» до «Терминала». Взгляд с Запада. М.: Политиздат, 1988, с. 358; vezi de asemenea: Верт А. Россия в войне 1941-1945. М.: Прогресс, 1967, с. 708.

²¹ Citat după: Уткин А.И. Дипломатия Франклина Рузвельта, Свердловск: Издательство Уральского университета, 1990, с. 504.

²² Citat după: Zamfirescu D. *Op. cit.*, p. 39-40.

²³ Chirițescu C.I. România în al doilea război mondial. Vol. 2. București: Editura Univers Enciclopedic, 1996, p. 328-332.

²⁴ *Ibid.*, p. 328, 331-332.

²⁵ Лан В.И. *Op. cit.*, p. 105.

²⁶ *Ibid.*, p. 112.

²⁷ Крымская конференция трёх союзных держав – СССР, США и Великобритании (4-11 февраля 1945 г.), Москва, 1979, с. 88-96, 104-107, 108, 169-170, 201, 225, 226, 234, 247, 267, 275; Советско-американские отношения во время Великой Отечественной войны, 1941-1945: Документы и материалы. /М-во иностр. дел СССР. В 2-х т. Т. 2. 1944-1945. М.: Политиздат, 1984, с. 291-292, 307, 311; Советско-английские отношения во время Великой Отечественной войны 1941-1945. Документы и материалы, т. 2, Москва, 1983, с. 275-276, 297, 301; Черчилль У. Вторая мировая война. Кн. 3. М.: Воениздат, 1991, с. 516-518; Lixandru N. Cum s-au născut Națiunile Unite. În: Historia. Revistă de istorie. 2005, nr. 7, p. 28.

²⁸ Черчилль У. *Op. cit.*, кн. 3, с. 517-518.

pe armonia politică între aceste puteri. Însă această armonie, la rândul ei urma să se bazeze pe recunoașterea de către celelalte două puteri aliate a sferelor de influență sovietică în Europa Centrală și de Est”.²⁹ Se afirma că Roosevelt a acționat la Yalta în favoarea URSS, ignorând interesele SUA.³⁰ De fapt, cu mult înainte de Yalta, americanii insistau asupra dreptului de a se pronunța „împotriva” în problema impunerii sancțiunilor. Stettinius mărturisea în acest sens că structurile militare ale SUA erau categoric împotriva atașării SUA la organizația internațională, care eventual ar fi folosit forțele armate fără ca SUA să dețină dreptul de „veto”.³¹

Hull menționa certitudinea englezilor și americanilor privitor la susținerea principiului „veto” în ajunul conferinței de la Yalta: „În comparație cu rușii, noi eram nu mai puțin hotărâți privitor la adoptarea acestui principiu”.³² „Principiul „veto”, scria Sherwood, era acceptat de către guvernele SUA și Marii Britanii cu mult înainte de conferința din Dumbarton-Oaks. În timpul acestei conferințe, precum și pe parcursul celor cinci luni care au urmat până la Yalta, erau de acord cu toții vis-a-vis de folosirea dreptului excepțional de veto de către cele cinci mari puteri, în cazul problemelor ce se referă la pacea globală. Divergențele cu rușii nu se refereau la principiul veto, dar se discuta despre eventualitatea privării de dreptul aplicării „veto”, țările care erau parte a litigiului. De menționat că englezii pledau pentru dreptul de „veto” ca instrument de anihilare a atentatelor la interesele lor imperiale”.³³ Însăși D. F. Dalles în perioada conferinței din Crimeea pleda pentru acest principiu, cu toate că mai târziu, fiind în postura de șef al departamentului de stat, s-a pronunțat împotriva acestei proceduri. Plus la aceasta dreptul de veto a fost acceptat de către membrii Congresului SUA.³⁴

Au apărut discuții inclusiv cu privire la acordarea calității de membru ONU Ucrainei, Belarus și Lituaniei. Roosevelt inițial se pronunțase împotriva acestei proceduri, însă

Churchill, gândindu-se doar la interesele Imperiului Britanic pleda categoric pentru acceptarea Ucrainei și Belarusului în ONU. Roosevelt propune un articol de „asigurare pentru orice risc”, în caz dacă eventual Congresul SUA se va pronunța împotriva acordării URSS a două voturi în plus în Asamblеea ONU. Articolul consta în susținerea de către URSS a unei eventuale revendicări înaintate de către SUA cu privire la acordarea a două voturi în plus. Stalin cade de acord fără nici o precondiție.³⁵

În perioada postbelică în SUA se criticau dur inclusiv deciziile Conferinței de la Yalta privitor la Extremul Orient. Nimeni însă din politicienii și experții americani nu menționau că la Conferința de la Cairo, care și-a ținut lucrările cu 15 luni mai devreme și fără participarea URSS-ului, a fost adoptată decizia cu privire la privarea Japoniei de toate teritoriile cândva cucerite. Documentul a fost acceptat fără a ține cont de perspectiva participării URSS în războiul din răsăritul îndepărtat împotriva Japoniei. În plus, martorii oculari menționau presiunea serioasă, exercitată de către elita militară americană asupra lui Roosevelt, insistând asupra intrării Rusiei în războiul din Extremul Orient”.³⁶ În acest sens Stilesen menționa că „Rusia este capabilă să-și atingă scopul scontat, bazându-se doar pe propria forță militară, indiferent de acțiunile aliaților occidentali”.³⁷

Sherwood afirma în amintirile sale că inițial Stalin se împotriva participării Franței în formatul de control asupra Germaniei, fiind susținut parțial de Roosevelt. Însă Churchill, Eden și Hopkins „luptau asemenea unor tigri pentru cauza Franței”.³⁸ În rezultatul acestei presiuni Stalin își retrage dezacordul cu privire la determinarea zonei de ocupație, pentru Franța condiționând că aceasta va fi delimitată din contul zonelor americană și engleză.³⁹ Plus la aceasta, conducătorii celor trei puteri, unanim au ajuns la concluzia despre necesitatea participării

²⁹ Кеннан Дж. Дипломатия Второй мировой войны глазами американского посла в СССР Джорджа Кеннана, Москва, 2002. [On-line]: <http://militera.lib.ru/memo/usa/kennan/index.html> (Data посещения: 11.10.2017).

³⁰ Miron L. *Op. cit.*, Revistă de istorie. 2005, nr. 7, p. 20.

³¹ Лан В.И. *Op. cit.*, с. 109-110.

³² *Ibid.*, с. 110.

³³ Шервуд Р. *Op. cit.*, т. 2, с. 571, 572.

³⁴ Лан В.И. *Op. cit.*, с. 110.

³⁵ Шервуд Р. *Op. cit.*, т. 2, с. 574-575.

³⁶ Стеттиниус Э. *Op. cit.*, с. 362.

³⁷ Алпровиц Г. Атомная дипломатия: Хиросима и Потсдам. М.: «Международные отношения», 1968, с. 100.

³⁸ Шервуд Р. *Op. cit.*, т. 2, с. 576.

³⁹ Крымская конференция трёх союзных держав, сс. 52, 53, 64, 70-75, 110, 114-115, 117, 118, 127, 220, 224-225, 233, 240, 243, 249, 254-255, 266, 277-278; Советско-американские отношения, т. 2, с. 295; Советско-английские отношения, т. 2, с. 278.

Franței în Comisia de Control cu privire la Germania.⁴⁰

Unele rezultate ale Summit-ului

Principalul element prin care se deosebea acest forum al marilor puteri, consta în disponibilitatea acestora de a-și axa activitatea pe compromisuri și pe o perspectivă clară de colaborare continuă. În dările sale de seamă Stettinius scria în acest sens: „Spiritul tuturor ședințelor era pătruns de năzuința spre colaborare”.⁴¹ Firesc că fiecare din participanții tindea din răspuțeri să-și atingă propriile scopuri, dar ținând cont de pozițiile și interesele partenerilor de tratative. Anume o astfel de abordare a situației pre postbelice a și permis soluționarea eficientă a problemelor cheie care se aflau în fața omenirii.

Conferința din Crimeea reprezintă cel mai relevant exemplu de adoptare a deciziilor bazate pe reciprocitate și consolidare a relațiilor de colaborare edificate pe parcursul războiului. Ea a rămas în istorie drept una dintre cele mai importante conferințe diplomatice din istoria secolului XX, un adevărat antipod al confruntării internaționale.⁴² Istoricul francez F. M. Deforge puncta în acest sens: „Contrar mitului specific francez, care dorește ca Yalta să fi procedat la împărțirea lumii, această reuniune este fără îndoială ultima inspirată de spiritul Marii Alianțe”.⁴³

Învedereăm – Roosevelt până la urmă a fost promotorul și ocrotitorul vectorului relațiilor de colaborare între aliați. Cu o zi înainte de moarte, la 11 aprilie 1945, președintele american, într-o misivă scrisă personal în adresa lui Churchill menționa că problemele ce apar în relațiile cu URSS, de obicei sunt soluționabile și că este inutil de a le exagera.⁴⁴ „Nici când în istorie, insista Roosevelt, nu a mai fost vreun caz când principalii aliați erau atât de uniți nu doar în scop de război, dar și în viziunea lor asupra păcii”.⁴⁵

Meditând asupra relațiilor de colaborare sovieto-americane, ministrul finanțelor Morgenthau îi mărturisea președintelui: „Sunt două categorii de oameni. Unii, asemenea lui Eden, cred în necesitatea colaborării cu rușii și manifestării încrederii față de ei pentru a păstra pacea pe pământ. Poziția altora, reflectă expunerea lui Churchill, care se întreba retoric: «Ce avem noi de câștigat între zăpezile albe ale Rusiei și stâncile albe ale Dover-ului?»» Drept răspuns Roosevelt menționa: «Pozițiile sunt destul de clare. Eu însă aparțin acelei școli părtaș al căreia este Eden»”.⁴⁶

În acest sens J. Taylor menționa că „nu de aceea s-a destrămat colaborarea dintre aliați că au fost încheiate acordurile de la Yalta, dar de aceea că englezii și americanii s-au dezis de ele”.⁴⁷

Concluzii

Discuții politice și istoriografice cu privire la Conferința celor trei mari puteri din Crimeea. Această conferință a fixat calea spre o pace durabilă, axată pe colaborarea SUA, Marea Britanie și URSS. Părăsind conferința, participanții erau convinși că aceasta va rămâne în istorie drept cea mai promițătoare întâlnire internațională la vârf. Evident că nu toate aspirațiile s-au îndeplinit. După cum menționa J. Taylor, colaborarea de comun acord a fost încălcată nu din cauza încheierii convențiilor de la Yalta, dar din pricina dezicerii de acestea a anglosaxonilor.

Библиография:

1. Constantiniu Fl. Acordul de procentaj și Ialta (O lămurire pentru dl. Gabriel Andreescu). În: Dosarele istoriei. 2004, nr. 9.
2. Kirițescu C.I. România în al doilea război mondial. Vol. 2. București: Editura Univers Enciclopedic, 1996. 406 p.
3. Lixandru N. Cum s-au născut Națiunile Unite. În: Historia. Revistă de istorie. 2005, nr. 7.
4. Miron L. Cum l-a târât Stalin pe Roosevelt tocmai până la Ialta. În: Historia. Revistă de istorie. 2005, nr. 7.
5. Nazaria S., Polivțev V. Operația Iași-Chișinău și unele interpretări actuale ale ei. În: Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2011, № 1, p. 155-160.

⁴⁰ Шервуд Р. *Op. cit.*, т. 2, с. 577.

⁴¹ Стеттиниус Э. *Op. cit.*, с. 369.

⁴² Рузвельт Э. Его глазами. М.: Иностранная литература, 1947, с. 237.

⁴³ Citat după: Zamfirescu D. *Op. cit.*, p. 39.

⁴⁴ Борисов А.Ю. СССР и США: союзники в годы войны. 1941-1945. М.: «Международные отношения», 1983, с. 218.

⁴⁵ Яковлев Н.Н. Франклин Рузвельт – человек и политик. Новое прочтение. М.: Издательство «Международные отношения», 1981, с. 387.

⁴⁶ Уткин А.И. *Op. cit.*, с. 431.

⁴⁷ Тейлор А.Дж.П. *Op. cit.*, [On-line]: militera.lib.ru/h/taylor/index.html (Дата посещения: 11.10.2017).

6. Pali V. România la Conferința de pace de la Paris. În: Revista istorică. Academia Română. 2008, Nr. 5-6.
7. Popa C. Instaurarea regimurilor comuniste în Europa Centrală și de Sud-Est (1944-1947). Curente în istoriografia americană și rusă, în Revista istorică. Academia Română. 2000, nr. 3-4.
8. Țurcanu I. Istoria relațiilor internaționale. Chișinău: Litera, 2005. 360 p.
9. Zamfirescu D. Ialta și debutul exilului românesc, în Dosarele istoriei. 2006, nr. 11, p. 39-40.
10. Алпровиц Г. Атомная дипломатия: Хиросима и Потсдам. М.: «Международные отношения», 1968. 271 с.
11. Бивор Э. Падение Берлина. 1945. / Пер. с англ. Ю.Ф. Михайлова. М.: ООО «Издательство АСТ»: ООО «Транзиткнига», 2004. 622 с.
12. Борисов А.Ю. СССР и США: союзники в годы войны. 1941-1945. М.: «Международные отношения», 1983. 288 с.
13. Верт А. Россия в войне 1941-1945. М.: Прогресс, 1967. 774 с.
14. Кеннан Дж. Дипломатия Второй мировой войны глазами американского посла в СССР Джорджа Кеннана, Москва, 2002. [On-line]: <http://militera.lib.ru/memo/usa/kennan/index.html> (Дата посещения: 11.10.2017).
15. Киссинджер Г. Дипломатия. М.: Ладомир, 1997. 848 с.
16. Крымская конференция трёх союзных держав – СССР, США и Великобритании (4-11 февраля 1945 г.). М.: Политиздат, 1979.
17. Лан В. И. США в военные и послевоенные годы. М.: Наука, 1978. 686 с.
18. Лосик А. В., Шерба А. Н. Война. Народ. Победа. Взгляд учёных на историю Великой Отечественной войны. В: Новая и новейшая история. 2010, №2.
19. Назария С. Варшавское восстание 1944 года и его оценки. В: Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2010, № 2, с. 113-122.
20. Назария С. Визит В.М. Молотова в Лондон и Вашингтон в 1942 г. и «памятная записка» У. Черчилля: политические, военные и юридические аспекты. В: Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2007, № 1-2, с. 114-122.
21. Назария С. Кампания гитлеровского вермахта на Западе и дискуссии вокруг её хода и последствий. В: Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2007, № 3-4, с. 112-121.
22. Назария С. Крымская конференция и дискуссии о её историческом значении. В: Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2008, № 4, с. 142-148.
23. Назария С. О «теории» подготовки СССР к войне против Германии в 1941 году. В: Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2009, № 3, с. 122-142.
24. Назария С. Советско-германский пакт от 23 августа 1939 года: инициатива подписания, возможные альтернативы и реальные последствия. В: Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2009, № 3, с. 122-142.
25. Ржешевский О.А. Война и история. Буржуазная историография США о второй мировой войне. М.: Издательство «Мысль», 1984. 333 с.
26. Рузвельт Э. Его глазами. М.: Иностранная литература, 1947. 254 с.
27. Советско-американские отношения во время Великой Отечественной войны, 1941-1945: Документы и материалы. /М-во иностр. дел СССР. В 2-х т. Т. 2. 1944-1945. М.: Политиздат, 1984. 575 с.
28. Сосинский С. Акция «Аргонавт». М.: «Международные отношения», 1970. 128 с.
29. Стеттиниус Э. «Аргонавт». В: От «Барбароссы» до «Герминала». Взгляд с Запада. М.: Политиздат, 1988, с. 256-376.
30. Тейлор А. Дж. П. Вторая мировая война: Два взгляда. М.: Мысль, 1995. 556 с.
31. Уткин А.И. Дипломатия Франклина Рузвельта, Свердловск: Издательство Уральского университета, 1990. 544 с.
32. Черчилль У. Вторая мировая война. Кн. 3. М.: Воениздат, 1991. 702 с.
33. Шервуд Р. Рузвельт и Гопкинс глазами очевидца. Т. 2. М.: Издательство иностранной литературы, 1958. 678 с.
34. Яковлев Н.Н. Франклин Рузвельт – человек и политик. Новое прочтение. М.: Издательство «Международные отношения», 1981. 416 с.

Bibliography:

1. Constantiniu Fl. Acordul de procentaj și Ialta (O lămurire pentru dl. Gabriel Andreescu). În: Dosarele istoriei. 2004, nr. 9.
2. Kirițescu C.I. România în al doilea război mondial. Vol. 2. București: Editura Univers Enciclopedic, 1996. 406 p.
3. Lixandru N. Cum s-au născut Națiunile Unite. În: Historia. Revistă de istorie. 2005, nr. 7.
4. Miron L. Cum l-a târât Stalin pe Roosevelt tocmai până la Ialta. În: Historia. Revistă de istorie. 2005, nr. 7.
5. Nazaria S., Polivțev V. Operația Iași-Chișinău și unele interpretări actuale ale ei. În: Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2011, № 1, r. 155-160.

6. Pali V. România la Conferința de pace de la Paris. În: Revista istorică. Academia Română. 2008, Nr. 5-6.

7. Popa C. Instaurarea regimurilor comuniste în Europa Centrală și de Sud-Est (1944-1947). Curente în istoriografia americană și rusă, în Revista istorică. Academia Română. 2000, nr. 3-4.

8. Țurcanu I. Istoria relațiilor internaționale. Chișinău: Litera, 2005. 360 p.

9. Zamfirescu D. Ialta și debutul exilului românesc, în Dosarele istoriei. 2006, nr. 11, r. 39-40.

10. Alprovic G. Atomnaja diplomatija: Hirosima i Potsdam. M.: «Mezhdunarodnye otnoshenija», 1968. 271 s.

11. Bivor Je. Padenie Berlina. 1945. / Per. s angl. Ju.F. Mihajlova. M.: OOO «Izdatel'stvo ACT»: OOO «Tranzitkniga», 2004. 622 s.

12. Borisov A.Ju. SSSR i SShA: sojuzniki v gody vojny. 1941-1945. M.: «Mezhdunarodnye otnoshenija», 1983. 288 c.

13. Vert A. Rossija v vojne 1941-1945. M.: Progress, 1967. 774 c.

14. Kennan Dzh. Diplomatiya Vtoroj mirovoj vojny glazami amerikanskogo posla v SSSR Dzhordzha Kennana, Moskva, 2002. [On-line]: <http://militera.lib.ru/memo/usa/kennan/index.html> (Visited: 11.10.2017).

15. Kissindzher G. Diplomatiya. M.: Ladomir, 1997. 848 s.

16. Krymskaja konferenciya trjoh sojuznyh derzhav – SSSR, SShA i Velikobritanii (4-11 fevralja 1945 g.). M.: Politizdat, 1979.

17. Lan V. I. SShA v voennye i poslevoennye gody. M.: Nauka, 1978. 686 s.

18. Losik A. V., Sherba A. N. Vojna. Narod. Pobeda. Vzglyad uchjonyh na istoriju Velikoj Otechestvennoj vojny. B: Novaja i novejšaja istorija. 2010, №2.

19. Nazarija S. Varshavskoe vosstanie 1944 goda i ego ocenki. B: Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2010, № 2, c. 113-122.

20. Nazarija S. Vizit V.M. Molotova v London i Vashington v 1942 g. i «pamjatnaja zapiska» U. Cherrhillja: politicheskie, voennye i juridicheskie aspekty. B: Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2007, № 1-2, c. 114-122.

21. Nazarija S. Kampanija gitlerovskogo vermahta na Zapade i diskussii vokrug ejo hoda i posledstvij. B: Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2007, № 3-4, c. 112-121.

22. Nazarija S. Krymskaja konferenciya i diskussii o ejo istoricheskom znachenii. B: Revista

moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2008, № 4, c. 142-148.

23. Nazarija S. O «teorii» podgotovki SSSR k vojne protiv Germanii v 1941 godu. B: Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2009, № 3, c. 122-142.

24. Nazarija S. Sovetsko-germanskij pakt ot 23 avgusta 1939 goda: iniciativa podpisaniya, vozmozhnye al'ternativy i real'nye posledstviya. B: Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2009, № 3, c. 122-142.

25. Rzheshhevskij O.A. Vojna i istorija. Burzhuaznaja istoriografija SShA o vtoroj mirovoj vojne. M.: Izdatel'stvo «Mysl'», 1984. 333 c.

26. Ruzvel't Je. Ego glazami. M.: Inostrannaja literatura, 1947. 254 c.

27. Sovetsko-amerikanskije otnoshenija vo vremja Velikoj Otechestvennoj vojny, 1941-1945: Dokumenty i materialy. /M-vo inostr. del SSSR. V 2-h t. T. 2. 1944-1945. M.: Politizdat, 1984. 575 s.

28. Sosinskij C. Akcija «Argonavt». M.: «Mezhdunarodnye otnoshenija», 1970. 128 s.

29. Stettinius Je. «Argonavt». V: Ot «Barbarossy» do «Terminala». Vzglyad s Zapada. M.: Politizdat, 1988, s. 256-376.

30. Tejlor A. Dzh. P. Vtoraja mirovaja vojna: Dva vzglyada. M.: Mysl', 1995. 556 c.

31. Utkin A.I. Diplomatiya Franklina Ruzvel'ta, Sverdlovsk: Izdatel'stvo Ural'skogo universiteta, 1990. 544 s.

32. Cherrhill' U. Vtoraja mirovaja vojna. Kn. 3. M.: Voenizdat, 1991. 702 c.

33. Shervud P. Ruzvel't i Gopkins glazami ochevidca. T. 2. M.: Izdatel'stvo inostrannoj literatury, 1958. 678 s.

34. Jakovlev N.N. Franklin Ruzvel't – chelovek i politik. Novoe prochtenie. M.: Izdatel'stvo «Mezhdunarodnye otnoshenija», 1981. 416 c.

Copyright© BENIUC Valentin,
NAZARIA Sergiu, 2017.

Contacte / Contacts / Контакты:

Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moldova,

The State Institute of International Relations of Moldova.

2005, Republica Moldova, Chișinău, str. Pușkin 54.

BENIUC Valentin

E-Mail: irim@irim.md

NAZARIA Sergiu

E-Mail: sergnazar@mail.ru

	Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений 2017, Issue 4, Volume 12, Pages 617-627. ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963 Submitted: 05. 11. 2017 Accepted: 15.11. 2017 Published: 30.12. 2017
---	--

**DREPT INTERNAȚIONAL PRIVAT
PRIVATE INTERNATIONAL LAW
МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО**

**INCIDENȚA DREPTURILOR DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ
ȘI ACȚIUNILE ANTICONCURENȚIALE: PROBLEME LA NIVEL EUROPEAN**

**INCIDENTS OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS AND
ANTICOMPETITIVE PRACTICES: ISSUES AT THE EU LEVEL**

**СООТНОШЕНИЕ ПРАВ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ
И АНТИМОНОПОЛЬНЫЕ ДЕЙСТВИЯ: ЕВРОПЕЙСКИЕ ПРОБЛЕМЫ**

SEDLIȚCHI Elena* / SEDLETCHI Elena/СЕДЛЕЦКИ Елена

ABSTRACT:

**INCIDENTS OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS AND
ANTICOMPETITIVE PRACTICES: ISSUES AT THE EU LEVEL**

Since the creation of the intellectual property rights treaty by the Rome Treaty on the Establishment of the European Economic Community in 1957, the European Union's policy on competition and intellectual property has become an important part of the work of the European Commission. The Treaty of Rome aims to create a unitary economic space with free competition for entrepreneurs. Ensuring a balanced trade relationship and fair competition was one of the objectives of the Union. Sixty years after the entry into force of the Treaty of Rome, the achievement of this goal, even in the most unexpected market - digital, is still a problem for the European Union.

In this article, the author describes and analyzes the current problems of the European Union related to the interference of antimonopoly policy with respect to the implementation of intellectual property rights in situations where the exercise of intellectual property rights creates territorial barriers or barriers to access to technology and leads to a reduction in consumer welfare. Some cases are considered when the law on competition hinders intellectual property rights. At the same time, the decisions proposed by the European Commission are being analyzed with a view to restoring the balance between the interests of right holders and the interests of consumers, competition authorities of some countries outside the European Union and, not least, rightholders.

Key words: *competition protection, intellectual property rights, geoblocking, abuse of dominant position, digital market, online environment, anticompetitive practices.*

JEL Classification: F29, K33

* **SEDLIȚCHI Elena** – Doctorand; Lector universitar la Catedra Drept privat al Universității de Studii Europene din Moldova; Controlor principal de stat în Direcția Juridică, Consiliul Concurenței (Chișinău, Republica Moldova). / **SEDLIȚCHI Elena** - Ph.D Student; Lecturer, Chair of the Private Law, University of European Studies of Moldova; Chief State Comptroller in the Legal Department, Competition Council (Chisinau, The Republic of Moldova). / **СЕДЛЕЦКИ Елена Анатольевна** – Аспирант; Преподаватель Кафедры Частного права Европейского Университета Молдовы; Главный государственный контролер в Юридическом департаменте, Совет по конкуренции (Кишинев, Республика Молдова). **E-mail:** andries.elena@gmail.com

РЕЗЮМЕ:

**СООТНОШЕНИЕ ПРАВ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ И
АНТИМОНОПОЛЬНЫЕ ДЕЙСТВИЯ: ЕВРОПЕЙСКИЕ ПРОБЛЕМЫ**

С момента создания Римским договором об учреждении Европейского экономического сообщества 1957 г. прав интеллектуальной собственности, политика Европейского союза в области конкуренции и интеллектуальной собственности стала важной частью работы Европейской Комиссии. Римский Договор направлен на создание унитарного экономического пространства со свободной конкуренцией для предпринимателей. И одна из поставленных целей заключалась в обеспечении сбалансированных торговых отношений и честной конкуренции. Спустя шестьдесят лет после вступления в силу Римского договора, достижение поставленной цели, даже на самом неожиданном рынке – цифровом, до сих пор остается проблемой для Евросоюза.

В настоящей статье автор описывает и анализирует текущие проблемы Европейского союза, связанные с вмешательством антимонопольной политики в отношении реализации прав интеллектуальной собственности в тех ситуациях, когда осуществление прав интеллектуальной собственности создает территориальные барьеры или препятствия для доступа к технологиям и ведет к уменьшению благосостояния потребителей. Рассматриваются некоторые случаи, когда закон о конкуренции препятствует правам интеллектуальной собственности. В то же время, анализируются решения, предложенные Европейской комиссией с целью восстановления баланса между интересами правообладателей и интересами потребителей, органов по конкуренции некоторых стран за пределами Евросоюза и, не в последнюю очередь, правообладателей.

Ключевые слова: защита конкуренции, права интеллектуальной собственности, гео-блокинг, злоупотребление доминирующим положением, цифровой рынок, онлайн-среда, антиконкурентные действия.

JEL Classification: F29, K33

УДК: 327.39, 341.222.6

REZUMAT:

**INCIDENȚA DREPTURILOR DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ
ȘI ACȚIUNILE ANTICONCURENȚIALE: PROBLEME LA NIVEL EUROPEAN**

Încă de la stabilirea acestora în Tratatul de la Roma din 1957, politicile Uniunii Europene în domeniul concurenței și proprietății intelectuale au fost o parte importantă a activității Comisiei Europene. Tratatul urmărea crearea unui spațiu economic unitar cu liberă concurență între întreprinderi. Iar unul dintre obiectivele specifice era să asigure relații comerciale echilibrate și concurență echitabilă. La 60 de ani de la intrarea în vigoare a Tratatelor de la Roma, realizarea obiectivului trasat, încă mai constituie o provocare actuală pentru Uniunea Europeană, chiar pe cea mai neașteptată piață – digitală.

În prezenta lucrare, autorul descrie și analizează preocupările actuale ale Uniunii Europene legate de interferența dintre protecția concurenței și drepturile de proprietate intelectuală în situațiile când modul în care drepturile de proprietate intelectuală sânt exercitate crează bariere teritoriale sau bariere de acces la tehnologie și duce la diminuarea bunăstării consumatorilor. Vor fi examinate unele cazuri atunci când dreptul concurenței interferează cu drepturile de proprietate intelectuală. Totodată, vor fi analizate soluțiile propuse de Comisia Europeană în scopul restabilirii echilibrului între interesele titularilor de drept și interesele consumatorilor, de autoritățile de concurență ale unor țări din afara spațiului Uniunii Europene și, nu în ultimul rând de titularii de drept.

Cuvinte cheie: protecția concurenței, drepturile de proprietate intelectuală, geoblocare, abuz de poziție dominantă, piața digitală, mediul online, acțiuni anticoncurențiale.

JEL Classification: F29, K33

CZU: 327.39, 341.222.6

Introducere.

Inovarea și tehnologiile digitale transformă multe sectoare industriale și generează noi oportunități, ducând la un sistem de producție

mai eficient și la noi modele de afaceri inovatoare. În asemenea tendințe, cercetarea științifică a preocupărilor privind interferența dintre dreptul concurenței și dreptul proprietății

intelectuale devine actuală și necesară, ca de exemplu: pentru a identifica și soluționa problemele create prin barierele teritoriale în calea comerțului transfrontalier online, etc. La prima vedere pare a fi ciudată constatarea teritorialității în cazul internetului tocmai din considerentul că după natura sa, mediul online nu are granițe relevante, permițând utilizatorului să procure produse online liber din orice colț al lumii. Iar pe de altă parte, conform Tratatelor de la Roma, procesul de integrare europeană a eliminat granițele între statele membre ale Uniunii Europene. Totuși, experiența ultimilor ani arată că există mai multe practici anticoncurențiale din partea titularilor de proprietate intelectuală pe piața digitală, dar și obstacole lingvistice, de reglementare și contractuale care pun bariere pe piața digitală, ținând lumea online fragmentată de-a lungul frontierelor naționale.

În Raportul referitor la Strategia privind piața unică digitală (2015/2354(INI)) din 03 mai 2016, Parlamentul European reiterează importanța eliminării barierelor, considerând că fragmentarea pieței unice este unul dintre principalele impedimente în calea unei creșteri economice structurale mai accentuate.

Pentru a da răspuns întrebărilor sus evidențiate, propunem prin intermediul analizei documentelor și studiilor de caz să reflectăm și analizăm cazurile din ultima perioadă când dreptul concurenței interferă cu drepturile de proprietate intelectuală, identificând în felul următor problemele ce apar în economia digitală și comportamentul anticoncurențial al titularilor de drept care este contrar art. 101 și 102 din Tratatul de Funcționare a Uniunii Europene.¹

1.1. Geoblocarea.

Dacă o întreprindere ia decizia de a nu vinde în străinătate, atunci un astfel de comportament nu poate fi calificat drept anticoncurențial, numai în cazul când nu ocupă o poziție dominantă pe piață.

Poziția dominantă *per se* nu este interzisă, nici pe piața comunitară și nici pe piața Republicii Moldova. Agenții economici care dețin o astfel de poziție, intră sub incidența normelor

menționate numai dacă abuzează prin săvârșirea unor fapte anticoncurențiale. În cazul Hoffmann-La Roche v. Comisia Europeană a fost dată noțiunea de poziție dominantă, aceasta din urmă fiind situația în care un agent economic este capabil, într-o măsură apreciabilă, să se comporte independent față de furnizori, concurenți și clienți, permițându-i astfel să afecteze mediul concurențial pe piața relevantă².

Geoblocarea este practica prin care comercianții cu amănuntul și furnizorii de conținut digital îi împiedică pe cumpărătorii online să achiziționeze bunuri de consum ori să aibă acces la servicii cu un conținut digital, din cauza locului unde se află sau a țării lor de reședință³.

Blocarea geografică nejustificată poate fi o practică discriminatorie utilizată din motive comerciale, atunci când comercianții online fie refuză accesul consumatorilor la un site din cauza locului unde se află aceștia, fie îi redirectionează către un magazin local cu prețuri diferite. O asemenea blocare înseamnă ca de exemplu: clienții care doresc să procure echipament sport a unui brand renumit într-un anumit stat membru plătesc mai mult la procurarea online a aceluiași echipament în alt stat. Astfel, nejustificată este blocarea geografică a consumatorilor pe baza adresei IP, codului poștal sau a țării emitente de carduri de credit. În unele cazuri, geoblocarea poate apărea din acordurile dintre furnizori și distribuitori, însă reiterăm că nu în toate cazurile aceste acorduri pot restrânge concurența și finalmente constitui o încălcare a normelor concurențiale ale Uniunii Europene.

Ca un început al soluționării problemelor din calea economiei digitale, și prin urmare în calea interferenței dintre concurență și proprietatea intelectuală, la 06 mai 2015, Comisia Europeană a propus Strategia privind piața unică digitală⁴. În

² CJCE, 13.02.1979, Cauza 85/76 Hoffmann-La Roche & Co. C. Comisia Comunităților Europene, Culegere 1979, p. 461, pct. 91.

³ Antitrust: în urma anchetei în sectorul comerțului electronic se constată că geoblocarea este larg răspândită în UE. Bruxelles, 18.03.2016. [On-line]: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-922_ro.htm. (Vizitat la: 01.05.2017).

⁴ Comunicarea comisiei către Parlamentul european, Consiliu, Comitetul economic și social european și Comitetul regiunilor. O strategie privind piața unică digitală pentru Europa. Bruxelles. 06.05.2015. COM (2015)192. [On-line]: <http://eur-lex.europa.eu/legal->

¹ Tratatul privind Uniunea Europeană și Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene 2012/C 326/01. În: Jurnalul Oficial C 326, 26/10/2012 p. 0001 – 0390. [On-line]: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTEXT> (Vizitat la: 27.04.2017).

scopul înlăturării barierelor pe piața digitală și creării condițiilor de concurență adecvate și echitabile au fost stabilite 16 inițiative, printre care: încetarea blocării geografice nejustificate; identificarea eventualelor preocupări în materie de concurență care afectează piețele europene de comerț electronic, etc.

În acest sens Vestager M., comisarul european responsabil pentru politica în domeniul concurenței a declarat: „Economia digitală: o prioritate pentru politica în domeniul concurenței (...) Cetățenii europeni se confruntă cu prea multe obstacole în calea accesului la bunuri și servicii online la nivel transfrontalier. Unele dintre aceste bariere sunt puse în aplicare de către companiile înșiși (...)”⁵.

Tot, în anul 2015, Direcția generală de concurență a lansat o investigație sectorială pentru constatarea barierelor în sectorul comerțului electronic cu efecte anticoncurențiale. Constatările inițiale ale acesteia au fost publicate la data de 18 martie 2016. Potrivit constatărilor inițiale, acestea au adevărat prognozele de până la pornirea investigației sectoriale, și anume: confirmă creșterea rapidă a comerțului electronic în Uniunea Europeană și identifică o serie de practici comerciale care ar putea restrânge concurența și limita posibilitățile de alegere ale consumatorilor. La fel, se constată că practica blocării geografice este larg răspândită în Uniunea Europeană și aceasta ar putea fi cauzată parțial de deciziile unilaterale ale întreprinderilor de a nu vinde în străinătate, dar și de obstacolele contractuale create de întreprinderi, menite să limiteze vânzările comercianților cu amănuntul la anumite țări, împiedicând astfel consumatorii să facă achiziții online în alte state ale Uniunii Europene.

La fel, în acest sens Vestager M. a declarat: „Informațiile colectate în cadrul anchetei noastre în sectorul comerțului electronic confirmă indiciile care ne-au determinat să lansăm ancheta. Nu numai că geoblocarea îi împiedică frecvent pe consumatorii europeni să cumpere online bunuri și conținut digital din altă țară membră a UE, ci, într-o anumită măsură, geoblocarea respectivă

content/RO/TXT/?uri=celex%3A52015DC0192. (Vizitat la: 27.04.2017).

⁵ Vestager M. Speech at the Bundeskartellamt International Conference on Competition. Berlin, 26.03.2015. [On-line]: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-15-4704_ro.htm. (Vizitat la: 13.04.2017).

620 RMDIRI, 2017, Nr. 4 (Vol. 12) <http://rmdiri.md/httprmdiri-mdarhiva-numerilor-3langenlangen?lang=en>

decurge din restricții prevăzute în acordurile dintre furnizori și distribuitori. (...) Atunci când, însă, geoblocarea este rezultatul unor acorduri, trebuie să analizăm cu atenție dacă există un comportament anticoncurențial, care poate fi combătut prin instrumentele Uniunii Europene în domeniul concurenței.”⁶.

Totodată, potrivit Raportului de sinteză ale răspunsurilor la consultarea publică privind geoblocarea a Comisiei Europene din 2015 constatăm că mai multe societăți și asociații profesionale subliniază nevoia de a defini în mod clar - într-un mod care să asigure securitatea juridică - ceea ce se consideră a fi practică „justificată” sau „nejustificată”. În același timp, s-a constatat că titularii de drepturi de proprietate intelectuală se opun măsurilor care i-ar obliga să accepte tranzacții transfrontaliere cu utilizatori de pe întreg teritoriul Uniunii Europene în aceleași condiții ca și cele aplicate utilizatorilor din țara de origine a furnizorului⁷. În acest sens, susținem că este necesară o abordare prudentă în încercările de a defini justificările, deoarece ar putea avea în practică consecințe nedorite sau ar putea conduce la încălcări inacceptabile ale libertății de contractare.

La 15 septembrie 2016 a fost publicat raportul preliminar al Comisiei Europene privind ancheta în sectorul comerțului electronic⁸. În raport se constată că peste jumătate dintre comercianții cu amănuntul urmăresc prețurile concurenților lor și marea majoritate reacționează la variațiile de preț observate. Însă raportul preliminar identifică și anumite practici comerciale care ar putea limita această concurență din mediul online: practici pentru a-și controla mai bine distribuția produselor și poziționarea mărcilor; practici de stipularea în acordurile de distribuție a unor restricții în materie de vânzări. Raportul constată că:

a) peste doi din cinci comercianți cu amănuntul se confruntă cu o anumită formă de

⁶ Geoblocarea este larg răspândită în UE. [On-line]: <http://www.eccromania.ro/geoblocarea-este-larg-raspandita-in-ue/>. (Vizitat la: 13.04.2017).

⁷ Report on the results of public consultation on geoblocking in the EU. 18.03.2016, p. 17. [On-line]: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/full-report-results-public-consultation-geoblocking>. (Vizitat la: 13.04.2017).

⁸ Digital single market: two years on. [On-line]: https://ec.europa.eu/commission/publications/digital-single-market-two-years_ro. (Vizitat la: 31.12.2017).

recomandare de preț sau cu o restricție de preț din partea producătorilor; aproape unul din cinci comercianți este supus unor restricții contractuale în ceea ce privește vânzarea pe piețele online;

b) aproape unul din zece comercianți este supus unor restricții contractuale în ceea ce privește trimiterea de oferte de preț site-urilor de comparare a prețurilor;

c) mai mult de unul din zece comercianți cu amănuntul au raportat că furnizorii le impun restricții contractuale privind vânzările transfrontaliere.

Referitor la geoblocare, în ce privește conținut digital, raportul constată că acordurile de acordare de licențe pentru drepturile de autor sunt complexe și adesea exclusive. Acestea prevăd ce teritorii, tehnologii și intervale de difuzare pot utiliza furnizorii de conținut digital. Peste 60 % din acordurile de acordare a licențelor prezentate de titularii de drepturi sunt limitate la teritoriul unui singur stat membru. Aproape 60 % din furnizorii de conținut digital care au participat la anchetă au convenit prin contract cu titularii de drepturi să recurgă la geoblocare.

În acest context, Comisia Europeană a tras concluzia că pentru a împiedica denaturarea concurenței pe piața unică digitală trebuie să se depună eforturi nu doar în sectorul comerțului electronic, ci și în sectorul competitiv al internetului mobil.

La 28 noiembrie 2016, Consiliul Competitivitate a convenit asupra unui proiect de regulament de interzicere a blocării geografice nejustificate între statele membre⁹.

Vom evidenția câteva norme noi propuse în proiectul *supra*, și anume: „se va interzice discriminarea nejustificată a clienților în privința mijloacelor de plată; comercianții nu vor putea să discrimineze clienții în privința clauzelor și condițiilor generale, inclusiv în privința prețurilor, pe care le propun pentru vânzarea de bunuri și servicii în trei situații. Acestea sunt situațiile în care comerciantul:

1) vinde bunuri care sunt livrate într-un stat membru în care comerciantul oferă livrarea sau sunt colectate într-un loc convenit cu clientul;

2) oferă servicii furnizate pe cale electronică, precum serviciile de cloud, serviciile de stocare de date, găzduirea de site-uri web și furnizarea de paravane de protecție „firewall”. Acestea nu includ serviciile a căror caracteristică principală este furnizarea de acces la opere protejate prin dreptul de autor sau utilizarea acestora sau vânzarea de opere protejate prin drepturi de autor sub o formă nematerială, precum cărți electronice sau muzică online;

3) propune servicii care sunt primite de către client în țara în care își desfășoară activitatea comerciantul, precum cazare la hotel, evenimente sportive, închiriere de autoturisme și bilete de intrare la festivaluri de muzică sau parcuri de agrement”.

Totuși proiectul prevede scutiri permise de legislația Uniunii Europene în materie de concurență - noul regulament nu se va aplica situațiilor când comercianții sunt angajați într-un acord cu furnizorul lor care îi obligă să își restricționeze vânzările pasive.

În concluzie, pe lângă modificarea cadrului normativ în scopul reformării sectorului comerțului electronic, o altă soluție în vederea restabilirii echilibrului între interesele titularilor de drept și interesele consumatorilor ar putea fi inițierea investigațiilor anticoncurențiale menite să asigure respectarea normelor Uniunii Europene referitoare la practicile comerciale restrictive și abuzurile de poziție dominantă pe piață. Important de reținut este că orice măsură de asigurare a respectării normelor în materie de concurență ar trebui să se bazeze pe o evaluare de la caz la caz, care ar include, de asemenea, o analiză a posibilelor justificări pentru restricțiile identificate.

Deci, datorita Strategiei privind piața unică digitală din 2015 s-a contribuit la identificarea necesității de a spori încrederea consumatorilor prin aplicarea mai consecventă a normelor privind protecția consumatorilor, dar responsabilizarea întreprinderilor dominante prin respectarea normelor privind protecția proprietății intelectuale și concurenței ca fiind una dintre prioritățile sale.

1.2. Abuz de poziție dominantă în mediul online a gigantilor tehnologiilor informaționale.

Dispozitivele mobile, cum ar fi telefoanele inteligente și tabletele electronice, fac în prezent parte din viața de zi cu zi a majorității cetățenilor europeni. Marile întreprinderi IT nu au trecut cu

⁹ Propunere de REGULAMENT AL PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI AL CONSILIULUI privind prevenirea geoblocării nejustificate și a altor forme de discriminare bazate pe cetățenia sau naționalitatea, domiciliul sau sediul clienților pe piața internă și de modificare a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 și a Directivei 2009/22/CE.

vederea această piață, mărimdu-și zi de zi influența și cota pe piața respectivă pentru a câștiga venituri fabuloase. Astăzi, în domeniul tehnologiei IT de consum sunt cinci dominanți incontestabili: Amazon, Apple, Facebook, Google (deținut în prezent de societatea-mamă Alphabet) și Microsoft. În aceste condiții, tot mai des apar discuții asupra preocupării privind ridicarea barierelor de acces pe piața respectivă.

Într-un context optimist privind posibilitatea micilor întreprinderi de a intra cu succes și a menține concurența pe piață, îl cităm pe Jeffrey D. Parker, profesor la Universitatea Tulane, New Orleans, SUA și co-autor al cărții „*Platform Revolution*” – „Acești cinci giganti au favorizat schimbările tehnologice - declin incredibil de preț în domeniul IT, ușurința de comunicare pe Internet și creșterea popularității telefoanelor mobile. Combinând acești trei factori, le-au dezvoltat la timpul lor și au profitat de avantajele schimbărilor”.

Parker J.D. mai menționează că puterea a celor cinci mari nu neapărat va împiedica noile companii IT să ajungă la dimensiuni mari. De exemplu compania Uber este în măsură să schimbe radical industria transporturilor, Airbnb - să devină un lider în industria hotelieră. Netflix intenționează să absoarbă industria de divertisment. Cu toate acestea, dacă acest lucru se va mai întâmpla și, atunci cel mai probabil, noii lideri se vor alinia în pas cu cei cinci mari, dar nu îi va înlocui¹⁰.

Având în vedere circumstanțele mai jos invocate cu ușurință se poate susține cert că creșterea noilor întreprinderi doar va consolida dominația lor. Fiecare dintre ei au creat mai multe tehnologii pe scară largă, care sunt inseparabile de tot ce este legat cu calculatoare, telefoane mobile, constituind temelia oricărei afaceri, de care depind chiar și potențialii concurenți.

Unii doctrinari (Theodore Vail și Robert Melancton Metcalf) numesc acest fenomen „efecte de rețea” - cu cât mai multe persoane le folosesc, cu atât mai mult ele devin parte integrantă a omului.

Constatăm că Windows este încă dominant pe segmentul computerelor de masă, Google administrează căutările web. Google și Apple sunt responsabile pentru sistemul de operare al telefonului și aplicațiile instalate pe ele; Facebook și Google deține controlul asupra publicității pe internet; Amazon, Microsoft și Google – dețin infrastructura Cloud, de pe care pornesc cele mai multe întreprinderi noi. Amazon deține platforma pentru efectuarea cumpărăturilor și livrărilor de mărfuri fiind factorul principal pentru comercianții cu amănuntul. Facebook deține cea mai fundamentală platforma ce ține de relațiile sociale și umane.

Pe lângă toate aceste avantaje deținute de marile întreprinderi IT și în lumina ultimilor noutăți ale Comisiei Europene, constatăm încă o circumstanță care protejează giganti în defavoarea companiilor mici și care a favorizat mărirea influenței și cotei pe diferite piețe relevante - prin preferințele fiscale acordate de către statele membre.

Comisia Europeană și-a exprimat, îngrijorarea cu privire la faptul că deciziile fiscale pot implica elemente de ajutor de stat ilegal în legătură cu Apple în Irlanda¹¹ și cu Amazon în Luxemburg¹². Comisia a constatat că deciziile fiscale au permis Apple să plătească impozite substanțial mai mici decât alte societăți, fapt ilegal din perspectiva normelor Uniunii Europe privind ajutoarele de stat. De asemenea că deciziile fiscale emise de Irlanda au aprobat o repartizare artificială a profiturilor din vânzări ale Apple Sales International și Apple Operations Europe către propriul „sediul principal” și în acest caz nu erau impozitate, acordându-se avantaje necuvenite în valoare de până la 13 miliarde EUR. În toate aceste cazuri, sarcina autorităților de concurență constituie asigurarea faptului că piața unică digitală este un loc în care toți jucătorii - mari și mici - pot concura pe meritele produselor lor. În acest sens, este relevant de menționat că atât în Uniunea Europeană, cât și în Statele Unite ale Americii¹³, India¹⁴,¹⁵,¹⁶, Federația Rusă în ultimii

¹⁰ Tech's „Frightful 5” will dominate digital life for foreseeable future”. 20.01.2016. [On-line]: https://www.nytimes.com/2016/01/21/technology/techs-frightful-5-will-dominate-digital-life-for-foreseeable-future.html?utm_source=nextdraft&utm_medium=email&utm_campaign=nextdraft. (Vizitat la: 15.04.2017).

¹¹ Cazul SA.38373 – Presupun ajutor acordat Apple. [On-line]: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-2923_ro.htm. (Vizitat la: 15.04.2017).

¹² Cazul SA.38944 – Presupun ajutor acordat Amazon. [On-line]: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-1105_en.htm. (Vizitat la: 15.04.2017).

¹³ USV Microsoft Corporation [Browser and Middleware]. [On-line]: http://www.justice.gov/atr/cases/ms_index.htm (Vizitat la:

ani au fost pornite investigații (unele în curs de desfășurare, iar altele deja încheiate) privind practicile de afaceri anticoncurențiale ale Google, Amazon, Apple, Microsoft, Facebook. Este evident că constatările rezultate din investigațiile efectuate, de la caz la caz în mare parte sunt asemănătoare.

Comisia Europeană a emis, în aprilie 2016, o comunicare privind obiecțiunile către Google și Alphabet, în legătură cu sistemul de operare și aplicațiile Android. Potrivit opiniilor preliminare ale Comisiei Europene din aprilie 2016 și 15 aprilie 2015, Google a abuzat de poziția dominantă atât pe piețele serviciilor de căutare generală pe internet din Spațiul Economic European prin favorizarea sistematică a propriului serviciu de comparare a prețurilor în cadrul paginilor cu rezultate ale căutării generale, cât și prin utilizarea dispozitivelor mobile pentru a-și menține și consolida poziția dominantă în domeniul căutării generale pe internet.

În primul caz, presupusul abuz constă în acordarea unui tratament preferențial sistematic propriului său produs de comparare a prețurilor (numit în prezent „Google Shopping”) în cadrul paginilor sale cu rezultate ale căutării generale, de exemplu prin afișarea mai vizibilă a Google Shopping. Astfel, este posibil ca Google să devieze în mod artificial traficul dinspre serviciile concurente de comparare a prețurilor, afectând capacitatea acestora de a concura pe piață. Acest comportament a început în anul 2008. Totodată, Google nu aplica pentru propriul serviciu de comparare a cumpărăturilor sistemul de sancțiuni, care se aplică altor servicii de comparare a cumpărăturilor pe baza unor parametri, și care poate duce la scăderea gradului în care acestea apar în paginile generale cu rezultatele căutării Google¹⁷.

În al doilea caz, abuzul s-a manifestat prin următoarele acțiuni: preinstalarea Google Search și setarea acestuia ca serviciu de căutare implicit sau exclusiv pe majoritatea dispozitivelor Android vândute în Europa; practice de eliminare a posibilității pătrunderii pe piață a motoarelor de căutare rivale, prin intermediul browserelor mobile și al sistemelor de operare concurente. S-a constatat că motoare de căutare, sisteme de operare mobile sau browsere web rivale au fost excluse în mod artificial din anumite oportunități de afaceri, în loc să poată concura pe baza meritelor proprii¹⁸. Totodată, Comisia Europeană este preocupată de faptul că rezultatele pe care le primesc utilizatorii în urma căutărilor nu sunt întotdeauna rezultatele cele mai relevante pentru căutarea efectuată¹⁹.

Potrivit opiniei preliminare a Comisiei, comportamentul Google încalcă normele concurențiale ale Uniunii Europene deoarece reprimă concurența și, prin urmare, dăunează consumatorilor, creând obstacole în calea inovării.

Menționăm că în prezent Comisia Europeană investighează cinci subiecte care ridică preocupări cu privire la comportamentul Google, mai sus au fost relatate două dintre ele. Celelalte trei subiecte se referă la: copierea conținutului web al concurenților, exclusivitatea publicitară și restricțiile nejustificate impuse difuzorilor de publicitate.

Comunicările trimise către Google nu influențează în niciun fel investigația a celorlalte trei subiecte, deoarece în conformitate cu Regulamentul Consiliului CE nr. 1/2003²⁰, obiecțiunea este o etapă formală în investigațiile Comisiei Europene în încălcări suspectate ale normelor antitrust ale Uniunii Europene. Comisia informează în scris părțile interesate cu privire la

11.05.2017).; Case No: 07/2012 & 30/2012 - M/s Consim Info Private Limited & Consumer Unity & Trust Society (CUTS) vs M/s Google Inc., USA & Ors. [On-line]: http://www.cci.gov.in/sites/default/files/07302012_0.pdf?download=1. (Vizitat la: 11.05.2017).

¹⁴ Idem.

¹⁵ Case No: 24/2011 - Shri Sonam Sharma vs Apple Inc. USA & Ors. [On-line]: http://www.cci.gov.in/sites/default/files/242011_0.pdf?download=1. (Vizitat la: 11.05.2017).

¹⁶ Case No: 36/2010 - Singhania & Partners LLP vs Microsoft Corporation (I) Pvt. Ltd. & Ors. [On-line]: http://www.cci.gov.in/sites/default/files/SinghaniaMainOrder050711_0.pdf?download=1. (Vizitat la: 11.05.2017).

¹⁷ Commission sends Statement of Objections to Google on comparison shopping service. Brussels, 15.04.2015. [On-

line]: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4781_en.htm. (Vizitat la: 14.04.2017).

¹⁸ Vestager M. Cuvânt înainte la Raportul anual privind concurența pentru anul 2015. [On-line]: http://ec.europa.eu/competition/publications/annual_report/2015/fw_ro.pdf. (Vizitat la: 13.04.2017).

¹⁹ Raport privind politica în domeniul concurenței pentru anul 2015. Bruxelles, 15.06.2016 COM (2016) 393 final. [On-line]: http://ec.europa.eu/competition/publications/annual_report/2015/part1_ro.pdf. (Vizitat la: 13.04.2017).

²⁰ Regulamentul Consiliului (CE) nr. 1/2003 din 16.12.2002 privind aplicarea normelor de concurență prevăzute de Articolele 81 și 82 TCE. In: J. Of. nr. L 1/04.01.2003.

obiecțiunile formulate împotriva lor. Destinatarii pot examina documentele din dosarul de investigație al Comisiei, răspunde în scris și să solicite o audiere să prezinte observațiile cu privire la cazul în fața reprezentanților Comisiei și a autorităților naționale de concurență. Comisia ia o decizie finală numai după ce părțile au exercitat drepturile de apărare.

La fel ca și Comisia Europeană, Serviciul Federal Antimonopol al Federației Ruse a investigat practicile comerciale anticoncurențiale ale Google. La 11 august 2016 a aplicat Google Corporation Inc. o amendă în valoare de 438 mln. ruble²¹, aceasta după ce Curtea de Arbitraj din Moscova a susținut legalitatea deciziei Serviciului Federal Antimonopol din 18 septembrie 2015²². În cadrul investigației, Comisia Serviciului Federal Antimonopol a constatat că Google Inc, Google Ireland Ltd. au încălcat normele concurențiale prevăzute de art. 10, alin. (1) din Legea federală „Cu privire la protecția concurenței”²³ prin abuz de poziție dominantă. Încălcarea a fost săvârșită prin furnizarea către producătorii de dispozitive mobile a magazinelor de aplicații a sistemului de operare Android pentru a fi preinstalate pe dispozitivele mobile destinate introducerii în circulație pe teritoriul Federației Ruse. Aceasta presupunea instalarea obligatorie a aplicației Google Play, precum și a motorului său de căutare și plasarea obligatorie a acestora la poziția de prioritate pe pagina de start. În cele din urmă, acțiunile Google au condus la o interdicție asupra altor aplicații prestabilite ale altor dezvoltatori, printre care se numără din Federația Rusă.

În concluzie pe cazurile date, evidențiem că acțiunile sale, Google a încălcat legislația concurențială și a creat bariere pentru stoparea dezvoltării concurenței pe piața de software de

telefonie mobilă în detrimentul intereselor și beneficiilor consumatorilor.

Un alt gigant pe piața digitală bănuț de încălcarea normelor concurențiale ale Uniunii Europene este Amazon. În iunie 2015, Comisia Europeană a inițiat o investigație oficială antitrust în legătură cu unele practici comerciale ale Amazon în domeniul distribuției de cărți electronice, cu încălcarea art. 102 din Tratat privind funcționarea Uniunii Europene și a art. 54 din Acordul privind Spațiul Economic European²⁴. Investigația se concentrează în special pe clauzele care protejează Amazon de concurența cu alți distribuitori de cărți electronice, cum ar fi clauzele care îi dau întreprinderii Amazon dreptul de a fi informată cu privire la condiții mai favorabile sau alternative oferite concurenților săi și/sau dreptul de a beneficia de condiții cel puțin la fel de bune ca acelea oferite concurenților săi, așa numite „clauze de paritate”.

Comisia a fost preocupată de faptul că aceste clauze ar putea perturba condițiile de concurență echitabile și ar putea reduce concurența de pe piață în detrimentul consumatorilor deoarece altor distribuitori de cărți electronice le-ar fi astfel mai greu să intre în concurență cu Amazon prin crearea unor produse și servicii noi și inovatoare. Prin urmare, Comisia urmărește să asigure o concurență sănătoasă între platforme și să garanteze faptul că actorii de pe piață nu abuzează de poziția lor pentru a obține condiții contractuale care ar putea acționa ca un obstacol în calea inovării pe piață.

La data de 09 decembrie 2016, Comisia Europeană a adoptat o evaluare preliminară în înțelesul art. 9 alin. (1) din Regulamentul Consiliului CE nr. 1/2003 privind presupusele încălcări ale dreptului comunitar de către Amazon.com, Inc. și întreprinderile sale asociate în ceea ce privește distribuția cu amănuntul de cărți electronice către consumatorii din Spațiul Economic European.

Amazon nefiind de acord cu evaluarea preliminară a Comisiei a înaintat Comisiei o serie de angajamente care la 26 ianuarie 2017 au fost publicate în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. Principalele elemente ale acestora sunt

²¹ Штраф для Google. 11.08.2016. [On-line]: <http://fas.gov.ru/press-center/news/detail.html?id=46739>. (Vizitat la: 13.04.2017).

²² Суд: Google нарушил антимонопольное законодательство. 14.03.2016. [On-line]: <http://fas.gov.ru/press-center/news/detail.html?id=44956>. (Vizitat la: 13.04.2017).

²³ Федеральный Закон Российской Федерации от 26.07.2006 о защите конкуренции, принят Государственной Думой 08.07.2006, одобрен Советом Федерации 14.07.2006 г. N 135-ФЗ. [On-line]: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_6176_3/ (Vizitat la: 24.04.2017).

²⁴ Commission opens formal investigation into Amazon's e-book distribution arrangements. [On-line]: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5166_en.htm. (Vizitat la: 17.04.2017).

următoarele: Amazon nu va aplica și nici nu se va baza în niciun mod pe nicio clauză de paritate. Va informa pe fiecare furnizor de cărți electronice că nu va mai aplica astfel de dispoziții; Va oferi fiecărui furnizor de cărți electronice al cărui contract de vânzare de cărți electronice posibilitatea de a rezilia acordul din orice motiv cu un preaviz de 120 de zile notificat în scris; Nu va include în niciun nou acord nicio clauză de paritate legată de prețuri, clauză de paritate care nu este legată de prețuri sau dispoziție privind informarea; Durata angajamentelor va fi de cinci ani de la data la care Amazon va primi notificarea oficială privind decizia adoptată de Comisie și va numi un mandatar care să monitorizeze respectarea angajamentelor sale²⁵.

În conformitate cu Regulamentul Consiliului CE nr. 1/2003, Comisia va aștepta observațiile terților pe marginea angajamentelor propuse până se va expune asupra acestora. În acest context, menționăm că angajamentele sunt specifice dreptului concurenței din Uniunea Europeană. Angajamentele constituie procedura prin care întreprinderile își asumă obligația de a își schimba comportamentul pe piață. Menționăm că angajamentele nu sunt o modalitate de iertare a unei întreprinderi de răspundere pentru încălcarea legislației concurențiale. Acestea urmăresc finalizarea mai rapidă a unei investigații, de aceea trebuie propuse cât mai curând după declanșarea unei investigații, în cazul existenței unor comportamente care afectează consumatorii, dar despre care nu se poate spune cu certitudine că sunt anticoncurențiale.

Investigația pe piața e-cărți nu este prima în Uniunea Europeană. În decembrie 2011 Comisia a pornit prima investigație pe piața e-cărților în privința presupusului acord de cartel între Apple și alte cinci edituri internaționale (Penguin Random House, Hachette Livres, Simon & Schuster, Harper Collins și Georg von Holtzbrinck Verlagsgruppe). Acestea au fost suspectate că s-au înțeles în privința prețului cu amănuntul pentru e-cărți în Spațiul Economic European, limitându-se astfel concurența.

Preocupările abordate de Comisie au fost soluționate prin angajamentele oferite de întreprinderile respective în decembrie 2012 și iulie 2013.

În lumina ultimilor noutăți publicate de către Direcția generala concurență, constatăm că la 04 mai 2017, Comisia a acceptat angajamentele din partea Amazon.

„Decizia de astăzi va deschide calea pentru editori și concurenți de a dezvolta servicii inovatoare pentru cărți electronice, sporirea posibilităților de alegere și concurență în beneficiul consumatorilor europeni” a spus comisarul Vestager M²⁶.

Considerăm benefică situația atunci când constatările autorităților de concurență oferă întreprinderilor ocazia de a-și revizui actualele contracte de distribuție și de a le modifica, dacă este necesar, astfel încât acestea să respecte normele Uniunii Europene în materie de concurență.

Intervenția statului în vederea menținerii mediului concurențial pe piață, pe lângă înlăturarea oricărei denaturări concurenței și pierderea din cota de piață în favoarea altui concurent, adesea, ca un efect de bumerang provoacă și alte efecte asupra întreprinderii investigate, ca exemplu: restrânge drepturile unui gigant în favoarea celui alt; creează condiții pentru fluctuații în descreștere a indicilor bursieri a acțiunilor întreprinderii, etc.

Din punct de vedere al beneficiului consumatorului, am putea numi ca efect pozitiv - situația în care Comisia Europeană ar porni investigația împotriva Google pentru încălcarea normelor concurențiale, Apple și Microsoft ar putea beneficia câte o parte din segmentul de piață a lui Google, iar consumatorii oferte mai bune.

Considerăm că investigațiile constituie un instrument necesar în spațiul Uniunii Europene pentru a oferi soluții preocupărilor în privința comportamentelor *ex post* a unor întreprinderi dominante și înțelegerilor de cartel. Or, doar în cadrul investigațiilor există oportunitatea de a verifica circumstanțele dacă acestea pot împiedica condițiilor de concurență echitabile și eventual scădea concurența între diferiți concurenți în detrimentul consumatorilor și,

²⁵ Comunicarea Comisiei publicată în temeiul articolului 27 alineatul (4) din Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului în cazul AT.40153 – Clauze de tip CNF în domeniul cărților electronice și aspecte conexe (2017/C 26/02). Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C 26/2. 26.01.2017. [On-line]: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017XC0126\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017XC0126(01)&from=EN). (Vizitat la: 17.04.2017).

²⁶ Antitrust: Commission accepts commitments from Amazon on e-books. [On-line]: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1223_en.htm. (Vizitat la: 11.05.2017).

bineînțeles dacă aceste preocupări sunt justificate. În acest context, soluția potrivită ar fi existența unor norme de reglementare și acțiuni la nivel comunitar consecvente și lipsite de contradicții. Statele membre pe de o parte nu trebuie să admită adoptarea de măsuri discriminatorii, iar pe de altă parte să elimine barierele identificate ce stau în calea comerțului pe piața digitală și denaturează concurența din legile sale naționale.

Concluzii.

Problemele evidențiate și soluțiile autorităților în cazurile analizate vin să pună în valoare rolul esențial al politicii în domeniul concurenței în abordarea provocărilor ce țin de interferența dintre dreptul concurenței și proprietatea intelectuală cu care se confruntă Uniunea Europeană la 60 de ani de la intrarea în vigoare a Tratatelor de la Roma. Totodată, preocupările sus analizate urmează să fie abordate și soluționate prin intermediul eforturilor comune atât a Comisiei Europene, a autorităților responsabile de aplicare a politicilor în materia protecției drepturilor de proprietate intelectuală, protecției consumatorilor și protecției concurenței, cât și a întregii societăți.

Normele dreptului concurenței și dreptului proprietății intelectuale sunt în multe privințe aliniate, deoarece împărtășesc scopul final comun de asigurare a bunăstării consumatorilor prin promovarea inovației. Cu toate acestea, pentru a atinge acest scop, există aspecte ce creează tensiuni, făcând ca interacțiunea acestora să fie diferită în fiecare țară.

Bibliografie:

1. Antitrust: Commission accepts commitments from Amazon on e-books. [On-line]: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1223_en.htm. (Vizitat la: 11.05.2017).
2. Antitrust: în urma anchetei în sectorul comerțului electronic se constată că geoblocarea este larg răspândită în UE. Bruxelles, 18.03.2016. [On-line]: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-922_ro.htm. (Vizitat la: 01.05.2017).
3. Case No: 07/2012 & 30/2012 - M/s Consim Info Private Limited & Consumer Unity & Trust Society (CUTS) vs M/s Google Inc., USA & Ors. [On-line]: http://www.cci.gov.in/sites/default/files/07302012_0.pdf?download=1. (Vizitat la: 11.05.2017).
4. Case No: 24/2011 - Shri Sonam Sharma vs Apple Inc. USA & Ors. [On-line]:

http://www.cci.gov.in/sites/default/files/242011_0.pdf?download=1. (Vizitat la: 11.05.2017).

5. Case No: 36/2010 - Singhanian & Partners LLP vs Microsoft Corporation (I) Pvt. Ltd. & Ors. [On-line]:

http://www.cci.gov.in/sites/default/files/SinghanianMainOrder050711_0.pdf?download=1. (Vizitat la: 11.05.2017).

6. Cazul SA.38373 – Presupus ajutor acordat Apple. [On-line]: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-2923_ro.htm. (Vizitat la: 15.04.2017).

7. Cazul SA.38944 – Presupus ajutor acordat Amazon. [On-line]: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-1105_en.htm. (Vizitat la: 15.04.2017).

8. CJCE, 13.02.1979, Cauza 85/76 Hoffmann-La Roche & Co. C. Comisia Comunităților Europene, Culegere 1979, p. 461, pct. 91.

9. Commission opens formal investigation into Amazon's e-book distribution arrangements. [On-line]: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5166_en.htm. (Vizitat la: 17.04.2017).

10. Commission sends Statement of Objections to Google on comparison shopping service. Brussels, 15.04.2015. [On-line]: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4781_en.htm. (Vizitat la: 14.04.2017).

11. Comunicarea comisiei către Parlamentul european, Consiliu, Comitetul economic și social european și Comitetul regiunilor. O strategie privind piața unică digitală pentru Europa. Bruxelles. 06.05.2015. COM (2015)192. [On-line]: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A52015DC0192>. (Vizitat la: 27.04.2017).

12. Comunicarea Comisiei publicată în temeiul articolului 27 alineatul (4) din Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului în cazul AT.40153 – Clauze de tip CNF în domeniul cărților electronice și aspecte conexe (2017/C 26/02). Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C 26/2. 26.01.2017. [On-line]: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017XC0126\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017XC0126(01)&from=EN). (Vizitat la: 17.04.2017).

13. Digital single market: two years on. [On-line]: https://ec.europa.eu/commission/publications/digital-single-market-two-years_ro. (Vizitat la: 31.12.2017).

14. Geoblocarea este larg răspândită în UE. [On-line]: <http://www.eccromania.ro/geoblocarea-este-larg-raspandita-in-ue/>. (Vizitat la: 13.04.2017).

15. Propunere de REGULAMENT AL PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI AL CONSILIULUI privind prevenirea geoblocării nejustificate și a altor forme de discriminare bazate pe cetățenia sau naționalitatea, domiciliul sau sediul clienților pe piața internă și de modificare a

Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 și a Directivei 2009/22/CE.

16. Raport privind politica în domeniul concurenței pentru anul 2015. Bruxelles, 15.06.2016 COM (2016) 393 final. [On-line]: http://ec.europa.eu/competition/publications/annual_report/2015/part1_ro.pdf. (Vizitat la: 13.04.2017).

17. Regulamentul Consiliului (CE) nr. 1/2003 din 16.12.2002 privind aplicarea normelor de concurență prevăzute de Articolele 81 și 82 TCE. In: J. Of. nr. L 1/04.01.2003.

18. Report on the results of public consultation on geoblocking in the EU. 18.03.2016. [On-line]: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/full-report-results-public-consultation-geoblocking>. (Vizitat la: 13.04.2017).

19. Tech's „Frightful 5” will dominate digital life for foreseeable future”. 20.01.2016. [On-line]: https://www.nytimes.com/2016/01/21/technology/tech-s-frightful-5-will-dominate-digital-life-for-foreseeable-future.html?utm_source=nextdraft&utm_medium=email&r=2. (Vizitat la: 15.04.2017).

20. Tratatul privind Uniunea Europeană și Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene 2012/C 326/01. În: Jurnalul Oficial C 326, 26/10/2012 p. 0001 – 0390. [On-line]: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT> (Vizitat la: 27.04.2017).

21. USV Microsoft Corporation [Browser and Middleware]. [On-line]: http://www.justice.gov/atr/cases/ms_index.htm (Vizitat la: 11.05.2017).

22. Vestager M. Cuvânt înainte la Raportul anual privind concurența pentru anul 2015. [On-line]: http://ec.europa.eu/competition/publications/annual_report/2015/fw_ro.pdf. (Vizitat la: 13.04.2017).

23. Vestager M. Speech at the Bundeskartellamt International Conference on Competition. Berlin, 26.03.2015. [On-line]: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-15-4704_ro.htm. (Vizitat la: 13.04.2017).

24. Суд: Google нарушил антимонопольное законодательство. 14.03.2016. [On-line]: <http://fas.gov.ru/press-center/news/detail.html?id=44956>. (Vizitat la: 13.04.2017).

25. Федеральный Закон Российской Федерации от 26.07.2006 о защите конкуренции, принят Государственной Думой 08.07.2006, одобрен Советом Федерации 14.07.2006 г. N 135-ФЗ. [On-line]: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_61763/ (Vizitat la: 24.04.2017).

26. Штраф для Google. 11.08.2016. [On-line]: <http://fas.gov.ru/press-center/news/detail.html?id=46739>. (Vizitat la: 13.04.2017).

Copyright©SEDLIȚCHI Elena, 2017.

Contacte / Contacts / Контакты:

Consiliul Concurenței
Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 73/1
MD-2001, Chișinău, Republica Moldova
E-mail: andries.elena@gmail.com

	Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений 2017, Issue 4, Volume 12, Pages 628-633. ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963 Submitted: 15.08.2017 Accepted: 15.11.2017 Published: 30.12.2017
---	--

**TRIBUNA DISCUȚIONALĂ
THE TRIBUNE OF DISCUSSION
ДИСКУССИОННАЯ ТРИБУНА**

КРИЗИС УКРАИНСКОЙ ЭНЕРГЕТИКИ*

THE CRISIS OF THE UKRAINIAN ENERGY SECTOR

CRIZA SECTORULUI ENERGETIC UCRAINEAN

EVSEEV Vladimir** / EVSEEV Vladimir / ЕВСЕЕВ Владимир

ABSTRACT:

THE CRISIS OF THE UKRAINIAN ENERGY SECTOR

The article examines the state of the Ukrainian energy sector at the present stage, highlighting the existing problems in the nuclear power industry. Meanwhile, the article covers issues related to the supply of nuclear fuel for Ukrainian nuclear power plants, and the management of radioactive waste. Particular attention is drawn to the fact that in the coming years for 10 of the 15 operating power reactors in Ukraine the term of the project operation is completed.

The author believes that Ukrainian national interests urgently require partial restoration of relations with the Russian Federation through activization of activities within the CIS. However, the current leadership of the country stubbornly tries not to notice this. Apparently, the situation in this area can change for the better only after the replacement of the ruling elite in Ukraine, including within the framework of the Russian-American dialogue.

Key words: *Ukrainian energy, nuclear energy, nuclear fuel, radioactive waste.*

JEL Classification: F29, K33

РЕЗЮМЕ:

КРИЗИС УКРАИНСКОЙ ЭНЕРГЕТИКИ

В статье анализируется состояние украинской энергетики на современном этапе, выделяя существующие проблемы в ядерной энергетике. Это и вопросы связанные с поставкой ядерного топлива для украинских АЭС, и обращение с радиоактивными отходами. Обращается внимание и на то, что в ближайшие годы из 15 действующих на Украине энергетических реакторов для 10 завершается срок проектной эксплуатации.

Автор считает, что украинские национальные интересы все более настоятельно требуют частичного восстановления отношений с РФ посредством активизации деятельности в рамках СНГ. Однако нынешнее руководство страны упорно старается этого не замечать. По-видимому, ситуация в

* Евсеев В. Кризис украинской энергетики. В: Украина: информационно-аналитический мониторинг. М.: Институт стран СНГ. Июнь-июль 2017, № 7-8 (131-132), с. 43-45.

** **EVSEEV Vladimir** - Doctor în științe tehnice, Expert militar, Vicedirector al Institutului Statelor CSI (Moscow, Federația Rusă). / **EVSEEV Vladimir** - Ph.D in Technical Science, Military expert, Deputy Director of the Institute of CIS Countries (Moscow, The Russian Federation). / **ЕВСЕЕВ Владимир Валерьевич** - Кандидат технических наук, Военный эксперт, Заместитель директора Института стран СНГ (Москва, Российская Федерация). **E-mail:** vlad.evseev@gmail.com

этой области может измениться к лучшему только после замены на Украине правящей элиты, в том числе в рамках российско-американского диалога.

Ключевые слова: украинская энергетика, ядерная энергетика, ядерное топливо, радиоактивные отходы.

JEL Classification: F29, K33

УДК: 327.39

REZUMAT:

CRIZA SECTORULUI ENERGETIC UCRAINEAN

În articol este analizată starea sectorului energetic ucrainean la etapa contemporană, evidențiind problemele existente în domeniul energiei nucleare, inclusiv și problemele legate de furnizarea de combustibil nuclear pentru stațiile electrice nucleare ucrainene, cât și gestionarea deșeurilor radioactive. Se atrage atenția și asupra faptului că, în următorii ani, din cele 15 reactoare energetice nucleare existente în Ucraina pentru 10 se încheie termenul de proiect de exploatare.

Autorul consideră că interesele naționale ale Ucrainei tot mai insistent necesită o recuperare parțială a relațiilor cu Federația Rusă, prin intermediul intensificării activității în cadrul CSI. Cu toate acestea, actuala conducere a țării încearcă să nu observe situația creată. Aparent, situația în acest domeniu se poate schimba în mai bine doar după înlocuirea în Ucraina a elitei de conducere, inclusiv în cadrul dialogului ruso-american.

Cuvinte cheie: ucraineană energie, energie nucleară, combustibil nuclear, deșeuri radioactive.

JEL Classification: F29, K33

CZU: 327.39

Несомненно, что между социально-экономическим положением России и Украины существует принципиальная разница. Так, базисом любой экономики является энергетика. И если ее роль в национальной экономике постоянно уменьшается, то перед страной стоит реальная угроза деиндустриализации. В связи с этим нельзя не увидеть, насколько пессимистичная картина наблюдается на Украине.

В настоящее время на территории Украины действуют четыре атомных электростанции (АЭС): Запорожская (шесть энергетических реакторов типа VVER-1000), Ровенская (два реактора VVER-440 и два VVER-1000), Хмельницкая (два реактора VVER-1000) и Южно-Украинская (три реактора VVER-1000). Всего в эксплуатации находится 15 энергоблоков советского производства (их разработчики находятся на российской территории) общей мощностью 13,9 ГВт. До 2014 г. это позволяло Украине не только производить значительное количество электроэнергии (43% в энергобалансе страны), но и экспортировать ее в другие страны. Так, в 2012 г. Украина экспортировала 9,7 млрд кВт·ч

электроэнергии в Россию, Венгрию, Польшу, Словакию, Румынию и Молдавию.

До 2011 г. все ядерное топливо на Украину поставлялось из России, но при его изготовлении использовался урановый концентрат, полученный на украинской территории. Позднее американская компания Westinghouse (в реальности ее контролирует японская компания Toshiba) поставила в эту страну 630 тепловыделяющих сборок (ТВС). Они были загружены в активную зону трех реакторов типа VVER-1000 вместе с российским ядерным топливом. Вопреки требованиям МАГАТЭ в сфере радиационной безопасности, американское топливо не было лицензировано со стороны российского разработчика. Причем, по имеющимся данным, техническая документация и иная информация, необходимая для создания американской версии этих ТВС, была получена путем промышленного шпионажа.

В июне 2012 г. на втором и третьем энергоблоках Южно-Украинской АЭС, которые эксплуатировались в опытном режиме на американском ядерном топливе, произошел перегрев тепловыделяющих элементов, что привело к повреждению ТВС и остановке указанных энергетических

реакторов. По результатам проведенной проверки выявилась техническая ошибка при конструировании американского ядерного топлива. Убытки Украины от использования такого топлива составили 175 млн долл. Указанная проблема, которая могла привести к крупной аварии, была решена украинскими специалистами за счет загрузки в активную зону реакторов российских ТВС. После этого их работа была возобновлена.

Показательна реакция украинской стороны. Поначалу было установлено, что поставленные Westinghouse ТВС механически повреждены и непригодны для дальнейшей эксплуатации в результате технических недостатков в их конструкции. Затем последнее стало замалчиваться, вместо этого стали говорить только о механических повреждениях, полученных в 2011 г. при их загрузке в активную зону энергетических реакторов.

Тем не менее, в середине мая 2014 г. Государственная инспекция ядерного регулирования Украины дала свое согласие на использование доработанных ТВС американской компании Westinghouse на третьем энергоблоке Южно-Украинской АЭС. При этом было заявлено, что действующим законодательством не предусмотрено лицензирование таких сборок для энергоблоков АЭС и выдача отдельной лицензии на его использование. Все это говорит о принятии политического, а не технически обоснованного решения. Как следствие, уже в декабре 2014 г. американская Westinghouse возобновила поставки доработанных сборок ядерного топлива. И первую партию такого ядерного топлива получила именно Южно-Украинская АЭС. Соответствующий контракт будет действовать до 2020 г.

По этому поводу российские эксперты отмечают, что применение топлива производства американской компании Westinghouse на АЭС Украины является нарушением стандартов безопасности, это ведет к резкому уменьшению коэффициента использования установленной мощности и даже аварии. Они предупреждают, что дальнейшие попытки применения ТВС американского производства неизбежно порождают угрозу выхода из строя

украинских энергетических реакторов и повышают вероятность техногенных катастроф. Подобное на Хмельницкой или Ровенской АЭС при господствующей «розе ветров» непосредственно угрожает безопасности европейских стран.

Нужно обратить внимание, что в ближайшие годы из 15 действующих на Украине энергетических реакторов для 10 завершается срок проектной эксплуатации. Так, для Запорожской АЭС в нынешнем году четыре из шести энергетических реакторов требуют продления срока эксплуатации или прекращения работы. Все три энергетических реакторов Ровенской АЭС и два из трех реакторов Южно-Украинской АЭС уже вышли за сроки проектной эксплуатации. На Хмельницкой АЭС срок эксплуатации одного энергетического реактора должен быть продлен до конца 2017 г. Совершенно неясно, как украинская сторона продлевает сроки эксплуатации указанных реакторов при отсутствии российских специалистов из предприятий-разработчиков. В любом случае подобное создает существенные риски для безопасной эксплуатации этих энергоблоков.

Вывод же из эксплуатации сразу десяти энергетических реакторов станет для Украины экономической катастрофой. Так, по данным Национального экологического центра Украины, минимальная стоимость вывода всего одного энергоблока из эксплуатации превышает 660 млн долл. И для этого требуется не менее пяти лет, что предполагает не только демонтаж всего установленного оборудования, но и очистку территории и захоронение радиоактивных отходов.

С точки зрения ядерной безопасности продление срока эксплуатации энергетических реакторов до 50-60 лет возможно. Однако большинство элементов таких реакторов рассчитаны не более чем 20-летний период работы. Для того, чтобы продлить работу энергоблока, необходимо заменить все элементы, которые уже устарели или могут износиться в течение ближайшего времени. Это потребует около 375 млн долл. на один энергоблок гигаватного класса. Такие финансовые средства можно получить двумя способами: путем повышения тарифов на атомную электроэнергию или привлечения

кредитов. Однако повышение тарифов может привести, например, к существенному подорожанию как стоимости электроэнергии для местного населения, так и цены проезда на муниципальных видах транспорта. Что же касается кредитов, то этот вариант «Энергоатом» использует постоянно. И размер задолженностей исчисляется миллиардами гривен.

Иначе сложится ситуация, если в корпусе энергоблока будут выявлены трещины. Такой энергетический реактор придется срочно выводить из эксплуатации.

Отдельного рассмотрения заслуживает вопрос о величине уже упоминавшегося коэффициента использования установленной мощности на украинских АЭС. Ныне он меньше 0,70 и продолжает снижаться. В России эта важнейшая характеристика атомной энергетики равна 0,82. При восстановлении российско-украинского сотрудничества в ядерной сфере такое повышение указанной характеристики возможно и для Украины, что равносильно строительству двух новых энергетических реакторов типа VVER-1000.

Еще одна сфера возможного российско-украинского сотрудничества – обращение с радиоактивными отходами. Отработанное ядерное топливо (ОЯТ) с Ровенской, Южно-Украинской и Хмельницкой АЭС ранее вывозилось для утилизации (переработки) на российское производственное объединение «Маяк». В Москве были готовы продолжить такое сотрудничество, но иного мнения придерживались в Киеве. Именно поэтому в августе 2001 г. на Запорожской АЭС построили сухое хранилище для ОЯТ. Проектный объем такого хранилища составляет 380 контейнеров, что обеспечит хранение отработанных топливных сборок в течение всего срока эксплуатации атомной электростанции. В декабре 2005 г. украинская государственная атомная энергетическая компания «Энергоатом» подписала договор с американской компанией Holtec International на проектирование и строительство хранилища ОЯТ сухого типа для остальных АЭС в Чернобыльской зоне отчуждения. Однако только в начале июня 2017 г. такой проект был утвержден Правительством Украины, ввиду крайней ограниченности финансовых ресурсов сроки его реализации

остаются неясными. Отправка же ОЯТ с Ровенской, Южно-Украинской и Хмельницкой АЭС прекратилась (по украинским данным, она продолжается, что вынуждает бюджет страны тратить ежегодно 200 млн долл.). Это создает серьезную экологическую проблему для близлежащих территорий ввиду переполнения соответствующих хранилищ вблизи этих АЭС.

Ввиду колоссального роста убытков, украинская компания «Энергоатом» не имеет средств для проведения мероприятий по ядерной безопасности, реализации инвестиционных программ и восстановлению основных фондов. Отсутствуют также финансовые средства для сооружения централизованного хранилища ОЯТ. Начинают останавливаться предприятия, работающие в кооперации с компанией «Энергоатом».

Ранее Москва планировала выделить Киеву кредит в размере 6 млрд долл. с целью создания в Кировограде завода по производству ядерного топлива и достройки 3-его и 4-го энергоблоков Хмельницкой АЭС. Это полностью отвечало украинским национальным интересам и укрепляло ее энергетическую безопасность. Вместо этого был выбран исключительно прозападный курс. Как следствие, после крупной аварии на АЭС «Фукусима-1» и ужесточения стандартов по безопасности сооружаемых энергетических реакторов на Западе потребовали отказаться от использования при достройке энергоблоков уже имеющегося фундамента. В связи с этим смета такого строительства выросла до 12 млрд долл.

Забывает украинское руководство и о трагедии на Чернобыльской АЭС, которая с 15 декабря 2000 г. выводится из эксплуатации. Над ее разрушенным 4-ым энергоблоком было создано изоляционное сооружение «Укрытие» (бетонный саркофаг), но по истечении двадцати лет это не гарантировало от возможного выброса радиоактивных веществ. Поэтому в связи с высокой степенью рисков в случае разрушения старого саркофага над ним построен еще один купол, получивший название «Укрытие-2». Новый объект представляет собой стальную конструкцию высотой 108 м и длиной 150 м, под которой

поместился старый саркофаг и вспомогательные сооружения. 29 ноября 2016 года объект «Укрытие-2» был сдан в эксплуатацию.

На создание таких объектов были потрачены значительные финансовые средства. В случае же повторения подобных событий на других АЭС такие аналогичные средства Киев найти просто не сможет. Не говоря уже о радиоактивном заражении близлежащих территорий.

Ранее на Украине 45% энергобаланса страны давали тепловые электростанции, которые в значительной степени работали на российском природном газе. Гидроэнергетика страны, включая гидроаккумулирующие электростанции, давали всего 12% энергобаланса, а использование возобновляемы источников энергии (например, ветряные электростанции) – менее 1%. Перспективы тепловой энергетики на Украине остаются неясными, так как основные электростанции находятся на территории Донецкой и Луганской народных республик, включая Углегорскую (3,6 ГВт), Луганскую, Мироновскую и Старобешевская (по 2,4 ГВт). В совокупности они имеют 10,8 ГВт установленной мощности, что сравнимо с аналогичной характеристикой для всей атомной энергетики Украины.

В таких условиях сокращение производства электроэнергии на украинских АЭС компенсировать нечем, что исключает саму возможность какой-либо новой индустриализации страны. Причем закупки в США, ЮАР или другом месте угля никак не смогут решить эту проблему, так как украинские тепловые электростанции, в основном работают на природном газе (это более важно для отопления домов, чем для производства электроэнергии).

Ошибочная политика нынешнего руководства Украины осуществляется в неблагоприятных для него внешнеполитических условиях. Во-первых, во Франции начинают говорить о возможности выстраивания отношений с Евразийским экономическим союзом (ЕАЭС). Новый президент Франции Эммануэль Макрон оказался не проамериканским, а пронемецким. По-видимому, ядро Европейского союза (ЕС)

будет усилено на фоне Brexit (выхода Великобритании из ЕС). Но, ввиду все большей необходимости разрешения внутриевропейских проблем, интерес к Украине будет ослабевать. Поэтому крайне маловероятно, что в эту страну пойдут большие инвестиции, особенно учитывая высокие риски вложения денег.

Во-вторых, после замены руководства Франции и в условиях избирательного процесса в Германии «нормандская четверка» частично себя исчерпала. Сейчас ее пытаются укрепить за счет российско-американского диалога, будущее которого неизвестно. Как следствие, международная ситуация, в том числе по Украине, находится в высокой степени непредсказуемости, в первую очередь, из-за США. Причем слова и дела, как государственного секретаря Рекса Тиллерсона, так и президента Дональд Трампа часто расходятся с делами.

Несомненно, что американцы хотят начать диалог по украинскому вопросу. И они понимают, что самая большая проблема для развития российско-американских отношений – это украинский, а не сирийский кризис. И если удастся найти некий компромисс по Украине, тогда удастся вытянуть и другие проблемы, по которым есть некоторые совпадения позиций.

С другой стороны, Государственном департаменте США до сих пор не поменяли высшее руководство. А среднее его звено – антироссийское, которое торпедирует все, что будет приниматься на уровне президентов наших стран.

В-третьих, в условиях нарастания социально-экономических проблем внутренний рынок Украины не будет расширяться. Следовательно, покупательская способность местного населения уменьшится, что отрицательно скажется на заинтересованности Запада в экспорте сюда собственных товаров.

Фактически у Украины остается единственная возможность для восстановления национальной экономики за счет более активного вовлечения в СНГ. На это в принципе Киев может пойти, но только после ухода со своего поста Петра Порошенко, что может состояться в рамках российско-американских договоренностей.

Несомненно, что такая деятельность будет сопровождаться частичным восстановлением отношений Республики Украина с Российской Федерацией. Соответствующие возможности для этого в СНГ существуют.

Следует заметить, что по уровню средней зарплаты Украину можно сопоставить с наиболее бедными государствами постсоветского пространства: Киргизией и Таджикистаном. И ситуация в этой сфере будет ухудшаться, но никакого социального взрыва на Украине без внешнего вмешательства не будет. Это еще раз говорит о необходимости для Киева укрепления отношений со странами СНГ, с тем чтобы восстановила имеющиеся ресурсы.

Таким образом, украинские национальные интересы все более настоятельно требуют

частичного восстановления отношений с РФ посредством активизации деятельности в рамках СНГ. Однако нынешнее руководство страны упорно старается этого не замечать. По-видимому, ситуация в этой области может измениться к лучшему только после замены на Украине правящей элиты, в том числе в рамках российско-американского диалога.

Copyright©EVSEEV Vladimir, 2017.

Contacte / Contacts / Контакты:

Институт стран СНГ
119180, Москва, ул. Б. Полянка, д. 7/10,
стр. 3, (Старомонетный пер., д. 10).
E-mail: vlad.evseev@gmail.com

 <p>REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE Chișinău, Republica Moldova</p>	<p>Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений</p> <p>2017, Issue 3, Volume 12, Pages 634-642. ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963 Submitted: 10.08.2017 Accepted: 15.09.2017 Published: 30.09.2017</p>
---	---

**TRIBUNA DISCUȚIONALĂ
THE TRIBUNE OF DISCUSSION
ДИСКУССИОННАЯ ТРИБУНА**

**CONFLICT MANAGEMENT DURING THE PROCESS
OF ORGANIZATIONAL CHANGE**

**MANAGEMENTUL CONFLICTELOR ÎN TIMPUL PROCESULUI
DE SCHIMBARE ORGANIZAȚIONALĂ**

**РЕГУЛИРОВАНИЕ КОНФЛИКТОВ В ПРОЦЕССЕ
ОРГАНИЗАЦИОННЫХ ИЗМЕНЕНИЙ**

ANGELOVA Miglena* / ANGELOVA Miglena / АНГЕЛОВА Миглена

**ABSTRACT:
CONFLICT MANAGEMENT DURING THE PROCESS
OF ORGANIZATIONAL CHANGE**

The paper presents different approaches to solve conflict that arise in organization during change process. Their proper implementation is a key for organization management to receive successful and sustainable change as well as to gain support from the employees. Several case studies in Bulgarian state and private companies are examined in order to analyze the main factors to overcome conflicts and resistance to change.

Key words: conflict management, organizational change, change management, resistance to change.

JEL Classification: F29, K33

**REZUMAT:
MANAGEMENTUL CONFLICTELOR ÎN TIMPUL
PROCESULUI DE SCHIMBARE ORGANIZAȚIONALĂ**

Lucrarea prezintă diferite abordări pentru a rezolva conflictele care apar în organizație în timpul procesului de schimbare. Implementarea lor corectă este esențială pentru managementul organizației pentru a primi de succes și durabilă a schimba precum și pentru a obține sprijin din partea angajaților. Mai multe studii de caz în limba bulgară de stat și companiile private sunt examinate în scopul de a analiza principalii factori pentru a depăși conflictele și rezistența la schimbare.

Cuvinte-cheie: managementul conflictelor, schimbarea organizațională, managementul schimbării, rezistența la schimbare.

JEL Classification: F29, K33

CZU: 327.56

* ANGELOVA Miglena - Doctor în economie, asistent, Universitatea Națională de Economie Mondială, Facultatea Administrare și Management, Departamentul de Management (Sofia, Bulgaria). / ANGELOVA Miglena – PhD, University of National and World Economy, Bulgaria, Management and Administration Faculty, Management Department (Sofia, Bulgaria). / АНГЕЛОВА Миглена - Доктор (кандидат экономических наук), ассистент, Университет Национального и мирового хозяйства, Факультет менеджмента и администрирования, Кафедра менеджмента (София, Болгария). E-mail: m.angelova.phd@gmail.com

РЕЗЮМЕ:
РЕГУЛИРОВАНИЕ КОНФЛИКТОВ В ПРОЦЕССЕ
ОРГАНИЗАЦИОННЫХ ИЗМЕНЕНИЙ

В статье представлены различные подходы к решению конфликтов, возникающих в организации в процессе изменений. Их надлежащее внедрение является ключевым для управления организацией, чтобы получить успешные и устойчивые изменения, а также получить поддержку от сотрудников. В целях анализа основных факторов преодоления конфликтов и сопротивления перемен рассматривается ряд тематических исследований в болгарских государственных и частных компаниях.

Ключевые слова: управление конфликтами, организационные изменения, управление изменениями, сопротивление изменениям.

JEL Classification: F29, K33

УДК: 327.56

Introduction

Modern business world is an equivalent of rapid changes that guarantee flexibility of the companies in order to respond of the growing customers' requirements and to compete innovatively at the market. But organizational changes, especially major reforms always are connected to the resistance and conflicts in organization. That is the reason why the management of the company should be very sensible during the change process and to detect, capture and react even on the weakest signals of the internal organizational environment. In order to achieve successful and sustainable change the management should be prepared to manage conflict properly and to avoid resistance of the employees.

Literature overview

There are different approaches explored so far under the general subject of the conflict management both in theoretic and practical point of view. Madalina defines conflict management as a new challenge in front of the modern leaders.¹ He explains conflict referring „to some form of friction, disagreement, or discord arising between individuals or within a group when the beliefs or actions of one or more members of the group are either resisted by or unacceptable to one or more members of another group”. The origin and arise of conflict he finds in the specific of relationship and type of work between employees: „In institutions, conflict occurs

between various individuals because of their frequent interaction with each other. Conflict is an expression of hostility, antagonism and an understanding between the staff member”.² The scientist outlines four types of conflict:

- Interpersonal conflict – according to Madalina, this conflict is between two employees and the origin is based on the differences mainly in their characters;

- Intrapersonal conflict – within a person, based on the psychological conditions, when experience and the individual values, understanding, knowledge and attitudes of employee are in disharmony and disorder with the present situation. In this case the person could deny the new way of work, due to the lack of accordance with the previous rules, but also it is really possible to stay silent in order not to disappoint the management (so called conformist behavior).

- Intragroup conflict – occurs between people of one team. The reasons for the conflict could be various, but most common reason could be explain with the unequal tasks in terms of level of complexity, time-consuming or their number. The tension between different team members could be extra provoked by the stress, deadlines or past relationships.

- Inter-group conflict – that arises between different teams of an organization. Again the reasons could be multifarious – Madalina describes them as follows: „There are other factors which fuel this type of conflict, some of these factors may include a rivalry in resources or

¹ Madalina O. Conflict Management, a new challenge, 3rd Global Conference on Business, Economics, Management and Tourism, 26-28 November 2015, Rome, Italy. In: Procedia Economics and Finance. 2016, nr. 39, p. 807 – 814.

² Idem.

the boundaries set by a group to others which establishes their own identity as a team”.³

Wang, Jiang and Pretorius focus their attention on the role of culture in the process of conflict management.⁴ „Conflict management, with the effective recognition and use of high-context skills, is a basic requirement for success. The manner of managing conflict varies in different cultures... conflict-resolution behaviour is influenced by people's cultural orientations. From historical research, some have suggested various techniques to overcome and avoid conflict situations. Avoidance, accommodation, compromise, competition and collaboration, are such behaviour-related strategies, which are widely recognised and used in a conflict environment.”

International scientific team from United Kingdom and The Netherland explores the group decision making. According to them „the need for group decision making arises because a single individual's perspective, knowledge, or information processing capacity is too limited to cope with the organisational challenges brought about by the fast changing and interconnected world of the 21st century. For a group decision making process to be effective, group members should be able to surface, share and transform their different perspectives about the decision problem being considered”.⁵ O'Neill and McLarnon examine the conflict dynamics for high performance teamwork.⁶ They „advance the Team Conflict Dynamics Model to connect conflict profiles with key variables in the nomological net: psychological safety, conflict management, and team performance. This model considers dynamics by examining conflict transformations over time, reciprocal effects of

conflict management processes, and negative feedback loops”.

Group of German scientists studies the role environment and its influence on the individual behavior, especially of mediated and moderated effects of dim warm light on collaborative conflict resolution.⁷ After sequences of studies they conclude that „among self-oriented individuals, dim warm light activates interdependent self-construal, which in turn promotes collaborative conflict styles”. They admit that in order to „facilitate collaborative conflict resolution, it may be favorable to allow individuals to view each other in a different light”.

Other researchers) explore the benefits of distance and mediation in a modern context, namely how people react to conflicts in video chat (widely used in modern companies).⁸ They understand that „conflicts come as natural elements in human relationships and they are experienced in face-to-face as well as mediated interactions.” They have conducted an experiment in order to „examined whether different communication modalities (video chat: mediated-distal vs. face-to-face: non-mediated-proximal) affect emotional arousal, partner evaluation, and communication satisfaction in conflict-laden interactions.” Their findings clearly show that conflicts in mediated channel lead to less emotional reactions that is precondition to achieve easier consensus. They conclude: „Based on our results, one piece of practical advice we can give for those who are likely to encounter a conflict situation is that it is okay to communicate by using a mediated channel such as video chat. It can actually turn out more satisfactorily than an in-person meeting as the medium provides a comfortable distance between conversants so that they can discuss their issues in a less aroused and more accommodating manner.”

The focus of Clercq and Belausteguigoitia research is the family business and more concrete – the „potential contingency roles of two conflict

³ Idem.

⁴ Wang N., Jiang D., Pretorius L. Conflict-resolving behaviour of project managers in international projects: A culture-based comparative study. In: *Technology in Society*. 2016, nr. 47, p. 140-147.

⁵ Franco L. A., Rouwette E. A. J. A., Korzilius H. Different paths to consensus? The impact of need for closure on model-supported group conflict management. In: *European Journal of Operational Research*. 2016, 249, p. 878–889.

⁶ O'Neill T.A., McLarnon M.M.J.W. Optimizing team conflict dynamics for high performance teamwork. In: *Human Resource Management Review*. 2017. [Online]: <http://dx.doi.org/10.1016/j.hrmr.2017.06.002> (Visited on: 01.07.2017).

⁷ Kombeiz O., Steidle A., Dietl E. View it in a different light: Mediated and moderated effects of dim warm light on collaborative conflict resolution. In: *Journal of Environmental Psychology*. 2017, Volume 51, August 2017, p. 270–283.

⁸ Shin S. Y., Liu W. (R.), Jang J., Bente G. The benefits of distance and mediation: How people react to conflicts in video chat vs. FtF, *Computers in Human Behavior*. 2017, nr. 73, p. 1-8.

management approaches (cooperative and competitive) and two dimensions of social capital (goal congruence and trust), in the context of intergenerational interactions”.⁹ They believe that „although cooperative conflict management may invigorate the relationship between intergenerational strategy involvement and innovation pursuits, competitive conflict management likely attenuates it. Moreover, it proposes that both functional and dysfunctional roles for social capital might arise with regard to the contribution of intergenerational strategy involvement to family firms’ innovation pursuits”. Scientists develop their interest in the conflict management field exploring the role of transformational leadership, tenacity and passion for work as a way to overcome the organizational conflict.¹⁰ According to them, „The baseline relationship pertains to the link between employees’ task conflict and job satisfaction, moderated by transformational leadership as a critical leadership style and the two personal resources that tap employees’ energy reservoirs (tenacity and passion)... we argue that task conflict reduces job satisfaction levels, but this effect is mitigated when transformational leadership, tenacity, and passion for work are higher. We also theorize that the usefulness of the two personal resources for mitigating the task conflict – job satisfaction relationship increases when employees cannot rely on transformational leaders”.¹¹

The scientific interest of Taiwanese research team is directed to the role of the interpersonal conflict.¹² They refer to the other researchers in this field and define the interpersonal conflict as a „conflicts that occur between different individuals, groups, and organizations”. They highlight that the „lack of understanding about

conflict and its dysfunctional impact may lead to project failure.” They use the developed framework from Barki and Hartwick in 2004 to explain dimensions of the interpersonal conflicts. According to them „the first dimension is associated with the three fundamental properties of interpersonal conflict: disagreement, interference, and negative emotion. On the other hand, the second dimension pertains to two main targets of interpersonal conflict: task and interpersonal relationship. The prior research defined interpersonal conflict as a dynamic process that occurs between interdependent parties as they experience negative emotional reactions to perceived disagreements and interference with the attainment of their goals”.¹³

Nordin and all study the connection between organizational climate, level of communication and conflict management through different cases in Oil and Gas Companies.¹⁴ They explain that „the climate sets the atmosphere in the organization that either encourages or discourages communication. Organizations with supportive environments encourage worker participation, free and open exchange of information, and constructive conflict resolution. In organizations with defensive climates, employees keep their views to themselves, make only guarded statements and suffer from reduced morale. Thus effective communication is important for the establishment of a collaborative communication climate. However, management of controversy and divergent thoughts as part of the communication climate forms a crucial task to be achieved in an organization”.¹⁵

The scientific discourse on the different aspects of change management and conflict management are completed on the national level with researches of authors such as: Kuzmanova,¹⁶

⁹ De Clercq D., Belausteguigoitia I. Intergenerational strategy involvement and family firms’ innovation pursuits: The critical roles of conflict management and social capital. In: *Journal of Family Business Strategy*. 2015, 6, p. 178-189.

¹⁰ De Clercq D., Belausteguigoitia, I. Overcoming the dark side of task conflict: Buffering roles of transformational leadership, tenacity, and passion for work. *European Management Journal*. 2017, 35, p. 78-90.

¹¹ Idem.

¹² Yang L.-R., Chen J.-H., Wang X.-L. Assessing the effect of requirement definition and management on performance outcomes: Role of interpersonal conflict, product advantage and project type. In: *International Journal of Project Management*. 2015, nr. 33, p. 67-80.

¹³ Idem.

¹⁴ Nordin S.M., Sivapalan S., Bhattacharyya E., Hashim H., Ahmad W.F.W., Abdullah A. Organizational Communication Climate and Conflict Management: Communications Management in an Oil and Gas Company, 2nd World Conference On Business, Economics And Management -WCBE 2013. In: *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 2014, nr.109, p. 1046 – 1058.

¹⁵ Idem.

¹⁶ Kuzmanova M. Creation of Organizational Competencies for Change. In: *Economics and Business*. 2012, Vol.22, p.107-111.; Kuzmanova M. Contemporary problems related to Crisis Management of organizations. In: *Trakia Journal of Sciences*. 2016, No 3, p. 256-261.

Stoyanov,¹⁷ Anguelov,¹⁸ Alexandrova,¹⁹ Styanova, Mironova, Stoyanov and etc.²⁰

Conflicts during organizational transformation

Organizational change provides graceful environment to occur conflicts due to the specifics of its nature – in some degree – the denial of the organizational processes and procedures and manner of work so far on one hand and the way of imposing new ones as well as the level of their acceptance on the other. There are several main directions of potential conflict zones that management should have in mind at the initial phase of change relevant to the type of transformations. Conflicts are direct result and consequence from the resistance of employees to implemented change. In this regards the conflict management could be consider as a strategic way of overcoming resistance where the degree of communication engagement of all managerial levels play crucial role.

To achieve the goal of this paper, namely to define different types of conflicts during change process of organization, we will explore different cases studies from Bulgarian enterprises and public authorities.

Case study 1: Bulgarian Small and Medium Enterprise Promotion Agency (governmental body)

Bulgarian Small and Medium Enterprise Promotion Agency is a public authority under the Minister of Economy, responsible for implementation the government policy for the small and medium enterprises sector. Since the Republic of Bulgaria became a member-state of

the European Union in 2007, the Agency had functions as an Intermediate Body of the Operational programme „Development of the competitiveness of the Bulgarian Economy” (2007-2013). These new responsibilities have imposed the transformation of organizational structure of the Agency in order to increase the number of employees in Intermediate Body of the programme. As a result of this, for the really short time (especially when we talk for the agency, part of the public administration) – for the period of two-three months were launched public job competitions and a large number of experts were hired in different positions at the newly formed directorate within the Agency. Just for the comparison – the new experts from the Intermediate Body were the half of the total number of all employees of the Agency. Only few employees from the previous staff of the Agency were re-appointed to the new directorate (on two of the five positions from the middle management were „old” experts as well as few experts in the administration). In order to describe the real situation which occurred after change and also to be precise in our analysis, we have to explain that due to the lack of enough office place, the Intermediate Body was physically separated from the other part of the Agency (including from the top-management). Intermediate Body with more than 92% new employees (including management staff) was at the office building located at the periphery of the city while the „old” part of the Agency was at the center of Sofia. The other major difference were locked at this time at the legislation – there was a Council of Ministers Decree in compliance with which all experts who were responsible for the implementation and management European Structural Funds were paid much better than other experts from the public administration. All these circumstances represented good prerequisites for multilayered conflict based on the classical line „old-new” employees.

The analysis of situation requires to define type of change, the way of internal communication, different level of interaction (between middle management and top management, between managers from middle management, between experts from different directorates), the type of conflicts and their origin and the conflict management. According to the Change Management Theory, the present

¹⁷ Stoyanov I. Information Technology and Managing Organizational Change. In: KSI Transactions on KNOWLEDGE SOCIETY. March 2013, V. 6, Number 1, p. 10-13.

¹⁸ Anguelov K., Stoyanov I. Information and communication systems and their impact on organizational change. In: KSI Transactions on KNOWLEDGE SOCIETY. September 2012, V. 5, Number 3, p. 17-19.

¹⁹ Alexandrova M. Dimensions of national cultural environment: Bulgarian evidence. In: KSI Transactions on KNOWLEDGE SOCIETY. March 2015, V. 8, Number 1, p. 41-48.

²⁰ Stoyanova T., Mironova N., Stoyanov P. Practical and Implementation Issues of Knowledge Management within the Organization. Conference Proceedings, International Conference „The Future of Education”, 7th Edition, Florence, Italy, 8-9 June 2017, p. 408-412.

organization change is positive due to the enlargement of the organization. The way of its communication is adequate based on the fact that all employees were aware of new responsibilities of the Agency and the resulting consequences including formation of new directorate and hiring new employees. The conflicts has occurred after the change implementation and we could claim that their origin is on one hand based on the different technic preconditions (including level of wages, different level of average age of the staff and the location of offices) but on the other hand – the lack of strategy managerial decisions at the first moment of conflict. As a result – there were at the beginning sporadic misunderstandings that have led to the poor coordination and poor achievements. Thus has reflected to interaction between all employees and the new ones in the Intermediate Body – the conflict in its apogee was as real war activities and the two sides had an irreconcilable antagonistic attitude. As an extremely late experiment, the management has decided to organize team building programme, but unfortunately with negative result. This strategy has only led to consolidation of the initial attitude of the two major groups and not to compromise decisions. The right moment for the managerial decision and action was irretrievably lost and as a result – the change was unsuccessful.

Case study 2: The Bulgarian Council of Ministers Administration

In 2014 there were structural reforms in the Council of Ministers Administration, concerning two directorates – Programming of EU Funds Directorate and Information and Management Systems for EU Funds Directorate. The general function of EU funds for information and publicity was transferred from the former Information and Management System Directorate (after change from the name of this Directorate was dropped the term „information”) to the Programming Directorate. At first glance the change seems to be insignificant with no resistance, consequences, negative emotions and conflicts. But the inappropriate way that this transformation was initiated and managed led to indirect conflicts at the first months of its implementation that reflected to the quality of work of transformed unit. The reform was implemented with lack of any information from manager level and employees were under direct and permanent attack of rumors and different

conspiracy theories. The change was accompanied by the internal transformations within the two directorates. Initial staff responsible for implementation EU measures for information and publicity was reduced from four to two experts, who became new employees of Programming of EU Funds Directorate. The other two experts lost their jobs. „Old new” experts were faced with hidden disapproval from their colleagues of the present directorate. It took several weeks to realize the reason of such unfriendly behavior. Due to the lack of adequate official information from top manager, all employees from the Programming of EU Funds Directorate believed that newcomers will be hired at their positions. The menace of losing job was the activate key for conflict occurrence. In order to secure the implementation of information and publicity measures with enough human resources, other three experts were prequalified to work for these new responsibilities of the directorate. As a result of the change, after few months two of all 5 experts for information and communication left this prestigious work after that the chief of the unit also quitted. From the human resources point of view in order to achieve sustainable reform, the change was unsuccessful implemented. The main reason for the conflict was the lack of adequate information accompanied by absolutely neglecting and disregarding the individual needs of experts. The unit for information and communication still exists today within the major directorate named Central Coordination Unit at the Council of Ministers Administration, but only one from its founders is working in it. The terms such as institutional memory or building administrative capacity rest without any sense when reforms were implemented without clear strategic goal.

Case study 3: Proxiad Bulgaria

The French enterprise Proxiad was founded in 1997 as a company for IT services. For short time company has been booming, delivering high-tech IT services, based on the high quality professionalism of the employees. In 2004 the company has established its office in Bulgaria with branches in Sofia and Plovdiv. Today a quarter of all employees of the enterprise work in Bulgaria. Proxiad-Bulgaria as a business organization is relatively independent with its own portfolio of clients to provide full range of IT services. One of the major characteristics of the Proxiad is the fact that the company does not

have its own product, and the teams are developing custom-made software. The Bulgarian offices of the Proxiad Group work for large customers including several French banks, as well as for the leader in Eastern Europe and the USA for electronic invoices. In order to respond of the client's needs for the short period of time the company has increased the number of the employees. At the beginning Proxiad Bulgaria has started with 5 experts, now they are more than 130. This enlargement reflected to the level of relationship within the software teams. The management has to secure the proper environment for new experts to adapt quickly. Thus requires more complex interactions, including the special training programmes moderated by the more experienced team-leaders. In spite of the efforts made and the company policy, the organization's management admits that they cannot completely avoid the conflicts young-old employees. The main reason is based on the level of responsibilities and the roles of the team.

Case study 4: Raicommerce Construction

Raicommerce Construction was established in 1991 as a family company in Bulgaria. This family business has grown during the years and the company now is a Holding with 26 million euro annual turnover (for 2015) and more than 350 employees (181 plumbers, 41 team leaders, 30 construction managers, 55 administration, 43 specialists). The company is specialized in construction in water sector and became a leader at the national market. The organization is a member of Bulgarian Water Association, Bulgarian Association for Trenchless Technology, Bulgarian Construction Chamber etc. In 2011 the company has implemented structural organizational change in order to achieve diversification of the business activities and assets. The new structure of the holding includes four major divisions:

- Infrastructure Construction Division (mainly focused on the major infrastructure projects);
- Trenchless Technologies Division (established in 1997, focused on the building up of pipelines trough drilling machines so called „mole type”);
- The WSS Construction and Maintenance division (focused on the implementation of emergency and planned repairs of the water

pipeline system, specialized in urban conditions of a complex underground infrastructure);

- Logistics Division comprises the operations related to process optimization, delivery of goods and materials according to the set quality and quality indicators with minimum efforts and costs.

The new organizational structure of the company is based on the goal to achieve more flexibility and to react adequately for the growing customer requirements and needs. The process of change was connected at the beginning with short conflicts between employees due to the new process of work. The good interaction between middle management and employees as well as the broad usage of all forms both in direct (mainly) and indirect communication has prevented the expansion of conflicts.

Table 1. Summary information from the study cases

Organization	Type of organization	Type of Change	Type of conflicts	The reason for conflict occurrence	Change Implementation
Case study 1: Bulgarian Small and Medium sized Enterprise Agency	Public administration	Positive, Structural change	Intergroup conflict	Inadequate management of change process, wrong managerial decisions; geographical distance between two main offices	Unsuccessful
Case study 2: Council of Ministers Administration	Public administration	Neutral with negative elements; Structural change	Intragroup conflict, based on the previous intergroup relationships	Inadequate management of change process; lack of proper communication for change	Unsuccessful from the human resources point of view
Case study 3: Proxiad Bulgaria	Private company with French capital	Positive, Structural change	Intragroup conflict	Rapid company expansion and insufficient time to adapt new	Successful

				employee s	
Case study 4: Raicommerce Construction	Private Bulgarian Company	Positive, Structural change	Interper sonal conflict	Rapid company expansion and insufficien t time to adapt new employee s	Success ful

Every organizational change, despite of its type (positive or negative) presents a favorable precondition to occur conflict. The employees are not accustomed to new procedures, rules, colleagues, structure etc. and all new moments, direct results from the change could be interpreted as a threat for the employee's personal point of view. First few months when the change is implemented are crucial for its sustainability and this is the right moment for the management to be very accurate and precise about decisions that support implemented change. The feedback from employees on every day base for middle managers is one of the possible way to overcome at the beginning the conflicts that could be occurred.

Conclusion

Conflicts are inevitable part of every change despite of its character or type of organization. Their origin depends on the variety of preconditions: organizational culture, level of internal communication, relationships between employees within organization, interactions between different managerial levels as well as between managers and employees, even depends on the geographic location of offices. The paper presents an attempt to analyses types of change and the conflicts that arise during transformation process. Four different study cases are developed in order to understand the role of conflicts during the change process. The main conclusion that has to be made is that manager should not rest insensitive to conflicts or to underestimate their potential. Every conflict (including interpersonal) during change process should be consider as a resistance and on this base managers have to be prepared with adequate strategy to overcome conflicts.

Bibliography:

1. Alexandrova M. Dimensions of national cultural environment: Bulgarian evidence. In: KSI

Transactions on KNOWLEDGE SOCIETY. March 2015, V. 8, Number 1, p. 41-48.

2. Anguelov K., Stoyanov I. Information and communication systems and their impact on organizational change. In: KSI Transactions on KNOWLEDGE SOCIETY. September 2012, V. 5, Number 3, p. 17-19.

3. De Clercq D., Belausteguigoitia I. Intergenerational strategy involvement and family firms' innovation pursuits: The critical roles of conflict management and social capital. In: Journal of Family Business Strategy. 2015, 6, p. 178-189.

4. De Clercq D., Belausteguigoitia, I. Overcoming the dark side of task conflict: Buffering roles of transformational leadership, tenacity, and passion for work. European Management Journal. 2017, 35, p. 78-90.

5. Franco L. A., Rouwette E. A. J. A., Korzilius H. Different paths to consensus? The impact of need for closure on model-supported group conflict management. In: European Journal of Operational Research. 2016, 249, p. 878-889.

6. Kombeiz O., Steidle A., Dietl E. View it in a different light: Mediated and moderated effects of dim warm light on collaborative conflict resolution. In: Journal of Environmental Psychology. 2017, Volume 51, August 2017, p. 270-283.

7. Kuzmanova M. Creation of Organizational Competencies for Change. In: Economics and Business. 2012, Vol.22, p.107-111.

8. Kuzmanova M. Contemporary problems related to Crisis Management of organizations. In: Trakia Journal of Sciences. 2016, No 3, p. 256-261.

9. Madalina O. Conflict Management, a new challenge, 3rd Global Conference on Business, Economics, Management and Tourism, 26-28 November 2015, Rome, Italy. In: Procedia Economics and Finance. 2016, nr. 39, p. 807 - 814.

10. Nordin S.M., Sivapalan S., Bhattacharyya E., Hashim H., Ahmad W.F.W., Abdullah A. Organizational Communication Climate and Conflict Management: Communications Management in an Oil and Gas Company, 2nd World Conference On Business, Economics And Management -WCBE M 2013. In: Procedia - Social and Behavioral Sciences. 2014, nr.109, p. 1046 - 1058.

11. O'Neill T.A., McLarnon M.M.J.W. Optimizing team conflict dynamics for high performance teamwork. In: Human Resource Management Review. 2017. [On-line]: <http://dx.doi.org/10.1016/j.hrmr.2017.06.002> (Visited on: 01.07.2017).

12. Shin S. Y., Liu W. (R.), Jang J., Bente G. The benefits of distance and mediation: How people react to conflicts in video chat vs. FtF, Computers in Human Behavior. 2017, nr. 73, p. 1-8.

13. Stoyanov I. Information Technology and Managing Organizational Change. In: KSI

Transactions on KNOWLEDGE SOCIETY. March 2013, V. 6, Number 1, p. 10-13.

14. Stoyanova T., Mironova N., Stoyanov P. Practical and Implementation Issues of Knowledge Management within the Organization. Conference Proceedings, International Conference „The Future of Education”, 7th Edition, Florence, Italy, 8-9 June 2017, p. 408-412.

15. Wang N., Jiang D., Pretorius L. Conflict-resolving behaviour of project managers in international projects: A culture-based comparative study. In: Technology in Society. 2016, nr. 47, p. 140-147.

16. Yang L.-R., Chen J.-H., Wang X.-L. Assessing the effect of requirement definition and

management on performance outcomes: Role of interpersonal conflict, product advantage and project type. In: International Journal of Project Management. 2015, nr. 33, p. 67-80.

Copyright©ANGELOVA Miglena, 2017.

Contacts / Contacte / Контакты:

University of National and World Economy,
Faculty of Administration and Management
Bulgaria, Sofia, 1700, „8 dekemvri” blvd.

E-mail: m.angelova.phd@gmail.com

tel: +359 888 88 2762

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2017, Issue 3, Volume 12, Pages 643-662.

ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963

Submitted: 15. 08. 2017 | Accepted: 15.09. 2017 | Published: 30.09. 2017

**TRIBUNA DISCUȚIONALĂ
THE TRIBUNE OF DISCUSSION
ДИСКУССИОННАЯ ТРИБУНА**

**QUEEN OR PAWN OF THE WORLD'S CHESS TABLE: THE EUROPEAN UNION
A HIGH-PROFILE GLOBAL SECURITY ACTOR OR JUST A MEDIOCRE PLAYER?**

**REGINĂ SAU PION PE TABLA DE ȘAH A LUMII: UNIUNEA EUROPEANĂ
UN ACTOR DE SECURITATE GLOBAL DE MARE CALIBRU SAU DOAR
UN JUCĂTOR MEDIOCRU?**

**КОРОЛЕВА ИЛИ ПЕШКА МИРОВОЙ ШАХМАТНОЙ ДОСКИ: ЕВРОПЕЙСКИЙ
СОЮЗ-ВЫДАЮЩИЙСЯ АКТЕР ГЛОБАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ИЛИ ПРОСТО
ПОСРЕДСТВЕННЫЙ ИГРОК?**

MÉSZÁROS Edina Lilla* / MÉSZÁROS Edina Lilla / МЕЦЗАРОС Эдина Лилия
ȚOCA Constantin Vasile** / ȚOCA Constantin Vasile / ЦОКА Константин Василе

ABSTRACT:

**QUEEN OR PAWN OF THE WORLD'S CHESS TABLE: THE EUROPEAN UNION
A HIGH-PROFILE GLOBAL SECURITY ACTOR OR JUST A MEDIOCRE PLAYER?**

Let's imagine the international security environment as a chess table with various pieces making different moves and the way they move on the board, gives them different values in the game. The main question is whether the European Union is the most valuable piece, the queen or the weakest one, the pawn, namely we wish to disclose whether the EU is „going global” being able to spread its norms and extend its power in various parts of the world, detaining strategic autonomy in security affairs. This „unidentified political object” (EU), as named by Jacques Delors in its close neighbourhood has an enormous political and economic influence, however, in the global arena, where actors play by different rules the Union has limited power.

The dilemma is if in this competitive international milieu the Union is able to expand its regional polity being more than just a regional security provider, becoming a global security maker. As stated by Javier Solana, the period of peace and stability in Europe at the end of the twentieth and the beginning of this century, is largely due to the existence of the European Union. This Union has not only generated a high level of economic development on the old continent, but also a new approach to security, based on the concept of peacemaking, through peaceful settlement of disputes and via international multilateral cooperation.

* **MÉSZÁROS Edina Lilla** - Asis. univ. Dr., Facultatea de Istorie, Relații Internaționale, Științe Politice și Științele Comunicării, Departamentul de Relații Internaționale și Studii Europene, Universitatea din Oradea (Jud. Bihor, România). / **MÉSZÁROS Edina Lilla** - PhD. Assistant at the University of Oradea, Faculty of History, International Relations, Political Science and Communications Sciences (Jud. Bihor, România). / **МЕЦЗАРОС Эдина Лилия** – Доктор, Ассистент в университете Орадя, Факультет истории, международных отношений, политологии и связи (Уезд Бихор, Румыния). **Email:** edina_lilla@yahoo.com

** **ȚOCA Constantin Vasile** - Lect. univ. Dr., Facultatea de Istorie, Relații Internaționale, Științe Politice și Științele Comunicării, Departamentul de Relații Internaționale și Studii Europene, Universitatea din Oradea (Jud. Bihor, România). / **ȚOCA Constantin Vasile** - PhD. Lecturer at the University of Oradea, Faculty of History, International Relations, Political Science and Communications Sciences (Jud. Bihor, România). / **ЦОКА Константин Василе** - Доктор философии, Преподаватель в университете Орадя, Факультет истории, международных отношений, политологии и связи (Уезд Бихор, Румыния). **Email:** ctv_i@yahoo.com

We consider that the EU is capable of doing more than just promoting security and stability through the externalization of rules and values through various processes, association agreements and neighbourhood policies, in the future having the potential of turning into a global security provider. The publication of the EU's Global Strategy and the assumption of a greater responsibility for its own and also for the global security, together with the launch and conduct of various civilian, crisis management and military operations all over the world seem to validate this hypothesis.

Key words: *normative power, CFSP, CSDP, Global Strategy, EU-Navfor Atalanta.*

JEL Classification: F29, K33

РЕЗЮМЕ:

КОРОЛЕВА ИЛИ ПЕШКА МИРОВОЙ ШАХМАТНОЙ ДОСКИ: ЕВРОПЕЙСКИЙ СОЮЗ- ВЫДАЮЩИЙСЯ АКТЕР ГЛОБАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ИЛИ ПРОСТО ПОСРЕДСТВЕННЫЙ ИГРОК?

Давайте представим себе международную среду безопасности как шахматную доску с различными фигурами, делающими разные ходы, и то, как они движутся по доске, дает им разные значения в игре. Главный вопрос заключается в том, является ли Европейский союз наиболее ценной фигурой, королевой или самой слабой, пешкой, а именно, мы хотим раскрыть, «идет ли ЕС на глобальное» распространение своих норм и распространение своей власти в различных частях мира, задерживая стратегическую автономию в вопросах безопасности. Этот «неопознанный политический объект» (ЕС), названный Жаком Делором в его близком соседстве, имеет огромное политическое и экономическое влияние, однако, на мировой арене, где актеры играют по разным правилам, Союз имеет ограниченную власть.

Дилемма состоит в том, что в этой конкурентной международной среде Союз может расширить свое региональное государство, будучи не просто поставщиком региональной безопасности, но и создателем глобальной безопасности. Как заявил Хавьер Солана, период мира и стабильности в Европе в конце двадцатого и начале этого века во многом объясняется существованием Европейского союза. Этот Союз не только обеспечил высокий уровень экономического развития на старом континенте, но и выработал новый подход к обеспечению безопасности на основе концепции миротворчества, мирного урегулирования споров и международного многостороннего сотрудничества.

Мы считаем, что ЕС способен делать больше, чем просто содействовать безопасности и стабильности через экстернализацию правил и ценностей через различные процессы, соглашения об ассоциации и политики соседства, в будущем имея потенциал превращения в глобального поставщика безопасности. Публикация глобальной стратегии ЕС и принятие на себя большей ответственности за свою собственную, а также за глобальную безопасность наряду с запуском и проведением различных гражданских, антикризисных и военных операций по всему миру, похоже, подтверждают эту гипотезу.

Ключевые слова: *нормативная сила, ОБПБ, ОПБО, глобальная стратегия, ЕС-ВМС «Аталанта».*

JEL Classification: F29, K33

УДК: 327.8, 327:140.8

REZUMAT:

REGINĂ SAU PION PE TABLA DE ȘAH A LUMII: UNIUNEA EUROPEANĂ UN ACTOR DE SECURITATE GLOBAL DE MARE CALIBRU SAU DOAR UN JUCĂTOR MEDIOCRU?

Să ne imaginăm mediul internațional de securitate ca o masă de șah cu diferite piese care fac diverse mișcări și modul în care se mișcă pe bord, le dă diferite valori în joc. Principala întrebare este dacă Uniunea Europeană este piesa cea mai valoroasă, regina sau cea mai slabă, pionul, și anume dorim să dezvăluim dacă UE își dezvoltă capacități globale, fiind capabilă să-și răspândească normele și să-și extindă puterea în diferite părți a lumii, deținând autonomie strategică în domeniul securității. Acest „obiect politic neidentificat” (UE), așa cum a fost numit de Jacques Delors în vecinătatea sa apropiată, are o influență politică și economică enormă, însă, în arena globală, unde actorii joacă după reguli diferite, Uniunea are o putere limitată.

Dilema este dacă, în acest mediu internațional competitiv, UE poate să-și extindă politica regională, fiind mai mult decât un furnizor regional de securitate, devenind un producător de securitate la nivel mondial. După cum afirmă Javier Solana, perioada de pace și stabilitate în Europa de la sfârșitul secolului al XX-lea și începutul acestui secol se datorează, în mare măsură, existenței Uniunii Europene. Această Uniune nu numai că a generat un nivel ridicat de dezvoltare economică pe vechiul continent, ci și o nouă abordare a securității, bazată pe conceptul de stabilire a păcii, prin soluționarea pașnică a diferendelor și prin cooperarea multilaterală internațională.

Considerăm că UE este capabilă să facă mai mult decât să promoveze securitatea și stabilitatea prin externalizarea normelor și a valorilor prin diverse procese, acorduri de asociere și politici de vecinătate, având în viitor potențialul de a deveni un furnizor global de securitate. Publicarea strategiei globale a UE și asumarea unei mai mari responsabilități pentru propria sa securitate și pentru securitatea globală, precum și lansarea și desfășurarea diverselor operațiuni civile, de gestionare a crizelor și operațiuni militare în toată lumea par să valideze această ipoteză.

Cuvinte cheie: *putere normativă, PESC, PCSA, Strategia Globală, EU Navfor Atalanta.*

JEL Classification: F29, K33

УДК: 327.8, 327:140.8

Introduction

More than a half century ago when the founding fathers established the European Community, they did not envisage that besides a financial dimension the integration could have other dimensions as well, such as those related to foreign policy, thereby in the texts of the founding treaties was made no reference to the possible creation of a common security policy. In the basic treaties of the European Communities only the customs union and single market were mentioned. More than 30 years after the creation of the European Communities, Maastricht was the first Treaty which expanded the EU's powers in security matters, introducing the Common Foreign Security Policy. The CFSP has signified a step forward regarding the security policy, especially in three basic points, such as: the eventual creation of a common defence policy, the assurance from the side of the Member States of a parallelism between their national policies with those of the community, and finally the creation of a new legal instrument, the *Joint Actions*, that allows the mobilization of financial communitarian resources. The Lisbon Treaty has put the basis of the European Defence Agency, which is meant to support the EU's existing commitment for the creation of a Rapid Reaction Forces, Battle Groups and also to increase operational capability. The other novelty of the Treaty of Lisbon is the setting up of a European External Action Service which has the objective of providing the Union with a common, coherent voice in common foreign and security policy.

Therefore we consider essential to analyse the road crossed by the European Community in security matters from the Schuman Declaration to the Lisbon Treaty in order to unfold the Union's current position in the international scene. The communities' present peacekeeping and crisis management activity will be put under magnifying glass with the help of one case study, wondering if the EU's desire to „go global” is an important step towards a genuine political integration. In our empirical research we wish to confute the statements according to which the European Union is whether a realist (state-centric) or a civilian and normative power, underlining its capability to pursuit the path of a *transformative power model* with a clear and unique international identity.

The conceptualization of „actor” and „actorness” in the contemporary global system

Before giving an answer to the main question of our research, namely whether the European Union is a high-profile global actor or just a mediocre player we must give a clear and concise definition of the terms „actor” and „actorness” in global politics, in the same time unfolding all the requirements which are necessary for an entity to gain this title. For answering the controversial question whether the European Union is indeed an actor and especially one within the field of security, we will analyze the concept of actorness within International Relations. We shall start our analysis with a definition given by Esther Barbe, who perceives an **actor** of the international society as a unit- state, group or individual-

capable to reach its objectives through the mobilization of all the resources that it detains and this way to exercise influence over the other actors of the international system which enjoy a certain autonomy. The quality of international actor is given according to the evolution of the international agenda and by the concrete or temporary necessities.¹ Marcel Merle, the distinguished International Relations scholar understands by the term **international actor** the ensemble of all authorities, organisms and groups, as well as individuals capable to perform a function on the international stage.²

After defining the international actor, automatically arise the following queries, namely that any group or entity can become an international actor, and another concern is how do we recognise the actors in the system: are they only the states or other entities can also fall in the category of actor? According to the state-centric (realist) approach the only rational actor in the international system is the state. Other actors, as international organizations or multinational companies, are acknowledged, but their functions are understood as subordinated to those of the state. As a legacy of the Westphalian system for a long period the states were the only subjects of the international public law, the only entities entitled to conclude treaties, to join international organizations and to be held to account by other states. Legal actorness confers a right to participate, but also to be held responsible by other actors, and to induce obligations.³ As stated by Jan Zielonka, in our days only a small number of scholars pretend that the typical Westphalian nation states are the only worthy and influential players in the international arena, pointing out that some multinational companies, like Microsoft or Gazprom play not just a more important economic, but also a more influential political role than many of the existing states. Also shouldn't be neglected the role of the transnational non-governmental organizations, like Greenpeace, Amnesty International, Human

Rights Watch which detain enough power to shape the global agenda.⁴

In the second half of the 20th century with the appearance of new entities aspiring for the title of international actor, the Westphalian assumptions were heavily challenged, the perceptions of the realist school not being able to respond any more to the actual international landscape and to its dynamics. In these conditions was absolutely necessary to expand the title of international actors to other entities as well. Since the 1970s there have been many theoretical attempts by various scholars to integrate new actors into the exclusive field of International Relations. Although Robert Keohane and Joseph Nye introduced in the IR system governmental, intergovernmental and non-governmental actors subdivided by level of central control to produce six types of actors, the classification of the European Communities proved to be a difficult task.⁵

The efforts dedicated by the IR literature to categorise the actors in the global system failed to accommodate the European Communities revealing to us that the European Union represents a special case in International Relations regarding the question of actorness. If we take the classification provided by Nye and Keohane, the Union would fall in the category of intergovernmental actors yet neglecting its federal and multidimensional character. So we may conclude that the Union has a „sui generis”⁶ character, differentiating itself from other actors of the international system, as Roy Ginsberg stated „the EU is neither a state, nor a non-state actor and neither a conventional international organization nor an international regime”.⁷ It is more than an international organization yet less than a federal state.⁸ This is why the

¹ Barbe Esther. *Relaciones Internacionales*. Madrid: Editorial Tecnos, 1995, p. 117-119.

² Merle Marcel. *Sociología de Las Relaciones Internacionales*. Sociology of International Relations. Madrid: Alianza Editorial, 1995, p. 341.

³ Bretherton Charlotte, Vogler John. *The European Union as a Global Actor*. New York and London: Taylor & Francis, 2002, p. 16.

⁴ Zielonka Jan. *Europe as a Global Actor: Empire by Example*. In: *International Affairs*. 2008, (84), p. 471-472. [On-line]:

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2346.2008.00718.x/abstract> (Visited on: 02.07.2017).

⁵ Bretherton Charlotte, Vogler John. *Op. cit.*, p. 19-20.

⁶ One of its kind, unique.

⁷ Ginsberg Roy H. *Conceptualizing the European Union as an International Actor: Narrowing the Theoretical Capability-Expectations Gap*. In: *Journal of Common Market Studies*. 1992, (37), p. 432. [On-line]: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1468-5965.00172/abstract> (Visited on: 02.07.2017).

⁸ Cornelia Beyer. *The European Union as a Security Policy Actor - The Case of Counterterrorism*. In: *European*

categorization and actorness of the Union had caused many debates among the theoreticians of international relations.

The scholars from the Centre for Security and Defence Management pointed out some elements which they consider as basic requirements for actorness, namely for the development of a political entity into a global security actor: the entity should have (or should be able to construct) a significant expeditionary capacity, an ability to generate political will for this capacity to be exploited on the global security stage and also should have crisis management capabilities, must be able to solve critical international security disputes, and to be recognised by the others as an influential global actor. In case of the EU such development into a global security actor requires also a solid internal cohesion and effective decision-making process, stable public support (domestic legitimating of decision processes and priorities concerning foreign and security policy) and systematic efforts in building comprehensive operational capabilities and capacity to utilize policy instruments.⁹

Since the early days of the European Community public support has played a prominent role in providing democratic legitimacy of the integration process. Since 1989, the Eurobarometer has examined regularly the support of European citizens for key issues of integration thus including security and defence policy. In the period 1989-2003 the large majority raised their voices in defence of security policy, the initiation of a security dimension (namely European Security and Defence Policy) being supported by 71.6% of the population of the EU. According to the Spring 2016 Eurobarometer 74% of those interviewed were in favour of a common defence and security policy

among EU Member States, only 19% being against it.¹⁰

But this interest seems to decrease when those interviewed are asked to choose between the national defence policy and a common European defence policy, most of them prefer the first option. In this case we can use the formula *permissive consensus* when talking about the benevolent attitude of European citizens towards a foreign and security dimension of the Union. In other words this attitude relates primarily to the project to have a common European security and defence rather than an ESDP action¹¹. It is a general perception that the Common European Defence Policy has been supported by European citizens, but unfortunately this support is not unconditional, and it's not strong enough in the case of failed operations.

In the construction of actorness growing presence in international affairs is also significant. By international presence we understand ones' ability to exert influence and to shape the perceptions and expectations of others. In the upcoming chapters of our study we will analyze if the Union meets all these enumerated requirements in order to possess the much coveted title of global security actor.

As Ginsberg¹² noted the Union has developed into one of the most unusual and wide-ranging political actors in the international system. However this role wasn't foreseen neither by the founding fathers of the European Community, nor by scholars and observers like, Henry Kissinger, Francois Duchene, Ernst Haas or Stanley Hoffman. The majority of these sceptics have recognised the global economic role of the EU but were reluctant to believe that someday it will engage in security affairs where the USA plays the role of the world's policeman. We

Foreign Affairs Review. 2008, 13, p. 293. [On-line]: <http://www.kluwerlawonline.com/toc.php?area=&mode=bypub&level=6&values=Journals~European+Foreign+Affairs+Review~Volume+13+%282008%29~Issue+3> (Visited on: 02.07.2017).

⁹ Ratchev Valeri et. al. Problem space report: EU as a global actor based on the wider Petersberg Tasks. In: Focus, Foresight Security Scenarios: Mapping Research to a Comprehensive Approach to Exogenous EU Roles, Centre for Security and Defence Management – CSDM Institute of Information and Communication Technologies Bulgarian Academy of Sciences. 2012, p. 10. [On-line]: <http://www.focusproject.eu/documents/14976/0a29bb72-f73b-4417-8834-2199e0151544> (Visited on: 02.07.2017).

¹⁰ European Commission. Standard Eurobarometer. Spring 2016, 4, May 2016. [On-line]: <http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/STANDARD/surveyKy/2130> (Visited on: 02.07.2017).

¹¹ Russell J. Dalton, Eichenberg. Richard C. Citizen Support for Policy Integration. In: European Integration and Supranational Governance. Ed. by Wayne Sandholty, Alec Stone Sweet. Oxford and New York: Oxford University Press, 1998, p. 51.

¹² Roy H. Ginsberg and Michael E. Smith. Understanding the European Union as a global political actor: Theory practice, and impact. Prepared for delivery at the 2007 meeting of the European Union Studies Assn., Montreal, Canada, May 17-19, 2007.

consider that the EU's role in the global arena is entrenched in its very existence, as a mature form of multilateral governance of national and local diversities towards increasing regional convergence at the European level, as a recent report stated the institutional place of the EU in the international system „now becomes an urgent and inescapable part of the strategic challenge that Europe faces in the world”.¹³

In the end we will prove that although according to Zielonka „the Union has no effective monopoly over the legitimate means of coercion [...] no clearly defined centre of authority; its territory is not fixed; its geographical, administrative, economic and cultural borders diverge; it is a polity without coherent demos, a power without identifiable purpose, a geopolitical entity without defined territorial limits”¹⁴ it is a powerful international actor.

The assumption of actorness, the European Security Strategy and its new Global Strategy

In 1997 when the European Security and Defence Policy didn't even exist, the European Commission has established a blueprint for the EU as a global actor, assuming its position on the international stage, clearly expressing its commitments in a number of policy fields.

As noted in the Agenda 2000 the European colossus acknowledged that besides its economic power it must also enhance its external dimension: „It is imperative that Europe steps up its activities in the external relations field. The European project will remain credible only if it responds to the growing calls from its citizens for greater unity and more effective ways of building and defending peace, stability and prosperity on the European continent and throughout the world [...] The Union must increase its influence in world affairs, promote values such as peace and security, democracy and human rights, provide aid for the least developed countries, defend its social model, and establish its presence on the world markets. In addition to maintaining the territorial integrity of the Union, Member States

must combine their forces to combat organized crime, terrorism and the proliferation of nuclear, bacteriological and chemical weapons, prevent major damage to the environment and ensure sustainable growth with an optimum use of world resources.”¹⁵ The assumption of actorness it's even more defined in the European Security strategy from 2003, because the prerequisite of forming of any kind of foreign and security policy is to identify long-term objectives, of means and the road that will lead to achieving these goals. State documents of this type always start with enumeration challenges, external threats as well as external environmental analysis, and ends with appropriate suggestions offered for solving these problems. This foreign policy dimension of the Union didn't exist until 2003, because from the repertoire of the European Security was missing that basic document that „constitution” which encompasses the entire mechanism of its security policy and defence, and security commitments.

At the Brussels Summit held in the last month of 2003, the EU governments have adopted a document entitled „A Secure Europe in a Better World”¹⁶, etched into the collective memory of the Europeans as the European Security Strategy. This document for the first time in the history of European Union presented the Community as a self standing actor speaking with one voice regarding the necessity to jointly address and manage global threats such as international terrorism, proliferation of weapons of mass destruction, organized crime, regional conflicts and the last but not the least, the prevention of the emergence of certain failed states.¹⁷

¹⁵ Agenda 2000. For a stronger and wider Union Bulletin of the European Union Supplement 5/97. Document drawn up on the basis of COM (97) 2000 final 15 July 1997, p. 29.

¹⁶ European Security strategy, A secure Europe in a better world. 2003. [On-line]: <https://europa.eu/globalstrategy/en/european-security-strategy-secure-europe-better-world> (Visited on: 05.07.2017).

¹⁷ Heisbourg Francios. The European Security Strategy is not a security strategy. In: A European Way of War. Ed. by Steven Everts et al. London: Centre for European Reform. 2004, p. 27. [On-line]: <http://www.cer.org.uk/publications/archive/report/2004/european-way-war> (Visited on: 02.07.2017).

¹³ Emerson Michael et al. Upgrading the EU's Role as Global Actor. Institutions, Law and the Restructuring of European Diplomacy. In: EU Foreign Policy CEPS Paperback Studies: 1. [On-line]: <http://www.ceps.eu/book/upgrading-eus-role-global-actor-institutions-law-and-restructuring-european-diplomacy> (Visited on: 02.07.2017).

¹⁴ Zielonka Jan. *Op. cit.*, p. 473-474.

The 2008 Report on the Implementation of the European Security Strategy¹⁸ augmented the list of threats to the EU security with three new challenges, namely: cyber security, energy security, climate change, denoting the desire of the Community to keep pace with the developments from the international security realm. In 2016 The High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, Federica Mogherini based on the in-depth consultations with various foreign and security policy experts from the EU Member States and the supranational EU bodies foresaw the elaboration of a Global Strategy for the EU. Since the publication of the European Security Strategy in 2003, this document is the first which has thrived to give a new impetus to the EU's Foreign and Security Policy by forwarding a comprehensive view of the role and position of the EU in the world, setting out its core interests and principles for engaging in the wider world, giving the Union a collective sense of direction. Compared to the strategy envisaged in 2003, in the current document we could identify the aspirations of a more mature Union, envisaging to turn „into a more united and influential actor on the world stage that keeps citizens safe, preserves its interests, and upholds its values”.¹⁹

Theoretical approaches: the EU what kind of power?

In order to unfold the actorness of the EU in the international arena, in the introduction of our empirical research we have committed ourselves to try to give an answer to the question that what kind of power is the EU, deciding whether it is a realist (state-centric), civilian or normative (soft) power. Here we argue that we find the realist perceptions as too confined and state-centric, completely rejecting its approach based purely on the examination of the EU's capabilities, which according to our opinion is not enough to demonstrate one entities' international actorness. Instead of choosing one of the aforementioned power models we wish to advocate for the

implementation of a new one that of the *transformative power model*.

The need to create a link between international relations theory and the study of European integration has been recognized by a number of scholars like Morten Kelstrup, Michael Williams, Mark Pollack, Thomas Diez and Antje Wiener etc., however the external dimension and security policy has remained a weakly theorized field. According to the Finnish scholar, Tuomas Forsberg the research that has been done in the field of ESDP is mostly diplomatic history based on the journalistic appreciations of key events, citing official documents related to institutional development, and some speculative evidence, politically loaded of motivational factors. It's a well known truth that attempts to fit the ESDP in a broader historical and theoretical context were quite modest, if not non-existent.²⁰

Not many years ago, most of the analysts, including Peter van Ham did not believe in a progress within the Security and Defence Policy and the security actorness of the Community, saying in the mid 90's that there are few reasons to be optimistic that either the Common Foreign and Security Policy of the Western Union or the European Union will contribute significantly to the resolution of conflicts and crises in Europe and across the old continent. Van Ham based this observation on the lack of joint political will and decision-making mechanisms in the European Union which were indispensable for the effective use of military capabilities²¹. For Lawrence Freedman and Anand Menon also there was every reason to suspect that the nations of Western Europe will still prefer the NATO over the EU.²²

²⁰ Forsberg Tuomas. Explaining the Emergence of the ESDP: Setting the Research Agenda, Department of Political Science. In: Paper prepared for the European Consortium for Political Research, Standing Group for International Relations Conference, Turin. September 12-15, 2007, p. 2. [On-line]: <http://turin.sgir.eu/uploads/Forsberg-torino-forsberg-esdp.pdf> (Visited on: 02.07.2017).

²¹ Ham Peter Van. The Prospects for a European Security and Defence Identity. In: European Security. 1995, (4), p. 529. [On-line]: <http://www.informaworld.com/smp/1529273431-1087850/content~db=all~content=a783191682> (Visited on: 02.07.2017).

²² Freedman Lawrence, Menon Anand. Conclusion: Defence, States and Integration. In: The European Union and National Defence Policy. Ed. by Jolyon Howorth and Anand Menon. London: Routledge, 1997, p. 167-170.

¹⁸ Report on the Implementation of the European Security Strategy. 2008, p. 4-5. [On-line]: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pre/ssdata/EN/reports/104630.pdf (Visited on: 02.06.2017).

¹⁹ The EU Global Strategy, 2016. [On-line]: <https://europa.eu/globalstrategy/en/global-strategy-foreign-and-security-policy-european-union> (Visited on: 02.07.2017).

In a paradoxical way, one of the most integrated scenarios relating to the imposition of the European Union as an international actor was often favoured by those analysts who were very critical about the militarization and security actorness of the EU. Among those analysts we find Francois Duchene. Duchene still in the 70's perceived the European Community as a civilian power, basing his affirmation on the fact that at the beginnings of the European Community, the idea of integration had two directions, namely: the reconciliation of the old war partners (Germany-France), and the second was the creation of a Community, a United Europe with real power. The birth of Duchene's theory coincides with the economic rivalry between Europe and the U.S.A., and with the normalization process in the Soviet Union, and in the European Community we are witnessing the entry of three new members namely Great Britain, Ireland and Denmark. Through the prism of these events Duchene was strongly convinced that Europe has reached a crossroad and had to choose between the alternative of a superpower status or that of a civilian and neutral power. Duchene advocated for a civilian Europe, motivating its choice with the position of Western Europe, which at that time did not dispose of enough strength to defend itself without external assistance. According to him the European Community should be guided by the model of an active participant with the USA and NATO, and this step should be characterized by the civilian character of means and objectives²³.

Contrary to the thesis developed by Duchene appears the work of Johan Galtung, who unlike the Frenchman passionate of a civilian Europe predicted in the 70's that until the turn of the millennium the European Community will become a military superpower having equal status with the United States in external policy, enjoying a centralized leadership with capabilities to conduct autonomous military operations without the United States. He estimated the continuation of the Cold war into the new millennium, thus the Eastern European states remaining outside the European organization.

²³ Duchene Francois. The European Community and the Uncertainties of Interdependence. In: A Nation Writ Large, Foreign Policy Problems before the European Community. Ed. by Max Kohnstamma and Wolfgang Hager. London: Macmillan, 1973, p. 1-21.

Besides the fact that Galtung mentioned both the dynamic of integration and the crises as catalysts of this development, his analysis was rather based on the projection of some interests of the Western European states (former colonizing countries) in their thirsting seek for power, a procedure that would lead to a military revival, in order to turn back time, and to create a new Eurocentric world.²⁴

A few decades after the elaboration of Duchene's work with great resonance, saw the daylight Hedley Bull's article, who called the concept of „civilian power” as a „contradiction in terms”, suggesting that the European Community should rather endeavour to obtain security capabilities. According to Bull the primary objective of each community should be the assurance of its own security, therefore, he believed that it was necessary to develop a Franco-British nuclear power, for intimidation purposes, in the same time the quantitative and qualitative increase of military forces was also a primary goal.²⁵

On the other hand, Ian Manners a representative of the social constructivist theory affirmed that for the characterization of the European Union, neither the theory of the civilian (soft) power nor that of the military (hard) power is suitable. In his view the EU can be described as a normative power characterized by common values, which has the ability to create its own rules and norms within the borders of rational judgment. According to the thesis of normative power, the EU is an entity which primarily manifests by well-established norms, departing from the classical norms and values such as freedom, democracy, rule of law, human rights to basic goals such as social development, lack of discrimination, culminating in the Copenhagen criteria and in the Charter of Fundamental Rights of the EU. Manners concluded that the Union's international identity is embodied by these rules and objectives.²⁶

²⁴ Galtung Johan. The European Community: A Superpower in the Making? London: Allen and Unwin, 1973, p. 44-56.

²⁵ Bull Hedley. Civilian Power Europe: A Contradiction in Terms? In: Journal of Common Market Studies. 1982, (2), p. 149-164. [On-line]: <http://ideas.repec.org/a/bla/jcmkts/v21y1982i2p149-170.html> (Visited on: 02.07.2017).

²⁶ Forsberg Tuomas. *Op. cit.*, p. 6.

prosperity.”³² Through the enlargement it succeeded to change Central and Eastern Europe and nowadays it shepherds the Balkans as well in the right direction. Then the EU carried on its transformation policy in the Eastern neighbourhood through a similar policy mix of dialogue, economic assistance and exporting the *acquis*, asking its neighbours to adopt European laws and administrative solutions in exchange for aid, liberalization of mutual exchanges and integration. Therefore, we perceive this transformative power model as an attempt to promote good governance in its geographical vicinity, a form of external Europeanization, the diffusion of ideas and policies outside the borders of the Union.

The development of the EU’s external and security dimension from the Schuman Declaration to the Lisbon Treaty

In this part we will analyse the road crossed by the European Community in security matters from the Schuman Declaration to the Lisbon Treaty in order to unfold the global actorness of the Union and its current role on the international scene.³³

When the whole United Europe project started nor the Treaty of Paris neither the Treaty of Rome, pointed out the prospect of establishing a common security or defence policy. The European Communities being driven by the triumph of the economic cooperation among Member States, have become aware of the fact that it was absolutely impelling for the community to assume a political/military role in the international arena, a role that was suitable to its economic might. However, this acknowledgment materialized in concrete actions quite slowly, mostly due to two factors:

- the demeanour of certain Member States, which were not willing to give up their prerogative to conduct their own security policy;

- the distrust of those Member States that were reluctant and sceptical about the ability of European Community in foreign policy and defence issues, rather emphasizing the importance of the North Atlantic Organization.³⁴

After the failure to create a European Defence Community in the 50s’, the setup of the European Political Cooperation in 1970 was the sole initiative worth mentioning that established some form of foreign security framework between the Member States till 1992 the creation of the Common Foreign and Security Policy as the second pillar of the EU.³⁵ The Treaty of Maastricht foresaw the possibility of building up in the future of a European Security and Defence Policy, which was heralded as the operational arm of the European Security Policy, both for military and civilian targets. It was designed to empower the EU to develop military and civilian crisis management and international conflict prevention capabilities, this way contributing to the maintenance of peace and security under the provisions of the Charter of the United Nations.³⁶

Under Article 17(4), the Treaty of Amsterdam incorporated into the TEU the so-called Petersberg tasks which included: humanitarian and rescue tasks, peace-keeping tasks and tasks of combat forces in crisis management, including peace-making. They became part of the Common foreign and Security Policy and the Common Defence Policy. All of the Union Member States had the right to participate in these tasks (except Denmark which has an ‘opt out’ on defence matters under Protocol 5 to the Treaty of Amsterdam).

The ESDP got the green light following Helsinki European Council in December 1999, also elaborating the Helsinki Headline Goal, which laid down that by 2003 the EU must finish the setting up of its own military capacity in the form of a **European Rapid Reaction Force**. This Helsinki Headline Goal stipulated that all the Member States are expected to participate voluntarily in the civilian/military operations conducted by EU, being ready to deploy forces

³² Popescu N. The limits of EU’s transformative power, Euobserver blog on 23rd of July 2009. [On-line]: <http://blogs.euobserver.com/popescu/2009/07/23/on-eus-transformative-power> (Visited on: 02.07.2017).

³³ See: Horga I., Mészáros E.L. What is NATO’s role in the EU security architecture: compeers or competitors? In: Forthcoming as part of the Special Issue „Governance, Intelligence and Security”. 2018 elaborated following the fifth edition of the conference with international participation Governance „Intelligence and Security in the 21st Century”, UBB Cluj Napoca, 7th June 2017.

³⁴ Horváth Zoltán. Kézikönyv az Európai Unióról. Budapest: HVG Orac Kiadó, 2005, p. 533.

³⁵ Arnaud Laure et al. *Op. cit.*, p. 6.

³⁶ Duțu P., Dinu Mihai Ștefan. Politica Europeană de Securitate și Apărare-Cadrul de Manifestare și Dezvoltare a Intereselor de Securitate Națională. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2007, p. 11.

within 60 days, at least for a year, these forces numbering between 50-60000 soldiers (15 brigades) for the full range of Petersberg tasks.³⁷ According to this *catalogue of forces*, these 15 brigades will be backed up by another 100.000 men, 400 combat aircrafts plus 100 terrestrial facilities. This force was designed to be completely self-sustaining, being in possession of some management-, control- and intelligence capabilities, logistics units, and during the combat operations it will combine terrestrial, air and naval elements.³⁸ Following the proposals of the Council of Köln, the Council of Helsinki created the institutional basis of the ESDP by putting the basis of three main institutions, namely: the Political and Security Committee, the Politico-Military Group and the Military Committee of the European Union.³⁹

During the summer of 2000 (19-20 June) took place the Feira European Council meeting which strengthened the provisions stated at Köln and identified the principles and procedures for various arrangements that would enable the contribution of candidate countries to the EU and of NATO member states which are not part of the EU to crisis management operations. One of the biggest achievements of this meeting lies in the voluntary commitment of the Member States of the EU, aimed at establishing a police force consisting of 5.000 officers for international crisis management missions.⁴⁰

On the 20th of November 2000, Brussels hosted the Capabilities Commitment Conference, where the member states have identified their own military resources with what they wanted to contribute to the creation of the Rapid Reaction Force. Taking this commitment has made it possible that till 2003 the Helsinki Headline Goal to become operational. The meeting in Nice (7-

10 December 2000) brought some significant changes to the CFSP and ESDP. However according to many analysts it didn't bring progress in the field of defence, realizing only the "Brusselization" of the European foreign and security policy by agreeing on the modalities and functioning of the ESDP institutions previously created on an interim basis. One of the biggest changes occurred in the full transfer of the defence and security capabilities, which previously belonged to the Western European Union, to the European Union. A new institutional structure was established: the Political committee became the Political and Security Committee and the other two institutions mentioned above remained in their previous form, becoming permanent entities, not interim ones as they were before.⁴¹ Among the innovations of Nice we find the introduction of a special clause that of the *enhanced cooperation*, which made possible that in some areas a group of member states to act separately without consulting all the member countries. At the signing of the Treaty of Nice, the European Council decided that the progress of the ESDP should be evaluated no later than a year. The big question was that after this period it may be declared or not the operability of the European security construction, namely the functionality and viability of the ESDP.⁴² The answer was given by the Laeken Council from December 2001. Of course, achieving such a major step involved more than a simple statement drawn up within political circles, first of all the criteria of operability had to be clarified, namely the existence of the 4 conditions which were indispensable, such as: institutional infrastructure and proper decision-making procedure in Brussels, suitable military capacities from a qualitative and quantitative perspective, civilian crisis management capacities, resolving of problems with NATO.⁴³

Also at Laeken, the European Council decided to launch the European Capabilities Action Plan in order to address the shortcomings that may arise during the development of the European

³⁷ Popescu Eugen. *Teorii ale integrării europene*. București: Editura CH. Beck, 2009, p. 201.

³⁸ Heisbourg Francois. *European Defence: Making It Work*. In: Chaillot Papers. 2000, nr. 42, p. 57-68. [On-line]: <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp042e.pdf> (Visited on: 02.07.2017); See: Horga I., Mészáros E.L. *Op. cit.*

³⁹ Missiroli Antonio. *ESDP – How it works*. In: *EU Security and Defence Policy – The first five years (1999-2004)*. Ed. by Nicole Gnesetto. Paris: Institute for Security Studies. 2004, p. 55-73. [On-line]: <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/5esdpen.pdf> (Visited on: 02.07.2017).

⁴⁰ Horváth, Kézikönyv az Európai Unióról. *Op. cit.*, p. 552.

⁴¹ Ayanoglu Sila Turac. *Op. cit.*, p. 21

⁴² Gazdag Ferenc. *Európai integráció és külpolitika*. Budapest: Osiris Kiadó. 2005, p. 379.

⁴³ Presidency Conclusions European Council Meeting in Laeken" 14-15 December 2001. [On-line]: http://ec.europa.eu/governance/impact/background/docs/laeken_concl_en.pdf (Visited on: 02.07.2017).

rapid reaction capabilities. The process initiated in this plan has been guided by four basic principles, namely: improving the effectiveness and efficiency of European defence efforts, reinforcing cooperation between Member States, strengthening defence cooperation based on Member States' voluntary engagements, coordination between the EU and NATO and the last principle referred to public support through the transparency and visibility of this plan. This plan generally promoted a promising approach to mitigate and resolve the deficiencies of setting up of the Rapid Reaction Forces, but it also had some weaknesses, largely because it promoted voluntary engagements and not common ones, and since engagements were not backed with a solid foundation, the whole plan lacked credibility.⁴⁴

In 2004 the Thessaloniki European Council acknowledged that the operational capability of the Union was quite limited and was constrained by shortcomings, so in June was adopted the new Headline Goal for 2010, reflecting the commitments made in the European Security Strategy from 2003.⁴⁵ This new Headline Goal can be called as a continuation of the Helsinki Headline Goal, since the latter has left many issues unresolved, the Member States deciding that by 2010 to be able to respond with rapid and decisive action, applying a consistent approach to the whole spectrum of crisis management operations covered by the Treaty on the European Union.⁴⁶ This Headline Goal 2010 aimed at improving the availability, interoperability, involvement and sustainability of European armed forces, desiring to change the quantitative objective with a qualitative one.⁴⁷

The objectives clearly stated that new security tasks imposed both civilian and military instruments, including the Catalogue of Forces and the Progress Catalogue of the Headline Goal. Actually the Headline Goal 2010 was created to fill the lack of mobile forces, which should be

ready in a short time if their presence becomes necessary. France, Britain and Germany presented their initiative in February 2004, when the European forces could still be used at the call of the United Nations. The three big European powers desired that these forces to have green light even without the exclusive request of the United Nations. On the 16th of May 2006, the Council on General Affairs and External Relations of the European Union stated that starting with 2007 the EU will have full operational capability in order to quickly deploy two operations of the size of a battle group.⁴⁸ In addition to setting the basis for the European Battlegroups the Headline Goal 2010 also established the creation of the European Defence Agency, of which purpose was to support the Council and the Member States in their efforts to improve the crisis management capabilities and to sustain the future development of the ESDP. To this agency were assigned five functions that are related to the development of defence capabilities and to the industrial and technological base of the European defence.⁴⁹

The Treaty of Lisbon and the transformation of the European Union into a global actor

On the 13th of December 2007 the 27 Heads of State and Government of the Member States of the European Union signed the Treaty of Lisbon, which came into force only in December 2009, bringing major changes to the European security and defence architecture. As a first development it was fixed the shortcoming stipulated in the critical package of Hazel Smith by investing the Union with international legal personality, which as we know is an essential factor for the coordination of its own external actions. The EU is therefore able to speak and take action as a single entity. Likewise it was changed the name of the function of the High Representative of the CFSP to the High Representative for Foreign Affairs and Security Policy. Appointed by the Council, the High Representative will chair the Foreign Affairs Council configuration, a position that before Lisbon was exercised by the rotating presidency of the Union. Mandated by the Council, the High Representative also becomes the vice president of the Commission assuming

⁴⁴ Janne Haland Matlary. *European Union Security Dynamics in the New National Interest*. London: Palgrave Macmillan, 2009, p. 49-50.

⁴⁵ *Ibidem*, 50.

⁴⁶ Smith Braden, School Michael. *Integration or Cooperation Adapting Theories of Regional Integration to the Development of the CESDP*. In: Campbell Public Affairs Institute, Sawyer Law and Politics Program. 2004, p. 98.

⁴⁷ Ayanoglu Sila Turac. *Op. cit.*, p. 22-23.

⁴⁸ Smith Braden, School Michael. *Op. cit.*, p. 99.

⁴⁹ Matlary. *Op. cit.*, p. 50.

responsibility to coordinate all aspects of foreign and security policy.⁵⁰

Lisbon has introduced an expansion in terms of the Petersberg tasks, allowing the European Union to increase its repertoire with new missions of crisis management, which involve peace-keeping and joint disarmament operations, military advice and assistance tasks, conflict prevention missions and post-conflict stabilisation.⁵¹ Under the Lisbon Treaty all these tasks will contribute to the fight against terrorism including the assistance given to third countries in combating terrorism on their territories. By this treaty the European Security and Defence received a new name becoming the Common Security and Defence Policy. Among the innovations we find the mutual assistance and solidarity clause. According to the mutual assistance clause in case of armed aggression against any Member State of the Union, the other states are obliged to provide assistance.⁵² However in the 7th paragraph of Article 42 of the Treaty it is emphasized that for those states that are part of the North Atlantic Treaty Organization, NATO will remain the basis of their collective defence⁵³. By introducing the solidarity⁵⁴ clause, the new treaty opens the possibility of using military capabilities provided by the Member States to prevent terrorist threats in the European Union.

Regarding the role of the Presidency of the European Council, according to the new document the European Council shall identify the Union's strategic interests, while also defining the outline of the Common Foreign and Security Policy, including defence issues. The Lisbon Treaty has put the basis of the European Defence Agency, which is meant to support the EU's existing commitment for the creation of a Rapid Reaction Forces, Battle Groups and also to increase operational capability. The other novelty of the Treaty of Lisbon is the setting up of a European External Action Service which has the objective of providing the Union with a common,

coherent voice in common foreign and security policy.

This treaty has contributed to the shaping of the EU's global actorness helping the community to act more effectively and consistently around the world. Connecting different strands of EU external policy, such as diplomacy, security, trade, development, humanitarian aid and international negotiations, will provide the EU to speak with one voice in relations with its, neighbourhood, partner countries and organisations worldwide.

CSDP operations and mediation capability under magnifying glass

After presenting the way how the EU's external and security dimension has developed from the Schuman Declaration to the Lisbon Treaty, in the last part of our research we will present the community's peacekeeping and crisis management activity showing that the Union is already a regional security provider detaining all the characteristics necessary to become a global security provider in a few years.

After summarizing the major operations in which the EU has participated as a security provider since 2003 a special attention will be given to the Community's mediation strategy in the recent deal between Kosovo and Serbia from April 2013 representing the soft side of the Union's crisis management activity and also the first naval operation against the Somali pirates, the EU Nafvor Atalanta representing the hard side of the CSDP missions will be emphasized.

2003 was a significant year for the EU, not just because it elaborated its Security Strategy, but because it also launched its first civilian crisis management operation, a Police Mission sent to Bosnia with an initial capacity of 500 police officers with a mandate to improve law enforcement. In March of the same year the military operation under EU flag was deployed in Macedonia, known as operation Concordia.⁵⁵ Following the special request of the former UN Secretary General, in June 2003, the EU deployed 2.000 soldiers in the Democratic Republic of Congo, with the purpose of preventing the escalation of a civil and

⁵⁰ Arnaud et al. *Op. cit.*, p. 75-76.

⁵¹ Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union Treaty of Lisbon. 2010.

⁵² Ibid.

⁵³ The idea is also reiterated in the Global Strategy published in 2016.

⁵⁴ Treaty of Lisbon, p. 150.

⁵⁵ Freire Maria Raquel. The European Security and Defence Policy. History, structures and capabilities. In: European Security and Defence Policy. An implementation perspective. Ed. by Michael Merlingen and Rasa Ostrauskaite. London and New York: Routledge, 2008, p. 19.

humanitarian crisis in the north-eastern region of the country. The operation codenamed Artemis, was a self-standing EU mission, relying only on the military capacities on the Community. Moreover, Artemis was the first United Europe led military operation outside the continent, making it a first step in implementing the commitments set out in the European Security Strategy. Artemis also showed that the ESDP has evolved from the status of being simple manager regional conflicts limited on the old continent into an actor with ambitions well enough prepared to play on the international scene.⁵⁶ Since 2003, the EU has conducted various civilian, crisis management, border monitoring, training and military missions all over the world starting with taking over the responsibilities from stabilizing force (SFOR) NATO contingents in Bosnia and Herzegovina, in 2004, code named ALTHEA⁵⁷ In 2008 the EU launched its first naval operation, Atalanta, the NATO starting its own naval operations against the Somali pirates barely a year after in 2009, codenamed Ocean Shield. In 2013 it started a Training Mission in Mali in order to support the training and reorganisation of the Malian Armed Forces as well as related combat support and combat service units including on international humanitarian law, the protection of civilians and human rights. Also in 2013, it launched a civilian CSDP mission to support the Libyan authorities in enhancing border security, training Libyan border guards in order to more efficiently protect their land, sea and air borders. Since 2016 it conducts a military mission in the Central African Republic (EUTM RCA) and since 2017 a civilian operation in Iraq (EUAM).⁵⁸

Through these missions the Union has demonstrated its ability to escape from its self-imposed conceptual and operational paralysis in terms of military operations. It also ascertained that despite the weaknesses and deficiencies

listed many times the EU clearly doesn't lack of potential for the use of force.

Successful mediation, EU facilitated deal between Kosovo and Serbia

At the end of the 20th century, beginning of 21st century the European Union lacked military capabilities and there was also a capability expectation gap regarding security commitments. Here we take the examples of Bosnia and Kosovo, tests which proved to be bitter for the EU, because in addition to military deficiencies aligned political weaknesses as well. During Operation Allied Forces, namely the bombing of Kosovo (March 24-June 9, 1999) it was revealed that the EU did not have enough high-tech weapons, nor was it able to tackle and to resolve alone eventual crisis situations and conflicts which rise on the continent.⁵⁹ According to the IR specialist, Stephan Keukeleire the European military failure in Yugoslavia, in a certain way can be explained as a consequence of the convenient choices made in the 50s, when the European Community was contented with the role of the silent global player, putting the leashes of its defence in the hands of NATO.⁶⁰

In our opinion the war in Kosovo was one of the most important catalysts for the creation of the European Security and Defence Policy, this unfortunate event could be identified as an awakening to consciousness of the European elites, an event that showed the differences between NATO and EU capabilities, at the same time defining the limits of the role of Europe in foreign policy matters without the United States.

As a compensation for the weakness shown during the crisis in Kosovo, when the EU was not able to act coercively and the NATO had to save the day, in recent years it has shown serious commitment to providing security in its close neighbourhood. A very good example of this commitment provides to us the EULEX (European Union Rule of Law Mission in Kosovo), which is the largest civilian mission ever launched under the CSDP. Its principal aim is to assist and support the Kosovo authorities in the rule-of-law area, specifically in police, judiciary and customs areas. Looking at its nature it is a technical mission, which aims to mentor, monitor and advice whilst retaining a number of

⁵⁶ See: Horga I., Mészáros E.L. *Op. cit.*

⁵⁷ Mottola Kari. The European Union and Crisis Management. In: European Security and Transatlantic Relations after 9/11 and the Iraq war. Edited by Heinz Gärtner and Ian M. Cuthbertson. London: Palgrave MacMillan, 2005, p. 190.

⁵⁸ European Union External Action Service. Military and civilian missions and operations. 3 May 2016. [Online]: https://eeas.europa.eu/topics/military-and-civilian-missions-and-operations/430/military-and-civilian-missions-and-operations_en (Visited on: 02.07.2017).

⁵⁹ Gazdag. *Op. cit.*, p. 386.

⁶⁰ See: Horga I., Mészáros E.L. *Op. cit.*

provide escort for the humanitarian aid transports. Moreover, the strong economic and commercial interests have mobilized top European politicians. More than 15% of the global trade passes through the Suez Canal and Gulf of Aden each year, so a significant part of the European supplies and exports of energy and commodities depends on the transit through Aden.⁶⁶ This explains that the maritime transport in this area represents a very sensitive security issue not only for the European Union, but also for other major world markets such as USA, India or China. In the midst of a global crisis and fluctuating oil prices, insecurity in the area involves huge costs, as operators have sought help from the maritime shipping fleet. The selection of other routes that would avoid the Gulf of Aden was impossible because the costs involved were even higher, and for countries such France, Italy or Spain, where fishing plays a major economic role, the piracy has become a threat to the address of national interests.⁶⁷ At the initiative of France and Spain in accord with the authorities from Djibouti on the 19th of September 2008 the European Union set up a coordination cell to fight against piracy the (EU NAVCO) based in Brussels, with the objective of coordinating the resources provided by Member States for the escort of vulnerable vessels. Later at the 10th of November, through the adoption of Councils Joint Action 2008/851, the activities of EU NAVCO were reorganized as part of the large scale operation EU NAVFOR-ATALANTA. Initially the operation was launched for the period of a year, with the possibility of extension.

If we analyze ATALANTA we realize that this operation, due its naval character differs from the missions and the crisis management operations previously undertaken by the EU. It implements UN resolutions number 1814, 1816,

⁶⁶ Rodrigue Jean-Paul. The Strategic Place of International Transportation. In: The Geography of Transport Systems, ed. by Jean-Paul Rodrigue et al. New York: Routledge, 2009.

⁶⁷ Grevi Giovanni et. al. European Security and Defence Policy. The First 10 Years (1999-2009). Paris: European Union Institute for Security Studies. 2009, p. 393. [On-line]: http://www.iss.europa.eu/nc/actualites/analysisbooks/article/european-security-and-defence-policy/the-first-10-years-1999-2009/?tx_ttnews%5BpS%5D=1230764400&tx_ttnews%5BpL%5D=31535999&tx_ttnews%5Barc%5D=1&cHash=1326c712af (Visited on: 02.07.2017).

1838, 1846, 1897, which were encouraging the active participation of the international community in establishing the security in the Gulf of Aden and the Somali coasts. The Joint Action of the Council has stipulated two main objectives, namely:

- a. Protection of vessels carrying food supplies under the World Food Program
- b. Protection of vulnerable ships in the operation zone of the pirates, ensuring the *termination, prevention and suppression of piracy and armed robbery at sea.*

Currently the operational area of EU Navfor is about 4,700.000 square nautical miles, including the Southern Red Sea, the Gulf of Aden, a large part of the Indian Ocean, encompassing the Seychelles, Mauritius and Comoros, the Somalia coastal territory together with its territorial and internal waters.⁶⁸

The mandate of operation Atalanta consists of:⁶⁹

- Protection of the ships that carry aid under the World Food Programme of the ships of the African Union Mission of Somalia;
- Protection of merchant vessels;
- Monitoring of the areas of the Gulf of Aden and Somalia;
- Intervention against acts of piracy with the right to use force if necessary;
- Supporting other EU missions and international organizations working to strengthen maritime security and capacity in the region;
- Arrest, retention or transfer of persons who have committed acts of piracy in order to bring them in front of justice.⁷⁰

As we notice the mandate involves not only information gathering and monitoring of the area of the operation, but also measures of securitization of the maritime trade. The law enforcement dimension, involving the arrest, detention and transfer of suspects goes beyond the status of a simple military action of this operation, requiring Member States to contribute with personnel that has legal expertise. On 21 March 2011, the EU reiterated the need to

⁶⁸ EU Nafvor Somalia. [On-line]: <http://eunavfor.eu/mission/> (Visited on: 02.07.2017).

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ European Naval Force Operation in Somalia, Operation ATALANTA.

we are aware of the operational problems concerning the EU Battlegroups, which haven't been deployed yet, we believe that in the future these weaknesses could be overcome, if there will be a genuine commitment from all the Member States, especially after the departure of the United Kingdom from the EU. So perhaps the EU does not play the role of the queen on the world's chess board but nor that of the pawn and is definitively not a mediocre player concerning security issues, the Community is already acting as a global actor, and in a few years if it succeeds to rise above the current stagnation, economic crisis and its own internal division it has the potential of turning into a global security provider.

As stated in the Focus Problem Space Report, the EU is already acting as a global actor, having the potential of turning into:⁷⁵

- One of the main actors in solving global hot political and security issues, and peace-keeping operations also being the owner of the most attractive political and social projects in history, based on common values and principles
 - The second largest military power in the world with a capacity to engage on a global scale in up to mid-intensity.
 - Leader or major contributor to variety of international peace-keeping and stability and reconstruction operations in Africa, the Western Balkans, Afghanistan.

Bibliography:

1. Agenda 2000. For a stronger and wider Union Bulletin of the European Union Supplement 5/97. Document drawn up on the basis of COM(97) 2000 final 15 July 1997.
2. Ayanoglu Sila Turac. The Evolution of ESDP Recent Political Developments and Social Constructivism. Master thesis. Lund University. Master of European Affairs, Department of Political Science, 2007. [On-line]: <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1467067&fileId=1467076> (Visited on: 02.07.2017).
3. Barbe Esther. Relaciones Internacionales. Madrid: Editorial Tecnos, 1995. 350 p.
4. Bodewig Karl et al. Recommendation 840 on the role of the European Union in combating piracy. 2009. [On-line]: <http://www.assembly->

weu.org/en/documents/sessions_ordinaires/rpt/2009/2037.php (Visited on: 02.07.2017).

5. Bretherton Charlotte, Vogler John. The European Union as a Global Actor. New York and London: Taylor & Francis, 2002. xi + 316 p.

6. Bull Hedley. Civilian Power Europe: A Contradiction in Terms? In: Journal of Common Market Studies. 1982, (2). [On-line]: <http://ideas.repec.org/a/bla/jcmkts/v21y1982i2p149-170.html> (Visited on: 02.07.2017).

7. Consilium EU Navfor Atalanta. [On-line]: <http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/eunavfor-somalia?lang=en> (Visited on: 02.07.2017).

8. Cornelia Beyer. The European Union as a Security Policy Actor - The Case of Counterterrorism. In: European Foreign Affairs Review. 2008, 13. [On-line]: <http://www.kluwerlawonline.com/toc.php?area=&mode=bypub&level=6&values=Journals~European+Foreign+Affairs+Review~Volume+13+%282008%29~Issue+3> (Visited on: 02.07.2017).

9. Duchene Francois. The European Community and the Uncertainties of Interdependence. In: A Nation Writ Large, Foreign Policy Problems before the European Community. Ed. by Max Kohnstamma and Wolfgang Hager. London: Macmillan, 1973.

10. Dușu P., Dinu Mihai Ștefan. Politica Europeană de Securitate și Apărare-Cadrul de Manifestare și Dezvoltare a Intereselor de Securitate Națională. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2007. 44 p.

11. Emerson Michael et al. Upgrading the EU's Role as Global Actor. Institutions, Law and the Restructuring of European Diplomacy. In: EU Foreign Policy CEPS Paperback Studies. [On-line]: <http://www.ceps.eu/book/upgrading-eus-role-global-actor-institutions-law-and-restructuring-european-diplomacy> (Visited on: 02.07.2017).

12. EU Nafvor Somalia. [On-line]: <http://eunavfor.eu/mission/> (Visited on: 02.07.2017).

13. European Commission. Standard Eurobarometer. Spring 2016, 4, May 2016. [On-line]: <http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/STAN/DARD/surveyKy/2130> (Visited on: 02.07.2017).

14. European Security strategy, A secure Europe in a better world. 2003. [On-line]: <https://europa.eu/globalstrategy/en/european-security-strategy-secure-europe-better-world> (Visited on: 05.07.2017).

15. European Union External Action Service. Military and civilian missions and operations. 3 May 2016. [On-line]: <https://eeas.europa.eu/topics/military-and-civilian->

⁷⁵ Ratchev Valeri et. al. *Op. cit.*, p. 67.

[missions-and-operations/430/military-and-civilian-missions-and-operations_en](#) (Visited on: 02.07.2017).

16. Forsberg Tuomas. Explaining the Emergence of the ESDP: Setting the Research Agenda, Department of Political Science. In: Paper prepared for the European Consortium for Political Research, Standing Group for International Relations Conference, Turin. September 12-15, 2007. [On-line]: <http://turin.sgir.eu/uploads/Forsberg-torino-forsberg-esdp.pdf> (Visited on: 02.07.2017).

17. Freedman Lawrence, Menon Anand. Conclusion: Defence, States and Integration. In: The European Union and National Defence Policy. Ed. by Jolyon Howorth and Anand Menon. London: Routledge, 1997.

18. Freire Maria Raquel. The European Security and Defence Policy. History, structures and capabilities. In: European Security and Defence Policy. An implementation perspective. Ed. by Michael Merlingen and Rasa Ostrauskaite. London and New York: Routledge, 2008.

19. Galtung Johan. The European Community: A Superpower in the Making? London: Allen and Unwin, 1973. 194 p.

20. Ginsberg Roy H. Conceptualizing the European Union as an International Actor: Narrowing the Theoretical Capability-Expectations Gap. In: Journal of Common Market Studies. 1992 [On-line]: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1468-5965.00172/abstract> (Visited on: 02.07.2017).

21. Grevi Giovanni et. al. European Security and Defence Policy. The First 10 Years (1999-2009). Paris: European Union Institute for Security Studies. 2009. [On-line]: http://www.iss.europa.eu/nc/actualites/analysisbooks/article/european-security-and-defence-policy-br-the-first-10-years-1999-2009/?tx_ttnews%5BpS%5D=1230764400&tx_ttnews%5BpL%5D=31535999&tx_ttnews%5Barc%5D=1&cHash=1326c712af (Visited on: 02.07.2017).

22. Ham Peter Van. The Prospects for a European Security and Defence Identity. In: European Security. 1995. [On-line]: <http://www.informaworld.com/smpp/1529273431-1087850/content~db=all~content=a783191682> (Visited on: 02.07.2017).

23. Heisbourg Francois. The European Security Strategy is not a security strategy. In: A European Way of War. Ed. by Steven Everts et al. London: Centre for European Reform. 2004. [On-line]: <http://www.cer.org.uk/publications/archive/report/2004/european-way-war> (Visited on: 02.07.2017).

24. Heisbourg Francois. European Defence: Making It Work. In: Chaillot Papers. 2000, nr. 42. [On-line]: <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp042e.pdf> (Visited on: 02.07.2017).

25. Janne Haland Matlary. European Union Security Dynamics in the New National Interest. London: Palgrave Macmillan, 2009. 234 p.

26. Merle Marcel. Sociologia de Las Relaciones Internacionales. Sociology of International Relations. Madrid: Alianza Editorial, 1995.

27. Missiroli Antonio. ESDP – How it works. In: EU Security and Defence Policy – The first five years (1999-2004). Ed. by Nicole Gnesetto. Paris: Institute for Security Studies. 2004. [On-line]: <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/5esdpen.pdf> (Visited on: 02.07.2017).

28. Mottola Kari. The European Union and Crisis Management. In: European Security and Transatlantic Relations after 9/11 and the Iraq war. Edited by Heinz Gärtner and Ian M. Cuthbertson. London: Palgrave Macmillan, 2005.

29. Popescu Eugen. Teorii ale integrării europene. București: Editura CH. Beck, 2009. x + 282 p.

30. Popescu N. The limits of EU's transformative power, Euobserver blog on 23rd of July 2009. [On-line]: <http://blogs.euobserver.com/popescu/2009/07/23/on-eus-transformative-power> (Visited on: 02.07.2017).

31. Presidency Conclusions European Council Meeting in Laeken" 14-15 December 2001. [On-line]: http://ec.europa.eu/governance/impact/background/docs/laeken_concl_en.pdf (Visited on: 02.07.2017).

32. Ratchev Valeri et. al. Problem space report: EU as a global actor based on the wider Petersberg Tasks. In: Focus, Foresight Security Scenarios: Mapping Research to a Comprehensive Approach to Exogenous EU Roles, Centre for Security and Defence Management – CSDM Institute of Information and Communication Technologies Bulgarian Academy of Sciences. 2012. [On-line]: <http://www.focusproject.eu/documents/14976/0a29bb72-f73b-4417-8834-2199e0151544> (Visited on: 02.07.2017).

33. Report on the Implementation of the European Security Strategy. 2008. [On-line]: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/reports/104630.pdf (Visited on: 02.06.2017).

34. Rieker Pernille. EU Security Policy: Contrasting Rationalism and Social Constructivism. In: NUPI working Paper. 2004 (659), p. 9-11. [On-line]: <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=27387> (Visited on: 02.07.2017).

35. Rodrigue Jean-Paul. The Strategic Place of International Transportation. In: The Geography of Transport Systems, ed. by Jean-Paul Rodrigue et al. New York: Routledge, 2009.

36. Roy H. Ginsberg and Michael E. Smith. Understanding the European Union as a global

political actor: Theory practice, and impact. Prepared for delivery at the 2007 meeting of the European Union Studies Assn., Montreal, Canada, May 17-19, 2007.

37. Russell J. Dalton, Eichenberg. Richard C. Citizen Support for Policy Integration. In: European Integration and Supranational Governance. Ed. by Wayne Sandholty, Alec Stone Sweet. Oxford and New York: Oxford University Press, 1998.

38. Serbia and Kosovo reach landmark deal. In: European External Action Service. [On-line]: http://eeas.europa.eu/top_stories/2013/190413_eu-facilitated_dialogue_en.htm (Visited on: 06.07.2017).

39. Smith Braden, School Michael. Integration or Cooperation Adapting Theories of Regional Integration to the Development of the CESDP. In: Campbell Public Affairs Institute, Sawyer Law and Politics Program. 2004.

40. Sörenson Karl. State Failure on the High Seas- Reviewing the Somali Piracy. In: FOI Somalia Papers, Report 3. Defence Analysis, FOI Swedish Defence Research Agency. 2008. [On-line]: <http://www.foi.se/upload/projects/Africa/FOI-R--2610.pdf> (Visited on: 02.07.2017).

41. The EU Global Strategy, 2016. [On-line]: <https://europa.eu/globalstrategy/en/global-strategy-foreign-and-security-policy-european-union> (Visited on: 02.07.2017).

42. The Future of the European Union as an International Actor. Speech by Javier Solana. [On-line]: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/articles/84349.pdf (Visited on: 02.07.2017).

43. Waltz Kenneth. The Emerging Structure of International Politics. In: International Security. 1993, 18(2).

[On-line]: http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic162929.files/IGreat_Power_Rivalry/Waltz.pdf (Visited on: 12.07.2017).

44. Wright N. The European Union: What Kind of International Actor? In: Political Perspectives, 2001, (5).

[On-line]: http://www.academia.edu/483548/The_European_Union_on_What_Kind_of_International_Actor (Visited on: 02.07.2017).

45. Zielonka Jan. Europe as a Global Actor: Empire by Example. In: International Affairs. 2008, (84).

[On-line]: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2346.2008.00718.x/abstract> (Visited on: 02.07.2017).

**Copyright©MÉSZÁROS Edina Lilla,
ȚOCA Constantin Vasile, 2017.**

Contacts / Contacte / Контакты:

Facultatea de Istorie, Relații Internaționale,
Științe Politice și Științele Comunicării,
Departamentul de Relații Internaționale și
Studii Europene,

Universitatea din Oradea, jud. Bihor, România,
Str. Universității. Nr. 1, Cod postal: 410087.

Asis. univ. dr. MÉSZÁROS Edina Lilla

Email: edina_lilla@yahoo.com

Lect. univ. dr. ȚOCA Constantin Vasile

Email: ctv_i@yahoo.com

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ**

**CONSILIUL REDACȚIONAL AL REVISTEI
„REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL
ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE”**

**EDITORIAL BOARD (CONSILIUM)
OF THE „MOLDAVIAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW
AND INTERNATIONAL RELATIONS”**

**РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ
„МОЛДАВСКОГО ЖУРНАЛА МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА
И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ”**

BURIAN Alexandru.

Doctor habilitat în drept, profesor universitar, Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar (ret.), Director al Institutului de Cercetări Strategice al Universității de Studii Europene din Moldova, Președinte al Asociației de Drept Internațional din Republica Moldova (Chișinău, Republica Moldova) – *Redactor-șef.*

BURIAN Alexander.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, Extraordinary and Plenipotentiary Ambassador (ret.), Director of The Institute for Strategic Studies of The European University of Moldova, President of the Moldavian Association of International Law (Kishinev, The Republic of Moldova) – *Editor-in-chief.*

БУРИАН Александр Дмитриевич.

Доктор юридических наук, профессор, Чрезвычайный и Полномочный посол (в отставке), Директор Института стратегических исследований Европейского университета Молдовы, Президент Молдавской Ассоциации международного права (Кишинев, Республика Молдова) – *Главный редактор.*

E-mail: alexandrurian@yahoo.com; alexandrurian@mail.ru

CHINDÎBALIUC Oleana.

Doctor în științe politice, conferențiar universitar, cercetător științific, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, Șef Catedră Politică Mondială și Relații Internaționale a Universității de Studii Europene din Moldova (Chișinău, Republica Moldova).

— *Redactor-șef adjunct, Președinte al colegiului de redacție.*

KINDIBALYK Olyana.

Ph.D in political science, Associate Professor, Scientific fellow, Institute of Legal and Political Research of ASM; Head of the Department of World Politics and International Relations at the University of European Studies of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova). — *Deputy Editor-in-chief, Head of Editorship.*

КИНДЫБАЛЮК Оляна Игоревна.

Кандидат политических наук, доцент, научный сотрудник Института юридических и политических исследований Академии наук Молдовы; Заведующая кафедрой мировой политики и международных отношений Европейского университета Молдовы (Кишинев, Республика Молдова). — *Заместитель главного редактора, Председатель редакционной коллегии.*

E-mail: olyana.kindibalyk@gmail.com

CHIRTOACĂ Natalia.

Doctor în drept, conferențiar universitar, Șef Secție Drept Internațional și Relații Internaționale, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei (Chișinău, Republica Moldova) — *Secretar științific.*

CHIRTOACA Natalia.

Ph.D in Law, Associate Professor, Head of the Department of International Law and International Relations, The Institute of Legal and Political Research of The Academy of Sciences of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova) — *Scientific secretary.*

КИРТОАКЭ Наталия Михайловна.

Кандидат юридических наук, доцент, зав. Отделом международного права и международных отношений Института юридических и политических исследований АН Молдовы (Кишинев, Республика Молдова) — *Ученый секретарь.*

E-mail: n_chirtoaca@mail.ru

ANGEL Jose Luis IRIARTE.

Doctor în drept, profesor universitar, Vicerector al Universității Publice din Navarra (Spania) - *Membbru al consiliului redacțional.*

ANGEL Jose Luis IRIARTE.

Doctor of Law, Professor, Vicerector of The Navarra Public University (Spain) – *Member of editorial board.*

АНХЕЛ Хосе Луис ИРИАРТЕ.

Доктор права, профессор, проректор Наваррского публичного университета (Испания) — *Член редакционного совета.*

E-mail: julis.iriarte@unavarra.es

http://www.uta.edu.ec/formacioncompetencias2005/files/pictures/cv_luisiriarte.pdf

ARHILIUC Victoria.

Doctor habilitat în drept, profesor cercetător, Universitatea de Stat din Moldova (Republica Moldova) – *Membbru al consiliului redacțional.*

ARHILIUC Victoria.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, The State University of Moldova (The Republic of Moldova) — *Member of editorial board.*

АРХИЛЮК Виктория Нестеровна.

Доктор юридических наук, профессор, Молдавский государственный университет (Республика Молдова) — *Член редакционного совета.*

E-mail: arhiliucv57@yahoo.com

ABASHIDZE Aslan.

Doctor habilitat în drept, profesor universitar, Șef catedră Drept Internațional, Universitatea Prieteniei Popoarelor din Rusia, Vice-Președinte al Comisiei ONU pentru drepturile economice, sociale și culturale (Federația Rusă) — *Membbru al consiliului redacțional.*

ABASHIDZE Aslan.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, Head of the Department of International Law, The Peoples' Friendship University of Russia, Deputy Chairman of the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR) — (The Russian Federation) — *Member of editorial board.*

АБАШИДЗЕ Аслан Хусейнович.

Доктор юридических наук, профессор, зав. кафедрой международного права РУДН, Заместитель председателя Комитета ООН по экономическим, социальным и культурным правам (Российская Федерация) — *Член редакционного совета.*

E-mail: aslan.abashidze@gmail.com

http://www.intlaw-rudn.com/about-en/faculty/abashidze?set_language=en-us

BALAN Oleg.

Doctor habilitat în drept, profesor universitar, Rector al Academiei de Administrare Publică a Republicii Moldova (Republica Moldova) – *Membbru al consiliului redacțional.*

BALAN Oleg.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, Rector of The Academy of Public Administration of The Republic of Moldova (The Republic of Moldova) – *Member of editorial board.*

БАЛАН Олег Иванович.

Доктор юридических наук, профессор, ректор Академии публичного управления Республики Молдова (Республика Молдова) – *Член редакционного совета.*

E-mail: rector1@aap.gov.md; balanoleg9@gmail.com

http://aap.gov.md/index.php?option=com_content&view=article&id=167&Itemid=294&lang=en

BENIUC Valentin.

Doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Rector al Institutului de Stat de Relații Internaționale din Moldova (Republica Moldova) – *Membru al consiliului redacțional.*

BENIUC Valentin.

Doctor of Political Sciences, Professor, Rector of The Moldavian State Institute of Foreign Relations (The Republic of Moldova) — *Member of editorial board.*

БЕНИУК Валентин Анастасьевич.

Доктор политических наук, профессор, Ректор Молдавского государственного института международных отношений (Республика Молдова) — *Член редакционного совета.*

E-mail: v.beniuc@mail.ru; irim@irim.md

<http://irim.md/index.php/ru/ob-irim/rektorat/13-memberscv/33-valentin-beniuc>

BOSHTITSKY Iury.

Doctor în drept, profesor universitar, Rector al Universității de Drept din Kiev a Academiei Naționale de Științe a Ucrainei (Ucraina) – *Membru al consiliului redacțional.*

BOSHTITSKY Iury.

Ph.D in Law, Professor, Rector of The Kyiv University of Law of The National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine) — *Member of editorial board.*

БОШИЦКИЙ Юрий Ладиславович.

Кандидат юридических наук, профессор, Ректор Киевского университета права НАН Украины (Украина) — *Член редакционного совета.*

E-mail: rector@kul.kiev.ua; inter-dep@kl.kiev.ua

<http://en.kul.kiev.ua/kerivnictvo/boshickiy-juriy-ladislavovich.html>

DERGACIOV Vladimir.

Doctor habilitat în științe geografice, profesor universitar, expert în geopolitică, profesor la Universitatea Națională din Odesa (Ucraina) — *Membru al consiliului redacțional.*

DERGACHEV Vladimir A.

Dr. Sc. (Geography), Professor, Expert in geopolitics, Professor of the Odessa National University (Ukraine) — *Member of editorial board.*

ДЕРГАЧЕВ Владимир Александрович.

Доктор географических наук, профессор, эксперт в геополитике, профессор Одесского национального университета (Украина) — *Член редакционного совета.*

E-mail: admin@dergachev.ru; dergachev@farlep.net

<http://www.dergachev.farlep.net/>

<http://www.dergachev.ru/>

<http://dergachev-va.livejournal.com/>

DYULGEROVA Nina Angelova.

Doctor habilitat în economie, doctor în istorie, profesor universitar, Catedra Relații Internaționale și Științe Politice, Universitatea Liberă din Varna „Chernorizec Hrabar” (Varna, Bulgaria) – *Membru al consiliului redacțional.*

DYULGEROVA Nina Angelova.

Doctor of Economic Sciences (management and security), Ph.D. in History, Professor of International relations, Department of International Relations and Political Sciences, Faculty „Social Sciences”, Varna Free University „Chernorizec Hrabar” (Varna, Bulgaria) - *Member of editorial board.*

ДЮЛГЕРОВА Нина Ангелова.

Доктор экономических наук, кандидат исторических наук, профессор Варненского свободного университета «Черноризец Храбър» (Варна, Болгария)

— *Член редакционного совета.*

E-mail: nina_d6@hotmail.com; nina_d56@yahoo.com

<http://nina-dulgerova.org/Papers.htm>

<http://nina-dulgerova.org/CV.htm>

FUEREA Augustin.

Doctor în drept, profesor universitar, Universitatea din București (România) – *Membru al consiliului redacțional.*

FUEREA Augustin.

Doctor of Law, Professor, The University of Bucharest (Romania) – *Member of editorial board.*

ФУЕРЕА Августин.

Доктор права, профессор, Бухарестский государственный университет (Румыния) – *Член редакционного совета.*

E-mail: augustinfuerea@yahoo.com

http://www.univnt.ro/cv/uploads/cv/CV_Fuerea_Augustin.pdf

http://www.drept.unibuc.ro/dyn_doc/cv/a-fuerea.pdf

HAVÁNIK Jozef.

Doctor în economie, Rector al Universității „Alexandr Dubcek” din Trencin, Slovacia (Trencin, Republica Slovacă) — *Membru al consiliului redacțional.*

HAVÁNIK Jozef.

Doc. Ing., PhD., Rektor of the Trenčianska Univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne (The Slovak Republic) — *Member of editorial board.*

ХАБАНИК Джозеф.

Доктор экономических наук, Ректор университета им. Александра Дубчека в Тренчине (Тренчин, Словацкая Республика) — *Член редакционного совета.*

E-mail: rector@tnuni.sk

<http://tnuni.sk/univerzita/organy-univerzity/rector/>

HEINRICH Hans-Georg.

Doctor în drept, profesor universitar, Universitatea din Viena (Austria) — *Membru al consiliului redacțional.*

HEINRICH Hans-Georg.

Doctor of Law, Professor, The University of Viena (Austria) — *Member of editorial board.*

ХЕЙНДРИЧ Ханс-Георг.

Доктор права, профессор, Венский университет (Австрия) — *Член редакционного совета.*

E-mail: hans-georg.heinrich@univie.ac.at

<http://www.enri-east.net/consortium/institute-for-advanced-studies/en/>

KAPUSTIN Anatolii.

Doctor habilitat în drept, profesor universitar, Președinte al Asociației de Drept Internațional din Federația Rusă (Federația Rusă) — *Membru al consiliului redacțional.*

KAPUSTIN Anatoly.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, President of The Russian Association of International Law (The Russian Federation) — *Member of editorial board.*

КАПУСТИН Анатолий Яковлевич.

Доктор юридических наук, профессор, Президент Российской ассоциации международного права (Российская Федерация) — *Член редакционного совета.*

E-mail: kapustin@izak.ru, akap@mail.ru

http://jppublishing.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=96&Itemid=102

<http://izak.ru/381>

LIPKOVA Ludmila.

Doctor în Economie, Ing., profesor universitar, Decan, Facultatea de Relații Internaționale, Universitatea Economică din Bratislava (Republica Slovacia) — *Membru al consiliului redacțional.*

Dr.h.c. prof. Ing. LIPKOVA Ludmila, CSc.

Doctor of Economics, Professor, Dean, Faculty of International Relations, University of Economics in Bratislava, Slovakia (The Slovak Republic) — *Member of editorial board.*

ЛИПКОВА Людмила.

Доктор экономических наук, профессор, Декан факультета международных отношений Экономического университета в Братиславе (Словацкая Республика) — *Член редакционного совета.*

E-mail: lipkova@euba.sk

<http://www.osobnosti.sk/index.php?os=zivotopis&ID=1347>

MAZILU Dumitru.

Doctor în drept, profesor universitar, Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar (ret.), Universitatea „Spiru Haret” din București (România) — *Membru al consiliului redacțional.*

MAZILU Dumitru.

Doctor of Law, Professor, Extraordinary and Plenipotentiary Ambassador (ret.), The „Spiru Haret” University of Bucharest (Romania) — *Member of editorial board.*

МАЗИЛУ Думитру.

Доктор права, профессор, Чрезвычайный и Полномочный посол (в отставке), Университет им. Спиру Харета, Бухарест (Румыния) — *Член редакционного совета.*

E-mail: dumitru.mazilu@spiruharet.ro; secretariat@universitatea-cantemir.ro

http://ro.wikipedia.org/wiki/Dumitru_Mazilu

http://www.ucdc.info/cd/cd_profil.php?cid=1146

NAZARIA Sergiu.

Doctor habilitat în științe politice, doctor în istorie, conferențiar universitar, Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moldova (Republica Moldova) — *Membru al consiliului redacțional.*

NAZARIA Sergei.

Doctor of Political Sciences, Ph.D in History, Associate professor, The Moldavian State Institute of Foreign Relations (The Republic of Moldova) — *Member of editorial board.*

НАЗАРИЯ Сергей Михайлович.

Доктор политических наук, кандидат исторических наук, доцент, Молдавский государственный институт международных отношений (Республика Молдова) — *Член редакционного совета.*

E-mail: sergnazar@mail.ru

PAPAVA Vladimer.

Doctor habilitat în economie, profesor universitar, academician al Academiei Naționale de Științe a Georgiei, Profesor universitar la Facultatea de Economie a Universității de Stat din Tbilisi „Ivane Javakhishvili” (Tbilisi, Georgia) — *Membru al consiliului redacțional.*

PAPAVA Vladimer.

Doctor of Economic Sciences, Professor, Academician of the Georgian National Academy of Sciences, Professor of Economics, Faculty of Economics and Business, The Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (Tbilisi, Georgia) — *Member of editorial board.*

ПАПАВА Владимир.

Доктор экономических наук, профессор, действительный член Национальной Академии наук Грузии, профессор Экономического факультета Тбилисского государственного университета имени Иванэ Джавахишвили (Тбилиси, Грузия) — *Член редакционного совета.*

E-mail: papavavladimer@ghsis.org; papavavladimer@yahoo.com

<http://www.tsu.edu.ge/en/government/raac/rector/>

<http://www.papava.info/>; http://en.wikipedia.org/wiki/Vladimer_Papava

POPESCU Dumitra.

Doctor în drept, profesor universitar, Universitatea „Titu Maiorescu” din București, Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române (România) — *Membru al consiliului redacțional.*

POPESCU Dumitra.

Doctor of Law, Professor, The „Titu Maiorescu” University of Bucharest, Legal Research Institute „Academician Andrei Rădulescu” of the Romanian Academy (Romania) — *Member of editorial board.*

ПОПЕСКУ Думитра.

Доктор права, профессор, Бухарестский университет имени Титу Майореску, Научно-исследовательский юридический институт имени академика Андрея Рэдулеску Румынской Академии (Румыния) — *Член редакционного совета.*

E-mail: juridic_institut@yahoo.com

STRATIEVSCHI Dmitrii.

Doctor în istorie, Vicedirector al Centrului de studii a Europei de Est din Berlin OEZB e.v. (Berlin, Republica Federală Germania) — *Membru al consiliului redacțional.*

STRATIEVSKI Dmitri.

Ph.D in History, Deputy Director of the Center for the Study of Eastern Europe in Berlin OEZB e.v. (Berlin, The Federal Republic of Germany) — *Member of editorial board.*

СТРАТИЕВСКИЙ Дмитрий.

Доктор исторических наук, заместитель директора Центра изучения Восточной Европы в Берлине OEZB e.v. (Берлин, Федеративная Республика Германия) — *Член редакционного совета.*

E-mail: stratievski@gmx.de

SEDLEȚCHI Iurie.

Doctor în drept, profesor universitar, Rector al Universității de Studii Europene din Moldova (Republica Moldova) — *Membru al consiliului redacțional.*

SEDLETSCHI Yuri.

Ph.D in Law, Professor, Rector of The European University of Moldova (The Republic of Moldova) — *Member of editorial board.*

СЕДЛЕЦКИЙ Юрий Николаевич.

Кандидат юридических наук, профессор, Ректор Европейского университета Молдовы (Республика Молдова) — *Член редакционного совета.*

E-mail: iuriesedletchii@yahoo.fr

<http://www.usem.md/ro.html>

TIMCENCO Leonid.

Doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea Națională a Serviciului Fiscal de Stat al Ucrainei (Ucraina) — *Membru al consiliului redacțional.*

TIMCHENKO Leonid.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, The National University of The State Tax Service of Ukraine (Ukraine) — *Member of editorial board.*

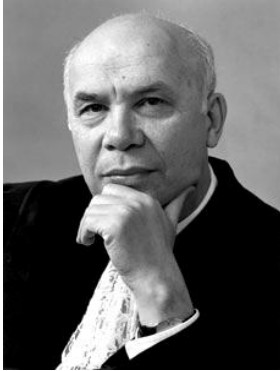
ТИМЧЕНКО Леонид Дмитриевич.

Доктор юридических наук, профессор, Национальный университет Государственной налоговой службы Украины (Украина) — *Член редакционного совета.*

E-mail: ltymch@ukr.net; timchenko@asta.edu.ua

VERESHCHETIN Vladlen.

Doctor habilitat în științe juridice, profesor universitar. În 1984-1995 – membru al Curții Permanente de Arbitraj a ONU (Haga), în 1992-1994 – membru și președinte al Comisiei de Drept Internațional a ONU, în 1995-2006 – Judecător al Curții Internaționale de Justiție a ONU (Haga), din 2012 – Arbitru în Dreptul Cosmic (Spațial) la Curtea Permanentă de Arbitraj a ONU (Haga). În 1978-1995 — Vice-președinte, din 1995 – Președinte de onoare al Institutului Internațional de Drept Cosmic (Spațial) din Paris. Din 1977 — academician al Academiei Internaționale de Astronautică (SUA), din 2006 — academician al Academiei de Științe din Bulgaria. (Federația Rusă) — *Membru al consiliului redacțional.*

Vladlen S. VERESHCHETIN.

Doctor of Juridical Sciences, Professor. In 1984-1995 - Member of the Permanent Court of Arbitration (the Hague). In 1992-1994 — Member and Chairman of the United Nations International Law Commission. In 1995-2006 — Judge of the International Court of Justice (the Hague). From 2012, the Referee for Space Law of the Permanent Court of Arbitration (the Hague). In 1978-1995-Vice President, from 1995 — Director Emeritus of the International Institute of Space Law (Paris). Since 1977 — Member of the International Astronautical Academy (USA), since 2006 — Foreign Member of Bulgarian Academy of Sciences. (The Russian Federation) — *Member of editorial board.*

ВЕРЕЩЕТИН Владлен Степанович.

Доктор юридических наук, профессор. С 1984 по 1995 год — член Постоянной палаты третейского суда (г. Гаага). В 1992-1994 годах — член Комиссии международного права ООН. В 1994 году возглавлял Комиссию. В 1995-2006 годах — Судья Международного Суда ООН (г. Гаага). С 2012 г. — арбитр по космическому праву Постоянной Палаты третейского суда (г. Гаага). В 1978-1995 годах — вице-президент, с 1995 г. — почетный директор Международного института космического права (Франция). С 1977 г. — действительный член Международной астронавтической академии (США). С 2006 г. — иностранный член Болгарской Академии наук. (Российская Федерация) — *Член редакционного совета.*

E-mail: vsvereshchetin@ziggo.nl;

<http://legal.un.org/avl/faculty/Vereshchetin.html>; http://legal.un.org/avl/pdf/ls/Vereshchetin_bio.pdf;
<http://intl.law.rudn.com/about/history-faces/vereshchetin>

WILLIAMS Silvia Maureen.

Doctor în drept și științe sociale, profesor de Drept Internațional Public, Universitatea din Buenos Aires. Președintele Comitetului de Drept Internațional Spațial al Asociației de Drept Internațional (ILA — Londra). Membru al Consiliului executiv al Asociației de Drept Internațional (sediul, Londra). Membru al Institutului Internațional de Drept Spațial, membru al Academiei Internaționale de Astronautică, membru al Institutului Regal de Relații Internaționale (Chatham House), membru al Institutului Ibero-American de Drept Aerian și Spațial (Argentina) – *Membru al consiliului redacțional.*

WILLIAMS Silvia Maureen.

Doctor of Law and Social Sciences, Professor of Public International Law, University of Buenos Aires. President of the International Space Law Committee of the International Law Association (ILA — London). Member of the Executive Council of the International Law Association (Headquarters, London). Member of the Institut International de Droit Spatial, full member of the International Academy of Astronautics, the Royal Institute of International Affairs (Chatham House), the Ibero American Institute of Air and Space Law (Argentina) – *Member of editorial board.*

УИЛЬЯМС Сильвия Морин.

Доктор права и социальных наук, профессор международного публичного права, Университет Буэнос-Айреса. Президент Комитета по международному космическому праву Ассоциации международного права (АМП — Лондон). Член, Сопредседатель Исполнительного Совета Ассоциации международного права (штаб-квартира, Лондон). Член Международного Института международного космического права, действительный член Международной академии астронавтики Королевского института международных отношений (Чэтхэм Хаус) и Иbero-американского института воздушного и космического права (Аргентина) – *Член редакционного совета.*

E-mail: maureenw777@yahoo.co.uk;

[swilliams@derecho.uba.ar](http://www.derecho.uba.ar/investigacion/investigadores/williams.php)<http://www.derecho.uba.ar/investigacion/investigadores/williams.php>

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ**

**COLEGIUL DE REDACȚIE (RECENZENȚII)
EDITORSHIP (REVIEWERS)
РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ (РЕЦЕНЗЕНТЫ)**

CHINDÎBALIUC Oleana.

Doctor în științe politice, conferențiar universitar, cercetător științific, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM; Șef Catedră Politică Mondială și Relații Internaționale a Universității de Studii Europene din Moldova (Chișinău, Republica Moldova).

— *Redactor-șef adjunct, Președinte al colegiului de redacție.*

KINDIBALYK Olyana.

PhD in political science, Associate Professor, Scientific fellow, Institute of Legal and Political Research of ASM; Head of the Department of World Politics and International Relations at the University of European Studies of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova). — *Deputy Editor-in-chief, Head of Editorship.*

КИНДЫБАЛЮК Оляна Игоревна.

Кандидат политических наук, доцент, научный сотрудник Института юридических и политических исследований Академии наук Молдовы; Заведующая кафедрой мировой политики и международных отношений Европейского университета Молдовы (Кишинев, Республика Молдова). — *Заместитель главного редактора, Председатель редакционной коллегии.*

E-mail: olyana.kindibalyk@gmail.com

ANÎȚEI Nadia Cerasela.

Doctor în drept, Profesor universitar, Facultatea de Științe Juridice, Sociale și Politice, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați (Galați, România).

ANITEI Nadia Cerasela.

Ph.D in Law, professor, Faculty of Legal, Political and Social Sciences, University „Dunarea de Jos of Galati” (Galati, Romania).

АНИЦЕЙ Надия Черасела.

Доктор права, профессор, факультет правовых, политических и социальных наук, Галацкий Университет «Дунэря де Жос» (Галац, Румыния).

E-mail: ncerasela@yahoo.com

<http://ugal.academia.edu/NADIACERASELANITEI/CurriculumVitae>

CIUCĂ Aurora.

Doctor în drept, Profesor universitar, Profesor la Universitatea „Stefan Cel Mare” din Suceava, Avocat la Baroul de Avocați Iași, Președinte al Asociației „Vespasian V. Pella” Iași (Iași, România).

CIUCA Aurora.

Ph.D in Law, Professor at „Stefan cel Mare” University of Suceava, Lawyer Yassy Bar Association, President of „Vespasian V. Pella” Association (Yassy, Romania).

ЧИУКЭ Аурора.

Доктор права, профессор, Профессор Сучавского университета «Штефан чел Маре»; Адвокат в Ясской ассоциации адвокатов; Президент ассоциации „Vespasian V. Pella” (Яссы, Румыния).

E-mail: aurora_ciuca_2000@yahoo.com

DORUL Olga.

Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova; cercetător științific, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM (Chișinău, Republica Moldova).

DORUL Olga.

Ph.D in Law, Associate Professor, The Moldova State University; scientific fellow, Institute of Legal and Political Research of ASM (Kishinev, The Republic of Moldova).

ДОРУЛ Ольга Павловна.

Кандидат юридических наук, доцент, Молдавский государственный университет; научный сотрудник Института юридических и политических исследований Академии наук Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: dorulolga@yahoo.com

BURIAN Cristina.

Doctor în drept, conferențiar universitar la Catedra Drept Public, Universitatea de Studii Europene din Moldova; Secretar I, Direcția Generală Drept Internațional, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova (Chișinău, Republica Moldova).

BURIAN Cristina.

Ph.D in Law, Associate Professor, Department of Public Law, European University of Moldova; First Secretary, The International Law Department, Ministry of Foreign Affairs and European Integration of the Republic of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova).

БУРИАН Кристина Александровна.

Кандидат юридических наук, доцент кафедры публичного права, Европейский университет Молдовы; Первый секретарь, Генеральный Департамент международного права, Министерство иностранных дел и европейской интеграции Республики Молдова (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: krisburian@yahoo.com

EVSEEV Vladimir.

Doctor în științe tehnice, Expert militar, Vicedirector al Institutului Statelor CSI (Moscova, Federația Rusă).

EVSEEV Vladimir.

Ph.D in Technical Science, Military expert, Deputy Director of the Institute of CIS Countries (Moscow, The Russian Federation).

ЕВСЕЕВ Владимир Валерьевич.

Кандидат технических наук, Военный эксперт, Заместитель директора Института стран СНГ (Москва, Российская Федерация).

E-mail: vlad.evseev@gmail.com

http://ru.ino-ppic.ru/yevseyev_v/

<http://ir.russiancouncil.ru/person/evseev-vladimir-valerevich/>

GLADARENCO-STOIAN Maia.

Doctor în istorie, Plymouth City College, Institutul Regal de Personal și Dezvoltare (Plymouth, Marea Britanie).

GLADARENCO-STOIAN Maia.

Ph.D in History, Plymouth City College, Chartered Institute of Personnel and Development Course (Plymouth, United Kingdom).

ГЛАДАРЕНКО-СТОЯН Майя.

Доктор исторических наук, Плимутский колледж, Королевский Институт персонала и развития (Плимут, Великобритания).

E-mail: maia_gl@yahoo.fr

GENTIMIR Alina Mirabela.

Doctor în drept, Lector, Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (Iași, România).

GENTIMIR Alina Mirabela.

Lecturer Ph.D, Faculty of Law, „Alexandru Ioan Cuza” University of Iassy (Iassy, Romania).

ДЖЕНТИМИР Алина.

Кандидат юридических наук, преподаватель, Юридический факультет Ясского университета им. А.И.Кузы (Яссы, Румыния).

E-mail: agentimir@yahoo.fr

GLUHAIA Diana.

Doctor în drept, Universitatea Publică din Navarra (Pamplona, Spania).

GLUHAIA Diana.

Ph.D in Law, The Navarra Public University (Pamplona, Spain).

ГЛУХАЯ Диана.

Доктор права, Наваррский публичный университет (Памплона, Испания).

E-mail: diana.gluhaya@unavara.es; diana_gluhaia@yahoo.com

GUO Ping.

Profesor universitar de drept maritim, director al Institutului de Drept Internațional Maritim (IIML) a Universității Maritime din Dalian, director a Asociației Chineze de Drept Maritim, arbitru în Comisia Chineză de Arbitraj Maritim (Dalian, Republica Populară Chineză).

GUO Ping.

Professor of Maritime Law, Director of The Institute of International Maritime Law (IIML) of the Dalian Maritime University, director of China Maritime Law Association, the arbitrator of China Maritime Arbitration Commission (Dalian, The People's Republic Of China).

ГУО Пинг.

Профессор морского права, директор Института международного морского права (ИИМЛ) Даляньского морского университета, директор китайской Ассоциации морского права, арбитр Арбитражной морской комиссии Китая (Далянь, КНР).

E-mail: guoping@dl.cn, guoping@dlmu.edu.cn

IOVIȚĂ Alexandrina.

Doctor în drept, UNAIDS, Cartierul general, Coordonator programe, drepturile omului și legislație (Chișinău, Republica Moldova – Geneva, Elveția).

IOVITA Alexandrina.

Ph.D in Law, UNAIDS Secretariat, Headquarters, Programme Officer, Human Rights and Law (Kishinev, The Republic of Moldova – Geneva, Switzerland).

ИОВИЦЭ Александрина Александровна.

Кандидат юридических наук, UNAIDS, генеральный офис, сотрудник по программам, права человека и правовые вопросы (Кишинев, Республика Молдова, Женева, Швейцария).

E-mail: alexandrina_iovita@yahoo.com

JANAS Karol.

Doctor în politologie, conferențiar universitar, Șef Catedră Politologie, Universitatea „Alexandr Dubcek” din Trenčin, Slovacia (Trenčin, Republica Slovacă).

JANAS Karol.

Doc. PhD in Political Sciences, Associate Professor, Head of the Department Politologie of the Trenčianska Univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne (Trenčin, The Slovak Republic).

ЯНАС Карол.

Доктор политологии, доцент, Заведующий кафедрой политологии Тренчанского университета им. Александра Дубчека в Тренчине (Тренчин, Словацкая Республика).

E-mail: karol.janas@tuni.sk

<http://politologia.tuni.sk/index.php?id=5>

KOVALEVA Natalia.

Doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Director al Fundației de Caritate „Fii Om!” (Orenburg, Federația Rusă).

KOVALYOVA Natalia.

Ph.D., Associate Professor, Director of the Charity Foundation „Be a man!” (Orenburg, The Russian Federation).

КОВАЛЁВА Наталья Александровна.

Кандидат педагогических наук, доцент, директор Благотворительного Фонда «Будь Человеком!» (Оренбург, Российская Федерация).

E-mail: kovaleva_osu@mail.ru

<http://www.osu.ru/doc/3117>

LISENCO Vladlena.

Doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Vicerector pentru relații internaționale, Universitatea de Stat din Transnistria „T.G.Șevcenco” (Tiraspol, Republica Moldova).

LISENCO Vladlena.

Doctor of Juridical Sciences, Associate Professor, Vicerector for International relations, Taras Shevchenko State University of Transnistria (Tiraspol, The Republic of Moldova).

ЛЫСЕНКО Владлена.

Доктор юридических наук, доцент, Заместитель ректора по международным связям, Приднестровский государственный университет имени Т. Г. Шевченко (Тирасполь, Республика Молдова).

E-mail: vlada.lisenco@mail.ru

MATTOȘ Boris.

Doctor în științe politice, Vicerector pentru relații internaționale, Universitatea Economică din Bratislava (Bratislava, Republica Slovacă).

MATTOS Boris.

PhD in political science, Vicerector for International relations, University of Economics in Bratislava, Slovakia (Bratislava, The Slovak Republic).

МАТОШ Борис.

Доктор политических наук, Заместитель ректора по международным связям, Экономический университет в Братиславе (Братислава, Словацкая Республика).

E-mail: mattos@euba.sk

METREVELI Levan.

Doctor în științe politice, șef al Centrului pentru dezvoltarea integrată a Georgiei, Universitatea de Stat Tbilisi (Tbilisi, Georgia).

METREVELI Levan.

Doctor of Political Sciences, Head of the Center for integrated development of Georgia, Tiflis State University (Tbilisi, Georgia).

МЕТРЕВЕЛИ Леван.

Доктор политических наук, руководитель Центра комплексного развития Грузии Тбилисского государственного университета (Тбилиси, Грузия).

E-mail: levanmetreveli@yahoo.com

MOUSMOUTI Maria.

Doctor în drept, Director executiv al Centrului European de Drept Constituțional din Atena (Atena, Grecia).

MOUSMOUTI Maria.

Ph.D in Law, Executive director of The European Center of Constitutional Law (Athenas, Grece).

МОУСМУТИ Мария.

Доктор права, Исполнительный директор Европейского центра конституционного права (Афины, Греция).

E-mail: mousmou@yahoo.com

<http://www.cecl2.gr/index.php/en/thecentre/theboard/11-thecentre/cv/16-08-maria-mousmouti>

http://ials.sas.ac.uk/postgrad/LDclinic/LDclinic_who.htm

SÂRCU Diana.

Doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Director al Institutului Național de Justiție al Republicii Moldova (Chișinău, Republica Moldova).

SARCU Diana.

Doctor of Juridical Sciences, Associate professor, Director of the National Institute of Justice of the Republic of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova).

СЫРКУ Диана.

Доктор юридических наук, доцент, Директор Национального института юстиции Республики Молдова (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: sircu@yahoo.com

SYCI Alexandru.

Doctor habilitat în științe istorice, profesor universitar, Universitatea Națională „Jurie Fedikovici” din Cernăuți (Cernăuți, Ucraina).

SYCH Alexander.

Doctor of Historical Sciences, Professor, Chernivtsi National University „Yuri Fedkovych” (Chernivtsi, Ukraine).

СЫЧ Александр Иванович.

Доктор исторических наук, профессор, Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича (Черновцы, Украина).

E-mail: asych_chnu@yahoo.com, amenitinna@gmail.com

SOLNȚEV Alexandr.

Doctor în drept, conferențiar universitar, Șef-adjunct al Catedrei de Drept Internațional al Universității Prieteniei Popoarelor din Rusia (Moscova, Federația Rusă).

SOLNTSEV Alexander.

Ph.D in Law, Associate Professor, Deputy Head of the Department of International Law PFUR, the Peoples' Friendship University of Russia (Moscow, The Russian Federation).

СОЛНЦЕВ Александр Михайлович.

Кандидат юридических наук, доцент, зам. заведующего кафедрой международного права Российского университета дружбы народов (Москва, Российская Федерация).

E-mail: a.solntsew@gmail.com; intlaw.rudn@gmail.com
www.intlaw-rudn.com

SMOCHINA Carolina.

Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea Europeană din Lefke (Lefke, Nicosia, Cipru).

SMOCHINA Carolina.

Ph.D in Law, Associate Professor, European University of Lefke (Lefke, Nicosia, Cyprus).

СМОКИНЭ Каролина.

Доктор права, доцент, Европейский Университет в Лефке (Лефке, Никосия, Кипр)

E-mail: smochina@gmail.com

ISMAYL Togrul.

Doctor în istorie, Doctor în economie, conferențiar universitar, Universitatea TOBB, Economie și Tehnologie (Ankara, Turcia).

ISMAYL Togrul.

Ph.D in History, Ph.D in Economic Sciences, Associate Professor, TOBB University of Economics and Technology (Ankara, Turkey).

ИСМАИЛ Тогрул.

Доктор истории, Доктор экономики, доцент, TOBB университет экономики и технологии (Анкара, Турция).

E-mail: togrul65@hotmail.com, tismayil@etu.edu.tr

ȚIGĂNAȘ Ion.

Doctor în drept, Director General Adjunct, Agenția de Stat Pentru Proprietatea Intelectuală a Republicii Moldova (Chișinău, Republica Moldova).

TIGANAS Ion.

Ph.D in Law, Deputy General Director of The State Agency on Intellectual Property of The Republic of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova).

ЦИГЭНАШ Ион.

Кандидат юридических наук, Генеральный вице-директор Государственного агентства по интеллектуальной собственности Республики Молдова (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: iondrept@yahoo.com

http://www.agepi.gov.md/pdf/about/cv_tiganas.pdf

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ**

**DATE DESPRE AUTORI
DATES OF AUTHORS
СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ**

ANGELOVA Miglena.

Doctor în economie, asistent, Universitatea Națională de Economie Mondială, Facultatea Administrare și Management, Departamentul de Management (Sofia, Bulgaria).

ANGELOVA Miglena.

Doctor (Ph.D), assistant, University of National and World Economy, Management and Administration Faculty, Management Department (Sofia, Bulgaria).

АНГЕЛОВА Миглена.

Доктор (кандидат экономических наук), ассистент, Университет Национального и мирового хозяйства, Факультет менеджмента и администрирования, Кафедра менеджмента (София, Болгария).

E-mail: m.angelova.phd@gmail.com

BENIUC Valentin.

Doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Rector al Institutului de Stat de Relații Internaționale din Moldova (Chișinău, Republica Moldova).

BENIUC Valentin.

Doctor of Political Sciences, Professor, Rector of The Moldavian State Institute of Foreign Relations (Kishinev, The Republic of Moldova).

БЕНИУК Валентин Анастасьевич.

Доктор политических наук, профессор, Ректор Молдавского государственного института международных отношений (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: v.beniuc@mail.ru; irim@irim.md

DERGACIOV Vladimir.

Doctor în științe geografice, profesor universitar, expert în geopolitică, membru al Federației Internaționale a jurnaliștilor (Bruxelles), Fondator și editor portalului de Internet „Institutul de geopolitică a profesorului Dergaciov”. Profesor la Universitatea Națională „Iliia Metchnikoff” din Odesa, Cercetător științific principal, Institutul de probleme de piață ANȘU. (Odesa, Ucraina).

DERGACHEV Vladimir A.

Doctor of geographical Sciences, Professor, expert in geopolitics, Member of the International Federation of journalists (Brussels), Founder and editor of the Internet portal „Institute of geopolitics of the Professor Dergachev”. Professor of the Odessa National University „Ilya Mechnikov”, Researcher of the Institute of market problems of the National Academy of Sciences of Ukraine (Odessa, Ukraine).

ДЕРГАЧЕВ Владимир Александрович.

Доктор географических наук, профессор, эксперт в геополитике, член Международной федерации журналистов (Брюссель), основатель и редактор Интернет-портала «Институт геополитики профессора Дергачева». Профессор Одесского национального университета имени Ильи Мечникова, главный научный сотрудник Института проблем рынка НАНУ. (Одесса, Украина).

E-mail: admin@dergachev.ru; dergachev@farlep.net

EVSEEV Vladimir.

Doctor în științe tehnice, Expert militar, Vicedirector al Institutului Statelor CSI (Moscova, Federația Rusă).

EVSEEV Vladimir.

Ph.D in Technical Science, Military expert, Deputy Director of the Institute of CIS Countries (Moscow, The Russian Federation).

ЕВСЕЕВ Владимир Валерьевич.

Кандидат технических наук, Военный эксперт, Заместитель директора Института стран СНГ (Москва, Российская Федерация).

E-mail: vlad.evseev@gmail.com

FAIGHER Anatolie.

Doctor în drept, lector universitar, Catedra de Drept Public, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți (Bălți, Republica Moldova).

FAIGHER Anatolie.

PhD in Law, Lecturer, Department of Public Law, State University „Alec Russo” from Balti (Balti, The Republic of Moldova).

ФАЙГЕР Анатолий.

Кандидат юридических наук, преподаватель, Кафедра Публичного Права, Бельцкий государственный университет «Алеку Руссо» (Бельцы, Республика Молдова).

E-mail: faigher@rambler.ru

KARAS Martin.

Doctorand, Facultatea de Relații Internaționale, Universitatea de Economie din Bratislava (Bratislava, Republica Slovacă).

KARAS Martin.

PhD student, Faculty of International Relations, University of Economics in Bratislava (Bratislava, The Slovak Republic).

КАРАС Мартин.

Аспирант факультета международных отношений экономического университета Братиславы (Братислава, Словацкая Республика).

E-mail: martin.karas@euba.sk

MÉSZÁROS Edina Lilla.

Asis. univ. Dr., Facultatea de Istorie, Relații Internaționale, Științe Politice și Științele Comunicării, Departamentul de Relații Internaționale și Studii Europene, Universitatea din Oradea (Jud. Bihor, România).

MÉSZÁROS Edina Lilla.

PhD. Assistant at the University of Oradea, Faculty of History, International Relations, Political Science and Communications Sciences (Jud. Bihor, România).

МЕСЗАРОС Эдина Лилла.

Доктор, Ассистент в университете Орадя, Факультет истории, международных отношений, политологии и связи (Уезд Бихор, Румыния).

Email: edina_lilla@yahoo.com

NAZARIA Sergiu.

Doctor habilitat în științe politice, doctor în istorie, conferențiar universitar, Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moldova (Chișinău, Republica Moldova).

NAZARIA Sergei.

Doctor of Political Sciences, Ph.D in History, Associate professor, The Moldavian State Institute of Foreign Relations (Kishinev, The Republic of Moldova).

НАЗАРИЯ Сергей Михайлович.

Доктор политических наук, кандидат исторических наук, доцент, Молдавский государственный институт международных отношений (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: sergnazar@mail.ru

PYATNUCHUK Taras.

Doctorand, Catedra de istorie nouă și istorie contemporană, Facultatea de istorie, politologie și relații internaționale, universitatea națională de numele lui „Jurie Fedkovych” din Cernăuți (Cernăuți, Ucraina).

PYATNICHUK Taras.

PhD student of the Department of modern history and contemporary history, Faculty of history, political science and international relations, Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovych. (Chernivtsi, Ukraine).

ПЯТНИЧУК Тарас.

Аспирант кафедры истории нового и новейшего времени, Факультет истории, политологии и международных отношений, Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича (Черновцы, Украина).

E-mail: taras13a@gmail.com

ROBU Alexandrina.

Doctorand, Universitatea de Studii Europene din Moldova (Chișinău, Republica Moldova).

ROBU Alexandrina.

PhD student, University of European Studies of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova).

РОБУ Александрина.

Аспирант, Европейский Университет Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: robu_alexandrina@yahoo.com

SEDLEȚCHI Elena.

Doctorand; Lector universitar la Catedra Drept privat al Universității de Studii Europene din Moldova; Controlor principal de stat în Direcția Juridică, Consiliul Concurenței (Chișinău, Republica Moldova).

SEDLEȚCHI Elena.

Ph.D Student; Lecturer, Chair of the Private Law, University of European Studies of Moldova; Chief State Comptroller in the Legal Department, Competition Council (Kishinev, The Republic of Moldova).

СЕДЛЕЦКИ Елена Анатольевна.

Аспирант; Преподаватель Кафедры Частного права Европейского Университета Молдовы; Главный государственный контролер в Юридическом департаменте, Совет по конкуренции (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: andries.elena@gmail.com

ȚARĂLUNGĂ Victoria.

Doctor în drept, conferențiar universitar, Catedra de Drept Public, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți; cercetător științific, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM (Bălți, Republica Moldova).

ȚARĂLUNGĂ Victoria.

PhD in Law, Associate Professor, Department of Public Law, State University „Alec Russo” from Balti; Scientific fellow, Institute of Legal and Political Research of ASM (Balti, The Republic of Moldova).

ЦАРЭЛУНГЭ Виктория.

Кандидат юридических наук, доцент, Кафедра Публичного Права, Бельцкий государственный университет «Алеку Руссо»; научный сотрудник Института юридических и политических исследований Академии наук Молдовы (Бельцы, Республика Молдова).

E-mail: vtaralunga@gmail.com

ȚOCA Constantin Vasile.

Lect. univ. Dr., Facultatea de Istorie, Relații Internaționale, Științe Politice și Științele Comunicării, Departamentul de Relații Internaționale și Studii Europene, Universitatea din Oradea (Jud. Bihor, România).

ȚOCA Constantin Vasile.

PhD. Lecturer at the University of Oradea, Faculty of History, International Relations, Political Science and Communications Sciences (Jud. Bihor, România).

ЦОКА Константин Василе - Доктор философии, Преподаватель в университете Орадя, Факультет истории, международных отношений, политологии и связи (Уезд Бихор, Румыния).

Email: ctv_i@yahoo.com

RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ

CERINȚELE

**privind condițiile de prezentare a manuscriselor pentru publicare în
„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”**

Revista teoretico-științifică „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale” acceptă pentru publicare articole în limbile moldovenească (română), rusă, engleză, spaniolă, franceză, germană (la discreția autorului), care conțin rezultate inedite ale cercetărilor efectuate și care sunt ajustate la „Cerințele privind condițiile de prezentare a manuscriselor articolelor”.

Consiliul Redacțional acceptă manuscrisul articolului pentru publicare în corespundere cu profilurile ediției („drept” și „științe politice”), cu un volum nu mai mult de 20 de pagini, inclusiv figuri și tabele. Manuscrisul ar trebui să conțină doar materiale originale, efectuat la un înalt nivel științific, reflectând rezultatele cercetării efectuate de către autor, obținute cu cel mult un an înainte de publicare, și care conține un element clar privitor la inovația științifică a cercetării și propria contribuție a autorului. Sunt acceptate pentru publicare materialele care anterior nu au fost publicate în alte ediții și nu au fost destinate pentru publicarea simultană în diverse ediții. Articolele sunt expuse recenzării obligatorii, în conformitate cu *Anexa 3*. Pentru doctoranzi (competitori) este obligatorie recenzarea articolelor de către conducătorul științific. Pot fi publicate doar articolele care au primit recenzii pozitive. Pentru publicarea articolelor nu se plătește și nu se încasează taxe.

Cerințele menționate mai sus se aplică tuturor materialelor trimise pentru publicare în adresa revistei. Consiliul Redacțional are dreptul de a nu accepta publicarea materialelor în caz de: a) nerespectarea cerințele privind condițiile de prezentare a manuscriselor articolelor; b) plagiat; c) conținutul articolului este neadecvat cu profilurile revistei.

În cazurile când nu sunt respectate cerințele redacția are dreptul să nu examineze manuscrisul. Consiliul Redacțional își rezervă dreptul de a reduce volumul articolului prezentat (dacă este necesar), expunându-l în versiunea redacției (introducând modificări redacționale, care nu schimbă sensul general al articolului prezentat de autor). Formulările și prezentarea materialelor în articolele publicate nu reprezintă întotdeauna poziția revistei și nu angajează în nici un fel redacția. Aceste materiale se publică în ordine de discuție, în scopul asigurării posibilității de a expune diverse opinii. Responsabilitatea asupra conținutului articolelor, selecției și preciziei faptelor și informației citate revine în exclusivitate autorilor. În același număr al revistei poate fi publicat doar un singur articol al unui autor.

Numărul de autori al unui articol nu poate fi mai mare de două persoane. Autorul (ii) trimite redacției 2 exemplare originale a articolului (semnate de autor) în imprimare pe hârtie și trimite articolul în format electronic prin e-mail la adresa: alexandrurburian@yahoo.com, alexandrurburian@mail.ru

Volumul articolului nu trebuie să depășească 1,5 c.a. dactilografiate pe hârtie, format A4 (60 de mii de caractere, sau 16-20 de pagini de text), inclusiv figuri, tăblițe, referințe și scheme. Atunci când se plasează referințe bibliografice în limba engleză este necesar de indicat denumirea oficială a surselor (revistelor) în limba engleză.

Pentru a plasa un articol în Revistă este necesar de prezentat următoarele documente: cerere, informațiile despre autor (ia), articolul, fotografia autorului (autorilor) în format JPG, adnotare (abstract, rezumat) în trei limbi (română, rusă și engleză) într-un volum de 100 de cuvinte, cuvinte-cheie (5-7 cuvinte). Adnotarea nu trebuie să conțină referiri la literatura citată, tabele și figuri.

Informația despre autor (i) conține următoarele date: numele, prenumele, patronimicul autorului (autorilor), locul de muncă, funcția, titlul științific, gradul științific, adresa poștală, adresa electronică și numărul de telefon. Numele autorului (autorilor) ar trebui să fie listate sub titlul articolului, în dreapta.

Cerințele tehnice pentru perfectarea manuscrisul pentru publicare:

Titlul articolului nu trebuie să depășească trei linii. Titlul ar trebui să fi dat numai cu majuscule (Times New Roman 16) și centrat. Sursele literare utilizate în articol trebuie prezentate într-o singură listă la sfârșitul textului (bibliografie), în conformitate cu **Anexa 2**. Referirile la literatura de specialitate menționate în text sunt obligatorii, trebuie să fie plasate în partea de jos a fiecărei pagini a textului și necesită să fie perfectate în conformitate cu **Anexa 1**. Referirile la sursele externe sunt prezentate într-o limbă străină și sunt urmate, în cazul traducerii în română și rusă, cu indicație privitor la traducere. Numerotarea referirilor la sursele literare este dată în ordinea menționată în text. Trimiteri la lucrări nepublicate nu sunt permise. Lista bibliografică (de la sfârșitul textului) este dată în ordine alfabetică în funcție de prima literă a prenumelui autorului (autorilor).

Acronimele și abrevierile trebuie să fie descifrate la prima mențiune în textul articolului. În textele în limba română, engleză, franceză, spaniolă și germană se utilizează ghilimele germane („ ”), în textele în limba rusă se utilizează ghilimelele franceze (« »).

Parametrii paginii:

Documentul trebuie salvat în MS Word, formatul de pagină A 4, marginile paginii: sus și jos - 2 cm, dreapta - 1,5 cm, stânga - 3 cm, Font - Times New Roman; Dimensiune font - 12, spațiere - 1,5. Aliniere pe lățime, un spațiu la stânga - 1,5. Numerotarea paginilor este consecutivă, secvențială, în partea de jos a paginii, pe centru.

Redactarea textului:

Despărțirea manuală în silabe a cuvintelor (transferul din rând în rând) este inacceptabilă. Figurile și tabelele trebuie să fie numerotate, să aibă denumire, legendă și subiect. Titlurile lor și trebuie să fie prezentate în text după alineatul care conține un link de referință la ele.

Exemplarele autorului:

Fiecare autor al articolului obține doar un număr al revistei, indiferent de numărul de autori.

*Consiliul Redacțional**Anexa 1***Exemple de referințe bibliografice:**

Referințele (citatele) de la sfârșitul fiecărei pagini trebuie să conțină semnele de punctuație și să urmeze aceleași reguli ca și plasarea lor în descrierea bibliografică.

Dacă textul nu este citat de o sursa originală, dar de un alt document, atunci se utilizează următoarele cuvinte la început de referință: citat de: (citând sursele împrumutate):

Exemplu:	Citat de: Dumitru Mazilu. Drept diplomatic. București: Editura Lumina Lex, 2003, p. 115. Citat de: Alexandru Burian. Drept diplomatic și consular. Chișinău: Editura ARC, 2003, p. 154.
----------	--

La amenajarea secvențială a referințelor (citatelor) primare și repetate se utilizează termenul "Ibid." sau ("Ibidem"):

Referință primară	Jeffrey Mankoff. Politicii externe Ruse: întoarcerea unei Mari Puteri în politică. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009, p. 217.
Referință repetată	Ibid., p. 47 sau Ibidem., p. 47.

La amenajarea nesecvențială a referințelor (citatelor) primare și repetate, când referințele urmează nu concomitent una după alta, se utilizează termenul *Op. cit.* (opus citato) și este prezentat folosind caractere cursive:

Referință primară	Jeffrey Mankoff. Politicii externe Ruse: întoarcerea unei Mari Puteri în <i>RMDIRI</i> , 2017, Nr. 4 (Vol. 12) http://rmdiri.md/httpmdiri-mdarhiva-numerilor-3langenlangen?lang=en 679
-------------------	--

	politică. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009, p. 217.
Referință repetată	Jeffrey Mankoff. <i>Op. cit.</i> , p. 65.

Anexa 2**Exemple de „Listă bibliografică” (bibliografie):**

Lista bibliografică este plasată după textul articolului cu titulatura „Bibliografie”. Toate link-urile din listă sunt numerotate secvențial și sunt aranjate în ordine alfabetică.

Descrierea unei cărți cu un singur autor:

Exemplu	Jeffrey Mankoff. Politicii externe Ruse: întoarcerea de mare putere politică. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009. XII + 359 p.
---------	---

Descrierea unei cărți cu trei sau mai mulți autori:

Exemplu	David G. Victor... [et al.]. Gaze naturale și geopolitică: din 1970 pînă în 2040. New York: Cambridge University Press, 2006. xxv + 508 p.
---------	--

Descrierea unui articol publicat într-o revistă:

Este necesar de a indica numele autorului articolului, denumirea articolului, denumirea revistei, anul, numărul ediției sau volumul, numărul paginei de la începutul și sfârșitul articolului.

Exemplu	Serghei Lavrov. Rusia și lumea în secolul XXI. În: Rusia în afacerile globale. Iulie-septembrie 2008, Vol. 6, nr. 3, p. 8 - 18.
---------	---

Descrierea unei teze de doctorat:

Exemplu	Vladislav Boiko. Securitatea energetică în contextul globalizării. Teză de doctor în științe politice. Moscova, 2012. 250 p.
---------	--

Descrierea unui autoreferat a tezei de doctorat:

Exemplu	Yuri Jukov. Centrismul politic în Rusia. Autoreferatul tezei... candidat în științe politice. Sankt-Petersburg, 2012. 24 p.
---------	---

Descrierea publicațiilor științifice electronice:

Pentru surse de electronice, trebuie să specificați practic aceleași informații ca pentru reviste: autorul, titlul, numele site-ului (sau secțiune a site-ului) și URL-ul. Articolul ar trebui să conțină noțiunea [On-line]; informații la data de partajare pe rețeaua electronică (după fraza „Vizitat la.” indica data, luna și anul): (Vizitat la: 03.02.2012).

Exemplu	Burian Alexandru, Gurin Corina. Procesul decizional în politica externă și influența lui asupra negocierilor. În: Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale. 2011, nr. 4, p. 39 - 55. [On-line]: http://www.rmdir.md/pdf/RMDIRI20114.p.df/ . (Vizitat la: 07.09.2012).
---------	---

REGULAMENTUL
cu privire la recenzarea articolelor științifice în
„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”

1. Articole științifice primite de redacția *Revistei Moldovenești de Drept Internațional și Relații Internaționale* trec prin Instituția de recenzare.

„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale” a adoptat un sistem de patru niveluri de recenzare a articolelor și materialelor prezentate spre publicare:

Primul nivel – recenzarea de către Redactorul-șef (*main editor peer review*);

Al doilea nivel - recenzie de „nivel deschis” (*open peer review* - autorul și recenzentul se cunosc reciproc) – recenzia este transmisă la redacție de către autor;

Al treilea nivel - recenzie de nivel „orb-unilateral” (*single-blind* – recenzentul știe despre autor, autorul - nu);

Al patrulea nivel - recenzie de nivel „orb-dublu” (*double-blind* - atât recenzentul, cât și autorul, nu știu unul despre altul).

2. Fiecare articol științific necesită să aibă recenzii:

- deschise: *primul nivel* – recenzia (decizia) redactorului-șef; *al doilea nivel* - recenzia unui recenzent oficial, specialist în domeniu (doctor sau doctor habilitat);

- confidențiale (oarbe): *al treilea nivel* – recenzia redactorului științific sau a unui membru al consiliului redacțional sau al colegiului de redacție; *al patrulea nivel* – la decizia consiliului redacțional și recenzentul poate fi doar din exterior.

3. Toate articolele științifice, primite de Consiliul redacțional al revistei, sunt supuse obligatoriu recenzării „orb-dublu” (*double-blind* - atât recenzentul, cât și autorul, nu știu unul despre altul). Această recenzare este efectuată de către experți externi din baza de date de experți (recenzori) ai revistei, la solicitarea Consiliului redacțional.

4. Analizând recenziile, redacția evaluează prezența în articole a elementelor de actualitate a problemei științifice pe care autorul pretinde să o soluționeze. Recenzia necesită să descrie în mod clar valoarea teoretică sau aplicativă a investigației, și să coreleze constatările autorului cu conceptele științifice existente. Un element de bază al recenziei ar trebui să fie aprecierea de către recenzent a contribuției personale a autorului articolului la soluționarea problemei. Este necesar de a menționa în recenzie corespunderea stilului, logicii și nivelului de accesibilitate a expunerii științifice a materialului de către autor, precum și un aviz privind fiabilitatea și valabilitatea concluziilor.

5. După primirea recenziilor, redacția analizează articolele prezentate și adoptă decizia finală, în baza unei evaluări complete, privitor la publicarea sau ne-publicarea articolelor. În baza deciziei adoptate autorului i se comunică, prin e-mail sau poștă, informația cu privire la evaluarea articolului și decizia adoptată. În cazul că se refuză de a publica articolul, recenziile rămân anonimi.

6. Colegiul de redacție își rezervă dreptul de a trimite articolul la o recenzie suplimentară externă anonimă (*double-blind*). Redactor-șef, în asemenea caz, trimite recenzentului o scrisoare în care solicită recenzarea, atașând la scrisoare articolul și modelul conform căruia se recomandă de a efectua recenzia.

7. Prezența recenziilor pozitive nu este un motiv suficient pentru publicarea articolului. Decizia finală privitor la publicarea articolului este adoptată de consiliul redacțional.

8. În cazul în care există o critică substanțială din partea recenzentului, însă articolul, la general, este evaluat pozitiv, consiliul redacțional poate aprecia articolul ca polemic și poate decide de a-l publica în rubrica „Tribuna discuțională”.

9. Originalele recenziilor sunt păstrate la „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”.

RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ

REQUIREMENTS
to papers for publication in the
„Moldavian Journal of International Law and International Relations”

„Moldavian Journal of International Law and International Relations” being a scientifico-theoretical journal admits for publication articles in Moldovan (Romanian), Russian, English, Spanish, French, German (optional author) languages, containing the results of original research, designed in accordance with the „Requirements for the articles”.

An Editorial Board of the „Moldavian Journal of International Law and International Relations”, accept manuscript for publication corresponding to the edition profiles, no more than 20 pages, including figures and tables. The manuscript should contain only original material, performed at a high academic level, reflecting the author's research results, completed no more than one year before publication, and containing a clear element of creation of a new knowledge. The materials which earlier were not published and have been not intended to the simultaneous publication in other editions for printing are accepted. Articles are exposed to obligatory reviewing, in accordance with the *Appendix 3*. For post-graduate students (competitors) the review of the supervisor of studies is obligatory. We print only articles which have received only positive reviews. The fee for the publication is not paid.

The rules mentioned above apply to all the material sent to the journal for publication. The Editorial Board has the right not to accept materials to the publication in a case of: a) non-compliance of the paper with the requirements for its publication; b) plagiarism; c) inappropriate content of the presented paper to the journal profiles.

In cases when the requirements are not respected the editorial board has the right not to examine the manuscript. The editors reserve the right to reduce the volume of the article (if it is necessary), exposing it to editorial revision, make editorial (which do not change the general sense) changes in the author's original. Editors can publish materials without sharing author's opinion (in order of discussion). Authors are responsible for the selection and accuracy of the facts, quotes, and other information. Journal will only publish one article per author in each volume of the issue.

The number of authors should not be more than two people. Author (s) sent to the editor two copies of the article (signed by the author both in print and electronic form and send the article in electronic form by e-mail at: alexandruburian@yahoo.com , alexandruburian@mail.ru

The paper shouldn't exceed 1,5 printer's sheet of the typewritten text of format A4 (60 thousand characters, or 16-20 pages of text), including tables, list of references and drawings (schemes). At drafting of bibliographic references in English it is necessary to specify official English-speaking names of journals.

In order to place an article in the journal you should present following documents: an application, information about the author (s), an article, one author (s) photograph in JPG form, annotation provided (abstract) in three languages (Romanian, Russian and English) in a volume of 100 words, key words (5 - 7 words). Abstract should not contain references to the quoted literature, tables and figures.

Information about the author (s) contains: author's name, affiliation, post a scientific degree, an academic status, mailing address, e-mail address and telephone number Author's name should be listed under the article's title on the right.

Technical requirements to registration of the manuscript for the publication:

Title of the article should not exceed three lines. The title should be given only in capital letters (Times New Roman 16) and centred. Literary sources used in the paper should be submitted in one list at the end (bibliography). Bibliographical list is presented after the text item in accordance with the *Appendix 2*. Footnotes to the literature mentioned in the text are mandatory and must be prepared in the bottom of the page in accordance with the *Appendix 1*. References to the foreign sources are given in a foreign language and are followed in the case of translation into Romanian and Russian indication of the translation. The numbering of the sources is given in the order mentioned in the text. References to unpublished works are not permitted. The bibliography is given in alphabetic order according to the first letter of authors surnames. Acronyms and abbreviations should be deciphered in a place of the first mention in the text. In text presented in Romanian, English, French, German or Spanish language, German inverted commas („pads”) should be used; in text presented in Russian language the French inverted commas («fur-trees») are used.

Page Setup:

The document must be saved in MS Word, A 4 page format, page margins: top and bottom - 2 cm, right - 1.5 cm, left - 3 cm Font - Times New Roman; font size - 12, line spacing - 1,5. Alignment on width, a space at the left - 1,5. Numbering of pages is through, in the bottom of the page, on the centre.

Text drafting:

Using of manual transfer (manual hyphenation) is unacceptable. Figures and tables should have a caption and subject headings and should be presented in the text after the paragraph containing a link to them.

Author's copies:

Each author obtains only one issue of the journal, regardless of the number of authors.

*The Editorial Board**Appendix 1***Example of bibliographic footnotes:**

Punctuation and prescribed punctuation in citations should follow the same rules as their placement in the bibliographic description.

If the text is not cited by the original source, but by another document, then following words are used: in the beginning of the reference: *Quoted by*, with a reference to the citing sources of borrowed text:

Example:	Quoted by: Ernst Gabriel Frankel. Oil and Security A World Beyond Petroleum. The Netherlands: Springer, 2007, p. 115.
----------	---

«Ibid.» or (Ibidem) are used in the sequential arrangement of primary and repeated references.

<i>Primary</i>	Jeffrey Mankoff. Russian foreign policy: the return of great power politics. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009, p. 21.
<i>Repeated</i>	Ibid., p. 47.

Op. cit. (opus citato) is used in repeated footnotes containing item to the same document without following the primary reference and is presented using italics.

<i>Primary</i>	Jeffrey Mankoff. Russian foreign policy: the return of great power politics. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009, p. 217.
<i>Repeated</i>	Jeffrey Mankoff. <i>Op. cit.</i> , p. 65.

*Appendix 2***Examples of a bibliography:**

Bibliographical list is placed after the text article and is supplied after the notion „Bibliography”. All links in the list are numbered sequentially and are arranged in alphabetical order.

Book with one author:

Example	Jeffrey Mankoff. Russian foreign policy: the return of great power politics. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009. xii + 359 p.
---------	--

Book with three and more authors:

Example	David G. Victor ... [et al.]. Natural gas and geopolitics: from 1970 to 2040. Cambridge; New York: Cambridge University Press Cambridge University Press, 2006. xxv + 508 p.
---------	--

The paper from the journal:

Article from a journal should contain following description - author (s), article title, journal name, year, and page number of the beginning and of the end of the article.

Example	Sergei Lavrov. Russia and the World in the 21 st Century. In: Russia in global affairs. July-September 2008, Vol. 6, nr. 3, p. 8 – 18.
---------	--

Dissertation

Example	Vladislav Boiko. Energy security in the context of globalization. Political Science Dissertation. Moscow, 2012. 250 p.
---------	--

A dissertation synopsis:

Example	Yuri Jukov E.H. Political centrism in Russia. Dissertation synopsis ... candidate in political science. Saint Petersburg, 2012. 24 p.
---------	---

Description of the electronic scientific publications:

For electronic sources, you need to specify practically the same information as for journals: author, title, name of the site (or section of the website) and the URL. The item should contain the notion [On-line]; information on the date of the electronic network share (after „Visited on:” indicate the date, month and year): (Visited on: 03.02.2012) is used in referring to the e-resource e-mail address.

Example	Chietigi Bajpae. China’s Quest for Energy Security. In: Power and Interest News Report. February 25, 2005. [On-line]: http://www.pinr.com/ . (Visited on: 07.09.2011).
---------	---

PROVISION
about the reviewing of scientific articles in
„Moldavian Journal of International Law and International Relations”

1. Scientific papers received to the Editorial office of „Moldavian Journal of International Law and International Relations”, pass through peer review process.

„Moldavian Journal of International Law and International Relations” comprises a four-level system of peer review articles:

1st level – reviewing by the editor (main editor peer review);

2nd level – an open peer review (the author and the reviewer know each other) – a review is submitted to the editor by the author;

3rd level - one-sided i.e. „blind” peer review (single-blind - the reviewer knows the author, but the author - doesn't know the reviewer);

4th level – double-blind peer review (neither reviewer nor author know about each other).

2. Each scientific article must be accompanied by a review:

– Open: 1st level – a review (conclusion) of the editor; 2nd level – a review of official reviewer, specialist of appropriate scientific profile (doctorate or PhD);

– Closed (blind): 3rd level – a review done by a scientific editor or a member of the editorial board; 4th level - a review done by the decision of the editorial board and only external.

3. All scientific articles, received by the Editorial Board of our journal are subject to mandatory review by bilateral double-blind („double-blind” - the reviewer does not know who the author of the article is, the author does not know who the reviewer is). This review is carried out by external experts from the expert database of experts (reviewers), at the request of the Editorial Board.

4. An editorial board, making the evaluation of reviews, draws attention to the relevance of the scientific problem to be solved by the author. The Review should clearly describe the theoretical or applied significance of the study; correlate the author's conclusions to existing scientific concepts. An essential element of the review should be the assessment a personal contribution to the solution of the issue by the reviewer. Correspondence to the style, logics and the availability of the narration to the scientific nature of the material and obtaining of the conclusions about the reliability and validity of the findings – are key aspects that must be noted in the review.

5. The issue about the received articles is considered after the obtaining of reviews, and then the final decision, based on the evaluation of reviews about the publication or refusal to publish articles, is made. On the basis of the decision the author (s) is sent a letter by e-mail or mail, which provides a general assessment of the article and the decision. In the case of failure in the publication, the reviewers remain anonymous.

6. The Editorial Board has the right to direct the article for additional external anonymous peer review. Editor in Chief directs the reviewer a letter asking for peer review. The letter includes an article and a recommended form of review.

7. The presence of positive reviews is not sufficient grounds for the publication of the article. The final decision on advisability of publication is taken by the editorial board.

8. In cases when the article is composed by a significant proportion of criticisms that have been made by the reviewer, as well as the overall positive recommendation, the Editorial Board can attribute the material to the category of polemical material and print it in the manner of scientific debate.

9. The Review originals are stored in „Moldavian Journal of International Law and International Relations”.

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ**

**ТРЕБОВАНИЯ
к оформлению статей для публикации в
«Молдавском журнале международного права и международных отношений»**

Научно-теоретический журнал «Молдавский журнал Международного права и международных отношений» принимает к публикации статьи на молдавском (румынском), русском, английском, испанском, французском, немецком (по выбору автора) языках, содержащие результаты оригинальных исследований, оформленные в соответствии с «Требованиями к оформлению статей».

Редакция «Молдавского журнала международного права и международных отношений» принимает к публикации рукописи, соответствующие профилям издания, не более 20 страниц, включая рисунки и таблицы. Рукопись должна содержать только оригинальный материал, выполненный на высоком научном уровне, отражая результаты исследований автора, завершённых не более чем за год до публикации и содержать очевидный элемент создания нового знания. К печати принимаются материалы, ранее не издававшиеся и не предназначенные к одновременной публикации в других изданиях. Статьи подвергаются обязательному рецензированию, в соответствии с *Приложением 3*. Для аспирантов (соискателей) обязательна рецензия научного руководителя. Печатаются только статьи, получившие положительные рецензии. Гонорар за публикации не выплачивается.

Настоящие правила распространяются на все материалы, направляемые в редакцию журнала для публикации. Редакция вправе не принять материал к публикации в случае: а) несоблюдения автором правил оформления рукописи; б) выявления элементов плагиата; в) несоответствия материала тематике журнала.

В случае несоблюдения настоящих требований редакционная коллегия вправе не рассматривать рукопись. Редакция оставляет за собой право при необходимости сокращать статьи, подвергая их редакционной правке, вносить редакционные (не меняющие общего смысла) изменения в авторский оригинал. Редакция может опубликовать материалы, не разделяя точку зрения автора (в порядке обсуждения). Авторы несут ответственность за подбор и достоверность приведенных фактов, цитат и прочих сведений. В одном номере журнала может быть опубликована только одна статья одного автора.

Число авторов статьи не должно быть более двух человек. Автор (ы) присылают в редакцию 2 экземпляра статьи (подписанные автором) в печатном виде и направляют статью в электронном виде по электронной почте по адресу: alexandrururian@yahoo.com , alexandrururian@mail.ru

Объем статьи не должен превышать 1,5 п. л. машинописного текста формата А4 (60 тыс. знаков, или 16-20 страниц текста), включая таблицы, список литературы и рисунки (схемы). При оформлении библиографических ссылок на английском языке необходимо указывать официальные англоязычные названия журналов.

Для размещения статьи в журнале необходимо предоставить в редакцию заявку, информацию об авторе (ах), статью, фотографию автора (ов) в формате JPG, аннотацию (резюме), представленную на трех языках (румынском, русском, английском) объемом – до 100 слов, ключевые слова (5-7 слов). Аннотация не должна содержать ссылок на цитируемую литературу, рисунки, таблицы.

Информация об авторе (ах) содержит: ФИО авторов, место работы, должность, ученую степень, ученое звание, почтовый адрес, электронный адрес и контактный телефон. ФИО автора должно быть указано под названием статьи справа.

Технические требования к оформлению рукописи для публикации:

Название статьи не должно превышать трех строк. Название должно даваться только заглавными буквами (Times New Roman 16) и располагаться по центру. Литературные источники, использованные в статье, должны быть представлены общим списком в ее конце (Библиография). Библиографический список приводится после текста статьи в соответствии с *Приложением 2*. Сноски на упомянутую литературу в тексте обязательны и должны быть оформлены внизу страницы в соответствии с *Приложением 1*. Ссылки на иностранные источники даются на иностранном языке и сопровождаются в случае перевода на румынский и русский язык указанием на перевод. Нумерация источников идет в последовательности упоминания в тексте. Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Список литературы (библиография) дается в алфавитном порядке по фамилиям первых авторов. Сокращения и аббревиатуры должны расшифровываться по месту первого упоминания в тексте статьи. В тексте на румынском, английском, французском, испанском языке используется немецкие кавычки („лапки”), в тексте на русском языке используются французские кавычки («ёлочки»).

Параметры страницы:

Документ должен быть сохранён в формате MS Word. Формат страницы А 4; поля страницы: верхнее и нижнее – 2 см, правое — 1,5 см, левое — 3 см. Шрифт - Times New Roman; кегль — 12; межстрочный интервал — 1,5. Выравнивание по ширине, отступ слева — 1,5. Нумерация страниц — сквозная, внизу страницы, по центру.

Оформление текста:

Использование ручных переносов (manual hyphenation) неприемлемо. Рисунки и таблицы должны иметь нумерационный и тематический заголовки и должны быть представлены в тексте после абзацев, содержащих ссылку на них.

Авторские экземпляры:

Каждому автору полагается один авторский экземпляр номера журнала вне зависимости от количества авторов статьи.

Редакционный совет

Приложение 1

Пример оформления библиографических сносок:

В библиографических сносках расстановка знаков препинания и предписанной пунктуации должна подчиняться тем же правилам, что и расстановка их в библиографическом описании.

Если текст цитируется не по первоисточнику, а по другому документу, то в начале ссылки приводят слова: Цит. по: (цитируется по), Приводится по: , с указанием источника заимствования:

Пример оформления:	Цит. по: Крупянко М.И., Арешидзе Л.Г. США и Восточная Азия. Борьба за «новый порядок». М.: Международные отношения, 2010, с. 325.
--------------------	---

При последовательном расположении первичной и повторной ссылок используют слова «Там же» или «Ibid.» (ibidem) для документов на языках, применяющих латинскую графику:

<i>Первичная</i>	Гаджиев К.С. Геополитика. Учебник для бакалавров. М.: Издательство Юрайт, 2012, с. 27.
<i>Повторная</i>	Там же, с. 47. или Ibid., p. 47.

В повторных сносках, содержащих запись на один и тот же документ, не следующих за первичной ссылкой, приводят заголовки, а основное заглавие и следующие за ним

повторяющиеся элементы заменяют словами «Указ. соч.» (указанное сочинение), «Цит. соч.» (цитируемое сочинение), «Op. cit.» (opus citato):

<i>Первичная</i>	Жинкина Ю.В. Стратегия безопасности России: проблемы формирования понятийного аппарата. М.: Российский научный фонд, 1995, с. 87.
<i>Повторная</i>	Жинкина Ю.В. Указ. соч., с. 67. или Жинкина Ю.В. <i>Op. cit.</i> , p. 65.

Приложение 2

Примеры оформления списка библиографии:

Библиографический список приводится после текста статьи и следует после слова «Библиография». Все ссылки в списке последовательно нумеруются и располагаются в алфавитном порядке.

Описание книги одного автора:

Пример оформления	Гаджиев К.С. Геополитика. Учебник для бакалавров. М.: Издательство Юрайт, 2012. 479 с.
-------------------	--

Описание книги четырех и более авторов:

Пример оформления	David G. Victor ... [et al.]. Natural gas and geopolitics: from 1970 to 2040. Cambridge; New York: Cambridge University Press Cambridge University Press, 2006. xxv + 508 p.
-------------------	--

Описание статьи из журнала:

Для статьи из журнала нужно указать автора (ов) статьи, название статьи, название журнала, год, номер выпуска и страницы начала и окончания статьи.

Пример оформления	Конобеев В.Н. Геостратегия США в Евразии. В: Проблемы управления. 2008, №1 (26), с. 87 – 97.
-------------------	--

Описание диссертаций

Пример оформления	Ганюхина Т.Г. Модификация свойств ПВХ в процессе синтеза: дис. ... канд. хим. наук: 02.00.06. Н. Новгород, 1999. 109 с.
-------------------	---

Описание авторефератов диссертаций:

Пример оформления	Жуков Е.Н. Политический центризм в России: автореф. дис. ... канд. филос. наук. М., 2000. 24 с.
-------------------	---

Описание электронных научных изданий:

Для электронных источников нужно указать практически те же данные, что и для журналов: автор, название статьи, название сайта (или раздела сайта) и адрес URL. В записи обязательно должен присутствовать текст [On-line];, при ссылке на электронный ресурс после электронного адреса в круглых скобках приводят сведения о дате обращения к электронному сетевому ресурсу (после слов «дата обращения» указывают число, месяц и год): (Дата посещения: 02.03.2012)

Пример оформления	Китай встает на «правильную сторону истории» в Персидском заливе. В: Мировая политика и ресурсы. [On-line]: http://www.wpr.ru/?p=2591 . (Дата посещения: 07.01.2012).
-------------------	---

ПОЛОЖЕНИЕ

о рецензировании научных статей в журнале

«Молдавский журнал международного права и международных отношений»

1. Научные статьи, поступившие в редакцию журнала «Молдавский журнал международного права и международных отношений», проходят через институт рецензирования.

В журнале «Молдавский журнал международного права и международных отношений» принята четырехуровневая система рецензирования статей:

1^й уровень — рецензирование главным редактором (main editor peer review);

2^й уровень — открытое рецензирование (open peer review — автор и рецензент знают друг о друге) - рецензия, представленная в редакцию автором;

3^й уровень — одностороннее «слепое» рецензирование (single-blind — рецензент знает об авторе, автор — нет);

4^й уровень — двухстороннее «слепое» рецензирование (double-blind — оба не знают друг о друге).

2. Каждая научная статья должна иметь рецензии:

– открытые: 1^й уровень — рецензия (заключение) главного редактора; 2^й уровень официального рецензента – специалиста соответствующего научного профиля (доктора или кандидата наук);

– закрытые (слепые): 3^й уровень — научным редактором или одним из членов редколлегии; 4^й уровень — по решению редколлегии и только внешнее.

3. Все научные статьи, поступившие в редакцию нашего журнала, подлежат обязательному двустороннему слепому рецензированию (double-blind — рецензент не знает, кто автор статьи, автор статьи не знает, кто рецензент). Это рецензирование производится сторонними специалистами из базы экспертов-специалистов (рецензентов), по поручению редакции.

4. Редколлегия при оценке рецензий обращает внимание на наличие в материале актуальности решаемой автором научной проблемы. Рецензия должна однозначно характеризовать теоретическую или прикладную значимость исследования, соотносить выводы автора с существующими научными концепциями. Необходимым элементом рецензии должна служить оценка рецензентом личного вклада автора статьи в решение рассматриваемой проблемы. Целесообразно отметить в рецензии соответствие стиля, логики и доступности изложения научному характеру материала, а также получить заключение о достоверности и обоснованности выводов.

5. После получения рецензий рассматривается вопрос о поступивших статьях и принимается окончательное решение на основе оценки рецензий об опубликовании или отказе в опубликовании статей. На основе принятого решения автору (авторам) по e-mail или почте направляется письмо, в котором дается общая оценка статьи и принятое решение. При отказе в публикации рецензенты остаются анонимными.

6. Редколлегия вправе направлять статьи на дополнительное внешнее анонимное рецензирование. Главный редактор направляет рецензенту письмо с просьбой о рецензировании. К письму прилагаются статья и рекомендуемая форма рецензии.

7. Наличие положительных рецензий не является достаточным основанием для публикации статьи. Окончательное решение о целесообразности публикации принимает редакционная коллегия.

8. При наличии в статье существенной доли критических замечаний рецензента и при общей положительной рекомендации редколлегия может отнести материал к разряду полемичных и печатать его в порядке научной дискуссии.

9. Оригиналы рецензий хранятся в редакции журнала «Молдавский журнал международного права и международных отношений».

RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ

Declarație

**privind etica publicațiilor științifice și baza juridică a politicii editoriale a revistei
„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”**

Colegiul de redacție al publicației periodice științifico-teoretice și informațional-practice „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale” aderă la principiile de etică a publicațiilor științifice acceptate la nivel internațional, reflectate, printre altele, în recomandările Comisiei pentru etică a publicațiilor științifice (Comisia pentru publicație etică (COPE) (<http://publicationethics.org/about/guide>), Ghid pentru etica publicațiilor științifice (editura etică Resource Kit) Elsevier editor (<https://www.elsevier.com/editors/publishing-ethics>), Codul de etică și deontologie profesională a cercetătorilor și a personalului universitar din Republica Moldova, aprobat de către Consiliul Național de Atestare și Acreditare la 23.05. 2012 (http://edu.asm.md/tc_userfiles/cod-etica.pdf).

Termeni-cheie:

Etica publicațiilor științifice — un sistem de reguli de conduită profesională în relațiile dintre autori, recenzenți, redactori, editori și cititori în crearea, diseminarea și utilizarea publicațiilor științifice.

Redactor — un reprezentant al revistei sau editurii științifice, responsabil pentru pregătirea materialelor pentru publicare, precum și menținerea contactului cu autorii și cititorii publicațiilor științifice.

Autor — o persoană sau un grup de persoane (grup de autori), care participă la crearea și publicarea rezultatelor cercetării științifice.

Recenzent — expert care acționează în numele unei reviste științifice sau editurii și realizează expertiza materialelor științifice prezentate de către autor pentru a determina posibilitatea publicării lor.

Editor — persoană juridică sau fizică care exercită editarea publică a unei publicații științifice.

Cititor — orice persoană care a făcut cunoștință cu materialul publicat.

Plagiat — atribuție intenționată a dreptului de autor a unei alte opere de artă sau știință, idei sau invenții ale altor oameni. Plagiatul poate fi o încălcare a legii drepturilor de autor și legii brevetelor și poate atrage după sine răspunderea juridică ca atare.

1. Principiile de etică profesională în activitatea redactorului și editorului

Membrii consiliului editorial au următoarele responsabilități:

1.1. Să ia în considerare toate materialele manuscrise furnizate de autor, și să ia o decizie obiectivă cu privire la posibilitatea publicării lor, pe baza relevanței și a fiabilității studiului, precum și profilul de specialitate al revistei.

1.2. Să aibă atitudine respectuoasă față de autor, indiferent de rasă, sex, orientare sexuală, religie, origine, naționalitate, statutul social, preferințele politice sau a altor calități subiective;

1.3. Să respecte dreptul autorului de proprietate intelectuală, să împiedice divulgarea rezultatelor cercetării utilizarea acestora în scopuri personale fără consimțământul autorului;

1.4. Să excludă din articol materialele care conțin falsificarea rezultatelor și a plagiatului, precum și copierea multiplă a informațiilor și atribuirea falsă a dreptului de autor;

1.5. Să asigure confidențialitatea și anonimatul recenzării materialelor manuscrise;

1.6. Să angajeze în calitate de recenzenți a articolelor doar specialiștii de înaltă clasificare.

2. Principiile etice în activitățile recenzentului

Recenzentul este responsabil pentru respectarea următoarelor principii:

- 2.1. Să efectueze expertiza științifică confidențială a materialelor științifice manuscrise prezentate spre publicare de către autor, care are ca scop îmbunătățirea calității acestora și ajutorarea consiliului editorial să ia o decizie cu privire la posibilitatea publicării rezultatelor studiului;
- 2.2. Autorul/coautorul manuscrisului nu poate acționa în calitate de referent al articolului său;
- 2.3. Să refuze să recenzeze articolul în cazul când dispune de o insuficientă competență pentru această abilitate sau incapacitatea de a furniza recenzia manuscrisului într-un timp specificat;
- 2.4. Să asigure o maximă obiectivitate a recenziei pe baza relevanței, meritelor științifice, originalitatea și autenticitatea rezultatelor cercetărilor efectuate de autor. Orice critică a naturii subiective, care decurg din relațiile personale ale recenzentului cu autorul sau orice alte motive, sunt inacceptabile și nu sunt permise;
- 2.5. Să raporteze toate cazurile de posibile conflicte de interese;
- 2.6. Să nu păstreze copii ale manuscrisului și nu-l transmită la alte persoane terțe. În plus, informațiile furnizate în manuscrisele peer-revizuite, nu pot fi folosite în propriile cercetări înainte de publicarea lor fără consimțământul autorului;
- 2.7. Să verifice claritatea prezentării materialului în curs de revizuire pentru ca acesta să conțină link-uri către toate datele utilizate din lucrările publicate anterior;
- 2.8. Să argumenteze concluziile sale cu privire la manuscrisele peer-revizuite, astfel încât autorului și membrilor consiliului editorial să le fie clar obiectivitatea și legitimitatea acestora;
- 2.9. Să informeze membrii consiliului editorial, în cazul în care manuscrisul în curs de revizuire are o asemănare semnificativă cu articole publicate anterior, adică, cazuri de *plagiat*.

3. Principiile pe care trebuie să le ghideze autorul publicațiilor

Autorul — este persoana care a avut o contribuție personală la formarea și interpretarea rezultatelor cercetării. Prin furnizarea manuscrisului în vederea editării și difuzării comunității științifice a conținutului acestuia, autorul trebuie:

- 3.1. Să se bazeze exclusiv pe date precise și reale, precum și interpretarea lor obiectivă, evitând declarații inițial false și frauduloase cu privire la rezultatele obținute;
- 3.2. Să nu prezinte materialele manuscrise pentru examinare spre publicare în mai mult de o revistă, și să nu participe multiple și duplicate publicații, care sunt considerate ca fiind *autoplagiat*;
- 3.3. Să dezvăluie toate sursele de sprijin financiar sau de altă natură pentru studiu, în rezultatul cărora a fost pregătit manuscrisul, cu menționarea separată a rolului și contribuției fiecărei părți;
- 3.4. Informații de conversații personale sau corespondență pot fi folosite în cercetare numai cu acordul scris al persoanei căreia îi este furnizat;
- 3.5. Textele și informațiile grafice derivate din rezultatele publicate ale studiilor altor persoane, trebuie să fie prevăzute cu referire la activitatea relevantă. În plus, activitatea de același subiect, rezultatele care au influențat cursul studiului, ar trebui să fie anunțate în lista de referințe;
- 3.6. Atunci când a fost depistată o denaturare semnificativă sau constatări eronate în manuscrisul acceptat spre publicare sau articolul deja publicat este obligat să notifice consiliului editorial de a face corecții, negări sau revocarea lucrărilor;
- 3.7. În cazul luării deciziilor de către consiliul editorial privitor la publicarea manuscrisului, autorul este de acord cu transferul drepturilor la publicarea și difuzarea acestuia (în versiunile electronice și pe hârtie), inclusiv plasarea informațiilor bibliografice în bazele de date Science Citation, SCOPUS, Web of Science și versiunea full-text al Bibliotecii Electronice Științifice (elibrary.ru) în acces liber.

Consiliul Redacțional

RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ

Declaration
on the ethical and legal basis of the editorial policy
of the „Moldavian Journal of International Law and International Relations”

The Editorial Board of the scientific-theoretical and information-practical periodical publication „*Moldavian Journal of International Law and International Relations*“ commits to the internationally accepted principles of publication ethics expressed in the recommendations of the Committee on Publication Ethics (COPE) (<http://publicationethics.org/about/guide>), Elsevier Publishing Ethics Resource Kit (<https://www.elsevier.com/editors/publishing-ethics>) and the Code of ethics and professional deontology of the researchers and academic staff in the Republic of Moldova, approved by the National Certification Board and Acreditatare at 23.05. 2012. (http://edu.asm.md/tc_userfiles/cod-etica.pdf).

Key terms

Publication ethics is a system of professional conduct standards in relations between authors, reviewers, editors, publishers and readers when creating, disseminating and using scientific publications.

The **Editor** is a representative of the research journal or the publisher responsible for selecting and preparing materials for publication and encouraging communication between authors and readers of scientific papers.

The **Author** is a person or a group of persons (group of authors) who produce a manuscript that contains the results of their scientific research.

The **Reviewer** is an expert acting on behalf of the research journal or the publisher and providing scientific evaluation of authors' works in order to consider their publishing.

The **Publisher** is a legal entity or a natural person responsible for publication.

The **Reader** is any person who has familiarized themselves with the published materials.

Plagiarism is a wrongful appropriation of another author's scientific or artistic work, ideas, discoveries or inventions. Plagiarism may be a violation of copyright law and patent law and, as such, can entail legal liability.

The Code of Conduct for Editors-in-Chief and Publishers

Editors have the following general responsibilities:

1.1. Editor is bound to consider all materials of the manuscript submitted by Author. The final responsibility for accepting or rejecting the manuscript (based on its relevance, integrity, and fitting into the journal profile) without any personal and ideological favoritism or malice rests with Editor;

1.2. Editor should treat Author respectfully, regardless of their race, ethnicity, gender, sexual orientation, religious beliefs, origin, citizenship, social status or political preferences of the author and other subjective qualities;

1.3. Editor is obligated to observe the intellectual property rights of Authors by keeping in confidentiality all data provided in the manuscript without using them for personal purposes or transferring to the third parties;

1.4. Editor should exclude from publishing all plagiarized or falsified materials, as well as take serious steps in case of redundancy and false attribution of authorship;

1.5. Editor ensures confidentiality and anonymity of the review process;

1.6. Editor should invite only highly professional specialists as Reviewers.

The Code of Conduct for Reviewers

Reviewing of the submitted manuscript should be based on the following major principles:

- 2.1. Reviewer maintains confidentiality concerning the scientific inquiry of the manuscript, which is intended to improve its quality and helps the editorial board to finalize their decision on publishing the results of research;
- 2.2. Author/Co-author of the manuscript cannot act as Reviewer;
- 2.3. If Reviewer recognizes that either the manuscript is not related to their scholarly background or the time allocated for review is not enough, it immediately sets the ground for refusal;
- 2.4. When reviewing the material submitted for publication, Reviewers are obligated to be objective in their evaluation of the manuscript. All suggestions and judgements should be based on the relevance, integrity, and originality of the results of research performed by Author. Any critical statements of a subjective nature arising from personal attitudes to Author or other reasons are not acceptable;
- 2.5. Reviewers should disclose all conflicts of interest that may arise;
- 2.6. Reviewer is not allowed to keep any copies of the manuscript or transfer the materials under review to any other side. The manuscript cannot be used for personal research purposes prior to its publication unless special permission is obtained from Author;
- 2.7. Reviewer ensures that the manuscript is coherently written and contains all references to the cited or used works;
- 2.8. Reviewer should support their conclusions about the manuscript, thus ensuring that Author and Editor understand the basis of all comments and judgements;
- 2.9. Reviewer should point out if the manuscript bears considerable similarities to the works published earlier, i.e., report on plagiarism.

The Code of Conduct for Authors

Author is a person who has made a worthy contribution to the process of research or interpretation of its results. Author submitting their manuscript for the purpose of publishing and distribution in the scientific community should strive to comply with the following rules:

- 3.1. Authors should rely upon exceptionally accurate and actual data, as well as their unbiased interpretation without permitting any false or fraudulent claims about the obtained results;
- 3.2. Authors are not allowed to submit the same manuscript to any other journal for publication, in whole or in part, when it is being considered by Journal. In addition, they should not participate in multiple and redundant publications, which is regarded as self-plagiarism;
- 3.3. All research funders, as well as other sources of support, should be clearly identified and listed in the manuscript, including indication of the role of each contributing party;
- 3.4. Data obtained in the private talk or correspondence can be used only subject to prior written approval from the person, who provided them;
- 3.5. Graphic or textual data from the works published by other authors should be indicated with reference to the source, from which they were taken. Besides, all works published elsewhere and covering similar issues, which influenced the research, should be given in the list of references;
- 3.6. If Authors discover significant errors and incorrect conclusions in their manuscripts, either accepted for publishing or already published by Journal they should immediately inform Editor about it in order to take appropriate steps, such as correction, disclamation, or retraction;
- 3.7. As Editor makes the final decision to publish the manuscript, Authors agree with the transfer of the right to publish and distribute their published work (in print and electronic versions), as well as with that the bibliographic data will be included in the science citation databases SCOPUS, Web of Science and the full text will be freely available in the Scientific Electronic Library (elibrary.ru).

The Editorial Board

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ**

Декларация

**об этических и правовых основах редакционной политики журнала
«Молдавский журнал международного права и международных отношений»**

Редакционная коллегия научно-теоретического и информационно-практического периодического журнала «Молдавский журнал международного права и международных отношений» придерживается принятых международным сообществом принципов публикационной этики, отраженных, в частности, в рекомендациях Комитета по этике научных публикаций (Committee on Publication Ethics (COPE) (<http://publicationethics.org/about/guide>), Руководстве по этике научных публикаций (Publishing Ethics Resource Kit) издательства Elsevier (<https://www.elsevier.com/editors/publishing-ethics>), Кодексе этики и профессиональной деонтологии исследователей и университетских кадров Республики Молдова от 23.05. 2012 г. (http://edu.asm.md/tc_userfiles/cod-etica.pdf).

Основные термины:

Этика научных публикаций — это система норм профессионального поведения во взаимоотношениях авторов, рецензентов, редакторов, издателей и читателей в процессе создания, распространения и использования научных публикаций.

Редактор — представитель научного журнала или издательства, осуществляющий подготовку материалов для публикации, а также поддерживающий общение с авторами и читателями научных публикаций.

Автор — это лицо или группа лиц (коллектив авторов), участвующих в создании публикации результатов научного исследования.

Рецензент — эксперт, действующий от имени научного журнала или издательства и проводящий научную экспертизу авторских материалов с целью определения возможности их публикации.

Издатель — юридическое или физическое лицо, осуществляющие выпуск в свет научной публикации.

Читатель — любое лицо, ознакомившееся с опубликованными материалами.

Плагиат — умышленное присвоение авторства чужого произведения науки или искусства, чужих идей или изобретений. Плагиат может быть нарушением авторско-правового законодательства и патентного законодательства и в качестве такового может повлечь за собой юридическую ответственность.

1. Принципы профессиональной этики в деятельности редактора и издателя

На членов редакционной коллегии возлагаются следующие обязанности:

1.1. Рассматривать все материалы рукописи, предоставляемые автором, и принимать объективное решение о возможности их публикации, исходя из актуальности и достоверности проведенного исследования, а также соответствия профилю Журнала.

1.2. Уважительно относиться к автору вне зависимости от его расы, пола, сексуальной ориентации, религиозных взглядов, происхождения, гражданства, социального положения, политических предпочтений авторов или иных субъективных качеств;

1.3. Соблюдать право автора на интеллектуальную собственность, не допуская раскрытия данных исследования или использования их в личных целях без согласования с автором;

1.4. Исключать из публикации материалы, содержащие фальсификацию результатов и плагиат, а также многократное копирование информации и ложное приписывание авторства;

1.5. Обеспечивать конфиденциальность и анонимность рецензирования материалов рукописи;

1.6. Привлекать к рецензированию статей исключительно профильных специалистов высокого класса.

2. Этические принципы в деятельности рецензента

Рецензент несет ответственность за соблюдение следующих основных принципов:

- 2.1. Осуществлять конфиденциальную научную экспертизу авторских материалов рукописи, которая призвана улучшить ее качество и помочь редакционной коллегии принять решение о возможности публикации результатов проведенного исследования;
- 2.2. Автор/соавтор рукописи не может выступать в роли ее рецензента;
- 2.3. Отказываться от рецензирования в случае недостаточной для этого квалификации или невозможности предоставить рецензию рукописи в указанные сроки;
- 2.4. Гарантировать максимальную объективность рецензии на основе актуальности, научной значимости, достоверности и новизны результатов исследования, проведенного автором. Любые критические замечания субъективного характера, проистекающие из личного отношения к автору или каких-либо иных причин, неприемлемы и не допускаются;
- 2.5. Сообщать о всех случаях возможного конфликта интересов;
- 2.6. Не хранить у себя копии рукописи и не передавать ее материалы иным лицам. Кроме того, сведения, приводимые в рецензируемой рукописи, не могут быть использованы в собственных исследованиях до опубликования без согласия автора;
- 2.7. Проверять ясность изложения рецензируемого материала и наличие в нем ссылок на все используемые сведения из ранее опубликованных работ;
- 2.8. Аргументировать свои выводы о рецензируемой рукописи так, чтобы автору и членам редакционной коллегии была понятна их объективность и правомерность;
- 2.9. Информировать членов редакционной коллегии, если рецензируемая рукопись имеет значительное сходство с ранее опубликованными статьями, то есть о случаях плагиата.

3. Принципы, которыми должен руководствоваться автор научных публикаций

Автор — лицо, которое внесло свой индивидуальный вклад в формирование и интерпретацию результатов исследования. Автор, предоставляющий рукопись с целью опубликования и распространения в научном сообществе содержащихся в ней сведений, должен:

- 3.1. Опирается исключительно на точные и реальные данные, а также их объективную интерпретацию, не допуская изначально ложных и мошеннических заявлений о достигнутых результатах;
- 3.2. Не подавать материалы рукописи на рассмотрение к публикации в более чем один журнал, а также не принимать участие в многократных и дублирующих публикациях, что расценивается как самоплагиат;
- 3.3. Раскрывать все источники финансовой или иной поддержки исследования, по результатам которого подготовлена рукопись, с отдельным указанием роли и вклада каждой стороны;
- 3.4. Информация из личной беседы или переписки может быть использована в исследовании только с письменного согласия лица, которое ее предоставило;
- 3.5. Текстовая и графическая информация, заимствованная из опубликованных результатов исследований иных лиц, должна быть приведена с указанием ссылки на соответствующую работу. Кроме того, работы в рамках схожей тематики, результаты которых повлияли на ход исследования, должны быть оглашены в списке литературы;
- 3.6. При обнаружении существенных неточностей или ошибочных выводов в принятой к публикации или уже опубликованной рукописи требуется уведомить об этом редакционную коллегию Журнала для внесения корректировки, опровержения или отзыва работы;
- 3.7. При принятии редакционной коллегией решения о публикации рукописи автор соглашается с передачей права на ее издание и распространение (в электронной и бумажной версиях), в том числе на размещение библиографической информации в базах научного цитирования SCOPUS, Web of Science и полнотекстовой версии в Научной электронной библиотеке (elibrary.ru) в свободном доступе.

Редакционный совет

**REVISTA MOLDOVENEASCĂ
DE DREPT INTERNAȚIONAL
ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE**

**MOLDAVIAN JOURNAL
OF INTERNATIONAL LAW
AND INTERNATIONAL RELATIONS**

**МОЛДАВСКИЙ ЖУРНАЛ
МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА
И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ**

Nr. 4 (Volumul 12), 2017

**ISSN 1857-1999
E-ISSN 2345-1963**

www.rmdiri.md/

Bun de tipar 20.12.2017.

Format A4

Coli de tipar 13,16. Coli editoriale 13,20.

Tipar *Digital*. Hârtie ofset. Garnitura *Times New Roman*

Comanda 04/12B/2017 Tirajul 300 ex.

ТИПОГРАФИЯ ЦЕНТРАЛА I.S.

Firma editorial-poligrafica.

Str. Florilor 1

MD-2068, mun. Chișinău, Republica Moldova

Tel: (373-22) 440091; 442315, 4921

Fax: (+373-22) 440091

©„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”, 2017.

696 RMDIRI, 2017, Nr. 4 (Vol. 12) <http://rmdiri.md/http://rmdiri.md/arhiva-numerilor-3langenlangen?lang=en>